

การศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวต่างชุมชน
ในเขตกรุงเทพมหานคร

นางชุติมา มงคลวาทी

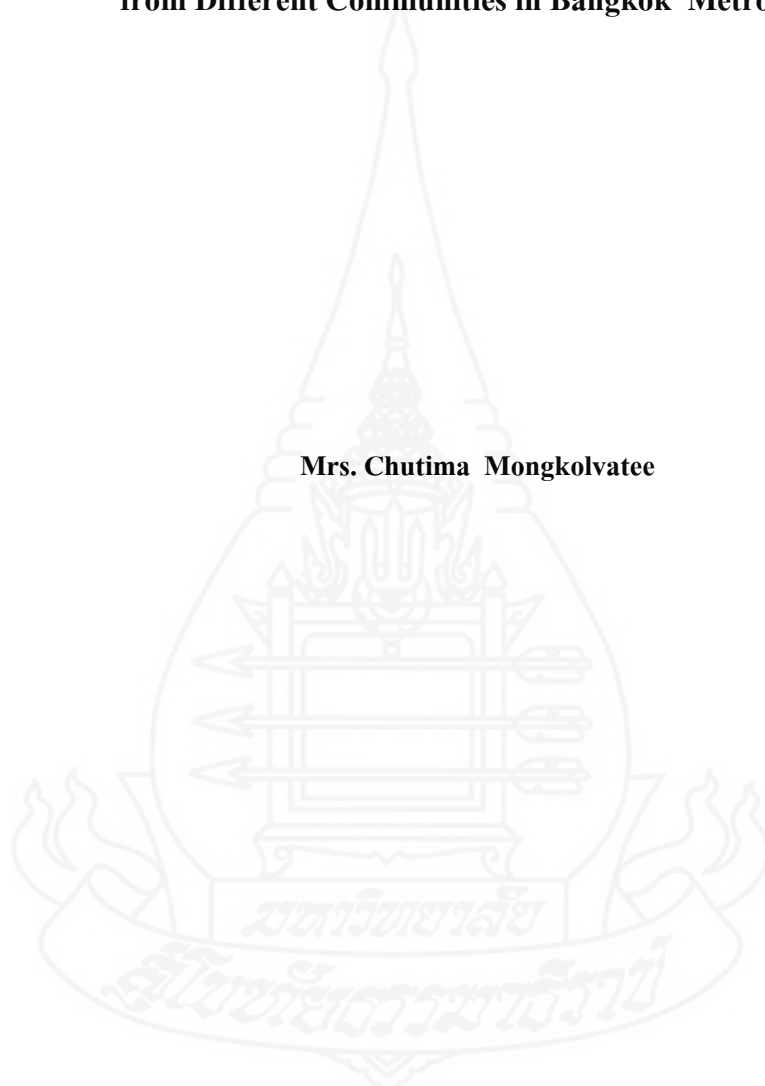

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต
วิชาเอกการพัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาภิบาล

พ.ศ. 2553

**The Comparative Studies on the Quality of Life of the Family's Head
from Different Communities in Bangkok Metropolis**

Mrs. Chutima Mongkolvatee

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Home Economics in Family and Social Development

School of Human Ecology

Sukhothai Thammathirat Open University

2010

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวต่างชุมชนในเขต
กรุงเทพมหานคร
ชื่อและนามสกุล นางชุตินา มงคลวาที
วิชาเอก การพัฒนาครอบครัวและสังคม
สาขาวิชา มนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ชัชชนะ รุ่งปัจฉิม
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อมรรัตน์ ภิญโญนนันตพงษ์

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2554

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร. วนิตา พุ่มไพศาลชัย)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ชัชชนะ รุ่งปัจฉิม)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อมรรัตน์ ภิญโญนนันตพงษ์)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิทธีรานนท์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร
ผู้วิจัย นางชุตินา มงคลวาทิ รหัสนักศึกษา 2497000386 **ปริญญา** คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาครอบครัวและสังคม) **อาจารย์ที่ปรึกษา** (1) รองศาสตราจารย์ชัชณะ รุ่งปัจฉิม
 (2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์ **ปีการศึกษา** 2553

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวที่อยู่อาศัยอยู่ต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร (2) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวที่อยู่ต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรทั้งชายและหญิง ที่มีสัญชาติไทยและมีครัวเรือนตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนที่ขึ้นทะเบียนชุมชนไว้กับกรุงเทพมหานคร จำนวน 446,444 ครัวเรือน เมื่อทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ครัวเรือน โดยหัวหน้าของแต่ละครัวเรือนจะเป็นตัวแทนของประชากรที่ได้มาจากการสุ่มเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเองส่วนหนึ่ง ประกอบกับแบบสอบถามคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ชุด 26 ตัวชี้วัด ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI ทดสอบความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.908 สถิติที่ใช้ได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอย

ผลการวิจัยพบว่า (1) คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพทางการเงินของครอบครัว ภาระหนี้สิน สถานะของการอยู่อาศัย ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน ส่วนคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว (2) หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตโดยรวมและคุณภาพชีวิตที่แยกตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และไม่มี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (3) คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวม ได้แก่ อายุ สถานภาพทางการเงินของครอบครัว และสถานะของการอยู่อาศัย คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ได้แก่ เพศ อายุ สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ สถานภาพทางการเงินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย และระยะเวลาของการอยู่อาศัย คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม ได้แก่ อายุ คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ อายุ อาชีพ และสถานภาพทางการเงินของครอบครัว

ข้อเสนอแนะ (1) หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต้องสนใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัว ชุมชน และสังคม อย่างต่อเนื่องและเท่าเทียมกันในทุกพื้นที่ (2) ส่งเสริมให้มีการปลูกจิตสำนึกให้สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด อดออม และรู้จักเพียงพอในการใช้ชีวิต

คำสำคัญ คุณลักษณะของชุมชน คุณภาพชีวิต คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต

Thesis title: The Comparative Studies on the Quality of Life of the Family's Head from Different Communities in Bangkok Metropolis

Researcher: Mrs. Chutima Mongkolvatee ; **ID:** 2497000386 ; **Degree:** Master of Home Economics (Family and Social Development); **Thesis advisors:** (1) Chussana Rungpatchim , Associate Professor ; (2) Dr. Amornrat Pinyoanantapong, Assistant Professor ; **Academic year:** 2010

Abstract

The study of quality of life is critical to the development of individual, family, community, society, nation, particularly, the quality of life of people living in big cities like Bangkok.

The objectives of this study were (1) to study general information of the head of family that is related to the Quality of Life (2) to compare Quality of Life of the head of family from different communities in Bangkok.

The population were male and female population, holding Thai nationality and whose household located in the community that has been registered in Bangkok, from 446,444 households. After that 400 households were selected by using multi-stage sampling. The head of each household was population's representative that has been acquired by randomizing the research instrument, which were the questionnaire developed by the researcher combined with questionnaire from 26 Thai version of the World Health Organization (WHOQOL-BREF-THAI) at the level of confidence of 0.908. Statistics applied in this research included Frequency, Percentage, Average, Standard deviation, One-way Anova and Regression Analysis.

The results of this study were (1)The characteristics of the head of family that are different with statistically significance are sex, age, education, marriage status, number of family member, family member who need special care, occupation, average income per month, family's financial status, debt , living status, duration of living and the participation in community's activities. The characteristics that are not different with statistically significance are relationship within family. (2) Most of the head of family has total quality of life and quality of life in 4 different respects at a moderate level and there no difference with statistically difference. (3) The characteristics of the head of family that are related to the scores of total quality of life includes age, family's financial status and living status. The characteristics of the head of family that are related to the scores of physical quality of life includes sex, age, family member who need s special care, family's financial status, living status and duration of living. The characteristics of the head of family that are related to the scores of mental quality of life includes age, relationship within the family, living status and duration of living. The characteristics of the head of family that are related to the scores of social quality of life includes age. The characteristics of the head of family that are related to the scores of environmental quality of life includes age, occupation and family's financial status.

Recommendations : (1) Related agencies should focus on developing the quality of life of family, community and society continuously and equally in all area. (2) The awareness of family's member in participating in the economical use of resources, being austere and live with a sufficient life should be promoted.

Keywords: Characteristic of community, Quality of life, Characteristic of the head of family that are related to the quality of life

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก ดร. วนิตา พุ่มไพศาลชัย ที่ได้กรุณาเป็นประธานสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจน รองศาสตราจารย์ชัชชนะ รุ่งปัจฉิม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้กรุณาตรวจพิจารณางานวิจัย ให้คำปรึกษาแนะนำ และให้กำลังใจตลอดมาในการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้กรุณาตรวจสอบ ให้คำแนะนำ และพิจารณาปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ได้กรุณาให้ข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การศึกษาในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ชุตินา มงคลวาทิ

เมษายน 2554

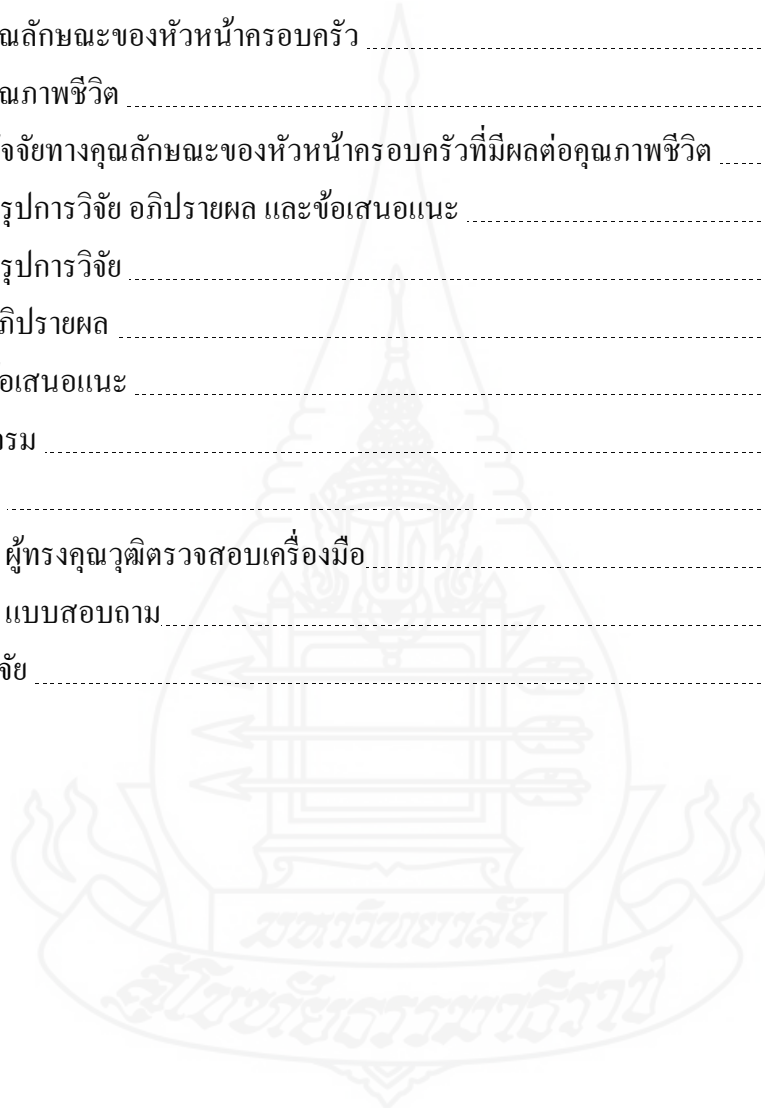

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	9
แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว	9
แนวคิดในการศึกษาชุมชน	16
แนวคิดที่ใช้ในการศึกษาคุณภาพชีวิต	23
แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต	29
แนวคิดเกี่ยวกับกรุงเทพมหานคร	35
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	50
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	58
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	58
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	61
การเก็บรวบรวมข้อมูล	64
การวิเคราะห์ข้อมูล	65

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	66
ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะชุมชน	67
คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	78
คุณภาพชีวิต	96
ปัจจัยทางคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต	102
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	143
สรุปการวิจัย	143
อภิปรายผล	151
ข้อเสนอแนะ	160
บรรณานุกรม	162
ภาคผนวก	168
ก ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ	169
ข แบบสอบถาม	171
ประวัติผู้วิจัย	184

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 จำนวนประชากรที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ.2541-2550	44
ตารางที่ 2.2 จำนวนลักษณะชุมชนของกรุงเทพมหานคร ณ พฤศจิกายน 2549	46
ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	61
ตารางที่ 3.2 การให้คะแนนข้อความ	62
ตารางที่ 3.3 การจำแนกระดับคะแนนคุณภาพชีวิต	63
ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบข้อมูลลักษณะชุมชน	68
ตารางที่ 4.2 คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวในแต่ละลักษณะชุมชน	78
ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวในแต่ละลักษณะชุมชน	89
ตารางที่ 4.4 เปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชุมชน	96
ตารางที่ 4.5 จำแนกองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตของแต่ละชุมชนตามระดับคุณภาพชีวิต	98
ตารางที่ 4.6 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว กับคุณภาพชีวิตโดยรวมของกลุ่มตัวอย่าง	102
ตารางที่ 4.7 แสดงค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วย 4 ปัจจัย ที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวม	106
ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวม และค่า Coefficient ที่ได้จาก การวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วย 3 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิต โดยรวม	108
ตารางที่ 4.9 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว กับคุณภาพชีวิตด้านร่างกายของกลุ่มตัวอย่าง	110
ตารางที่ 4.10 แสดงค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วย 11 ปัจจัย ที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย	114
ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกายและค่า Coefficient ที่ได้จาก การวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วย 4 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิต ด้านร่างกาย	117
ตารางที่ 4.12 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว กับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจของกลุ่มตัวอย่าง	120

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.13 แสดงค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วย 11 ปัจจัย ที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	124
ตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณภาพชีวิตด้านจิตใจและค่า Coefficient ที่ได้จาก การวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วย 4 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิต ด้านจิตใจ	126
ตารางที่ 4.15 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว กับคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง	128
ตารางที่ 4.16 แสดงค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วย 11 ปัจจัย ที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม	132
ตารางที่ 4.17 แสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมและค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วย 4 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับ คะแนนคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม	134
ตารางที่ 4.18 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว กับคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่าง	135
ตารางที่ 4.19 แสดงค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วย 11 ปัจจัย ที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	124
ตารางที่ 4.20 แสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมและค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วย 6 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนน คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม	141
ตารางที่ 5.1 สรุปความสัมพันธ์คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวกับคะแนนคุณภาพชีวิต.....	154

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย 4

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คุณภาพชีวิต (Quality of Life) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อบุคคล เพราะคุณภาพชีวิตเป็นสิ่งบ่งบอกถึงสภาพความเป็นอยู่ของบุคคล ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่างๆ ทางสังคม บุคคลที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีมักเป็นผู้ที่มีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง มีความสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม รวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตได้ บุคคลที่มีคุณภาพชีวิตที่ดียังเป็นผู้ที่อยู่ดีมีสุข ซึ่งหมายความถึงการมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต การพักผ่อนหย่อนใจ การออกกำลังกาย การมีสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่ดี การมีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี รวมไปถึงการได้รับการบริการทางการศึกษา สาธารณสุข สาธารณูปโภคต่างๆ อย่างสะดวกสบาย และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (วันเพ็ญ วอกลาง 2545 : 212)

นอกจากนี้ คุณภาพชีวิตยังมีความสำคัญต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีเมื่อมาอยู่รวมกันเป็นครอบครัว เป็นชุมชนและสังคม ย่อมเป็นผลทำให้ครอบครัว ชุมชนและสังคมนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามไปด้วย ที่สำคัญ คุณภาพชีวิตยังเป็นเครื่องชี้วัดทางสังคมที่จะประเมินระดับคุณภาพชีวิตว่า บุคคลกลุ่มใดๆ มีคุณภาพชีวิตระดับใด สูง-ต่ำเท่าใด และการพัฒนาสามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด และนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตของประชาชนได้หรือไม่อย่างไร ทิศทางการพัฒนาจะเป็นอย่างไรต่อไปในอนาคต (อุษฎี ภายวัฒน์ 2548 : 44) ด้วยเหตุนี้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลหรือประชาชนจึงเป็นเรื่องสำคัญ หากประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีแล้ว ย่อมมีความสามารถในการพัฒนาทั้งตัวเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้เกิดคุณค่าหรือประโยชน์สูงสุด

อย่างไรก็ตาม ในสภาพความเป็นจริงคุณภาพชีวิตของบุคคลย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตของตน เช่น คนที่อยู่ในเขตชนบทมักมีคุณภาพชีวิตแตกต่างจากคนที่อยู่ในเขตเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพมหานครที่จัดเป็นอภิมหานคร (Mega City) ที่มีผู้คนหลากหลายแบบแผนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ หลากหลายอาชีพ หลากหลายระดับการศึกษา หลากหลายวัฒนธรรม มาอาศัยอยู่รวมกัน จึงเป็นผลทำให้คุณภาพชีวิตของคนกลุ่มต่างๆ ในเมืองใหญ่เช่นนี้มีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันไปด้วย จะเห็นได้จากรายงานการศึกษาวิจัยคุณภาพชีวิตของคนไทยเมื่อพื้นที่วิกฤตเศรษฐกิจของ เอนก สุภรินทร์ และสุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล ที่ทำ

การศึกษาคุณภาพชีวิตของคนไทยทั้งประเทศ ในปี 2546 พบว่า กลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพมหานคร จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตเฉลี่ยในแต่ละด้านต่ำกว่าภาคอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมและด้านสัมพันธภาพทางสังคม ซึ่งมีสาเหตุจากการที่กรุงเทพมหานคร มีลักษณะของความเป็นเมืองใหญ่ มีปัญหาการคมนาคมในแต่ละวันที่ประชาชนต้องเผชิญกับการจราจรติดขัด มลภาวะ ที่อยู่อาศัยมีราคาแพง การถือครองบ้านและที่ดินจะน้อยกว่าประชาชนในภูมิภาค อีกทั้งยังมีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และยังคงถูกคุกคามโดยปัญหาอาชญากรรมและปัญหายาเสพติดอีกด้วย (เอนก สุภรินท์ และสุวัฒน์ มหัตถ์วันรัตน์กุล 2548 : 93)

เมื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนมีความแตกต่างกัน ย่อมก่อให้เกิดช่องว่างทางสังคม เพราะประชาชนบางกลุ่มมีฐานะดี รายได้สูง มีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม ในทางกลับกัน ประชาชนอีกจำนวนไม่น้อยมีรายได้น้อย ค่าใช้จ่ายสูง ก่อให้เกิดความยากลำบากในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครที่ต้องใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบและต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพ ประกอบกับการที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบันนี้ ก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาศีลธรรมตกต่ำ หรือปัญหาสังคมอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยส่วนใหญ่ ทำให้การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ลำบากยากแค้นมากขึ้นกว่าเดิม ขาดความมั่นคงในอาชีพและรายได้ สุขภาพจิตตกต่ำ ต้องอดทนและอดออมมากขึ้น บางครอบครัวมีหลักในการดำเนินชีวิตที่ดี จะสามารถปรับตัวและปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตให้เข้ากับวิกฤตการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ได้เป็นอย่างดี แต่มีอีกหลายครอบครัวที่ไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือ แก้ไข ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆ ของสังคมให้ลดลงหรือหมดไปในที่สุด

การศึกษาถึงคุณภาพชีวิตมีความสำคัญอย่างยิ่ง องค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) ยังได้มีการจัดทำเครื่องมือวัดระดับคุณภาพชีวิตขึ้นมาเพื่อวัดระดับคุณภาพชีวิตของบุคคล ซึ่งประเทศไทยก็ได้มีการนำมาปรับให้เหมาะสม เพื่อให้ได้ผลของการวัดระดับคุณภาพชีวิตใกล้เคียงกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนมากที่สุด กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข จึงได้จัดทำเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปที่ให้ประชาชนทั่วไปสามารถวัดระดับคุณภาพชีวิตของตนเองได้ โดยเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ชุด 26 ตัวชี้วัด ฉบับภาษาไทย (WHQOL-BREF-THAI) จะประกอบไปด้วยข้อคำถาม 2 ชนิดคือ แบบภาวะวิสัย (perceived objective) และอัตวิสัย (self-report subjective) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นแล้ว ยังสามารถนำไปใช้ในการศึกษาความแตกต่างของระดับคุณภาพชีวิตประชากรในกลุ่มต่างๆ ได้อีกด้วย

จากการที่กรุงเทพมหานครมีพื้นที่จำกัด แต่มีจำนวนประชาชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น และมีแนวโน้มว่าจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้จำเป็นต้องมีการจัดระเบียบของประชาชนในสังคมหรือชุมชนนั้นๆ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของส่วนรวมและประพฤติปฏิบัติที่ดีของสมาชิกในสังคม ตลอดจนสามารถจัดระบบการบริหารและการพัฒนาชุมชนให้ไปในทิศทางเดียวกัน เพราะประชาชนในแต่ละครอบครัวมีพื้นฐานในการดำรงชีวิตแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นลักษณะและสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การศึกษา และการประกอบอาชีพ ทำให้ต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อที่จะได้นำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดระบบการบริหารพัฒนา และเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเหมาะสมเท่าเทียมกัน

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวที่อยู่อาศัยต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร ด้วยการใช้เครื่องมือในการวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ชุด 26 ตัวชี้วัด ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) โดยให้หัวหน้าครอบครัวได้ประเมินตนเองเกี่ยวกับความพึงพอใจในองค์ประกอบต่างๆ ของลักษณะการดำรงชีวิต รวมไปถึงการรับรู้ในเรื่องของคุณภาพชีวิตของตนเองว่าเป็นอย่างไร เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนการดำเนินชีวิตครอบครัวและการจัดการทรัพยากรของครอบครัวต่อไปในอนาคต อีกทั้งยังเป็นภาพสะท้อนให้สมาชิกในครอบครัวได้ทราบว่า หัวหน้าครอบครัวของตนมีคุณภาพชีวิตอย่างไร อันจะก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการที่จะหาทางป้องกันเหตุแห่งปัญหาหรือบรรเทาปัญหาต่างๆ ของการดำรงชีวิตของครอบครัวที่อยู่ต่างชุมชนกันในกรุงเทพมหานคร ที่ต้องการได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างทั่วถึงจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศ รวมไปถึงการจัดสวัสดิการสังคมต่างๆ ให้เหมาะสมกับประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเมือง และเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป

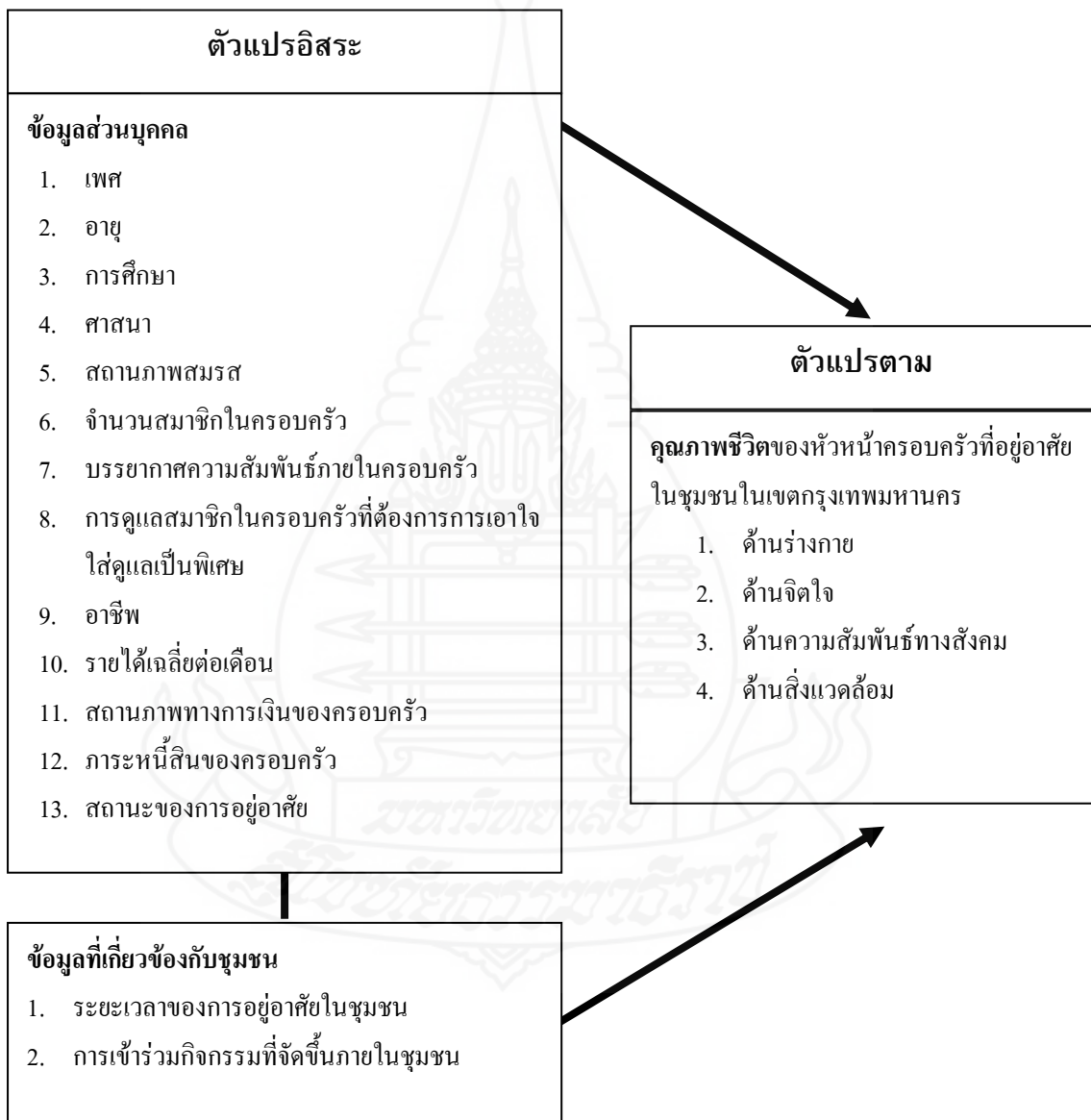
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวที่อาศัยอยู่ต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวที่อยู่ต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัยการศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร

4. ขอบเขตของการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร” มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ซึ่งประกอบด้วยขอบเขตด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

4.1.1 ขอบเขตด้านชุมชน ที่มีการกำหนดลักษณะของพื้นที่อยู่อาศัยของประชาชนตามประกาศของกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งลักษณะของชุมชนออกเป็น 5 ลักษณะชุมชนด้วยกัน คือ ชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เคหะชุมชน และชุมชนเมือง

4.1.2 ขอบเขตด้านคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว ที่ประกอบไปด้วย เพศ อายุ การศึกษา ศาสนา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การดูแลสมาชิกในครอบครัวที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพทางการเงินของครอบครัว ภาระหนี้สินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย

4.1.3 ขอบเขตด้านคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ประกอบไปด้วย ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน

4.1.4 ขอบเขตด้านคุณภาพชีวิต ที่ประเมินคุณภาพชีวิตใน 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

4.2 ขอบเขตด้านประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ ประชากร คือ หัวหน้าครอบครัวที่มีสัญชาติไทย ทั้งชายและหญิง และมีครัวเรือนตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนที่ขึ้นทะเบียนชุมชนไว้กับกรุงเทพมหานคร จากการสำรวจข้อมูลชุมชนของสำนักพัฒนาสังคม ณ เดือนพฤศจิกายน 2549

4.3 ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

4.3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1) **คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว** ซึ่งประกอบไปด้วย เพศ อายุ การศึกษา ศาสนา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การดูแลสมาชิกในครอบครัวที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพทางการเงินของครอบครัว ภาระหนี้สินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน

2) **คุณลักษณะของชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร** ซึ่งประกอบไปด้วย ลักษณะชุมชน ขนาดพื้นที่ของชุมชน จำนวนบ้านในชุมชน จำนวนและลักษณะของประชากร ลักษณะแวดล้อมทางกายภาพ ความสัมพันธ์ของชุมชน ปัญหาของชุมชน ความคาดหวังของสมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องคุณภาพชีวิต

4.3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณภาพชีวิตของครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายที่ตรงกันในคำศัพท์ต่างๆ ที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดคำจำกัดความของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยไว้ดังนี้

5.1 ชุมชน หมายถึง ชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง เคหะชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนเมือง ที่กรุงเทพมหานครกำหนดขึ้น ทั้งนี้ตามประกาศของกรุงเทพมหานคร ที่เกี่ยวกับระเบียบของกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ. 2534 ซึ่งกำหนดว่า

5.1.1 ชุมชนแออัด หมายถึง ชุมชนส่วนใหญ่ที่มีอาคารหนาแน่น ไร้ระเบียบและชำรุดทรุดโทรม ประชาชนอยู่อย่างแออัด มีสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมอันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัย โดยให้ถือเกณฑ์ความหนาแน่นของบ้านเรือนอย่างน้อย 15 หลังคาเรือน ต่อ พื้นที่ 1 ไร่

5.1.2 ชุมชนชานเมือง หมายถึง ชุมชนที่กรุงเทพมหานคร ได้จัดทำเป็นประกาศกำหนดชุมชน โดยมีพื้นที่ดำเนินการด้านการเกษตรกรรมในเขตกรุงเทพมหานครรอบนอกเป็นส่วนใหญ่ มีบ้านเรือนไม่แออัด แต่ขาดการวางแผนทางด้านผังชุมชน เช่น ทางระบายน้ำ ทางเดินเท้า เพื่อป้องกันการเกิดปัญหา น้ำท่วมขัง การสัญจรไปมาของประชาชนในชุมชน

5.1.3 ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร หมายถึง ชุมชนที่มีบ้านจัดสรรที่เป็นที่อยู่อาศัย และดำเนินการในภาคเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีลักษณะบ้านเรือนเป็นบ้านเดี่ยวที่มีบริเวณทาวเฮาส์ ตึกแถว หรือบ้านแฝด สภาพโดยทั่วไปควรจะต้องมีการพัฒนา เช่น ทางระบายน้ำ ขยะทางเท้า ซึ่งกรุงเทพมหานครพิจารณาถึงความต้องการของประชาชนและความเหมาะสมในการที่จะเข้าไปดำเนินการพัฒนา ซึ่งจะได้ทำเป็นประกาศกำหนดชุมชน

5.1.4 เคหะชุมชน หมายถึง ชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งดำเนินการและดูแลโครงการ โดยการเคหะแห่งชาติ มีสภาพเป็นแฟลต และกรุงเทพมหานครเข้าไปดำเนินการในด้านทางระบายน้ำ ขยะ ทางเท้า เศรษฐกิจ สังคม อนามัย และอื่นๆ

5.1.5 ชุมชนเมือง หมายถึง ชุมชนที่มีความหนาแน่นของบ้านน้อยกว่าชุมชนแออัด กล่าวคือ น้อยกว่า 15 หลัง ต่อ 1 ไร่ แต่มีความหนาแน่นของจำนวนบ้านมากกว่าชุมชนชาน

เมือง และกรุงเทพมหานครได้จัดทำประกาศกำหนดเป็นชุมชน โดยที่ชุมชนดังกล่าวไม่เป็นชุมชนตามที่กล่าวมาในข้ออื่นๆ

5.2 ครอบครัวยุคใหม่ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ทั้งที่มีความเกี่ยวพันกันทางสายโลหิต หรือ ตามกฎหมาย โดยสมาชิกในครอบครัวยุคใหม่จะมีปฏิสัมพันธ์กัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งในเรื่องของสังคมและเศรษฐกิจ

5.3 หัวหน้าครอบครัว หมายถึง บุคคลที่เป็นผู้นำของครอบครัว มีหน้าที่ในการหารายได้และเลี้ยงดูสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัว และมีอำนาจในการตัดสินใจแทนสมาชิกในครอบครัว

5.4 ครัวเรือน หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจและสังคมที่ประกอบขึ้นด้วยบุคคลทั้งหมดที่อยู่ร่วมกันในที่อยู่อาศัยเดียวกัน ซึ่งจะเป็นครัวเรือนคนเดียว หรือ ครัวเรือนหลายคน ก็ได้ กล่าวคือ

5.4.1 ครัวเรือนคนเดียว หมายถึง ครัวเรือนที่มีบุคคลอยู่เพียงคนเดียว กินอยู่และใช้จ่ายการดำรงชีพโดยไม่เกี่ยวข้องหรือร่วมกับผู้อื่น

5.4.2 ครัวเรือนหลายคน คือ ครอบครัวที่มีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป กินอยู่และใช้จ่ายการดำรงชีพอื่นๆ ร่วมกัน โดยอาจนำรายได้มารวมกันแล้วกำหนดงบประมาณการใช้จ่ายร่วมกัน อาจจะมีการสัมพันธ์กันหรือไม่ก็ได้

5.5 คุณภาพชีวิต หมายถึง การมีชีวิตที่ดี มีความสุข อันเนื่องมาจากการรับรู้และความพึงพอใจในลักษณะการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัว ซึ่งเป็นความพึงพอใจที่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพชีวิตที่ดำรงอยู่ สิ่งแวดล้อม และสามารถแก้ไขปัญหาได้ โดยมีองค์ประกอบของสภาพการดำรงชีวิตทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ

5.5.1 ด้านร่างกาย (physical domain) คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของตนเอง ซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงพลังกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้เรื่องการนอนหลับและพักผ่อน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน เป็นต้น

5.5.2 ด้านจิตใจ (psychological domain) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิ การตัดสินใจและความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของตน การรับรู้เกี่ยวกับความเชื่อต่างๆ ของตน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ถึงความเชื่อด้านจิตวิญญาณ ศาสนา การให้ความหมายของชีวิต และความเชื่ออื่นๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค เป็นต้น

5.5.3 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (social relationships domain) คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนเองกับสมาชิกในครอบครัวและบุคคลอื่นในสังคม ตลอดจนการรับรู้ถึงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าคุณได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมด้วย รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์ทางเพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์

5.5.4 ด้านสิ่งแวดล้อม (environment domain) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณเองมีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าคุณอยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพ และสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่าคุณมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสาร หรือฝึกฝนทักษะต่างๆ การรับรู้ว่าคุณได้มีกิจกรรมสันทนาการ และมีกิจกรรมในเวลาว่าง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร ให้ดีขึ้น

6.2 เพื่อเป็นแนวทางให้ครอบครัว นำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว ทั้งในเรื่องของการบริหารจัดการทรัพยากรของครอบครัว และการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวให้สอดคล้องกับสภาพการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวต่างชุมชน ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวในมิติขององค์การอนามัยโลก รวมไปถึงการศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวที่อาศัยอยู่ต่างชุมชนกัน โดยที่ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว
2. แนวคิดในการศึกษาชุมชน
3. แนวคิดที่ใช้ในการศึกษาคุณภาพชีวิต
4. แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต
5. ข้อมูลเกี่ยวกับกรุงเทพมหานคร
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว

การศึกษาเกี่ยวกับชุมชนนั้น จำเป็นต้องเรียนรู้จากสมาชิกพื้นฐานของชุมชนเสียก่อน ซึ่งหมายถึงครอบครัวนั่นเอง โดยจะต้องศึกษานิยามความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวควบคู่กันไปด้วย เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจกับคำว่าชุมชนได้เป็นอย่างดีเพราะครอบครัวเป็นหน่วยแรกของสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน เช่นเดียวกับสถาบันทางสังคมอื่นๆ แม้ว่าการศึกษาความหมายของชุมชนมิได้กล่าวถึงสถาบันครอบครัวโดยตรงก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถึงสิ่งที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของชุมชนว่ามาจากไหนแล้ว จะเห็นได้ชัดเจนว่าคนในชุมชนย่อมถือกำเนิดมาจากครอบครัวทั้งสิ้น (ไพรัตน์ เดชะรินทร์ 2541 : 912)

1.1 ความหมายของครอบครัว

การให้นิยามความหมายของคำว่า ครอบครัว (family) นั้นมีการให้ความหมายแตกต่างกันไปตามความเชื่อ ประสบการณ์ ความเข้าใจและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของผู้ที่ได้ทำการ ศึกษาและให้ความหมายไว้ ดังต่อไปนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้ว่า ครอบครัว หมายถึง สถาบันทางสังคมขั้นมูลฐานที่ประกอบด้วย ชายหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งอยู่ร่วมกันกับหญิงหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่ง โดยมีความสัมพันธ์ทางเพศที่สังคมนุมัติพร้อมด้วยสิทธิและหน้าที่ที่สังคมยอมรับ (ชัชณะ รุ่งปัจฉิม 2547 : 65)

คณะอนุกรรมการพัฒนาครอบครัว ในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ได้จัดประชุมสมัชชาแห่งชาติเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2537 และได้ให้คำนิยามคำว่าครอบครัวไว้ว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจในการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งการพึ่งพิงกันทางสังคมและเศรษฐกิจ และมีความสัมพันธ์กันทางกฎหมายและสายโลหิต และบางครอบครัวอาจมีลักษณะเป็นช้อยกเว้นบางประการจากที่กล่าวมาก็ย่อมนได้ ซึ่งช้อยกเว้นอาจหมายรวมถึงครอบครัวที่มีสมาชิกข้ามช่วงอายุอาศัยอยู่ด้วยกัน เช่น ปู่ย่าตายาย อาศัยอยู่กับหลาน เป็นต้น (ชัชณะ รุ่งปัจฉิม 2547 : 65-66)

สมาคมทศเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย กล่าวว่า เมื่อพิจารณานิยามของครอบครัวจากแง่วิชาการต่างๆ ความหมายของครอบครัวก็ต่างกันออกไป โดยแบ่งพิจารณาได้ดังนี้ (ชัชณะ รุ่งปัจฉิม 2547 : 65-66)

- ในแง่ชีววิทยา ครอบครัวหมายถึงกลุ่มคนที่เกี่ยวพันกันทางสายโลหิต เช่น สามีภรรยาที่มีบุตรเกิดจากอสุจิของบิดาผสมกับไข่สุกของมารดา ฉะนั้น บิดามารดากับบุตรจึงเกี่ยวพันกันทางสายโลหิต แล้วแต่โครโมโซมและยีนที่บุตรได้รับมาจากทั้งบิดาและมารดา

- ในแง่กฎหมาย ชายหญิงที่จดทะเบียนสมรสกัน มีบุตร คนเหล่านี้เป็นครอบครัวเดียวกันตามกฎหมาย บิดามารดาและบุตรมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อกันตามกฎหมาย บุตรมีสิทธิได้รับมรดกจากบิดามารดา ถ้าไม่มีบุตร ผู้สืบสายโลหิตขึ้นไปหรือลงมาโดยตรง หรือที่จดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรมก็นับว่าเป็นครอบครัวเดียวกันตามกฎหมาย

- ในแง่เศรษฐกิจ ครอบครัวคือคนที่ใช้จ่ายร่วมกัน จากเงินงบเดียวกัน ที่ทำการสมรสแล้วแยกบ้านไปอยู่ต่างหาก แต่มีพันธะทางศีลธรรมที่จะเลี้ยงน้อง คือต้องส่งเสียเงินให้น้องเล่าเรียน เช่นนี้นับว่าใช้จ่ายจากงบเดียวกัน และเป็นครอบครัวเดียวกัน

- ในแง่สังคม ครอบครัวคือกลุ่มคนที่รวมอยู่ในบ้านเดียวกัน อาจเกี่ยวหรือไม่เกี่ยวพันทางสายโลหิตหรือทางกฎหมาย แต่มีปฏิริยาสัมพันธ์กัน ให้ความรักและความเอาใจใส่ต่อกัน มีความปรารถนาดีต่อกัน เช่น ลูกของลูกจ้างอยู่ในบ้านเดียวกันเจ้าของบ้านเลี้ยงดูให้ความเอาใจใส่ ความรัก ก็นับว่าเด็กนั้นเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวในแง่ของสังคม ความสัมพันธ์นั้นอาจจะแน่นแฟ้นมั่นคง หรือไม่กระชับ สั่นคลอน หรือร้าวราน แต่ยังไม่ถึงแตกแยก ก็ยังนับเป็นครอบครัวอยู่

สุพัตรา สุภาพ กล่าวว่า ครอบครัวยุคใหม่ หมายถึง การอยู่ร่วมกันของชายหญิง ในรูปของสามี ภรรยา มีหน้าที่ในการให้กำเนิดบุตร และเลี้ยงดูบุตร เพื่อสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้ สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงออกทางพฤติกรรมต่อกันและกัน ในรูปของการปฏิบัติตามสถานภาพและบทบาทอันเป็นหน้าที่ของสมาชิก (สุพัตรา สุภาพ ค้นคืนวันที่ 9 มกราคม 2551 จากเว็ลด์ไวด์เว็บ <http://www.culture.go.th/study.php?&YY=2550&MM=3&DD=6>)

นิยพรรณ (พลวัฒน์) วรรณศิริ กล่าวว่า ครอบครัวยุคใหม่ คือ กลุ่มทางสังคมซึ่งมีลักษณะเฉพาะคือ สมาชิกอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ทางเพศและเศรษฐกิจเป็นหลัก มีลักษณะของการร่วมมือกันเสมอ ในครอบครัวต้องมีผู้ใหญ่ 2 เพศ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกันและกันและเป็นที่ยอมรับกันในสังคม มีลูกหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งคน ไม่ว่าจะเป็นลูกแท้หรือลูกบุญธรรมก็ตาม (นิยพรรณ (พลวัฒน์) วรรณศิริ 2550 : 169)

Ember และ Ember ให้ความหมายของครอบครัว คือ หน่วยทางสังคมหน่วยหนึ่งหรือเป็นกลุ่มบุคคลที่มีฐานะภาพ (Status) เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ บุคคลกลุ่มนี้ผูกพันกันโดยบทบาทและหน้าที่ต่อกันและกัน คาดหวังต่อกัน บุคคลอื่นจะสัมพันธ์กับบุคคลกลุ่มนี้โดยการกำหนดฐานะภาพและบทบาทของตนเสียก่อน ในครอบครัวหนึ่งๆ อย่างน้อยที่สุดครอบครัวจะต้องประกอบไปด้วยคู่สมรส (คู่หัวตัวเมีย) หนึ่งคู่ และลูกๆ ซึ่งอาจจะเป็นทั้งเพศหญิงและชายหรือเพียงเพศใดเพศหนึ่ง บางครอบครัวที่ไม่มีลูกนั้นถือว่าเป็นช้อยกเว้น ไม่ใช่เรื่องปกติธรรมดา ครอบครัวเป็นกลุ่มบุคคลทางสังคม (Social Group) ซึ่งเกิดจากสถาบันการแต่งงาน การกระทำทุกอย่างของครอบครัวก็เพื่อจะผดุงสถาบันแต่งงาน (นิยพรรณ (พลวัฒน์) วรรณศิริ 2550 : 169)

จากการให้นิยามความของคำว่าครอบครัวยุคใหม่ได้กล่าวแล้วนั้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ครอบครัวยุคใหม่ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ทั้งที่มีความเกี่ยวพันกันทางสายโลหิต หรือตามกฎหมาย โดยสมาชิกในครอบครัวจะมีปฏิสัมพันธ์กัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งในเรื่องของสังคมและเศรษฐกิจ โดยที่สถาบันครอบครัวนับได้ว่าเป็นสถาบันทางสังคมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่มีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่และการพัฒนาของประชากรในสถาบันทางสังคมในระดับชุมชน สังคมและประเทศชาติ

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว

จากการศึกษาถึงนิยามความหมายของครอบครัวแล้วนั้น มีแนวคิดต่างๆ ที่ทำให้สามารถทราบถึงความสำคัญของครอบครัว ลักษณะของครอบครัว และแนวทางการพัฒนาครอบครัว ว่าจะมีอิทธิพลอย่างไรกับสถาบันทางสังคมอื่นๆ ดังต่อไปนี้

1.2.1 ความสำคัญของครอบครัว

คณะกรรมการพัฒนาครอบครัวและแก้ไขความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ ได้อธิบายความสำคัญของครอบครัวไว้ในนโยบายและแผนงานในการพัฒนาสถาบันครอบครัว ดังนี้

(ค้นคืนวันที่ 26 กันยายน 2550 จากเว็ลด์ไวต์เว็บ : <http://www.thaifamily.in.th/document/mydoc/>)

1. ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานแรกที่สุดของมนุษย์ และเป็นสถาบันที่เก่าแก่ที่สุดในโลก ทำหน้าที่ในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ของสมาชิกเกิดใหม่ในครอบครัว อันได้แก่ ทารกและเด็ก

2. การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวและการให้การศึกษาในครอบครัว มีอิทธิพลต่อระดับคุณภาพของคนและบุคลิกภาพ ซึ่งรวมถึงค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน วิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อกันและกัน

3. ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมพื้นฐานที่ประกอบด้วยวิถีชีวิตของสมาชิกของครอบครัวทุกคน วิถีชีวิตนี้รวมทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมและจริยธรรม ซึ่งมีผลต่อคุณภาพของสังคม

4. ครอบครัวเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่เล็กที่สุดและเป็นพื้นฐานของสังคม ครอบครัวบางครอบครัวมีบทบาทเป็นหน่วยการผลิตทางเศรษฐกิจโดยตรง

5. ครอบครัว ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม มีผลกระทบต่อกันและกัน ต่างมีกระบวนการวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงโดยไม่มีการหยุดนิ่ง ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล

6. ปัญหาสังคมหลายประการจะป้องกันได้โดยสถาบันครอบครัวที่รวมตัวกันได้ จะเป็นพลังกลุ่ม/ชุมชนที่สามารถพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของตนเองได้

สำหรับความสำคัญของครอบครัวในทรรศนะของ ชุษณะ รุ่งปัจฉิม สรุปลงได้ว่าครอบครัวมีความสำคัญอยู่ 2 ส่วน คือ ความสำคัญที่มีต่อบุคคล และความสำคัญที่มีต่อสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องของบทบาทและหน้าที่ของครอบครัว โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้ (ชุษณะ รุ่งปัจฉิม 2547 : 69-70)

1. ความสำคัญของครอบครัวที่มีต่อบุคคล สามารถสรุปได้ 3 ประการ คือ

1.1 ความสำคัญด้านชีวภาพ ในฐานะที่มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีลักษณะแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่น จำเป็นต้องได้รับการเลี้ยงดูจึงจะสามารถมีชีวิตอยู่รอด ทำให้ครอบครัวเป็นหน่วยทางสังคมแรกที่ตอบสนองความต้องการทางชีวภาพของมนุษย์

1.2 ความสำคัญด้านสังคมและวัฒนธรรม ครอบครัวเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และทักษะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตให้อยู่ได้ในแต่ละช่วงของชีวิต ทำให้บุคคลสามารถเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตในสังคมนั้นๆ ด้วย

1.3 ความสำคัญด้านบุคลิกภาพ บุคลิกภาพส่วนหนึ่งของบุคคลได้รับการหล่อหลอมมาจากครอบครัวผ่านช่วงวัยต่างๆ มาเป็นลำดับ มนุษย์สามารถพัฒนาความเป็นตัวตนได้จากครอบครัวผ่านทางกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

2. ความสำคัญของครอบครัวที่มีต่อสังคม โดยแบ่งระดับสังคมออกเป็น 3 ระดับคือ ชุมชน สังคม และประเทศ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ความสำคัญต่อชุมชน ครอบครัวแต่ละครอบครัวถือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ครอบครัวที่อยู่รวมกันในชุมชนหนึ่งๆ นั้น ย่อมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการติดต่อระหว่างกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเรื่องต่างๆ ซึ่งเห็นได้ชัดในสังคมชนบท ความสัมพันธ์ของครอบครัวนี้ นับเป็นเครือข่ายครอบครัวที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนนั้นๆ

2.2 ความสำคัญต่อสังคม จากองค์ประกอบของสังคม เช่น สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการศึกษา รวมทั้งสถาบันครอบครัว โดยที่แต่ละสถาบันทางสังคมดังกล่าวนี้ มีบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์กันทั้งสิ้น หากสถาบันใดสถาบันหนึ่งไม่สามารถทำหน้าที่ได้ก็ย่อมมีผลกระทบต่อความอยู่รอดของสังคมนั้นๆ

2.3 ความสำคัญต่อประเทศ ครอบครัวมีความสำคัญต่อประเทศในด้านการเมืองการปกครอง โดยให้ความสำคัญกับสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ในทางการเมืองการปกครองของสมาชิกในครอบครัว เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง หน้าที่ในการเสียภาษี เป็นต้น

1.2.2 ลักษณะของครอบครัว

การแบ่งลักษณะของครอบครัวนั้น สามารถแบ่งออกเป็นหลายลักษณะด้วยกันตามวัตถุประสงค์ของการจัดครอบครัว ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามความจำเป็นของครอบครัวแต่ละลักษณะ โดยส่วนใหญ่แล้ว จะแบ่งลักษณะของครอบครัว ดังนี้

1) ลักษณะของครอบครัวตามโครงสร้าง ครอบครัวสามารถแบ่งออกตามโครงสร้างได้ 2 ลักษณะใหญ่ คือ (ชุมชน รุ่งปัจฉิม 2547 : 73-74)

- *ครอบครัวเดี่ยว* (nuclear family) หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วยชายและหญิงอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยสังคมอนุญาตให้มีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างกันได้ และอาจมีลูกที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างกันหรือจากการรับมาเลี้ยงก็ได้ ดังนั้น ครอบครัวแบบนี้มักประกอบไปด้วย พ่อ แม่ และลูกนั่นเอง เมื่อพิจารณาโดยให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติ ก็อาจ

ถือได้ว่า ครอบครัวเดี่ยวซึ่งเน้นความสัมพันธ์อันเนื่องมาจากการสมรส ก็อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า ครอบครัวโดยการสมรส (conjugal family)

- *ครอบครัวขยาย* (extended family) หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบไปด้วยสมาชิกอย่างน้อยสามรุ่นอายุอาศัยอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ปู่ย่า ตายาย บิดามารดา และลูกๆ บางครอบครัวอาจมีสมาชิกคนอื่นอยู่ร่วมด้วย เช่น ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดียวกับเครือญาติอาศัยอยู่ร่วมกัน และเมื่อพิจารณาโดยให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติ ก็อาจถือได้ว่าครอบครัวขยายจะเน้นความสัมพันธ์ทางสายโลหิต เช่น ระหว่างบิดามารดากับบุตร ระหว่างพี่ชายกับน้องสาวหรือพี่สาวกับน้องชาย ก็อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า ครอบครัวร่วมสายโลหิต (consanguine family)

2) ลักษณะของครอบครัวตามความเป็นอยู่ จากการศึกษาลักษณะของครอบครัวไทยนั้น เมื่อให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมทั่วไป อาชีพ วิธีการดำรงชีวิต ค่านิยม ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวและความสัมพันธ์ระบบเครือญาติ การปฏิบัติต่อกันทางสังคม การควบคุมทางสังคม จะแบ่งลักษณะของครอบครัวไทยตามความเป็นอยู่ออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ

- *ครอบครัวไทยในชนบท* ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยวแบบขยาย มีความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวอยู่ในลักษณะใกล้ชิด มีระบบความผูกพันทางสายโลหิตสูง มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับสถาบันทางศาสนา มีค่านิยมในการให้ความสำคัญกับเรื่องการสร้างกุศลกรรม การช่วยเหลือคนอื่น ความมีอิสระ การให้ความเคารพนับถือและการให้เกียรติยกย่องต่อกันตามฐานะสังคม และความเป็นผู้นำในลักษณะของการเชิญชวนมากกว่าการบังคับ (เสมอ จันทร์พุด 2541 : 31-62)

- *ครอบครัวไทยในเมือง* ซึ่งครอบครัวไทยในเมืองส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะเป็นครอบครัวเดี่ยว มีสมาชิกที่ประกอบไปด้วย บิดา มารดา และบุตรเป็นสำคัญ มีขนาดครอบครัวเล็ก และมีจำนวนสมาชิกไม่มากนัก ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิดกันน้อยและไม่มั่นคง เนื่องจากผลของการภาวะกดดันจากภาระหน้าที่การงานและเศรษฐกิจที่ทำให้ชีวิตเต็มไปด้วยความเร่งรีบและการแข่งขันกัน ใช้ชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ ต้องพึ่งพาตนเองเป็นหลัก (กมลลา แสงสีทอง และ ปารีชาติ สุขุม 2541 : 91-125)

ในทรรศนะของนิยพวรรณ (พลวัฒน์) วรรณศิริ เห็นว่า ครอบครัวขยายเป็นครอบครัวที่ดำรงโครงสร้างได้ดีตลอดมาในยุคของเกษตรกรรมเริ่มต้น มาจนถึงต้นสมัยอุตสาหกรรมที่ดินเริ่มเปลี่ยนรูปและเปลี่ยนมือไป เพราะระบบการมรดกที่ดินจากพ่อแม่มาสู่ลูกทำให้ที่ดินผืนใหญ่ถูกแตกซอยรูปย่อยๆ ลงตามจำนวนลูก ที่จะรับมรดก ยิ่งมีการรับมรดกมารุ่น จำนวน

ที่ดินยิ่งหดหายไป จนกระทั่งเมื่อได้รับอิทธิพลจากระบบทุนนิยม ทำให้มีการรวบรวมซื้อที่ดินเป็นผืนใหญ่อีกครั้งเพื่อนำมาเป็นปัจจัยการผลิต ชาวนาซึ่งเคยเป็นเจ้าของที่ดินจึงเปลี่ยนสภาพมาเป็นแรงงานรับจ้างในที่ดินต่อไป การจัดรูปสังคมใหม่ของรัฐทำให้เกิดการยึดที่ดินเป็นของรัฐ การเวนคืนด้วยการบังคับซื้อเพื่อแบ่งปันส่วนที่ดินเหล่านี้ ทำให้ชาวไร่ชาวนาเปลี่ยนอาชีพหันมาขายแรงงาน อพยพย้ายถิ่นเข้าเมือง คนรุ่นหลังมีการศึกษามากขึ้นก็เปลี่ยนอาชีพไป ทำให้สมาชิกของครอบครัวขยายต้องแยกย้ายกันไปทำมาหากินคนละทิศทาง ถึงหากจะอยู่รวมกันเป็นหมู่เหล่า ความสัมพันธ์ก็ไม่แน่นแฟ้นเท่าใดนัก ค่านิยมในความร่วมมือก็ลดน้อยลงไป เปลี่ยนเป็นตัวใครตัวมันซึ่งคล้อยตามลักษณะของสังคม ลักษณะเช่นนี้ ทำให้ครอบครัวขยายค่อยๆ เปลี่ยนไปเป็นครอบครัวเดี่ยวของยุคอุตสาหกรรมในที่สุด (นิยพรรณ (พลวัฒน์) วรรณศิริ 2550 : 174)

1.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของครอบครัว

คุณภาพชีวิตของแต่ละครอบครัว เกิดจากคุณภาพชีวิตของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว โดยที่ครอบครัวจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้จะต้องมีองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตที่ดีตามไปด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพครอบครัวและกระบวนการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่เข้มแข็ง เจริญเติบโตตามวัย มีการศึกษาตามวัย ตลอดจนมีความสามารถในการดำเนินชีวิตและพัฒนาความเป็นอยู่ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่และดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีวิถีการดำรงชีวิตที่ไม่ประมาท อยู่อย่างประมาทตนตามสถานะ ไม่หลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยม มีความเชื่อและค่านิยมที่พึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในครอบครัว ดำเนินกิจกรรมตามความเชื่อของศาสนาที่ตนนับถือ ร่วมกิจกรรมของส่วนรวมตามประเพณีและวัฒนธรรม และเมื่อสมาชิกทุกคนในครอบครัวได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมเป็นอย่างดีแล้ว ย่อมทำให้สมาชิกมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่เข้มแข็ง มีความอดทน เสียสละ เอื้ออาทร ต่อครอบครัวและสังคม มีการครองตนที่เหมาะสมและสามารถดำรงชีพตามสภาพของสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ จึงทำให้มีประสิทธิภาพในการทำงานที่รับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม เมื่อสามารถดูแลครอบครัวได้แล้ว ยังจะสามารถให้ความช่วยเหลือสังคมได้ตามอัตภาพของแต่ละคน รวมไปถึงการรักษาสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองไทย และยังมีส่วนร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข อันเป็นการวางพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับประเทศ (ประหยัด สายวิเชียร 2545 : 96-98)

1.2.4 แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว

การพัฒนาครอบครัวเป็นเรื่องการปรับและกำหนดความคิด วิเคราะห์ และแก้ไขปัญหาของบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่อยู่ในกระบวนการพัฒนาครอบครัว ตั้งแต่ชุมชน ภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวเองด้วย ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าใจปัญหาและกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาครอบครัวบนพื้นฐานที่ได้เชื่อมโยงทุกๆ องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสถานะของครอบครัว และกำหนดกลไกและกลวิธีแก้ปัญหาไปพร้อมๆ กัน โดยที่กำหนดให้ครอบครัว เป็นหลักของการที่ต้องการแก้ไขปัญหาเพียงหน่วยเดียวโดยไม่มีการแบ่งแยกว่าเป็นของสมาชิกครอบครัวคนใดคนหนึ่ง และให้ชุมชนเป็นบริบทหลักของการแก้ไขปัญหาและพัฒนาครอบครัว โดยมีการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแกนกลางในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและมีการประสานงานทำงานร่วมกับองค์กรอื่นๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและชุมชน ส่วนภาครัฐและเอกชน ทำหน้าที่เป็นหน่วยสนับสนุนและช่วยเหลือกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่จัดตั้งขึ้นมา ตั้งแต่การให้ข้อมูลและองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อองค์กรพัฒนาครอบครัว แก่องค์กรชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการให้ข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ต้องมีความต่อเนื่องและเป็นระบบ และจะต้องมีการควบคุมสื่อที่เสนอต่อประชาชนเพื่อให้ทิศทางการพัฒนาครอบครัวเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งยังสามารถใช้สื่อเป็นสื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วย (วิชัย เทียนถาวร และคณะ ค้นคืนวันที่ 17 มีนาคม 2551 จากเว็ลด์ไวด์เว็บ : <http://advisor.anamai.moph.go.th/224/22403.html>) การพัฒนาครอบครัว นำมาซึ่งความผาสุกของสมาชิกในครอบครัว ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความผูกพันกัน และสามารถดำรงไว้ซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามารถพึ่งพากันได้ทั้งยามทุกข์และยามสุข ทำให้ครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคง เท่ากับเป็นการวางรากฐานที่ดีให้กับการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติสืบต่อไปในอนาคต

2. แนวคิดในการศึกษาชุมชน

คำว่า “ชุมชน” (Community) เป็นคำที่มีความหลากหลายทั้งการให้ความหมายและแนวคิดในการมอง ซึ่งถูกนำมาใช้ในลักษณะที่ต่างๆ กันออกไป แต่ถ้ามองภาพรวมจะเห็นว่ามี ความหมายหรือมีนัยที่ใกล้เคียงกัน โดยมีความหมายและแนวคิดที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

2.1 ความหมายของชุมชน

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2524 (2524) ได้ให้ความหมายของคำว่า ชุมชน , ประชาคม ; community ไว้ดังนี้คือ

1) กลุ่มย่อยที่มีลักษณะหลายประการเหมือนกับลักษณะสังคมแต่มีขนาดเล็กกว่า และมีความสนใจร่วมที่ประสานกันในวงแคบกว่า ชุมชน หมายถึงเขตพื้นที่ ระดับของความคุ้นเคย และการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะทางเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดมากกว่าสังคม แต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการสร้างสรรค์ใกล้ชิดกว่า และมีความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า อาจมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ต้นกำเนิดเดิมของชาติ หรือ ศาสนา

2) ความรู้สึกและทัศนคติทั้งหมดที่ผูกพันปัจเจกบุคคลให้รวมเข้ากันเป็นกลุ่ม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (2525) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ชุมชน คือ หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ประเวศ วะสี (2540 อ้างใน ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543) สรุปไว้ว่า ชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้ มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน

ปารีชาติ วลัยเสถียร (2543) สรุปไว้ในการประชุมประจำปีว่าด้วยชุมชนครั้งที่ 1 “ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลง” เมื่อวันที่ 30-31 พฤษภาคม 2543 ณ อาคารเฉลิมพระบารมี 50 ปี ใจความตอนหนึ่งว่า ชุมชน เป็นคำใหม่ในสังคมไทย แต่สาระของความเป็นชุมชนดำรงอยู่กับสังคมไทยมานานแล้ว ในความหมายของคำว่า บ้าน ซึ่งหมายถึง หมู่บ้าน เป็นสิ่งที่มีมาโดยธรรมชาติอยู่แล้วในการตั้งบ้านเรือนรวมกันเป็นหมู่เครือญาติและมิตรสหาย ซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่นำไปสู่การจัดการต่อปัญหาและความต้องการร่วมกัน ชุมชนเป็นคำที่มีหลายความหมายและถูกนำมาใช้ในหลายลักษณะ ซึ่งจะแบ่งความเป็นชุมชนออกเป็น 4 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้คือ

1. ชุมชนหมู่บ้าน
2. ชุมชนในฐานะขบวนการประชาชน
3. ชุมชนแนวมนุษยนิยม หรือ ชุมชนอุดมคติ
4. ชุมชนในรูปแบบใหม่ หรือ ชุมชนเสมือนจริง

สนธยา พลศรี (2545) กล่าวถึง ชุมชน ไว้ว่าหมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่น มี

ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพัน เอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือ พึ่งพาอาศัยกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

จาง อคิวัฒนสิทธิ์ และคณะ (2545) กล่าวว่า ชุมชน คือ กลุ่มคนพวกหนึ่งที่มาอยู่รวมกัน ในอาณาบริเวณหนึ่ง โดยคนเหล่านี้ถือว่า ตนมีความผูกพันกับอาณาบริเวณแห่งนั้น มีความยึดเหนี่ยวกันเป็นปึกแผ่นมั่นคง มีการกระทำกิจกรรมต่างๆ หลายด้าน ด้วยกลุ่มต่างๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เช่น ครอบครัวหลายๆ ครอบครัว โรงเรียน วัด ร้านค้า โรงงาน ฯลฯ รวมกัน เป็นหมู่บ้าน เป็นเมือง แต่กระนั้นก็ตาม แม้ว่าชุมชนจะมีกิจกรรมต่างๆ หลายด้านและสามารถตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตของสมาชิกได้ แต่ชุมชนยังเป็นหน่วยย่อยของสังคมที่ต้องขึ้นอยู่กับอำนาจรัฐ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545) จากแผนการจัดทำโครงการจัดทำเครื่องชี้วัดการพัฒนาเมืองและชุมชนน่าอยู่ ได้สรุปลักษณะความหมายของคำว่า ชุมชน ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันว่ามี 2 ลักษณะคือ

1. กลุ่มคนที่อยู่อาศัยรวมกันเป็นสังคมในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง มีวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมร่วมกัน ความหมายในลักษณะนี้จึงยึดโยงกับพื้นที่ที่ตั้งของกิจกรรม เช่น ชุมชนกรุงเทพมหานคร กลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร เป็นต้น
2. กลุ่มคน/การรวมกลุ่มหรือสังคมของกลุ่มคนที่มีความสนใจร่วมกัน (ไม่ยึดโยงกับพื้นที่) เช่น ชุมชน จส.100 ชุมชนออนไลน์ทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

โครงการจัดทำเครื่องชี้วัดการพัฒนาเมืองและชุมชนน่าอยู่ ให้ความหมายของชุมชนว่า ชุมชน หมายถึง การรวมตัวกันของกลุ่มคนที่เกาะเกี่ยวยึดโยงกับพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการร่วมกันในการรวมตัวและมีวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มชัดเจน พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของกลุ่มคน/สมาชิก ต้องเป็นพื้นที่เดียวกัน หรือต่อเนื่องกันทางภูมิศาสตร์ อีกทั้งต้องอยู่ในหน่วยพื้นที่ทางการปกครองเดียวกัน

สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (2546) สรุปความหมายของ ชุมชน คือ ประสบการณ์ ความรู้สึก และความสัมพันธ์ ซึ่งไม่สามารถกำหนดทางภูมิศาสตร์ หรือ กฎเกณฑ์ทางการ แต่เป็นสิ่งที่ประชาชนรู้สึกว่าเป็นสมาชิกอยู่ เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างคน ชุมชนอาจมีขนาดใหญ่อหรือเล็ก อาจเปลี่ยนแปลงตามกาล และอาจจะเข้มแข็งขึ้นหรือเสื่อมสลายลงก็ได้ แต่ละชุมชนมีลักษณะเฉพาะตัว มีความเท่าเทียมกันมากน้อยแตกต่างกันไป บางชุมชนใช้หลักฉันทามติ บางชุมชนใช้แนวทางอื่น บางชุมชนถูกรอบงำโดย “ผู้มีอิทธิพล” บางชุมชนก็ปลอดอิทธิพล สรุปคือ ชุมชนมีความหลากหลายสูงกว่าที่จะพรรณนาแบบเหมารวมได้

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ค้นคืนวันที่ 17/9/2550 จากเว็ลด์ไวด์เว็บ <http://www.deqp.go.th>) ได้ให้ความหมายของ ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่รวมตัวกันขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออยู่อาศัยร่วมกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน และมีความเอื้ออาทรต่อกัน เป็นต้น ในแต่ละชุมชนนั้นควรมีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม สามารถตอบสนองต่อการดำรงชีวิตของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ ความพอใจ และความต้องการ

ฝ่ายวิชาการที่อยู่อาศัยและการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ การเคหะแห่งชาติ (ค้นคืนวันที่ 26/9/2550 จากเว็ลด์ไวด์เว็บ <http://www.nhanet.or.th>) ได้ให้คำจำกัดความตามระเบียบของกรุงเทพมหานครว่าด้วย กรรมการชุมชน พ.ศ. 2534 ที่กำหนดว่า ชุมชน หมายความว่า ชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง เคหะชุมชน หมู่บ้านจัดสรร และชุมชนเมือง ที่กรุงเทพมหานครกำหนดขึ้น ทั้งนี้ โดยทำเป็นประกาศกรุงเทพมหานคร ซึ่งแยกคำจำกัดความของแต่ละชุมชนแต่ละประเภท ได้ดังนี้คือ

1. ชุมชนแออัด หมายถึง ชุมชนส่วนใหญ่ที่มีอาคารหนาแน่น ไร้ระเบียบ และชำรุดทรุดโทรม ประชาชนอยู่อย่างแออัด มีสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม อันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัย โดยให้ถือเกณฑ์ความหนาแน่นของบ้านเรือนอย่างน้อย 15 หลังคาเรือนต่อพื้นที่ 1 ไร่ เป็น 1 ชุมชน
2. ชุมชนชานเมือง หมายถึง ชุมชนที่กรุงเทพมหานครได้จัดทำเป็นประกาศกำหนดชุมชน โดยมีพื้นที่ดำเนินการด้านเกษตรกรรมในเขตกรุงเทพมหานครรอบนอกเป็นส่วนใหญ่ มีบ้านเรือนไม่แออัด แต่ขาดการวางแผนทางด้านผังชุมชน เช่น ทางระบายน้ำ ทางเดิน เพื่อป้องกันการเกิดน้ำท่วมขัง การสัญจรไปมาของประชาชนในชุมชน
3. ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร หมายถึง ชุมชนที่มีบ้านจัดสรรเป็นบ้านที่อยู่อาศัย และดำเนินการในภาคเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีลักษณะบ้านเป็นบ้านเดี่ยวที่มีบริเวณทาวเฮ้าส์ ตึกแถว หรือบ้านแฝด สภาพทั่วไปควรจะต้องมีการพัฒนา เช่น ทางระบายน้ำ ขยะทางเท้า ซึ่งกรุงเทพมหานครพิจารณาถึงความต้องการของประชาชน และความเหมาะสมที่จะเข้าไปดำเนินการ ซึ่งจะได้จัดทำเป็นประกาศกำหนดชุมชน
4. เคหะชุมชน หมายถึง ชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งดำเนินการและดูแลโดยการเคหะแห่งชาติ มีสภาพเป็นแฟลตและกรุงเทพมหานครเข้าไปดำเนินการในด้านทางระบายน้ำ ขยะทางเท้า เศรษฐกิจ
5. ชุมชนเมือง หมายถึง ชุมชนที่มีจำนวนบ้านน้อยกว่าชุมชนแออัด กล่าวคือน้อยกว่า 15 หลัง ต่อ 1 ไร่ แต่มีความหนาแน่นของจำนวนบ้านมากกว่าชุมชนชานเมือง และ

กรุงเทพมหานครได้จัดทำประกาศกำหนดเป็นชุมชน โดยที่ชุมชนดังกล่าวไม่เป็นชุมชนตามที่กล่าวมาในข้ออื่นๆ

Raymond Williams (1993) กล่าวว่าไว้ว่า ชุมชน (community) มาจากภาษาละติน และถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษ ประกอบด้วยคุณสมบัติหลัก 5 ประการ คือ

1. กลุ่มบุคคลสามัญที่ไม่มีการนับชั้นหรือยศถาบันดาศักดิ์
2. สังคมขนาดเล็กที่มีการจัดระเบียบ
3. กลุ่มชนของท้องถิ่น
4. มีสิ่งที่เหมือนกัน เช่น ความเชื่อ งาน สินค้า เป็นต้น
5. มีคุณสมบัติ ลักษณะ นิยาม ความเป็นส่วนตัวร่วมกัน

โดยที่ชุมชนมีลักษณะของความสัมพันธ์ร่วมกัน มีความใกล้ชิดกันและเป็นท้องถิ่นต่อสมาชิกมากกว่าสังคม

Mask S. Homan (1994 อ้างใน ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543) กล่าวว่าชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่พื้นที่แห่งหนึ่ง มีความเชื่อ ผลประโยชน์ กิจกรรม และมีคุณสมบัติอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน คุณลักษณะเหล่านี้มีลักษณะเด่นเพียงพอที่จะทำให้สมาชิกนั้นตระหนักและเกื้อกูลกัน

Peter Cook (1996) กล่าวว่า ชุมชน คือ สถานที่และกลุ่มบุคคลที่รู้จักกันเป็นอย่างดี รู้ทั้งข้อดีและข้อเสียของชุมชน เป็นทั้งส่วนหนึ่งของระบบรวมและระบบส่วนบุคคล

จากแนวคิดและการให้นิยามความหมายของคำว่า ชุมชน ที่มีผู้ศึกษาไว้นั้น ในทรรศนะของผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ชุมชน คือ การรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลในสังคม หรือ ครอบครัวยุคใหม่ ครอบครัวยุคใหม่ ที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการรวมตัวกัน ซึ่งสามารถจำแนกวัตถุประสงค์กับความสัมพันธ์ตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ ทำให้ ชุมชน หมายถึง การรวมตัวกันของกลุ่มบุคคล/ครอบครัวในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง อยู่อาศัยในบริเวณเดียวกัน เพื่ออาศัยทรัพยากรในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทั้งในเรื่องของการจัดกิจกรรมต่างๆ ในหลายๆ ด้านที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต มีแนวพฤติกรรมเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ไม่ว่าจะ เป็นภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ภายใต้กฎเกณฑ์และระเบียบแบบแผนที่กลุ่มบุคคลได้กำหนดขึ้นไว้เป็นบรรทัดฐานในการควบคุมความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการดำเนินชีวิตร่วมกัน
2. ไม่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ ทำให้ ชุมชน หมายถึง การรวมตัวกันของกลุ่มบุคคล/ครอบครัว โดยที่ไม่จำเป็นว่ากลุ่มบุคคล/ครอบครัวยุคใหม่นั้น จะต้องอยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณ

เดียวกัน แต่สมาชิกในกลุ่มจะมีความสนใจร่วมกัน มีแนวความคิดทำนองเดียวกัน มีวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ประสบความสำเร็จร่วมกัน อีกทั้งมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้อันจะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ในการใช้ชีวิตได้อย่างมีปกติสุข มีการช่วยเหลือเอื้ออาทร มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทั้งสมาชิกในกลุ่มเดียวกันหรือนอกกลุ่ม ภายใต้ระเบียบและกฎเกณฑ์ที่กลุ่มกำหนดขึ้น

ในการศึกษาชุมชนของกรุงเทพมหานครในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ความหมายของ ชุมชน ตามระเบียบของกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยการรวมชุมชน พ.ศ.2534 ที่กำหนดว่า ชุมชนหมายความว่า ชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง เคหะชุมชน หมู่บ้านจัดสรร และชุมชนเมือง ที่กรุงเทพมหานคร กำหนดขึ้น ทั้งนี้โดยทำเป็นประกาศกรุงเทพมหานคร ซึ่งแยกคำจำกัดความของแต่ละชุมชนแต่ละประเภทไว้ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า ความหมายของชุมชนตามระเบียบของกรุงเทพมหานคร นั้นมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ เพราะประชาชนในแต่ละชุมชนจะมีพื้นที่การอยู่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีแนวพฤติกรรมในการดำรงชีวิตที่คล้ายคลึงกันในแต่ละครอบครัว มีสภาพแวดล้อมทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมใกล้เคียงกัน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

จากนิยามและความหมายที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ จะเห็นได้ว่า ชุมชน มีความหมายที่หลากหลาย และถ้ามองโดยรวมแล้วจะเห็นว่า มีนัยหรือความหมายที่ใกล้เคียงกัน และมีแนวคิดที่น่าสนใจเกี่ยวกับชุมชน 4 แนวคิด (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2546 : 39-58) ดังนี้

1. แนวคิดสังคมวิทยา (Sociological Perspective) ซึ่งได้มีการนำเสนอเกี่ยวกับการมองชุมชนในฐานะ ดังนี้ คือ

1.1 ชุมชนในฐานะหน่วยทางภูมิศาสตร์ กล่าวคือ การพิจารณาชุมชนในมิตินี้ มีความสำคัญ คือ ทำให้ชุมชนมีลักษณะเป็นรูปธรรม มีหลักแหล่งที่ตั้งแน่นอน และสมาชิกสามารถระบุที่อยู่ของตนได้ โดยที่อาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์มีอิทธิพลต่อชุมชน จะเห็นได้ว่าสภาพทางภูมิศาสตร์จะเป็นตัวกำหนดสถานที่ตั้งและศักยภาพในการเจริญเติบโตของชุมชน ดังจะเห็นได้ว่าชุมชนมักจะเกิดขึ้นในบริเวณที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ หรือที่ซึ่งมีการคมนาคมสะดวก เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร ในทางตรงกันข้าม ชุมชนเองก็มีอิทธิพลต่ออาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์เช่นกัน เพราะการปรับตัวของชุมชนมีส่วนในการปรับให้สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของมนุษย์

1.2 ชุมชนในฐานะหน่วยทางสังคม เป็นการมองชุมชนว่าเป็นระบบย่อยของสังคม และเป็นเครือข่ายการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ ซึ่งแต่ละชุมชนจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันไป

เหมือนลูกโซ่ โดยที่แต่ละชุมชนจะมีการแลกเปลี่ยนปัจจัยและผลผลิตให้แก่กัน อาจอยู่ในรูปของการเงิน แรงงาน ความกดดันทางสังคม ทรัพยากรต่างๆ เป็นต้น

1.3 ชุมชนในฐานะหน่วยทางจิตวิทยาวัฒนธรรม เป็นการมองว่า ชุมชนมีความผูกพันกันในระหว่างสมาชิกด้วยกัน ซึ่งเป็นความผูกพันทั้งทางด้านจิตวิทยาและวัฒนธรรม

2. แนวคิดทางมนุษยนิยม (Humanistic Perspective) มีลักษณะที่น่าสนใจคือ ไม่ได้ให้ความสนใจหรือความสำคัญกับอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์หรือพื้นที่ แต่จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน โดยเป็นลักษณะความรู้สึกรังสรรค์เชิงอัตวิสัยของความเป็นชุมชนหรือมองว่า ชุมชนควรจะเป็นชุมชนที่ดี หรือชุมชนในอุดมคตินั่นเอง

3. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนประชาสังคม (Civil Society) เป็นแนวคิดที่มองว่าชุมชน-ประชาสังคม คือ กระบวนการกลุ่มที่มีการประสานกลุ่มคนตั้งแต่กลุ่มที่มีขนาดเล็กจนถึงกลุ่มใหญ่ในระดับประเทศ โดยที่องค์ประกอบของชุมชน-ประชาสังคมนั้น จะประกอบไปด้วยการมีส่วนร่วมที่สมัครใจ การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง มีความเป็นธรรมชาติที่มิใช่เป็นการจัดตั้ง มีความรัก ความเอื้ออาทร มีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ มีการเรียนรู้และการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง มีเครือข่ายและความร่วมมือ และมีระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อดำเนินงานหรือกิจกรรมร่วมกันในการผลักดันเชิงนโยบายที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนหรือประชาคมให้เกิดความเข้มแข็ง โดยมีความเอื้ออาทรต่อกันและการเรียนรู้ร่วมกัน

4. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนในรูปแบบใหม่ (Virtual Community) เป็นแนวคิดที่มองว่า ชุมชน ไม่จำเป็นต้องมีพื้นที่ทางกายภาพ ไม่จำเป็นว่าสมาชิกจะต้องมีการพบปะกันโดยตรง แต่เป็นชุมชนที่อาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเครื่องมือในการสานความสัมพันธ์ และการมีจิตสำนึกร่วมกันของสมาชิก ในการให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ ป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในชุมชน

จากการศึกษาถึงความหมายและแนวคิดของชุมชนตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีแนวคิดที่น่าสนใจอีกเรื่องคือ ความแตกต่างกันระหว่างชุมชนในเขตเมืองและชุมชนในเขตชนบท เพราะครอบครัวในเขตเมืองกับเขตชนบท มีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน อันจะนำไปสู่ความแตกต่างกันของชุมชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่เขตเมืองและพื้นที่ในเขตชนบทด้วย โดยการศึกษาถึงความหมายของคำว่า “เมือง” ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวไว้ในรายงานขั้นสุดท้ายโครงการจัดทำเครื่องชี้วัดการพัฒนาเมือง และชุมชนนออยู่ (2545) ว่า เมือง คือ พื้นที่ตั้งของกลุ่มชุมชนที่มีประชาชนอยู่กันอย่างหนาแน่น ประกอบอาชีพและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ นอกภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก สังคมมีอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่ และมีวัฒนธรรมที่หลากหลายอัน

เนื่องมาจากการรวมตัวของกลุ่มชนหลากหลายวัฒนธรรม ประกอบกับความหมายของ “ชนบท” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ที่ให้ความหมายของ ชนบท หมายถึง บ้านนอก เขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป ย่อมทำให้ความหมายของชุมชนในเขตเมือง และ ชุมชนในเขตชนบท มีแตกต่างกัน

กรุงเทพมหานครจึงจัดเป็นชุมชนในเขตเมือง โดยการศึกษาจากทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน ของสนธยา พลศรี (2545) ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างกันของชุมชนในเขตเมืองกับชุมชนในเขตชนบท กล่าวคือ ชุมชนเมืองจะเป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรมาก อาคารบ้านเรือนหนาแน่น มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมากกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ อาชีพมีความหลากหลาย ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม การค้าขายและการบริการ สมาชิกมีความเป็นอิสระ เป็นปัจเจกบุคคลสูง ทำให้ความสัมพันธ์เป็นแบบทางการมากกว่าส่วนตัว สามารถอยู่ร่วมกันได้เพราะผลประโยชน์ที่แต่ละคนจะได้รับ ซึ่งชุมชนเมืองจะอยู่ภายใต้การปกครองรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น เทศบาล มหานคร และมีชุมชนย่อยๆ รวมกันอยู่ในบริเวณเหล่านี้ เช่น ตรอก ซอก ถนน หรือเรียกตามชื่อที่ตั้งของชุมชนต่างๆ เช่น บางเขน บางนา พระโขนง ลาดพร้าว เป็นต้น ส่วนชุมชนชนบท เป็นชุมชนในเขตชนบท มีความหนาแน่นของประชากรน้อย ผู้อาศัยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี มีอาชีพเกษตรกรรมหรืออาชีพที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่า ชุมชน มีนัยและความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของสังคม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่ทั้งนี้ การศึกษาความเป็นชุมชนจึงมิได้มองแค่ชุมชนใดชุมชนหนึ่ง แต่จะมองไปถึงความสัมพันธ์ต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับสมาชิกในชุมชน ทั้งที่เกิดขึ้นภายในและภายนอกชุมชนด้วย

3. แนวคิดที่ใช้ในการศึกษาคุณภาพชีวิต

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงคุณภาพชีวิตของครอบครัวที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงนิยามความหมายและแนวคิดโดยทั่วไปก่อน เพื่อให้มีความเข้าใจในเรื่องของคุณภาพชีวิต โดยที่มีผู้ที่ได้ทำการศึกษาถึงนิยามความหมายและแนวคิดของคำว่าคุณภาพชีวิต ไว้แล้ว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1 ความหมายของคุณภาพชีวิต

คำว่าคุณภาพชีวิตนั้น เป็นเรื่องของคุณค่าที่แฝงอยู่ในตัวของบุคคล คุณภาพชีวิตเป็นกระบวนการทางด้านจิตใจที่สามารถบรรยาย ดีความ ผ่านตัวกรองด้านความคิดและภาษาที่แตกต่างกันตามประสบการณ์และความรู้ความคิดที่แตกต่างกันของผู้ให้คำนิยาม ทำให้การนิยามความหมายของคำว่าคุณภาพชีวิตนั้น ไม่สามารถนิยามความหมายให้เป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการได้ ส่วนใหญ่ที่ผ่านมามีจะละเลยความแตกต่างด้านอายุ ชนชั้นทางสังคม การศึกษา ทำให้การนิยามคุณภาพชีวิตเป็นเพียงนิยามเชิงปฏิบัติการที่นำมากำหนดใช้ในการศึกษาเฉพาะกลุ่มเฉพาะประเด็น (คุชฎี อายุวัฒน์, 2548) ดังที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

กิติกร มีทรัพย์ (2537) กล่าวว่า ความหมายของคุณภาพชีวิตเป็นประหนึ่งของการรับรู้ของบุคคลภายใต้บริบททางวัฒนธรรม และระบบคุณค่าที่เขาผู้นั้นอาศัยอยู่ และในส่วนที่สัมพันธ์กับจุดหมาย การคาดหวัง มาตรฐาน และสิ่งที่เกี่ยวข้องของเขาด้วย คุณภาพชีวิตเป็นมโนทัศน์ที่กว้างขวาง และเป็นวิถีที่ซับซ้อนของบุคคลในเรื่องของสุขภาพกาย สภาวะทางจิตใจ ระดับของความเป็นอิสระของตนเอง ความสัมพันธ์ทางสังคม ความเชื่อส่วนบุคคล และความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ทำให้ความหมายของคุณภาพชีวิตมิได้มีความหมายแค่ว่าเพียง สถานภาพสุขภาพอนามัย แบบแผนชีวิต ความพึงพอใจในชีวิต สภาพทางจิต หรือ ความสมบูรณ์ของบุคคล แต่เป็นมโนทัศน์หลายมิติที่ประสานกับการรับรู้ของบุคคลต่อสิ่งดังกล่าวเหล่านั้นรวมทั้งประเด็นอื่นๆ ของชีวิตด้วย

สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล และคนอื่นๆ (2541) ได้ให้นิยามความหมายของคำว่าคุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับของการมีชีวิตที่ดี ความสุข ความพึงพอใจในชีวิตทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2542) ได้ให้นิยามไว้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสม ตามความจำเป็นพื้นฐานในสังคมหนึ่งๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง โดยที่ประชาชนมีหน้าที่พัฒนาตนเองและครอบครัวให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตเพื่อพัฒนาให้ตนเองมีสุขภาพกายและจิตดี มีครอบครัวที่อบอุ่น มีที่อยู่อาศัย มีรายได้พอสมควร ประหยัด สร้างตนเองและครอบครัว

วิศนี ศิลตระกูล (2543) ให้นิยามของคุณภาพชีวิต ไว้ว่า หมายถึง การมีชีวิตที่ดีทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สามารถใช้ภูมิปัญญามาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและสังคม จนดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมนั้นๆ ได้อย่างมีความสุข และร่วมกันพัฒนาสังคมของตนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน และไม่เบียดเบียนธรรมชาติ ทั้งยังคงรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืนต่อไปได้

ศิริ สามสุโพธิ์ (2543) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม ไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสามารถดำรงชีวิตที่ชอบธรรมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และค่านิยมสังคม ตลอดจนแสวงหาสิ่งที่ดีที่ตนปรารถนาให้ได้มาอย่างถูกต้องภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งคุณภาพชีวิตมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ

1. ด้านร่างกาย หมายถึง บุคคลจะต้องมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ อันเป็นผลตอบสนองมาจากปัจจัยพื้นฐาน
2. ด้านจิตใจ หมายถึง บุคคลจะต้องมีสภาวะจิตใจที่สมบูรณ์ ร่าเริงแจ่มใส ไม่วิตกกังวล มีความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตตนเอง ครอบครัว และสังคมสิ่งแวดล้อม
3. ด้านสังคม หมายถึง บุคคลสามารถดำรงชีวิตภายใต้บรรทัดฐานและค่านิยมของสังคมในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างปกติสุข

วันเพ็ญ วอกลาง (2545) ได้แบ่งความหมายคุณภาพชีวิตออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับมหภาคและระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งคุณภาพชีวิตในระดับมหภาค หมายถึง มาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีในสังคม และคุณภาพชีวิตในระดับปัจเจกบุคคล หมายถึง คุณภาพชีวิตที่บ่งลักษณะทางจิตวิญญาณและทางจิตวิสัยของบุคคล ลักษณะทางจิตวิสัย ได้แก่ การมีรายได้ การมีอาชีพ มีสุขภาพร่างกาย และจิตใจที่ปกติ เป็นต้น ส่วนลักษณะทางจิตวิสัย หมายถึง ความพึงพอใจในองค์ประกอบต่างๆ ของการดำรงชีวิต เช่น ด้านครอบครัว การทำงาน สุขภาพ เป็นต้น และเป็นความพึงพอใจที่สามารถปรับเข้ากับสภาพชีวิตที่ดำรงอยู่ สิ่งแวดล้อม และสามารถแก้ไขปัญหาได้

สมพล ประดับผล (2548) กล่าวว่าไว้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับการมีชีวิตที่มีความสุข มีความพึงพอใจทั้งทางด้านวัตถุ และจิตใจ รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อม ค่านิยม และเป้าหมายในชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งคุณภาพชีวิต สามารถแบ่งได้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านที่เกี่ยวข้องกับชีวิตการทำงาน เช่น ความมั่นคงในการทำงาน โอกาสการก้าวหน้าในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ สภาพการทำงาน รายได้และผลตอบแทนต่าง ๆ ด้านคุณภาพชีวิตอีกด้านหนึ่งคือ ด้านที่เกี่ยวข้องกับชีวิตส่วนตัว อาหารและโภชนาการ ที่อยู่อาศัย สุขภาพกายและสุขภาพจิต ชีวิตครอบครัว การใช้เวลาว่างและการพักผ่อน

ซัชชัย อนุสรณ์ธีรกุล และคณะ (2550) ได้ให้นิยามความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การรับรู้ของแต่ละบุคคลเกี่ยวกับสถานภาพของชีวิตในบริบททางวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม โดยสัมพันธ์กับเป้าหมาย ความคาดหวัง มาตรฐาน และความตระหนักของบุคคล

จากการศึกษานิยามความหมายของคำว่าคุณภาพชีวิตดังกล่าวแล้วนั้น ทำให้ทราบได้ว่าคุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคล มีความสำคัญมากในการที่จะบ่งบอกถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ ในการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมต่างๆ ซึ่งคุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคลที่อยู่รวมกันเป็นครอบครัว ชุมชน สังคม ย่อมบ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตของประชากรโดยรวมทั้งประเทศว่าจะเป็นไปได้ในทิศทางใด เพื่อที่ผู้บริหารประเทศจะได้นำไปวางแผนการบริหารพัฒนาต่อไป หรืออีกนัยหนึ่ง คุณภาพชีวิตของประชากรจะเป็นตัวสะท้อนถึงผลของการบริหารพัฒนาประเทศ

3.2 แนวคิดที่ใช้ในการศึกษาคุณภาพชีวิต

ในการศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตนั้น มีผู้ทำการศึกษาไว้ในหลายลักษณะ โดยที่แต่ละท่านมีมุมมอง หรือ แนวความคิดในการศึกษาที่เหมือนกันและต่างกันไปในบางทฤษฎี เช่น

วันเพ็ญ วอกลาง (2545) กล่าวไว้ว่า การศึกษาคุณภาพชีวิตเป็นการศึกษาแบบองค์รวม เพราะคุณภาพชีวิตของคนเรานั้น มีองค์ประกอบหลายด้านที่ส่งผลให้การดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข การมีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่อย่างอย่างเดียวไม่เพียงพอ ยังต้องประกอบด้วย การอยู่ดีมีสุข นั้นหมายถึง การมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต การพักผ่อนหย่อนใจ การออกกำลังกาย สภาพแวดล้อมของการอยู่อาศัยที่ดี สภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี การได้รับการบริการทางการศึกษา สาธารณสุข สาธารณูปโภคต่างๆ อย่างสะดวกสบาย และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น

อนุชิต พวงสำลี และ อรทัย อาจอำ (2541 อ้างในคุชฎี อายุวัฒน์, 2548) กล่าวว่า การศึกษาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาเครื่องชี้วัดที่ผ่านมา ใช้แนวคิดสำคัญในการศึกษาอยู่ 4 แนวคิด ได้แก่

1. แนวคิดเรื่องคุณภาพชีวิต (Quality of life) มีนักวิชาการหลายท่านพยายามที่จะนิยามความหมายของคำว่า คุณภาพชีวิต เพื่อใช้ในการศึกษา แต่ยังไม่สามารถยอมรับได้อย่างเป็นสากล เนื่องจากความหมายของคำว่า คุณภาพชีวิต นั้น มีลักษณะที่เป็นทั้งวัตถุวิสัย (Objective) และอัตวิสัย (Subjective) เช่น เรื่องที่เกี่ยวข้องกับร่างกาย จิตใจ ความรู้สึกเกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่ดี เรื่องเพศ และกิจวัตรประจำวัน

2. แนวคิดเรื่องการพัฒนาสังคม (Social Development) เป็นแนวคิดที่เกิดจากเวทีการประชุมสุดยอดเพื่อการพัฒนาสังคม (The World Summit for Social Development) ซึ่งจัดขึ้นเมื่อมีนาคม พ.ศ. 2538 ที่กรุงโคเปนเฮเกน สารสำคัญของแนวคิดนี้คือ การให้ความสำคัญกับคนและสิ่งแวดล้อม เป็นอันดับแรก และปัญหาสำคัญที่เป็นแนวโน้มของการพัฒนา คือ ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่รุนแรงที่สุด รวมไปถึง ปัญหาเรื่องการถูกกีดกัน เลือกลปฏิบัติ การแสวงหา

ผลประโยชน์ ยาเสพติด อาชญากรรม การฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นต้น ทำให้การพัฒนาสังคมจะต้องคำนึงถึงบริบทที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ การจัดการความยากจน การกระจายความเป็นธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเป็นการปรับปรุงและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคม อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความยั่งยืนทางนิเวศน์ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และความคงอยู่ของวัฒนธรรม

3. แนวคิดเรื่องการพัฒนาคน (Human Development) การพัฒนาคน คือ การส่งเสริมศักยภาพในตัวมนุษย์ให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีกว่า นำไปสู่การสร้างสรรค์ชีวิตที่มีประโยชน์และสมหวัง การพัฒนาคนมีความเป็นเป้าหมายโดยตรงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ การเน้นความแตกต่างระหว่างเพศ วรณะ ชนชั้น เผ่าพันธุ์ ตลอดจนความเหลื่อมล้ำในด้านอื่นๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคน โดยต้องสนใจสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชนควบคู่กับการพัฒนาไปด้วย

4. แนวคิดเรื่องความมั่นคงของชีวิตมนุษย์ (Human Security) สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้ให้ความหมายของความมั่นคงของชีวิตมนุษย์ระดับโลก (Global Human Security) คือ สามารถดำรงชีวิต และทำมาหากินได้อย่างปลอดภัยจากความหวาดกลัวภัยที่อาจจะคุกคามการอยู่อาศัยสภาพอนามัย การทำมาหากิน ตลอดจนความสุขสบายของบุคคล ซึ่งมีสาระของความมั่นคงในชีวิตมนุษย์ไว้ 7 ด้าน ได้แก่ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางด้านอาหาร ความมั่นคงด้านสุขภาพ ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงของบุคคล ความมั่นคงของชุมชน ความมั่นคงทางการเมือง เพื่อให้ประชาชนพ้นจากความทุกข์ยากและมีความมั่นคงในชีวิต อันหมายถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนนั่นเอง

ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์ (2549) กล่าวไว้ว่า จากแนวคิด “ความสุขมวลรวมประชาชาติ” หรือ Gross National Happiness (GHN) เป็นแนวคิดใหม่ในทางเศรษฐศาสตร์มหภาค (Macro Economics) ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานคิดของพุทธศาสนา และกำลังได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางทั้งในระดับประเทศและในระดับสากล โดยกษัตริย์จิกมี ซิงเย วังชุก (King Jigme Singye Wangchuck) แห่งราชอาณาจักรภูฏาน (Bhutan) เป็นผู้นำเสนอทฤษฎีและดำเนินนโยบาย โดยมีราชอาณาจักรภูฏานเป็นแบบอย่างที่สำคัญให้แก่โลก ที่แสดงให้เห็นถึงความมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า ความสุข คือ เป้าหมายหรือความต้องการสูงสุดในชีวิตของมนุษย์แต่ละคน ถ้าการพัฒนาประเทศจะเน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลางแล้ว การพัฒนาที่ควรจะนำไปสู่การบรรลุความพึงพอใจของมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเสาหลักของมวลรวมประชาชาติมี 4 ประการ คือ

1. การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมอย่างยั่งยืนและเสมอภาค หมายความว่า การพัฒนาเศรษฐกิจที่กระทำไปในแนวทางสายกลาง โดยนำเอาปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและปัจจัยทางด้านจิตใจในส่วนลึกของประชาชนเข้ามาพิจารณาประกอบด้วย เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจนั้นเป็นไปอย่างยั่งยืนและเสมอภาค บนพื้นฐานของสังคมที่เคารพประชาชนและวัฒนธรรมของตนเอง โดยจะทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเปลืองทรัพยากรน้อย แต่มีความสุขในชีวิตมาก เป็นระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง

2. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายความว่า การพัฒนาใดๆ ไม่ว่าจะมาจาก รัฐบาล หรือภาคเอกชน หรือประเพณีท้องถิ่น หรือจากปัจเจกบุคคล จะต้องไม่ทำลายความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

3. การรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรม หมายความว่า การรักษาคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เช่น ความเมตตา กรุณา ความมีน้ำใจ ความอ่อนโยน ความเสียสละ ความอ่อนน้อมถ่อมตน การรู้จักให้อภัย การรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีของตนเอง เป็นต้น อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญทำให้สังคมมีความหมาย มีความเอื้ออาทรต่อกัน และทำให้สังคมสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ มีการรักษานขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด

4. การส่งเสริมการปกครองที่ดี หรือ ธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดในการนำพาประชาชนไปสู่ ความสุขมวลรวมประชาชาติ การปกครองแบบประชาธิปไตย หรือ ธรรมาภิบาล (การปกครองที่ดี) โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีการใช้รัฐธรรมนูญในการปกครอง

OECD (1988 อ้างใน ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ 2543 : 328) มีแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชนว่า คุณภาพชีวิตจะครอบคลุมหลายมิติ คือ

1. คุณภาพทางด้านอนามัยและสาธารณสุข
2. พัฒนาการบุคคลโดยผ่านการศึกษาฝึกอบรม
3. การทำงานและคุณภาพชีวิตการทำงาน
4. เวลาว่างที่สร้างสรรค์
5. ความสุขสมบูรณ์ทางด้านเศรษฐกิจรวมทั้งความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ
6. คุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
7. สิ่งแวดล้อมทางสังคม
8. โอกาสทางสังคมและการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกัน
9. ความมั่นคงในการดำรงชีวิต
10. สิทธิเสรีภาพทางการเมือง

จากหลากหลายแนวคิดที่กล่าวมาแล้วนั้น โดยส่วนใหญ่แล้วมีแนวคิดและแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของคุณภาพชีวิต ที่เน้นการศึกษาคุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคล เพื่อการนำผลของการศึกษาที่ได้ไปวางแผนการพัฒนาตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ไปจนถึงระดับชุมชน สังคม และประเทศชาติ เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีความสุข มีความเป็นอยู่ที่ดีด้วยระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง มีความเท่าเทียมกันทางสังคม เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงและความปลอดภัยในการดำรงชีวิต ซึ่งแนวทางในการพัฒนานั้น จำเป็นต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นในส่วน of ประชาชน เอกชน หรือแม้กระทั่งรัฐบาล อันจะต้องดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของชาติบ้านเมือง ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม ความสมดุลของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของส่วนรวม

4. แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต

การที่เราจะทำการศึกษเกี่ยวกับเรื่องของคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องของความสุข ความพึงพอใจในการดำรงชีวิต จำเป็นต้องมีเครื่องมือที่ใช้ในการวัดระดับของคุณภาพชีวิตในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ เพื่อที่จะได้ทราบว่าระดับคุณภาพชีวิตในระดับต่าง ๆ นั้น จะเป็นไปในทิศทางใด มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระดับคุณภาพชีวิต และระดับคุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศชาติได้ อย่างไรโดยการเริ่มต้นจากการศึกษาถึงนิยามความหมายและแนวคิดของตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตนั่นเอง

4.1 ความหมายของตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต

การพัฒนามาตรฐานและคู่มือการใช้มาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ เพื่อการขยายผลการนำไปใช้ (ค้นคืนวันที่ 4 กันยายน 2552 จากเว็ลด์ไวด์เว็บ http://news_11_12_50_6.doc) ได้ใช้คำว่า “มาตรฐานและตัวชี้วัด” เป็นตัวกำหนดที่ใช้อธิบาย เพื่อวัดผลความเปลี่ยนแปลง บ่งชี้ถึงสถานภาพ ใช้วัดเพื่อประเมินผลสำเร็จ ประเมินความก้าวหน้าของผลการดำเนินงานขององค์กร มาตรฐานจึงต้องประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ตัวชี้วัด และเกณฑ์บ่งชี้ถึงความสำเร็จของการดำเนินงาน มาตรฐานจึงเป็นตัวกำกับ ควบคุมผลผลิตที่เกิดขึ้น หากผลที่วัดยังไม่พึงประสงค์ ก็อาจจะต้องมีการพัฒนามาตรฐานให้มีความเหมาะสม โดยใช้ภาวะวิสัย (Objectivity) ปทัสถานทางสังคม (Social Norms) สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social change) มาพิจารณาประกอบ ดังนั้นการใช้มาตรฐานและตัวชี้วัดจึงไม่ได้อยู่ที่การสร้างมาตรฐานขึ้นมาเท่านั้น หากแต่อยู่ที่กระบวนการพัฒนามาตรฐานให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของปัญหาสังคมในแต่ละ

ช่วงเวลา อาจกล่าวได้ว่า มาตรฐาน ตัวชี้วัดและเกณฑ์จึงมีความสัมพันธ์กัน เชื่อมโยงกัน เกณฑ์ที่ดีจะต้องบ่งชี้วัดได้จริง มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับเมื่อนำไปใช้ มาตรฐานที่ดีจะใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจให้คุณค่ากับสิ่งที่ต้องการจะวัด ทำให้ “ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต” ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการวัดคุณภาพชีวิตในเชิงปริมาณ และผู้ให้คำนิยามความหมายบางท่านมีการเรียกชื่อตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตแตกต่างกันออกไปตามความรู้และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล แต่โดยรวมแล้วมีวัตถุประสงค์ในการใช้เพื่อวัดระดับคุณภาพชีวิตเช่นเดียวกัน และมีผู้ให้คำนิยามความหมายไว้หลากหลายดังต่อไปนี้

กิติกร มีทรัพย์ (2537) กล่าวว่าไว้ว่า เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชิ้นหนึ่งที่เรียกว่า WHO-Quality of Life Instrument หรือที่เรียกย่อๆ ว่า WHOQOL ได้ถูกพัฒนาขึ้นพร้อมๆ กันอย่างกว้างขวางในขอบเขตของภาษาและวัฒนธรรมต่างๆ ทั่วโลก เพื่อวัดระดับคุณภาพชีวิตจากองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้านหลัก คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านระดับความเป็นอิสระ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านความเชื่อส่วนบุคคลภายใต้บริบทของวัฒนธรรมและระบบคุณค่าที่บุคคลอาศัยอยู่ และที่สัมพันธ์เป็นพิเศษกับเป้าหมายทั้งหลายและความคาดหวังที่พึงปรารถนา ตลอดจนมาตรฐานและส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นๆ

วิศนี ศิลตระกูล (2543) ให้ความหมายของเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมหมายถึง เครื่องชี้วัดที่ประกอบด้วยตัวชี้วัด 6 ด้าน คือ อาชีพและเศรษฐกิจ สุขภาพอนามัยและสาธารณสุข การศึกษาและการเรียนรู้ วัฒนธรรมและจิตใจ ครอบครัวและชุมชน และโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม

ศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลส์ (2547) กล่าวว่าไว้ว่า สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพตระหนักถึงความสำคัญของคุณภาพชีวิต จึงได้ทำการศึกษาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตขึ้น เรียกว่า ดัชนีคุณภาพชีวิต (Wellbeing Index) ตามกรอบแนวคิดของหน่วยงาน ศึกษาดัชนีคุณภาพชีวิตของประเทศออสเตรเลีย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบุคคลมีความพึงพอใจต่อแง่มุมต่างๆ ของชีวิตเพียงใด ดัชนีคุณภาพชีวิต ประกอบไปด้วยดัชนีย่อย 2 ดัชนี ได้แก่

1. ดัชนีคุณภาพชีวิตส่วนบุคคล (Personal Wellbeing Index) เป็นการพิจารณาระดับความพึงพอใจในด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตของบุคคลจำนวน 7 ด้าน ได้แก่ สุขภาพอนามัย ความสัมพันธ์กับผู้อื่น และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มาตรฐานการดำรงชีพความสำเร็จในชีวิต การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และความมั่นคงโดยรวมของอนาคต
2. ดัชนีคุณภาพชีวิตของประเทศ (National Wellbeing Index) เป็นการพิจารณาระดับความพึงพอใจในด้านต่างๆ จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ ความพึงพอใจทางด้านสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพทางสังคม รัฐบาล ธุรกิจ และความมั่นคงของประเทศ

ดังนั้น คุณภาพชีวิตของประชาชนในครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ถือได้ว่าเป็นสาระสำคัญที่ไม่อาจมองข้ามไปได้ เพราะการบริหารพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะในเรื่องของเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ล้วนแล้วแต่ต้องใช้ข้อมูลพื้นฐานจากเรื่องของ คุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นเกณฑ์ในการวางแผนการบริหารพัฒนาทั้งสิ้น ดังนั้น จำต้องมี เครื่องมือที่ใช้เป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีผลลัพธ์ออกมาในเชิงปริมาณ ซึ่งโดยรวม แล้วความหมายของเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต คือ เครื่องมือที่จะถูกสร้างและพัฒนาขึ้นแตกต่างกัน ออกไปตามวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย เพื่อวัดระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย หรือเพื่อ เป็นการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมายว่า มีความแตกต่างกันอย่างไรภายใต้ข้อกำหนด

4.2 แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต

จากการศึกษาเอกสารวิชาการ สมพ.1 ลำดับที่ 25 เล่มที่ 5/2548 ของสำนัก มาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในเรื่องการศึกษาและพัฒนาดัชนีชี้วัดมาตรฐานความมั่นคงของ มนุษย์ ทำให้กล่าวได้ว่า ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตเป็นดัชนีชี้วัดมาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์ ที่ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ได้นิยามไว้ว่า ความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึง การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นขั้น พื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการ พัฒนาศักยภาพตนเอง เพื่อที่นำผลที่ได้ ไปสู่การจัดทำนโยบายเพื่อพัฒนาสังคมและเสริมสร้าง ความมั่นคงของมนุษย์ และจะเป็นกระบวนการสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ดีทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี ด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย การศึกษา สุขภาพอนามัย การมีงานทำ มีรายได้เพียงพอในการครองชีพ ความเสมอภาค และความ ยุติธรรม โดยมีการกำหนดกรอบมาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ 11 มิติด้วยกัน คือ

มิติที่ 1 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพ หมายถึง การที่มนุษย์มีสุขภาพะทั้ง ด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ โดยพิจารณาจากการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ทั้งด้านป้องกัน โรค ส่งเสริมสุขภาพ รักษาพยาบาลและฟื้นฟูสภาพ

มิติที่ 2 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านอาหาร หมายถึง สิ่งที่มนุษย์จำเป็นต้องบริโภค เพื่อการดำรงชีวิต อย่างพอเพียง เหมาะสม มีประโยชน์ และปราศจากโทษ

มิติที่ 3 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการศึกษา หมายถึง การเข้าถึงบริการด้าน การศึกษาพื้นฐานของรัฐในทุกรูปแบบ (ในระบบ นอกกระบบ ตามอัธยาศัย) โดยครอบคลุมองค์ ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่มนุษย์จำเป็นต้องรับรู้และเข้าใจ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างสอดคล้องกับ ความสามารถในการรับรู้ข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายโดยปราศจากการครอบงำ

มิตีที่ 4 ความมั่นคงของมนุษย์ในด้านศาสนาและความเชื่อ หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์โดยมีหลักธรรม คำสอนที่มนุษย์ยึดถือ ศรัทธา และปฏิบัติตามทั้งด้านกฎเกณฑ์และด้านพิธีกรรม โดยปราศจากการครอบงำ

มิตีที่ 5 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านที่อยู่อาศัย หมายถึง การที่มนุษย์สามารถใช้ชีวิตส่วนตัวในอาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มีความมั่นคงและปลอดภัยจากการไถ่หรือ ไล่ออก หรือการเวนคืนที่ไม่เหมาะสม

มิตีที่ 6 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาพของความสัมพันธ์ที่มนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่แวดล้อม และเป็นผลต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ และธรรมชาติส่วนอื่นๆ ทั้งนี้ ธรรมชาติที่แวดล้อมดังกล่าวต้องปลอดจากสิ่งปนเปื้อนและปลอดจากการถูกทำลาย

มิตีที่ 7 ความมั่นคงของมนุษย์ส่วนบุคคล หมายถึง ความมั่นคงปลอดภัยจากความรุนแรงทางกายภาพ และภัยคุกคามจากปัจจัยทั้งปวงที่มีต่อบุคคล ได้แก่ การประทุษร้ายอาชญากรรม การทำงาน อุบัติเหตุ และภัยคุกคามตนเอง เช่น การทำร้ายเด็ก การทรมานร่างกาย การใช้สารเสพติด และการฆ่าตัวตาย (ภัยคุกคามต่อตนเอง)

มิตีที่ 8 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านครอบครัว หมายถึง การที่มนุษย์มีสิทธิและความชอบธรรมตามกฎหมายของบุคคลในการตัดสินใจเลือกคู่และเลือกมีทายาทด้วยความพึงพอใจร่วมกัน ทั้งนี้ต่างฝ่ายต่างมีหน้าที่อันเหมาะสมที่พึงปฏิบัติต่อกัน โดยมีมาให้คำปรึกษาแนะนำทั้งก่อน ระหว่าง และภายหลังการครองคู่ ในกรณีที่มีปัญหาอันเกิดจากความขัดแย้ง ย่อมมีสิทธิได้รับคำปรึกษา แนะนำ และความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเฉพาะ เพื่อให้เกิดความมั่นคงในครอบครัว ในฐานะที่เป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม และการปลอดจากการคุกคาม ครอบงำจากสมาชิกในครอบครัว

มิตีที่ 9 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านชุมชน หมายถึง การที่มนุษย์สามารถดำรงอยู่ได้ในกลุ่มคนแห่งหนึ่งแห่งใด ซึ่งมีการติดต่อสัมพันธ์กันในช่วงระยะเวลาที่ต่อเนื่อง โดยการดำรงอยู่นั้น สามารถคงความเป็นอัตลักษณ์ของตน มีสิทธิ โอกาส และศักดิ์ศรี ตลอดจนปลอดจากภาวะคุกคามและครอบงำจากสมาชิกชุมชน กรณีมีความขัดแย้ง ใช้การแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี

มิตีที่ 10 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง สภาพการใช้ชีวิตของมนุษย์ในกิจกรรมด้านการผลิต การบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจก การออม และการลงทุนที่สามารถเข้าถึงความต้องการ และโอกาสที่เท่าเทียมกัน

มิติที่ 11 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการเมือง หมายถึง การที่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตในสังคมโดยมีสิทธิ โอกาส และศักดิ์ศรี ในการเข้าถึงอำนาจ การตัดสินใจ และการรับผลประโยชน์สาธารณะ โดยปลอดจากการคุกคาม ครอบงำจากผู้มีอำนาจและอิทธิพลอื่นๆ

เนื่องจากเป้าหมายหลักของการพัฒนาที่มุ่งเน้นที่ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ย่อมมองว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญ แต่การที่จะวางแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้นั้น จำเป็นต้องรู้ระดับของคุณภาพชีวิตหรือระดับความมั่นคงของประชาชนก่อน จึงทำให้หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง พยายามสร้างและพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขึ้นมา เพื่อให้ผลของการวัดระดับคุณภาพชีวิตใกล้เคียงกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมากที่สุด ซึ่งสามารถสะท้อนทิศทางการพัฒนาต่อไปในอนาคตได้

4.3 การพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต

การพัฒนาเครื่องมือที่สามารถชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชาชนในครอบครัว ชุมชน หรือ ประเทศได้นั้น ย่อมมีแหล่งที่มาแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับผู้ที่จะนำไปใช้ วัตถุประสงค์ของการใช้ กลุ่มเป้าหมาย และบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถจำแนกตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต หรือ มาตรฐานคุณภาพชีวิตได้เป็น 3 ประเภท (คุชฎี อายุวัฒน์ , 2548 : 51-53) คือ

1. มาตรฐานคุณภาพชีวิตที่พัฒนาจากกรอบของหน่วยงานหลัก เช่น สหประชาชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ เป็นต้น เพื่อนำไปประเมินคุณภาพชีวิตของประชาชนในลักษณะภาพกว้าง เพื่อนำผลของการประเมินไปกำหนดทิศทางในการพัฒนาต่อไป โดยเครื่องชี้วัดเหล่านี้เป็นมาตรฐานที่พัฒนาโดยบุคคลภายนอกหรือนักวิชาการ หน่วยงานที่ต้องการนำไปประเมินกลุ่มบุคคลหนึ่งๆ และพื้นฐานการสร้างมาตรฐานดังกล่าวก็ไม่อยู่บนสภาพจริงของพื้นที่เท่าที่ควร และไม่สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตของประชาชน เช่น เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ) , เครื่องชี้สภาวะเศรษฐกิจและสังคม และดัชนีความผาสุกของครอบครัว เป็นต้น

2. มาตรฐานคุณภาพชีวิตที่พัฒนาขึ้นเฉพาะกลุ่มบุคคล เช่น ผู้สูงอายุ เกษตรกร ประชากรเขตเมือง เป็นต้น เพื่อนำไปใช้ประเมินคุณภาพชีวิตของประชาชนเฉพาะกลุ่มที่มีคุณลักษณะพิเศษ โดยเครื่องมือชี้วัดที่ใช้กันทั่วไป เช่น ดัชนีวัดคุณภาพชีวิตการทำงาน

3. มาตรฐานที่พัฒนาขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้ เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่น่ามาใช้ในการพัฒนามาตรฐานคุณภาพชีวิต ก็คือ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์และได้รับการยอมรับ เพื่อให้สะท้อนทัศนคติเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต การพัฒนามาตรฐานคุณภาพชีวิตลักษณะนี้ มักให้ความสนใจประเมินคุณภาพชีวิตระดับบุคคล

สำหรับการพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHO-Quality of Life Instrument : WHOQOL) กิติกร มีทรัพย์ (2537) กล่าวว่าไว้ว่า การพัฒนาเริ่มจากการมีเป้าหมายในการนำไปวัดคุณภาพชีวิตเชิงปริมาณเชิงความเที่ยง และความสมบูรณ์ รวมทั้งในเชิงความตรงกับสิ่งที่วัดนั้น สามารถจัดทำขึ้นได้และนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มประชากรต่างๆ ได้ และปัจจัยใดๆ ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตที่มีอิทธิพลอย่างกว้างขวางตามองค์ประกอบนั้นๆ จะอยู่ภายใต้เครื่องมือนี้ โดยเครื่องมือนี้จะประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญของคุณภาพชีวิต 5 ด้านหลัก คือ (1) ด้านร่างกาย (2) ด้านจิตใจ (3) ด้านระดับความเป็นอิสระ (4) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (5) ด้านสิ่งแวดล้อม (6) ด้านความเชื่อส่วนบุคคล เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ได้ถูกพัฒนาขึ้นพร้อมๆ กันอย่างกว้างขวางในขอบเขตของภาษาและวัฒนธรรมต่างๆ (ทั่วโลก) และจะเน้นการรับรู้คุณภาพชีวิตของผู้ตอบเป็นหลัก มีจำนวนคำถามทั้งหมด 100 ข้อ โดยแบ่งเป็นข้อคำถาม 2 ชนิด คือ แบบภาวะวิสัย (Perceived Objective) ซึ่งมีแนวโน้มจะเป็นข้อคำถามระบุความเข้ม (Intensity) และเป็นข้อคำถามที่ระบุความถี่ (Frequency) และอัตวิสัย (Self-report subjective) มีแนวโน้มจะเป็นคำถามเชิงประเมินขั้นมูลฐาน (Evaluation) ต่อมา สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล และคณะ (2541) ได้ทำการพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ด้วยการเลือกคำถามมาเพียง 1 ข้อ จากแต่ละหมวดใน 24 หมวด และรวมกับหมวดที่เป็นคุณภาพชีวิต (ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม) และสุขภาพทั่วไปโดยรวมอีก 2 ข้อคำถาม หลังจากนั้นได้มีการทบทวนและปรับปรุงภาษาแล้วนำไปทดสอบความเข้าใจภาษาให้กับคนที่มีความรู้พื้นฐานแตกต่างกัน รวมไปถึงศึกษาค่าความเชื่อมั่น ค่าความเที่ยงตรง โดยเทียบกับแบบวัด WHOQOL-100 ฉบับภาษาไทยที่ WHO ยอมรับอย่างเป็นทางการ จนกลายมาเป็นเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ชุด 26 ตัวชี้วัด ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) ที่กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปขึ้นเพื่อให้บุคคลสามารถประเมินตนเองได้

4.4 แนวทางการนำตัวชี้วัดไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

เมื่อจะทำการวัดคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย จะต้องเลือกเครื่องมือชี้วัดคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายนั้นๆ โดยต้องพิจารณาถึงข้อบริบทที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่สะท้อนถึงสภาพความเป็นจริงของกลุ่มเป้าหมายให้ได้มากที่สุด และเพื่อประโยชน์ในการวางแผนการพัฒนาหรือการปรับปรุงแก้ไขต่อไปของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถแบ่งกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการวัดคุณภาพชีวิตและแนวทางการนำตัวชี้วัดไปใช้ได้ดังนี้คือ

1. คุณภาพชีวิตระดับประเทศ ภูมิภาค และจังหวัด เป็นการวัดระดับคุณภาพชีวิตในลักษณะภาพกว้าง ซึ่งเครื่องมือชีวิตที่ใช้กันทั่วไป เช่น ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ตัวชี้วัดภาวะสังคม เป็นต้น

2. คุณภาพชีวิตระดับชุมชนและครอบครัว/ครัวเรือน เป็นการวัดระดับคุณภาพชีวิตของครอบครัวในชุมชน โดยการเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตที่พบในชุมชนเป็นหลัก ซึ่งเครื่องมือที่ใช้กันทั่วไป เช่น เครื่องชี้วัดความผาสุกของครอบครัว ดัชนีความกินดีอยู่ดีระดับชุมชน เป็นต้น

3. คุณภาพชีวิตระดับบุคคล เป็นการวัดระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลในหลายมิติ ได้แก่ เศรษฐกิจ สุขภาพกายและจิตใจ ครอบครัว และสิ่งแวดล้อม ที่มุ่งเพื่อให้ชีวิตสามารถจัดการดูแลและพึ่งพาตนเองได้ โดยเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตระดับบุคคลนี้ จะถูกสร้างขึ้นมาเป็นการเฉพาะในกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษา โดยที่จะสอดคล้องกับเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมกับพื้นที่ที่ต้องการทำการศึกษา ส่วนใหญ่แล้วมักจะสร้างเครื่องมือชีวิตขึ้นมาเพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของบุคคลที่อยู่ในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น WHOQOL-100 คุณภาพชีวิตการทำงาน เป็นต้น

ดังนั้น การใช้เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในการวิจัยในครั้งนี้ จึงได้นำเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ชุด 26 ตัวชี้วัด ฉบับภาษาไทย (WHQOL-BREF-THAI) มาใช้ในการประเมินระดับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวที่อยู่ต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร เพราะเป็นเครื่องมือที่เน้นไปที่การรับรู้ในเรื่องของคุณภาพชีวิตของตนเองของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่สะท้อนถึงสภาพความเป็นจริงในการดำเนินชีวิตได้ใกล้เคียงที่สุด และสามารถจะประเมินค่าที่เป็นอัตวิสัย (Subjective) ซึ่งฝังแน่นอยู่กับบริบททางวัฒนธรรม สังคม และสภาพแวดล้อม

5. แนวคิดเกี่ยวกับกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองหลวง และเมืองที่มีประชากรมากที่สุดของประเทศไทย และยังเป็นเมืองหลวงที่มีชื่อเต็มยาวที่สุดในโลกอีกด้วย ในปัจจุบันกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางการปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การเงิน การธนาคาร การพาณิชย์ การสื่อสาร ฯลฯ (ค้นคืนวันที่ 26/9/2550 จากเว็ลด์ไวด์เว็บ <http://th.wikipedia.org/wiki/>)

5.1 ประวัติความเป็นมา

เนื่องจาก กรุงรัตนโกสินทร์ ราชอาณาจักรไทย ซึ่งมีประวัติศาสตร์สืบย้อนขึ้นไปได้กว่า 800 ปี ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งของราชธานี อันเป็นศูนย์กลางของการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดินมา 4 ครั้ง ราชธานีแรก คือ กรุงสุโขทัย ต่อมาคือ กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน โดยชื่อ กรุงรัตนโกสินทร์มีนามเต็มว่า “กรุงเทพ มหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยา มหาดิลกภพ นพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศมหาสถาน อมรพิมานอวตารสถิต สักกะทัตติยวิษณุกรรมประสิทธิ์” อันแปลได้ความว่า “พระนครอันกว้างใหญ่ดุจเทพนคร เป็นที่สถิตของพระแก้วมรกต เป็นมหานครที่ไม่มีใครรบกวนได้ มีความงามอันมั่นคงและเจริญยิ่ง เป็นเมืองหลวงที่บริบูรณ์ด้วยแก้วเก้าประการ นารีนรมย์ยิ่ง มีพระราชนิเวศใหญ่โตมากมาย เป็นวิมานเทพที่ประทับของพระราชาผู้อวตารลงมา” (ค้นคืนวันที่ 26/9/2550 จากเว็ลด์ไวด์เว็บ <http://www.bma.go.th>) กรุงเทพมหานคร เกิดขึ้นจากการสถาปนาของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อวันอาทิตย์ที่ 21 เมษายน พ.ศ.2325 เวลา 06.54 นาฬิกา เป็นเวลาที่ทำพิธียกเสาหลักเมืองและเริ่มสร้างพระบรมมหาราชวัง (พิเชษฐ เดชผิว ,2548 : 59)

คำว่ากรุงเทพมหานครยังใช้เป็นคำเรียกสำนักงานปกครองท้องถิ่นของกรุงเทพมหานครอีกด้วย สำหรับตราของกรุงเทพมหานคร เป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ พระหัตถ์ทรงสายฟ้า ตรานี้ กรมศิลปากรออกแบบโดยอาศัยภาพเขียนฝีพระหัตถ์ของสมเด็จพระยานริศรานุวัดติวงศ์เป็นต้นแบบ เริ่มใช้ในปี พ.ศ.2516 ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายราชการ พ.ศ.2482 ฉบับที่ 60 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ.2516 (สมัยเมื่อยังเป็นจังหวัดพระนครนั้น ใช้ตราพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทเป็นตราประจำจังหวัด) ส่วนต้นไม้ประจำกรุงเทพมหานคร คือ ต้นไทรใบแหลม (*Ficus benjamina*) (ค้นคืนวันที่ 26/9/2550 จากเว็ลด์ไวด์เว็บ <http://th.wikipedia.org/wiki/>)

5.2 อาณาเขตของกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครมีพื้นที่ทั้งหมด 1,562.2 ตารางกิโลเมตร พิกัดทางภูมิศาสตร์คือ ละติจูด 13° 45'เหนือ ลองจิจูด 100° 28'ตะวันออก

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดนนทบุรี และ จังหวัดปทุมธานี
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดสมุทรปราการ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดนครปฐมและจังหวัดสมุทรสาคร

5.3 การคมนาคม

แต่เดิมกรุงเทพมหานคร ใช้การสัญจรทางน้ำเป็นหลัก โดยมีคลองมากจนได้ฉายาว่า เวนิชตะวันออก ต่อมาได้มีการถมคลองเพื่อที่อยู่อาศัย การคมนาคมจึงเน้นไปทางบกแทน ในปัจจุบัน เส้นทางคมนาคมในกรุงเทพมหานคร มีดังต่อไปนี้ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, <http://th.wikipedia.org/wiki/>)

5.3.1 ทางรถยนต์ มีถนนสายหลัก ได้แก่

- ถนนพหลโยธิน (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 สายเหนือ)
- ถนนสุขุมวิท (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 สายตะวันออก)
- ถนนเพชรเกษม (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 สายใต้)

5.3.2 ทางรถไฟ มีสถานีรถไฟต้นทาง 3 แห่ง คือ

- สถานีรถไฟกรุงเทพ (สถานีรถไฟหัวลำโพง) สำหรับเดินทางไปยังภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ตอนล่าง
- สถานีรถไฟธนบุรี สำหรับเดินทางไปยังภาคใต้ตอนบน และภาคตะวันตก
- สถานีรถไฟวงเวียนใหญ่ สำหรับเดินทางเลียบปากอ่าวไทยไปยังปากน้ำท่าจีน และปากน้ำแม่กลอง

ในอนาคต การรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.) ซึ่งร่วมกับสำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.) มีแผนที่จะปรับปรุงสถานีรถไฟชุมทางบางซื่อให้เป็นสถานีหลักเพียงแห่งเดียวของกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้จะมีการเชื่อมโยงเส้นทางรถไฟทางไกลสามส่วนเข้าด้วยกัน ภายใต้โครงการรถไฟฟ้าชานเมือง

5.3.3 ทางรถไฟฟ้าและใต้ดิน

- โครงการรถไฟฟ้ามหานคร (BTS : Bangkok Transit System) ได้เปิดใช้งานเป็นรถไฟระบบรางคู่ที่สร้างบนทางยกระดับ เมื่อปี พ.ศ.2542 มี 2 สาย คือ สายสุขุมวิท กับสายสีลม
- โครงการรถไฟฟ้ามหานคร (MRT : Mass Rapid Transit) เป็นรถไฟใต้ดินที่ได้เปิดบริการเมื่อปี พ.ศ.2547 คือ สายเฉลิมรัชมงคล

5.3.4 ทางรถโดยสารประจำทาง รถโดยสารประจำทางหรือรถโดยสารประจำทางปรับอากาศ สำหรับเดินทางไปยังหัววัดต่างๆ ในประเทศไทย โดยมีสถานีหลักอยู่ที่

- สถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพ-จตุจักร (หมอชิต 2) สำหรับเดินทางไปภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง (รวมทั้งภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ในบางเส้นทาง)

- สถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพ-เอกมัย สำหรับเดินทางไปภาคตะวันออก

- สถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพ-ถนนบรมราชชนนี สำหรับเดินทางไปทางภาคใต้และภาคตะวันตก

5.3.5 ทางรถโดยสารประจำทางด่วนพิเศษ คือ ระบบขนส่งมวลชนใหม่ของกรุงเทพฯ มีลักษณะคล้ายกับรถประจำทางแต่การเดินรถนั้นแยกออกจากถนนปกติ สายที่กำลังก่อสร้างอยู่ในปัจจุบัน คือ สายชองนนทบุรี-ราชพฤกษ์ ระยะทาง 16.5 กิโลเมตร คาดว่าจะแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2551

5.3.6 ทางอากาศ ในปัจจุบันมี 2 แห่ง คือ

- ท่าอากาศยานดอนเมือง สำหรับเที่ยวบินในประเทศ

- ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ สำหรับเที่ยวบินต่างประเทศ และในประเทศบางส่วน

5.3.7 ทางน้ำ มีเรือโดยสารทั้งทางแม่น้ำเจ้าพระยา และคลองมีดังนี้

- เรือโดยสารคลองแสนแสบ

- เรือด่วนเจ้าพระยา

+ เรือด่วนประจำทาง

+ เรือด่วนพิเศษ ชงเหลือง

+ เรือด่วนพิเศษ ชงส้ม

+ เรือด่วนพิเศษ ชงฟ้า

- เรือหางยาวด่วนคลองบางกอกน้อย

- เรือด่วนสาทร-คลองเตย

5.4 การปกครอง

กรุงเทพมหานครมีลักษณะเป็นเขตปกครองพิเศษตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528 กำหนดให้กรุงเทพมหานครเป็นทบวงการเมือง มีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นนครหลวง โดยมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มาจากการเลือกตั้ง และเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารงาน อยู่ในตำแหน่งตามวาระคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง และมีการแต่งตั้งปลัดกรุงเทพมหานครร่วมบริหารงาน การ

ดำเนินงานมีสภากรุงเทพมหานครที่ได้รับเลือกตั้งโดยตรงทำงานร่วมด้วย และเขตการปกครองใน กรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 50 เขตการปกครอง (สืบค้นวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2551 จากเว็บบอร์ด <http://th.wikipedia.org/wiki/>)

ตั้งแต่ วันที่ 1 ตุลาคม 2547 กรุงเทพมหานครได้มีการแบ่งกลุ่มเขตใหม่เป็น 12 กลุ่ม เพื่อการบริหารจัดการเมืองที่เป็นระบบตามนโยบายพัฒนาเมืองตามพื้นที่ และแบ่งกลุ่มเพื่อการพัฒนาตามศักยภาพ หรือเฉพาะของพื้นที่ต่างๆ ดังต่อไปนี้ (สมพงษ์ จิตระดับ สุอังคะวาทิน , 2550 : 99-102)

พื้นที่ กท.1 เรียกว่า กลุ่มรัตนโกสินทร์ เขตอนุรัักษ์เมืองเก่ากรุงรัตนโกสินทร์ ศูนย์กลางการบริหารราชการ ย่านธุรกิจพาณิชยกรรมเฉพาะ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย 4 เขต คือ พระนคร ป้อมปราบศัตรูพ่าย สัมพันธวงศ์ และดุสิต

พื้นที่ กท.2 เรียกว่า กลุ่มลุมพินี เขตศูนย์กลางธุรกิจ การค้าการบริการ และการท่องเที่ยวระดับภูมิภาค ประกอบด้วย 4 เขต คือ ปทุมวัน บางรัก สาทร และวัฒนา

พื้นที่ กท.3 เรียกว่า กลุ่มวิภาวดี เขตเศรษฐกิจเมืองใหม่ แหล่งจ้างงาน ย่านการค้าและการบริการ ที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ประกอบด้วย 6 เขต ได้แก่ จตุจักร บางซื่อ พญาไท ดินแดง ห้วยขวาง และราชเทวี โดยเขตจตุจักรเป็นย่านธุรกิจใหม่กระจุกตัวตามแนวถนนวิภาวดี และถนนรัชดาภิเษก โดยอนาคตเป็นที่ตั้งของศูนย์คมนาคม (ศูนย์มักกะสัน) และจุด Boarding Pass เข้าสู่สนามบินสุวรรณภูมิ เขตพญาไท เป็นย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก และเป็นที่ตั้งของอาคารสำนักงาน เขตดินแดงเป็นย่านสถาบันราชการ และที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ส่วนเขตห้วยขวางเป็นเขตที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก และเป็นย่านสถานบันเทิง

พื้นที่ กท.4 เรียกว่า กลุ่มเจ้าพระยา เขตเศรษฐกิจใหม่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา รองรับบริการขยายตัวของวงแหวนอุตสาหกรรม ประกอบด้วย 5 เขต คือ คลองเตย บางคอแหลม ยานนาวา พระโขนง และบางนา โดยเขตคลองเตยจะมีการพัฒนา ปรับปรุงบริเวณท่าเรือคลองเตย เป็นย่านสำนักงานพาณิชยกรรม และโรงแรมริมแม่น้ำ เขตบางคอแหลม ยานนาวา เป็นเขตเศรษฐกิจพระราม 3 ส่วน พระโขนง บางนา จะเป็นพื้นที่ที่พัฒนาตามโครงการวงแหวนอุตสาหกรรม

พื้นที่ กท.5 เรียกว่า กลุ่มกรุงธนบุรี เขตอนุรัักษ์เมืองเก่ากรุงธนบุรี แหล่งวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 เขต ได้แก่ ธนบุรี บางกอกใหญ่ คลองสาน บางกอกน้อย และบางพลัด โดยกลุ่มเขตนี้เป็นแหล่งประวัติศาสตร์การสถาปนากรุงธนบุรี มีวัด โบสถ์ มัสยิด ที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม

จิตกรรม ยังคงวิถีชีวิตของชุมชนนานาชาติ (จีน ฝรั่งเศส เขมร ลาว) และขนบธรรมเนียมประเพณีไทยเดิม

พื้นที่ กท.6 เรียกว่า กลุ่มตากสิน เขตเศรษฐกิจการจ้างงานใหม่ และที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากรองรับศูนย์คมนาคม (ศูนย์ตากสิน) ศูนย์ธุรกิจพาณิชย์กรรม และศูนย์ราชการของกรุงเทพมหานครด้านตะวันตก ประกอบด้วย 3 เขต ได้แก่ ภาษีเจริญ จอมทอง และราษฎร์บูรณะ โดยเขตภาษีเจริญและเขตจอมทองอยู่ในเขตอิทธิพลของศูนย์ตากสิน และเขตราษฎร์บูรณะเป็นเขตส่งเสริมการพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ที่มีสภาพแวดล้อมดีตามแนวริมแม่น้ำเจ้าพระยา

พื้นที่พัฒนาตามลักษณะเฉพาะ ได้แก่ พื้นที่นอกแนวถนนวงแหวนรัชดาภิเษก ซึ่งผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ปรับปรุงครั้งที่ 2) กำหนดเป็นที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง ที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย เขตอุตสาหกรรม เกษตรกรรม โดยมีศูนย์ชุมชนชานเมือง และย่านการค้าและบริการระดับต่างๆ กระจายตัวเพื่อให้บริการประชาชนโดยทั่วไป

พื้นที่ กท.7 เรียกว่า กลุ่มพระนครเหนือ เขตที่อยู่อาศัยรองรับการขยายตัวของเมือง ด้านตะวันตกตอนเหนือ ประกอบด้วย 5 เขต ได้แก่ บางเขน หลักสี่ ดอนเมือง สายไหม และลาดพร้าว ซึ่งสภาพปัจจุบันเป็นที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย และการย้ายสนามบินดอนเมืองไปยังสนามบินสุวรรณภูมิจะทำให้บทบาทของเมืองเปลี่ยนแปลงไป ในกลุ่มนี้ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครกำหนดให้มีศูนย์ชุมชนชานเมือง (ศูนย์สะพานใหม่) เป็นแหล่งงาน ย่านการค้าและบริการ เพื่อให้บริการประชาชน

พื้นที่ กท.8 เรียกว่า กลุ่มบูรพา เขตที่อยู่อาศัยรองรับการขยายตัวของเมือง (Transition Zone) ด้านตะวันออกตอนใต้ ประกอบด้วย 6 เขต คือ บางกะปิ คันนายาว วังทองหลาง บึงกุ่ม สะพานสูง และสวนหลวง สภาพปัจจุบันเป็นที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย เป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของเมือง

พื้นที่ กท.9 เรียกว่า กลุ่มสุวินทวงศ์ เขตเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยสภาพแวดล้อมดี ประกอบด้วย 2 เขต คือ คลองสามวา และหนองจอก สภาพปัจจุบันเป็นพื้นที่เกษตรกรรม และในอนาคตได้มีโครงการพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัยสภาพแวดล้อมดี

พื้นที่ กท.10 เรียกว่า กลุ่มศรีนครินทร์ เขตศูนย์ชุมชนชานเมืองรองรับสนามบิน ประกอบด้วย 3 เขต คือ ลาดกระบัง มีนบุรี และประเวศ เป็นเขตพัฒนารองรับสนามบินสุวรรณภูมิ โดยการพัฒนาศูนย์ชุมชนลาดกระบังเป็นแหล่งงาน ย่านการค้าและบริการ เขตนิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการขนส่งสินค้า และสถานีขนส่ง

สินค้าฐานเมือง เป็น Logistic Center ส่วนเขตประเวศและมีนบุรีเป็นที่อยู่อาศัยรองรับแหล่งงาน

พื้นที่ กท.11 เรียกว่า กลุ่มมหาสวัสดิ์ เขตเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยสภาพแวดล้อมผสมผสานพื้นที่เกษตรกรรม ประกอบด้วย 4 เขต คือ ทวีวัฒนา ดลิ่งชัน บางแค และหนองแขม เป็นการพัฒนาตามสภาพปัจจุบันและตามที่กำหนดโดยผังเมืองรวม

พื้นที่ กท.12 เรียกว่า กลุ่ม สนามชัย เขตเกษตรกรรม อุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัย และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ประกอบด้วย 3 เขต ได้แก่ บางขุนเทียน บางบอน และทุ่งครุ โดยเขตบางขุนเทียนและบางบอนเป็นเขตอุตสาหกรรม เกษตรกรรม เขตทุ่งครุเป็นเขตที่อยู่อาศัย และเกษตรกรรมพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

โดยในแต่ละเขตการปกครองได้มีการกำหนดลักษณะของพื้นที่อยู่อาศัยของประชาชนตามประกาศของกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ. 2534 ซึ่งแต่ละลักษณะชุมชนจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของขนาดพื้นที่ ความหนาแน่นของบ้านที่อยู่อาศัย จำนวนประชากร และลักษณะแวดล้อมทางกายภาพอื่นๆ โดยแบ่งแยกลักษณะของชุมชนที่มีอยู่ใน 50 เขต นั้น ออกเป็น 5 ลักษณะชุมชนด้วยกัน คือ ชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เกษะชุมชน และชุมชนเมือง ดังนี้ (ค้นคืนวันที่ 26 กันยายน 2550 จากเว็ลด์ไวด์เว็บ <http://www.nhanet.or.th/chs/homepoor.html>)

1. ชุมชนแออัด หมายถึง ชุมชนส่วนใหญ่ที่มีอาคารหนาแน่น ไร้ระเบียบและชำรุดทรุดโทรม ประชาชนอยู่อย่างแออัด มีสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมอันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัย โดยให้ถือเกณฑ์ความหนาแน่นของบ้านเรือนอย่างน้อย 15 หลังคาเรือน ต่อ พื้นที่ 1 ไร่

2. ชุมชนชานเมือง หมายถึง ชุมชนที่กรุงเทพมหานคร ได้จัดทำเป็นประกาศกำหนดชุมชน โดยมีพื้นที่ดำเนินการด้านการเกษตรกรรมในเขตกรุงเทพมหานครรอบนอกเป็นส่วนใหญ่ มีบ้านเรือนไม่แออัด แต่ขาดการวางแผนทางด้านผังชุมชน เช่น ทางระบายน้ำ ทางเดินเท้า เพื่อป้องกันการเกิดปัญหา น้ำท่วมขัง การสัญจรไปมาของประชาชนในชุมชน

3. ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร หมายถึง ชุมชนที่มีบ้านจัดสรรที่เป็นที่อยู่อาศัย และดำเนินการในภาคเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีลักษณะบ้านเรือนเป็นบ้านเดี่ยวที่มีบริเวณทาวเฮาส์ ตึกแถว หรือบ้านแฝด สภาพโดยทั่วไปควรจะต้องมีการพัฒนา เช่น ทางระบายน้ำ ขยะทางเท้า ซึ่งกรุงเทพมหานครพิจารณาถึงความต้องการของประชาชน และความเหมาะสมในการที่จะเข้าไปดำเนินการพัฒนา ซึ่งจะได้ทำเป็นประกาศกำหนดชุมชน

4. เคหะชุมชน หมายถึง ชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งดำเนินการและดูแลโครงการโดยการเคหะแห่งชาติ มีสภาพเป็นแฟลต และกรุงเทพมหานครเข้าไปดำเนินการในด้าน ทางระบายน้ำ ขยะทางเท้า เศรษฐกิจ สังคม อนามัย และอื่นๆ

5. ชุมชนเมือง หมายถึง ชุมชนที่มีความหนาแน่นของบ้านน้อยกว่าชุมชนแออัด กล่าวคือ น้อยกว่า 15 หลัง ต่อ 1 ไร่ แต่มีความหนาแน่นของจำนวนบ้านมากกว่าชุมชนชานเมือง และกรุงเทพมหานครได้จัดทำประกาศกำหนดเป็นชุมชน โดยที่ชุมชนดังกล่าวไม่เป็นชุมชนตามที่กล่าวมาในข้ออื่นๆ

5.5 การจัดตั้งชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ.2534

ประชาชนในแต่ละพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร สามารถขอจัดตั้งหมู่บ้านหรือชุมชนของตนเองให้เป็นชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ. 2534 โดยมีเอกสารประกอบดังนี้ (ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตพระโขนง , 2552)

1. หนังสือจากชุมชนเพื่อขอจัดตั้งเป็นชุมชนตามระเบียบของกรุงเทพมหานคร
2. แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน
3. แผนที่กำหนดขอบเขตชุมชน
4. แบบ กข.1-19

จากนั้น รวบรวมเอกสารส่งให้กับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมของเขตที่หมู่บ้านหรือชุมชนของตนสังกัดอยู่ เพื่อส่งสำนักพัฒนาชุมชนพิจารณา และเมื่อสำนักพัฒนาชุมชนพิจารณาแล้วจะนำเสนอปลัดกรุงเทพมหานครต่อไป

เมื่อได้รับการอนุมัติให้ขึ้นทะเบียนเป็นชุมชนแล้ว ทางสำนักงานเขตจะประกาศให้ทราบและผู้อำนวยการเขตจะจัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนขึ้นมา เพื่อเป็นตัวแทนสมาชิกชุมชนและบริหารงานชุมชน โดยที่สมาชิกชุมชน คือ ผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในชุมชนนั้นๆ และในชุมชนหนึ่งจะต้องมีกรรมการชุมชนอย่างน้อยชุมชนละ 7 คน ถ้าชุมชนใดมีราษฎรเกิน 140 ครอบครัว ให้เลือกกรรมการชุมชนเพิ่มขึ้นอีก 1 คน ต่อจำนวนราษฎรทุก 20 ครอบครัว แต่กรรมการชุมชนทั้งหมดต้องไม่เกิน 25 คน ประกอบด้วยตำแหน่งต่างๆ คือ ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ เภรัณยูิก นายทะเบียน ประชาสัมพันธ์ และตำแหน่งอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรแต่งตั้ง โดยจะมีนักพัฒนาชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ที่ผู้อำนวยการเขตมอบหมายให้เป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการชุมชน (ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตบางแค , 2552)

การดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนจะอยู่ในวาระคราวละ 2 ปี มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2. ประสานงานและดำเนินงานร่วมกับหน่วยราชการ องค์กร และหน่วยงาน เอกชนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในอันที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชน

3. พัฒนาชุมชนทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม โดยการมีส่วนร่วมของ ประชาชน ระดมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4. เสริมสร้างความสามัคคีและการมีวินัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชน

5. ส่งเสริมวัฒนธรรม ศิลธรรม และประเพณีอันดีงาม

6. ดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและสาธารณสมบัติ

7. เผยแพร่ผลงาน ติดตาม และรายงานการปฏิบัติงานของหน่วยงานและองค์กร ต่างๆ ที่เข้าไปปฏิบัติงานในชุมชนต่อผู้อำนวยการเขต

8. แต่งตั้งผู้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมให้เป็นที่ปรึกษา หรือคณะทำงานใน ฝ่ายต่างๆ ได้

ประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการจัดตั้งชุมชน

1. มีความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยสามารถพัฒนาและปรับปรุง คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม อนามัย และจิตใจ

2. พัฒนาองค์กรประชาชนและกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มสตรี กลุ่ม เยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

3. ได้รับการอบรมความรู้ต่างๆ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารที่จะเป็นประโยชน์แก่ ชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย การฝึกอบรม ศิลธรรม วัฒนธรรม และประเพณี

4. ได้รับการสนับสนุนการส่งเสริมอาชีพ

5. ได้รับการบริการด้านสวัสดิการสังคม โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

5.6 ประชากร

จากการศึกษาถึงจำนวนประชากรและกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร ประมาณ การของประชากร ในสมัยรัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 4 เมื่อ พ.ศ. 2370 จะมีประมาณ 133,940 คน แยก เป็นชาวไทย 48,090 คน จีน 60,700 คน มอญ 15,000 คน นอกนั้นเป็น ลาว เขมร ทวาย ฉวน มาเลเซีย เขมรลาว และคริสเตียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กรุงเทพมหานครมี กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่อย่างหลากหลาย และมีการตั้งหลักแหล่งกระจายกันไปทั่วบริเวณรอบๆ เขต พระนครและพื้นที่ใกล้เคียง แต่มักจะรวมตัวกันในกลุ่มของตน เช่น คนจีนที่สำเพ็ง เขวราช คน อินเดียที่พาหุรัด ชาวยุโรปแถวสาทร สีลม คนฉวนแถบสามเสน คนจามที่บ้านครัว เป็นต้น (พิเชษฐ์ เดชพิว , 2548 : 198-9)

ในปัจจุบันนี้ กรุงเทพมหานคร ได้ขยายตัวออกไปเรื่อยๆ ตามพัฒนาการของเมือง อันเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร จนทำให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่ มากและมีการเจริญเติบโตด้านต่างๆ มากกว่าเมืองอื่นๆ ในประเทศไทย โดยพิจารณาได้จากข้อมูล ตามของประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ที่ได้แสดงข้อมูลของ ประชากรตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรไว้ว่า ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2549 ประเทศไทยมีประชากร รวมทั้งสิ้น 62,828,706 คน โดยที่กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นอันดับหนึ่งของประเทศ คือ 5,695,956 คน ซึ่งในจำนวนนี้ยังไม่ได้รวมประชากรที่หลงไหลมา จากภูมิภาคต่างๆ ที่มีเกือบครึ่งหนึ่งของประชากรของกรุงเทพมหานคร ซึ่งยังไม่มีการย้ายเข้า ทะเบียนบ้านที่แฝงเข้ามาศึกษาต่อ ทำงาน รวมไปถึง นักท่องเที่ยว และชาวต่างชาติที่อาจเดินทางเข้า ไป-เย็นกลับ หรือเข้ามาพักอาศัยอย่างถาวรและชั่วคราว ทั้งๆ ที่กรุงเทพมหานครมีขนาดของพื้นที่ ไม่มากนัก (สมพงษ์ จิตระดับ สุอังคะวาทิน , 2550)

จำนวนประชากรและบ้านในเขตกรุงเทพมหานคร ตามข้อมูลทะเบียนราษฎร ที่ สำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (ค้นคืนวันที่ 19/9/2551 จาก เว็บไซต์ไว้ค์เว็บ <http://www.dopa.go.th>) ได้ประกาศไว้ มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 จำนวนประชากรที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2541-2550

ปี พ.ศ.	จำนวนประชากรและจำนวนบ้านในเขตกรุงเทพมหานคร			
	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนบ้าน
2541	2,762,252	2,885,547	5,647,799	1,849,249
2542	2,759,879	2,902,620	5,662,449	1,876,577
2543	2,761,012	2,919,368	5,680,380	1,900,235
2544	2,776,975	2,949,228	5,726,203	1,928,921
2545	2,796,409	2,985,750	5,782,159	1,963,660
2546	2,822,171	3,022,436	5,844,607	2,020,019
2547	2,698,051	2,936,081	5,634,132	2,050,411
2548	2,705,954	2,952,999	5,658,953	2,091,558
2549	2,721,273	2,974,683	5,695,956	2,150,706
2550	2,727,574	2,988,674	5,716,248	2,207,453

ข้อมูลตามตารางที่ 2.1 แสดงให้เห็นว่า จำนวนประชากรที่มีการแจ้งชื่อในทะเบียนบ้าน และจำนวนบ้านในเขตกรุงเทพมหานคร มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทั้งที่กรุงเทพมหานครมีขนาดของพื้นที่ไม่มากนัก และเมื่อพิจารณาไปถึงการแบ่งลักษณะการอยู่อาศัยของประชากรในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทั้ง 5 ลักษณะชุมชน ที่ได้จากการสำรวจของกรุงเทพมหานคร สามารถนำมาสรุปเป็นตารางได้ดังตารางที่ 2.2 ดังนี้ (สำนักพัฒนาสังคม คั่นคืนวันที่ 12 กันยายน 2550 จากเว็บไซต์ไว้ที่เว็บ 203.155.220.239/subsite/index.php?strOrgID=001024)

ตารางที่ 2.2 จำนวนลักษณะชุมชนของกรุงเทพมหานคร ณ พฤศจิกายน 2549

เขตพื้นที่ของ กรุงเทพมหานคร	จำนวนลักษณะชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร (แห่ง)				
	ชุมชนแออัด	ชุมชน ชานเมือง	ชุมชน หมู่บ้านจัดสรร	เคหะชุมชน	ชุมชนเมือง
กท. 1 กลุ่มรัตนโกสินทร์					
พระนคร	7	-	-	-	14
ป้อมปราบศัตรูพ่าย	10	-	-	-	6
สัมพันธวงศ์	-	-	-	-	20
ดุสิต	15	-	-	2	26
กท. 2 กลุ่มลุมพินี					
ปทุมวัน	12	-	-	2	1
บางรัก	1	-	-	1	14
สาทร	18	-	6	-	2
วัฒนา	16	-	2	-	-
กท. 3 กลุ่มวิภาวดี					
จตุจักร	25	-	7	2	4
บางซื่อ	41	-	2	-	1
พญาไท	14	-	3	4	4
ดินแดง	5	-	3	2	12
ห้วยขวาง	20	-	-	1	-
ราชเทวี	21	-	3	-	1
กท. 4 กลุ่มเจ้าพระยา					
คลองเตย	28	-	2	6	5
บางคอแหลม	26	-	-	-	3
ยานนาวา	18	-	-	-	5
พระโขนง	28	-	14	-	1
บางนา	17	-	6	1	16

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

เขตพื้นที่ของ กรุงเทพมหานคร	จำนวนลักษณะชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร (แห่ง)				
	ชุมชนแออัด	ชุมชน ชานเมือง	ชุมชน หมู่บ้านจัดสรร	เคหะชุมชน	ชุมชนเมือง
กท. 5 กลุ่มกรุงธนบุรี					
ธนบุรี	44	-	-	-	1
บางกอกใหญ่	32	-	1	-	1
คลองสาน	34	-	-	-	11
บางกอกน้อย	33	1	1	1	7
บางพลัด	41	-	-	2	2
กท. 6 กลุ่มตากสิน					
ภาษีเจริญ	40	3	4	-	2
จอมทอง	39	7	4	1	1
ราษฎร์บูรณะ	28	-	1	-	-
กท. 7 กลุ่มพระนครเหนือ					
บางเขน	12	5	31	6	9
หลักสี่	19	-	10	32	11
ดอนเมือง	21	1	47	-	1
สายไหม	5	6	35	3	16
ลาดพร้าว	5	2	18	2	1
กท. 8 กลุ่มบูรพา					
บางกะปิ	8	4	8	2	2
คันนายาว	13	5	16	2	-
วังทองหลาง	15	-	2	-	-
บึงกุ่ม	19	1	18	-	-
สะพานสูง	6	16	1	1	1
สวนหลวง	29	2	7	-	7

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

เขตพื้นที่ของ กรุงเทพมหานคร	จำนวนลักษณะชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร (แห่ง)				
	ชุมชนแออัด	ชุมชน ชานเมือง	ชุมชน หมู่บ้านจัดสรร	เคหะชุมชน	ชุมชนเมือง
กท. 9 กลุ่มสุวินทวงศ์					
คลองสามวา	-	55	12	-	-
หนองจอก	-	67	5	-	-
กท.10 กลุ่มศรีนครินทร์					
ลาดกระบัง	1	32	-	17	-
มีนบุรี	-	36	19	1	1
ประเวศ	3	23	7	21	-
กท.11 กลุ่มมหาสวัสดิ์					
ทวีวัฒนา	-	5	6	-	-
ตลิ่งชัน	5	30	1	-	2
บางแค	27	9	5	-	-
หนองแขม	7	43	16	1	-
กท.12 กลุ่มสนามชัย					
บางขุนเทียน	6	24	10	5	4
บางบอน	1	7	3	-	-
ทุ่งครุ	17	8	-	2	1
รวมทั้งสิ้น	832	392	336	120	216

จากตารางที่ 2.2 จะเห็นได้ว่า กรุงเทพมหานคร มีจำนวนชุมชนทั้งสิ้น 1,896 ชุมชน โดยแบ่งเป็น ชุมชนแออัด 832 ชุมชน ชุมชนชานเมือง 392 ชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร 336 ชุมชน เคหะชุมชน 120 ชุมชน และชุมชนเมือง 216 ชุมชน โดยมีการกระจายของลักษณะชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร แตกต่างกันไปตามลักษณะของพื้นที่ จะมีเพียง 8 เขต เท่านั้น ที่มีลักษณะชุมชนครบทั้ง 5 ลักษณะ คือ เขตบางกอกน้อย เขตจอมทอง เขตบางเขน เขตสายไหม เขตลาดพร้าว เขตบางกะปิ เขตสะพานสูง และเขตบางขุนเทียน

การเพิ่มขึ้นประชากรในเขตกรุงเทพมหานครทั้งที่สามารถวัดปริมาณได้ (ตามตารางที่ 2.1) ประกอบกับ สกุนตลา ปัญญากุล (ค้นคืน วันที่ 25 สิงหาคม 2553 จากเว็ลด์ไวด์เว็บ <http://www.bma-cpd.go.th/cpd/tp/residentText.html>) กล่าวไว้ว่า จากการศึกษาที่มึแรงงานจากประชาชน จากทุกภูมิภาค และจากประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงอพยพเข้ามาหางานทำในกรุงเทพมหานคร เป็น แรงงานในเมืองมากขึ้นเป็นลำดับ ทำให้เมืองมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและเป็นไปอย่างไม่มีระเบียบ ขาดการดูแลและควบคุมทางผังเมือง ขาดแคลนการบริการสาธารณะ ซึ่งสภาพต่างๆ เหล่านี้ ก่อให้เกิดปัญหาต่อความเป็นเมือง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ทำให้ความต้องการพื้นที่สำหรับอยู่อาศัยและทำมาหากินมากขึ้นตามลำดับ รวมทั้งได้สร้างปัญหา สภาพการอยู่อาศัยและทำให้เกิดความแออัดขาดสุขลักษณะ ประชาชนอยู่อย่างแออัดไม่เป็นระเบียบ เกิดปัญหาเศรษฐกิจ แหล่งเสื่อมโทรม และปัญหาต่างๆ อีกมากมาย ประกอบกับผลการพัฒนา เศรษฐกิจจากทุนข้ามชาติ ทำให้ความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเมืองเพิ่มสูงขึ้น มีการบุกรุกที่ สาธารณะ สร้างปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงจำนวนประชากรที่เข้ามาอยู่อาศัยโดยไม่มีการ แจ้งย้ายเข้าในทะเบียนบ้าน ความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้ประชากรใน กรุงเทพมหานครต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด และแสวงหาความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายมีการ ปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ ทำให้คนในกรุงเทพมหานคร มีโลกส่วนตัวมากขึ้น มีการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านน้อยลง การคบหาสมาคมเป็นไปตามหน้าที่ที่ ได้รับมอบหมายและความจำเป็น ยกเว้นในกลุ่มเครือญาติและเพื่อนสนิท การใช้เวลามักอิงอยู่กับ เวลามาตรฐานเป็นทางการ มีความเร่งรีบที่จะทำกิจกรรมหลายๆ อย่าง การต้องดิ้นรนเอาตัวรอดทำให้ ความเห็นอกเห็นใจกันมีน้อย ส่งผลทำให้สูญเสียความสัมพันธ์ทางสังคมไป เนื่องจาก กระบวนการแยกหน้าที่บทบาทในการทำงาน แบ่งแยกพื้นที่กิจกรรม ที่อาศัย ที่ทำงาน ที่พักผ่อน ออกจากกัน (พิเชษฐ์ เดชผิว, 2548 : 8-9) จนนำไปสู่ปัญหาอันมากมายที่เกิดขึ้น ซึ่งโดยส่วนใหญ่ แล้วจะเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของประชากร เช่น ปัญหาครอบครัวแตกแยก ยาเสพติด อาชญากรรม เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็ก เช่น เด็กติดเหล้าและบุหรี่ การก่อ ความรุนแรง ปัญหาสุขภาพจิต เด็กเร่ร่อน เป็นต้น นอกจากนั้นแล้ว ยังมีปัญหาที่รุนแรงและแก้ไข ได้ยาก เช่น ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาการจราจรติดขัด น้ำท่วม สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม เกิดชุมชนแออัด ฯลฯ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงสภาพ โครงสร้าง ระบบ นโยบาย และการบริหารงานที่ขาดทิศทาง ไร้ประสิทธิภาพ และหมักหมมมา ยาวนานจนยากแก่การแก้ไขเยียวยาให้ดียิ่งขึ้นได้ (สมพงษ์ จิตระดับ สุ้องคะวาทิน ,2550 : 96-97)

ปัญหาต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ถึงแม้จะยากแก่การเยียวยาและแก้ไขให้หมดไปได้ ในระยะเวลาอันสั้นๆ ที่มีหน่วยงานทั้งของรัฐบาลและเอกชน รวมไปถึงภาคประชาชนเองได้ร่วมมือกันในการที่จะช่วยกันขจัดเหตุแห่งปัญหา รวมทั้งการขจัดปัดเป่าปัญหาให้เบาบางลงไป พร้อมทั้งให้การช่วยเหลือต่างๆ แก่ผู้ที่ประสบความเดือดร้อนจากปัญหาต่างๆ เหล่านั้น ซึ่งออกมาในรูปแบบของ แผนการพัฒนา มูลนิธิ โครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนที่จัดขึ้น เพื่อรณรงค์ในเรื่องต่างๆ ที่ปรากฏให้เห็นเช่นทุกวันนี้ แต่เราทุกคนยังจะต้องร่วมมือกันหาทางบรรเทาให้ปัญหาเหล่านั้นค่อยๆ ลดน้อยลงไป อีกทั้งยังต้องช่วยกันหาทางป้องกันมิให้เกิดขึ้นซ้ำๆ อีก เพราะปัญหาเหล่านั้นล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาที่กระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกคนในประเทศทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

ทั้งนี้ การศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานครในที่นี้ ยังเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาถึงระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในกรุงเทพมหานคร เพื่อที่จะนำผลไปประกอบการพิจารณาช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาของประชาชนในกรุงเทพมหานครต่อไปในอนาคต

6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร และ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ชุด 26 ตัวชี้วัด ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) มีดังต่อไปนี้

6.1 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์ (2541) ได้ทำการวัดคุณภาพชีวิตของคนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมของความเป็นเมืองที่มีความเจริญและประชากรหนาแน่น โดยใช้มิติต่างๆ เป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต ได้แก่ ความพึงพอใจบริการของรัฐ ความเกื้อกูลอาทรในครอบครัว ความพึงพอใจในการทำงาน ความเครียด และฐานะทางเศรษฐกิจ และยังศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภูมิหลังและมิติต่างๆ ของคุณภาพชีวิต โดยการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เป็นเครื่องชี้วัดเชิงวัตถุวิสัย เพื่อฉายภาพของกรุงเทพมหานครในองค์รวมด้านสภาวะเศรษฐกิจ การสาธารณสุข โภค สิ่งแวดล้อม ด้านประชากร และด้านสภาวะสังคมและมีการสอบถามทัศนคติของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ด้วยการสัมภาษณ์ในบ้านที่พักอาศัย ในช่วงปลายปี 2535 ถึง ต้นปี 2536 จำนวน 1,000 ครอบครัวๆ ละ 1 ราย โดยที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปและอาศัย

อยู่ในกรุงเทพมหานครมาอย่างน้อย 5 ปี ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมคนกรุงเทพมหานครมีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยการเป็นเจ้าของสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน มีความพึงพอใจในการทำงาน มีความเกื้อกูลอาทรในครอบครัว มีความเครียดน้อย และคนในกรุงเทพมหานครประมาณร้อยละ 60 มีความเห็นว่า ชีวิตความเป็นอยู่ได้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ในช่วงเวลาจากอดีตที่ผ่านมา 5 ปี จนถึงปัจจุบัน รวมทั้งมีความพึงพอใจกับชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและต้องการที่จะดำเนินชีวิตในกรุงเทพมหานครต่อไป แต่ในทางกลับกัน คนในกรุงเทพมหานครยังประสบปัญหาหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาจราจรติดขัดซึ่งนำไปสู่ปัญหาสิ่งแวดล้อม เพราะเกิดปัญหาอากาศเสียจากควันรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ และเสียงดังจากยานพาหนะ นอกจากนั้นแล้ว ประชาชนในกรุงเทพมหานคร ประมาณร้อยละ 60 ไม่พึงพอใจกับการบริการของรัฐ โดยให้ความเห็นว่า การศึกษาภาคบังคับของคนไทยยังไม่มีคุณภาพ การให้บริการในโรงพยาบาล/สถานพยาบาลของรัฐยังไม่ดีพอ ขาดความอบอุ่นใจกับการพิทักษ์ดูแลของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเห็นว่ากฎหมายไทยยังไม่มีคามยุติธรรม ส่วนเรื่องของสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานครมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร แต่ประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นปัญหา

ศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลล์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (2547) ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของคนกรุงเทพมหานคร เพื่อต้องการประเมินความพึงพอใจคุณภาพชีวิตของคน กทม. ทั้งคุณภาพชีวิตส่วนบุคคลและคุณภาพชีวิตของทั้งประเทศ ตลอดจนความคิดเห็นต่อนโยบายของรัฐบาลที่กีดกันต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต โดยการสุ่มตัวอย่างประชากรที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตปกครองของกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,650 คน ซึ่งผลการสำรวจพบว่า 1) คุณภาพชีวิตส่วนบุคคล เป็นการพิจารณาระดับความพึงพอใจในด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตของบุคคล จำนวน 7 ด้าน คือ สุขภาพอนามัย ความสัมพันธ์กับผู้อื่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มาตรฐานการดำรงชีพ ความสำเร็จในชีวิต การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และความมั่นคงโดยรวมในอนาคต ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครมีความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตส่วนบุคคลโดยรวมเฉลี่ย ร้อยละ 62.75 โดยมีความพึงพอใจในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย และความมั่นคงโดยรวมในอนาคต ส่วนความพึงพอใจต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีค่าต่ำที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่า ประชาชนหญิงมีความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตส่วนบุคคลน้อยกว่าประชาชนชาย โดยเฉพาะด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้นจะมีความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตส่วนบุคคลในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น ยกเว้นด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ส่วนผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท มีความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตส่วนบุคคลทุกด้านต่ำกว่าผู้มีรายได้กลุ่มอื่นที่มีรายได้

สูงกว่า ส่วนผู้ที่รายได้สูงขึ้นจะมีความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตส่วนบุคคลในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น

2) คุณภาพชีวิตของประเทศ เป็นการพิจารณาระดับความพึงพอใจในด้านต่างๆ จำนวน 6 ด้าน คือ ความพึงพอใจทางด้านสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพทางสังคม รัฐบาล ธุรกิจ และความมั่นคงของประเทศ ซึ่งประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครมีความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตของประเทศโดยรวมเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 64.15 โดยมีความพึงพอใจในรัฐบาลของประเทศมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านความมั่นคงของประเทศและธุรกิจของประเทศ ประชาชนมีความพึงพอใจต่อสภาพสังคมของประเทศน้อยที่สุด โดยประชาชนหญิงมีความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตของประเทศน้อยกว่าประชาชนชายในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ส่วนผู้ที่มีระดับการศึกษาในระดับต่างๆ มีความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตของประเทศในระดับใกล้เคียงกัน ยกเว้นด้านรัฐบาลของประเทศที่พบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีความพึงพอใจต่อรัฐบาลของประเทศต่ำกว่า และผู้ที่มีรายได้ในระดับต่างๆ มีความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตของประเทศในด้านต่างๆ ใกล้เคียงกัน

3) ความคิดเห็นต่อนโยบายของรัฐบาล ทักษิณถึงการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต พบว่า ร้อยละ 56.18 เห็นว่า คุณภาพชีวิตดีขึ้น ร้อยละ 29.03 เห็นว่า คุณภาพชีวิตไม่เปลี่ยนแปลง และ ร้อยละ 4.00 เห็นว่า คุณภาพชีวิตแย่ลง และ ร้อยละ 10.79 ไม่มีความคิดเห็นในเรื่องนี้

สมพงษ์ จิตระดับ สุอังคะวาทิน (2550) ได้ทำการสำรวจข้อมูลคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนในกรุงเทพมหานคร จากสภาพของชุมชนในเรื่องต่างๆ ได้แก่ สภาพทั่วไปของชุมชน ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน การศึกษาของเด็กและเยาวชนในชุมชน การใช้จ่ายพฤติกรรมการว่างละเมียดทางเพศ และความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานคร (กทม.) โดยให้ผู้นำชุมชนจากชุมชนจำนวน 1,200 ชุมชน ตอบแบบสอบถาม ได้ข้อมูลดังนี้

- สภาพโดยรวมของชุมชน สะอาดเรียบร้อย น่าอยู่ ไม่แออัด สิ่งที่มีมากและเป็นต้นเหตุให้เด็กในชุมชนเสียคน เสียอนาคต ส่วนใหญ่คือ ยาเสพติด ยาบ้า ร้านเกม ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวภายในชุมชน มักจะทำกิจกรรมร่วมกันบ้างบางโอกาส คุยกันบ้าง ไม่ทุกวัน ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน คือ เป็นแหล่งมั่วสุม จับกลุ่มทะเลาะวิวาทกัน มากที่สุด และสิ่งที่ชุมชนต้องการเพื่อบุตรหลานของตน คือ ชุมชนปลอดภัย ไร้ยาเสพติด ไม่มีอบายมุข รองลงมาคือ สนามเล่นกีฬา สวนสาธารณะ

- ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาของสถานที่มั่วสุมของเด็กคือร้านวิดีโอเกม สาเหตุที่เด็กและเยาวชนไปสถานที่มั่วสุม เพราะ เพื่อนชักชวน และอยากลองปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในชุมชนส่วนใหญ่แล้ว จะเป็นเรื่องของความขัดสนยากจน กิจกรรมที่เด็กทำหลังกลับจากโรงเรียนแล้ว คือ เล่นกีฬา/ทำกิจกรรมชมรม

- ในเรื่องของการศึกษา พบว่า สถานศึกษามีเพียงพอทั้งระดับประถม ศึกษา และมัธยมศึกษา และความต้องการของคนในชุมชนที่ต้องการให้ลูกศึกษาต่อมีสูงมาก แต่สาเหตุหลักที่ทำให้เด็กไม่ได้รับการศึกษาต่อเนื่องจากผู้ปกครองมีรายได้ไม่พอส่ง จึงทำให้เกิดปัญหาตามมาคือ การรวมตัวกันมั่วสุม และสร้างปัญหา

- ยาเสพติด ไม่ได้เป็นปัญหาใหญ่ของชุมชน แต่เด็กในชุมชนเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติดในลักษณะของผู้เสพมากที่สุด ซึ่งผลกระทบที่ตามมาคือ อาชญากรรม และการลักขโมย สิ่งของ

- การล่วงละเมิดทางเพศ เกิดขึ้นน้อยมากในชุมชน แต่ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับ เด็กและเยาวชนหญิง อายุ 15-18 ปี โดยที่ผู้กระทำ คือกลุ่มเพื่อนเป็นส่วนใหญ่ ด้วยการหลอกลวง ไปข่มขืนตามลำพัง และความช่วยเหลือของคนในชุมชนคือ การแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจจับดำเนินคดี

- ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานคร (กทม.) กับชุมชน นั้น โดยส่วนใหญ่แล้ว การช่วยเหลือจะอยู่ในรูปของการตรวจโรคและฉีดวัคซีน จาก สาธารณสุข และการ จัดเงินงบประมาณส่วนใหญ่มีการจัดการบริหารสู่เด็กและกิจกรรมชุมชน และส่วนใหญ่เห็นว่า ระดับผลงานของเจ้าหน้าที่ต่อการปรับปรุงพัฒนาชุมชน ดีมาก ตรงกับความต้องการ แต่ระดับของ ผลงานทางการเมืองของ สก. และ สข. ในชุมชน อยู่ในระดับดีพอสมควร

6.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ชุด 26 ตัวชี้วัด ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI)

สุวรรณ มหัตนิรันดร์กุล และคณะ (2543) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “คุณภาพชีวิตของคนไทยในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ” โดยได้ทำการสำรวจระดับคุณภาพชีวิตและภาวะ สุขภาพจิตในด้านภาวะซึมเศร้า ความเครียด ความคิดอยากฆ่าตัวตายและคิดฆ่าผู้อื่น รวมทั้งปัจจัย ต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งผลการศึกษาที่ได้ชี้ให้เห็นว่า การได้รับผลกระทบ จากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจยังไม่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตแต่มีผลต่อระดับสุขภาพจิต ทั้งนี้ คุณภาพชีวิตและภาวะสุขภาพจิตของคนไทย ยังคงต้องพัฒนาให้อยู่ในระดับที่ดีมากกว่านี้ ซึ่ง สามารถใช้ข้อมูลที่ได้เป็นพื้นฐานสำหรับการเปรียบเทียบผลการประเมินในอนาคตได้ โดยมี รายละเอียดดังนี้ การศึกษาในครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่าง 7,789 คน ได้จากการสุ่มแบบกลุ่มหลายขั้นตอน จากทั่วประเทศยกเว้นกรุงเทพมหานคร สำหรับเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินตนเอง ประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบวัดคุณภาพชีวิตฉบับย่อขององค์การอนามัยโลก (WHO) แบบวัด ความเครียดของสวนปรุง 20 ข้อ แบบวัดภาวะซึมเศร้าของ BECK และแบบสอบถามความคิดอยาก ฆ่าตัวตายและคิดฆ่าผู้อื่นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีการเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนมกราคม-มีนาคม 2540 ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นหญิง มากกว่าชาย มีอายุเฉลี่ย 38.9 ± 12.2 ปี และได้รับผลกระทบ

จากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ โดยส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือคุณภาพชีวิตในระดับที่ดี ซึ่งคุณภาพชีวิตด้านจิตใจจะอยู่ในระดับดีมากที่สุด รองลงมาคือด้านสุขภาพร่างกาย ส่วนคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมจะอยู่ในระดับที่ไม่ดีมากที่สุด ส่วนภาวะสุขภาพจิต ส่วนใหญ่จะมีอาการซึมเศร้าอยู่ในระดับที่ต้องการการดูแลรักษาจากผู้เชี่ยวชาญ เพราะมีระดับความเครียดอยู่ในระดับสูงถึงรุนแรงทั้งคิดฆ่าตัวตายและฆ่าผู้อื่น คุณภาพชีวิตที่ดีในทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงผกผันกับความเครียด ภาวะซึมเศร้า การมีความคิดฆ่าตัวตาย และคิดฆ่าผู้อื่น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีคุณภาพชีวิตคือ เพศชาย วิทยุติดสถานภาพสมรสที่เป็นคนโสดหรือแต่งงานแล้ว การศึกษาในระดับสูง จำนวนบุตรน้อย อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว รายได้สูง การมีบ้านหรือที่ดินเป็นของตนเอง สถานะทางการเงินที่พอกินพอใช้ ครอบครัวที่รักใคร่กันดีและสมาชิกในครอบครัวไม่มีปัญหาทางจิต

เอนก สุภีรนนท์ และ สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยถึง "คุณภาพชีวิตคนไทย : เมื่อฟื้นวิกฤตเศรษฐกิจ" โดยการสำรวจคุณภาพชีวิตของคนไทยเมื่อฟื้นวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่า องค์ประกอบคุณภาพชีวิตด้านร่างกายและด้านจิตใจเป็นประเด็นที่ต้องเร่งพัฒนา การดำเนินนโยบายเมืองไทยแข็งแรง และสำรวจคุณภาพชีวิตซ้ำเป็นระยะ จะเป็นประโยชน์ต่อการติดตามประเด็นที่ควรแก้ไขหรือมุ่งส่งเสริมต่อไป โดยมีรายละเอียดของการศึกษา ดังนี้ คือ กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มตัวอย่างทั่วทุกภาคของประเทศ ในระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึง สิงหาคม 2546 จำนวน 11,688 คน เป็นหญิงและชายพอๆ กัน มีอายุเฉลี่ย 34.7 ± 11.7 ปี ส่วนใหญ่การศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษา โดยที่ครึ่งหนึ่งมีอาชีพหลักเป็นเกษตรกรหรือกรรมกร รายได้เฉลี่ยอยู่ที่ $4,314 \pm 5,016$ บาท/เดือน โดยที่ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา อาชีพ และสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่างจากแต่ละภาคมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ เพศหญิง รายได้ที่เพิ่มขึ้น การศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป การประกอบอาชีพเกษตรกรและสถานภาพสมรสแล้ว ส่วนปัจจัยที่สัมพันธ์กับการลดลงของคะแนนคุณภาพโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ เพศชาย อายุที่มากขึ้น การศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษา และการว่างงาน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตโดยรวมในระดับที่ดี แต่ คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมอยู่ในระดับที่ดีมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านจิตใจ และด้านร่างกาย ตามลำดับ สำหรับคะแนนคุณภาพชีวิตในแต่ละองค์ประกอบแตกต่างกันในกลุ่มตัวอย่างจากแต่ละภาคอย่างมีนัยสำคัญ กลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพมหานครจะมีคะแนนคุณภาพชีวิตเฉลี่ยในแต่ละด้านต่ำกว่าภาคอื่นๆ

ซัชชัย อนุสรณ์ธีรกุล และคณะ (2550) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษาแพทย์มหาวิทยาลัยขอนแก่นกับประชาชนที่ชุมชนสามเหลี่ยมในช่วงอายุเดียวกัน เนื่องจากองค์ความรู้ทางการแพทย์มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้นักศึกษาแพทย์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีในการเรียนและวิถีการใช้ชีวิตอยู่ตลอดเวลา เวลาส่วนใหญ่ของนักศึกษาแพทย์อยู่กับผู้ป่วย การอยู่เวร จึงทำให้มีเวลาส่วนตัวจำกัด รวมถึงเวลาในการออกกำลังกาย การพักผ่อน และการทำกิจกรรมนันทนาการลดลง ทำให้คุณภาพชีวิตอาจจะแตกต่างจากประชาชนทั่วไปในช่วงอายุเดียวกัน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์แบบภาคตัดขวาง มีกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 236 คน โดย 118 คนมาจากนักศึกษาแพทย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่มีอายุ 18-25 ปี ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 1,266 คน และอีก 118 คน มาจากประชาชนในชุมชนสามเหลี่ยม 1 อายุ 18-25 ปี ที่มีบัตรประกันสุขภาพที่หน่วยบริการปฐมภูมิสามเหลี่ยม ในช่วงเดือนพฤศจิกายน – เดือนธันวาคม 2550 จำนวน 355 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามชนิดตอบเอง ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป แบบสำรวจคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ฉบับภาษาไทย จำนวน 26 ข้อ และความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต สถิติที่ใช้คือ สถิติเชิงพรรณนา เพื่อหาความถี่ ร้อยละ สัดส่วน มัชฐาน และค่าเฉลี่ยเลขคณิต และสถิติเชิงวิเคราะห์ ได้แก่ Odds ratio และ Pearson's chi-square เพื่อเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิต 2 กลุ่ม ซึ่งผลการวิจัยพบว่า อายุเฉลี่ยของนักศึกษาแพทย์และประชาชนในชุมชนสามเหลี่ยม 1 คือ 21 และ 22 ปี ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบด้านฐานะทางเศรษฐกิจและด้านคุณภาพชีวิต พบว่า นักศึกษาแพทย์อยู่ในระดับที่ดีกว่าประชาชนในชุมชนสามเหลี่ยม 1 อย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบย่อยพบว่า ด้านจิตใจไม่ต่างกัน ส่วนด้านอื่นมีความแตกต่างกัน ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาแพทย์ คือ เรื่องการเรียน โดยเฉพาะช่วงสอบ และประชาชนในชุมชนสามเหลี่ยม 1 ให้ความสำคัญกับเรื่องของสุขภาพกาย และปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก และถึงแม้ว่าระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษาแพทย์จะดีกว่าประชาชนในชุมชนสามเหลี่ยม 1 ในวัยเดียวกันก็ตาม การปรับเปลี่ยนที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับทั้ง 2 กลุ่มนี้ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนให้มีความสมดุลระหว่างการพัฒนาศักยภาพวิชาชีพแพทย์และวิถีชีวิตที่เหมาะสมแก่นักศึกษาแพทย์ รวมไปถึงการให้ความรู้ในเรื่องของเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการส่งเสริมป้องกันสุขภาพแก่ประชาชนในช่วงวัยรุ่นในชุมชนสามเหลี่ยม 1

สภาข้าราชการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “คุณภาพชีวิตของบุคลากรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์” โดยทำการศึกษาลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการ คุณภาพชีวิตและการปรับตัวทางสังคมของบุคลากรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อเสริมสร้างให้บุคลากรเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและเป็นพื้นฐานนำไปสู่ความสุขและประสบ

ผลสำเร็จในสิ่งอื่นๆ ต่อไป ทำการเก็บข้อมูลของบุคลากรของมหาวิทยาลัยฯ ในช่วงปลายปี 2550 ใช้เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 1008 ตัวอย่าง แต่ได้รับการตอบกลับ 580 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 57 โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูลค่าสถิติร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและการกระจาย ซึ่งผลการวิจัยพบว่า บุคลากรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 75.0) มีอายุระหว่าง 26-35 ปี (ร้อยละ 40.9) มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 51.0) มีจำนวนบุตร 1-2 คน (ร้อยละ 40.7) โดยที่บุตรกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 11.4 ส่วนตัวของบุคลากรนั้นมีระดับการศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ 50.5) มีระยะเวลาในการทำงานกับมหาวิทยาลัยฯ 1-5 ปี (ร้อยละ 32.4) ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ (ร้อยละ 36.2) มีบ้านที่พักอาศัยเป็นของตนเอง (ร้อยละ 66.7) ประกอบกับรายได้ของครอบครัวรวมต่อเดือน 2,000-50,000 บาท (ร้อยละ 37.1) ไม่มีรายได้พิเศษ (ร้อยละ 58.4) ไม่มีเงินฝากธนาคารหรือสถาบันการเงินอื่น (ร้อยละ 39.7) ส่วนค่าใช้จ่ายของครอบครัวต่อเดือน 15,000-25,000 บาท (ร้อยละ 35.3) โดยค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรคิดเป็นร้อยละ 37.4 ของค่าใช้จ่ายรวมต่อเดือน สำหรับคุณภาพชีวิตโดยรวมนั้นอยู่ในระดับปานกลาง จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้ต้องมีการวางแผนการออมเงินเพื่ออนาคต การสร้างครอบครัวที่อบอุ่น และจะต้องมีการส่งเสริมสร้างขวัญและกำลังใจบุคลากรของมหาวิทยาลัยฯ เพิ่มมากขึ้น

6.3 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครโดยใช้แบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ชุด 26 ตัวชี้วัด ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI)

วันเพ็ญ วอกลาง (2545) ได้ทำการศึกษาถึงเรื่อง “คุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานครในยุคเศรษฐกิจถดถอย” โดยเป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตในมิติต่างๆ ของคน กทม. ในช่วงเศรษฐกิจถดถอย โดยการเปรียบเทียบในช่วงปี 2543 กับ ปี 2536 ที่เคยศึกษาไว้แล้ว วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยแบบสำรวจ ทั้งหมด 1,500 ตัวอย่าง จากประชากรที่อาศัยอยู่ใน กทม. 50 เขต โดยเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ใน กทม. ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป และมีอายุ ตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป เก็บข้อมูลช่วงเดือน เมษายน – พฤษภาคม 2543 กลุ่มตัวอย่างเป็นหญิงร้อยละ 50 และชายร้อยละ 46 อายุเฉลี่ย 38 ปี เป็นผู้ที่สมรสแล้วมีร้อยละ 68 โดยเป็นผู้ที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 อนุปริญญา หรือ ปวส. ตัวอย่างประมาณ 3 ใน 4 เป็นผู้ที่มิงานทำ ครึ่งหนึ่งของตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเท่ากับหรือต่ำกว่า 10,000 บาท ในช่วงเศรษฐกิจถดถอยพบว่า คน กทม. ประมาณ 2 ใน 3 ได้รับผลกระทบต่อการทำงาน ได้แก่ เคยออกจากงาน เงินเดือนลดลง ภาระงานมากขึ้น ประมาณ 3 ใน 4 ครอบครัวได้รับความเดือดร้อนจากภาวะเศรษฐกิจถดถอย ผลกระทบที่ได้รับได้แก่ สมาชิกของครอบครัวมีรายได้

ลดลง ตกงาน และมีความเครียด ซึ่งผลการศึกษายังพบว่า คุณภาพชีวิตโดยรวมและคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ ของคน กทม. มีคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจสูงกว่า ปี 2536 เล็กน้อย แต่ขณะเดียวกันพบว่า ปี 2543 คน กทม.มีรายได้คงที่และรายได้ลดลง เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ ใน กทม.มีคนจนเพิ่มขึ้น ประมาณครึ่งหนึ่งของคน กทม. มีชีวิตไม่เปลี่ยนแปลง ถึงแม้จะได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจถดถอย แต่คน กทม. สามารถปรับตัวได้ และมีความพึงพอใจในการดำรงชีวิต โดยส่วนใหญ่ยังต้องการอยู่ใน กทม.ต่อไป เพราะเป็นแหล่งทำมาหากิน และพบว่าคุณภาพชีวิตด้านการทำงานมีความสัมพันธ์กับ เพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน กล่าวคือคุณภาพชีวิตด้านการทำงานดี จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตด้านอื่นๆ ดีไปด้วย ขณะเดียวกัน คุณภาพชีวิตด้านอื่นๆ ก็ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานเช่นกัน ทำให้เห็นว่า ชีวิตการทำงานเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการดำรงชีวิต ภาครัฐ ควรส่งเสริมและให้ความสำคัญกับการดูแลเกี่ยวกับการทำงานของประชาชน ในด้าน รายได้ สวัสดิการ การพัฒนาทักษะในการทำงานและความปลอดภัยในการทำงาน เป็นต้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ประชากรทั้งชายและหญิง มีสัญชาติไทยและอาศัยอยู่ในชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 446,444 ครัวเรือน จากการสำรวจข้อมูลชุมชนของสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร ณ เดือนพฤศจิกายน 2549 (สำนักพัฒนาสังคม, 2550) โดยมีวิธีหากกลุ่มตัวอย่างและการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาใช้เป็นตัวแทนของประชากร ดังนี้

1.1 การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการวิจัย โดยการใช้หลักการคำนวณของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) โดยกำหนดให้มีระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 และให้ค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกิน ร้อยละ 5 ซึ่งจะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดยที่ n = จำนวนของขนาดตัวอย่าง
 N = จำนวนทั้งหมดของประชากรที่จะศึกษา (นับเป็นครัวเรือน)
 e = ความผิดพลาดที่ยอมรับได้ (โดยกำหนดให้เท่ากับ 0.05)

แทนค่า $n = \frac{446,444}{1 + [446,444 (0.05)^2]}$

$$n = 399.99$$

ดังนั้น จำนวนของขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ 400 ครัวเรือน

1.2 การสุ่มตัวอย่าง ทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage random sampling) เพื่อสุ่มหาเขต , ชุมชน และประชากรเป้าหมาย ที่จะเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 สุ่มหาเขตเป้าหมาย ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก ซึ่งใช้ชื่อเขตที่มีลักษณะชุมชนนั้นๆแทนจำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม โดยจัดแบ่งสลากออกเป็น 5 กลุ่ม ซึ่งได้แก่

1. ชุมชนแออัด ประกอบไปด้วย เขตพระนคร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย เขตดุสิต เขตปทุมวัน เขตบางรัก เขตสาทร เขตวัฒนา เขตจตุจักร เขตบางซื่อ เขตพญาไท เขตดินแดง เขตห้วยขวาง เขตราชเทวี เขตคลองเตย เขตบางคอแหลม เขตยานนาวา เขตพระโขนง เขตบางนา เขตธนบุรี เขตบางกอกใหญ่ เขตคลองสาน เขตบางกอกน้อย เขตบางพลัด เขตภาษีเจริญ เขตจอมทอง เขตราษฎร์บูรณะ เขตบางเขน เขตหลักสี่ เขตดอนเมือง เขตสายไหม เขตลาดพร้าว เขตบางกะปิ เขตคันนายาว เขตวังทองหลาง เขตบึงกุ่ม เขตสะพานสูง เขตสวนหลวง เขตลาดกระบัง เขตประเวศ เขตคลองจั่น เขตบางแค เขตหนองแขม เขตบางขุนเทียน เขตบางบอน เขตทุ่งครุ

2. ชุมชนชานเมือง ประกอบไปด้วย เขตบางกอกน้อย เขตภาษีเจริญ เขตจอมทอง เขตบางเขน เขตดอนเมือง เขตสายไหม เขตลาดพร้าว เขตบางกะปิ เขตคันนายาว เขตบึงกุ่ม เขตสะพานสูง เขตสวนหลวง เขตคลองสามวา เขตหนองจอก เขตลาดกระบัง เขตมีนบุรี เขตประเวศ เขตทวีวัฒนา เขตคลองจั่น เขตบางแค เขตหนองแขม เขตบางขุนเทียน เขตบางบอน เขตทุ่งครุ

3. ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร ประกอบไป เขตสาทร เขตวัฒนา เขตจตุจักร เขตบางซื่อ เขตพญาไท เขตดินแดง เขตราชเทวี เขตคลองเตย เขตพระโขนง เขตบางนา เขตบางกอกใหญ่ เขตบางกอกน้อย เขตภาษีเจริญ เขตจอมทอง เขตราษฎร์บูรณะ เขตบางเขน เขตหลักสี่ เขตดอนเมือง เขตสายไหม เขตลาดพร้าว เขตบางกะปิ เขตคันนายาว เขตวังทองหลาง เขตบึงกุ่ม เขตสะพานสูง เขตสวนหลวง เขตมีนบุรี เขตประเวศ เขตทวีวัฒนา เขตคลองจั่น เขตบางแค เขตหนองแขม เขตบางขุนเทียน เขตบางบอน

4. เคหะชุมชน ประกอบไปด้วย เขตดุสิต เขตปทุมวัน เขตบางรัก เขตจตุจักร เขตพญาไท เขตดินแดง เขตห้วยขวาง เขตคลองเตย เขตบางนา เขตบางกอกน้อย เขตบางพลัด เขตจอมทอง เขตบางเขน เขตหลักสี่ เขตสายไหม เขตลาดพร้าว เขตบางกะปิ เขตคันนายาว เขตสะพานสูง เขตลาดกระบัง เขตมีนบุรี เขตประเวศ เขตหนองแขม เขตบางขุนเทียน เขตทุ่งครุ

5. ชุมชนเมือง ประกอบไปด้วย เขตพระนคร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย เขตสัมพันธวงศ์ เขตดุสิต เขตปทุมวัน เขตบางรัก เขตสาทร เขตจตุจักร เขตบางซื่อ เขตพญาไท เขตดินแดง เขตราชเทวี เขตคลองเตย เขตบางคอแหลม เขตยานนาวา เขตพระโขนง เขตบางนา เขตธนบุรี เขตบางกอกใหญ่ เขตคลองสาน เขตบางกอกน้อย เขตบางพลัด เขตภาษีเจริญ เขตจอมทอง เขตบางเขน เขตหลักสี่ เขตดอนเมือง เขตสายไหม เขตลาดพร้าว เขตบางกะปิ เขตสะพานสูง เขตสวนหลวง เขตมีนบุรี เขตคลองจั่น เขตบางขุนเทียน เขตทุ่งครุ

เมื่อทำการสุ่มทีละกลุ่มจะได้เขตเป้าหมายของทั้ง 5 กลุ่ม คือ

1. ชุมชนแออัด - เขตธนบุรี
2. ชุมชนชานเมือง - เขตมีนบุรี
3. ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร- เขตสายไหม
4. เกหะชุมชน - เขตหลักสี่
5. ชุมชนเมือง - เขตสาทร

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มหาชุมชนเป้าหมาย ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random Sampling) ด้วยการใช้หมายเลขแทนชื่อชุมชนในแต่ละลักษณะชุมชนของเขตที่สุ่มมาได้ จากขั้นตอนที่ 1 และเมื่อทำการจับฉลากจะได้ชื่อของชุมชนเป้าหมายในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1. ชุมชนแออัด - เขตธนบุรี - ชุมชนวัดใหม่ยายนุ้ย
2. ชุมชนชานเมือง - เขตมีนบุรี - ชุมชนพัฒนาบึงขวาง
3. ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร- เขตสายไหม - ชุมชนหมู่บ้านซื้อตรง
4. เกหะชุมชน - เขตหลักสี่ - ชุมชนปตอ.1(2)
5. ชุมชนเมือง - เขตสาทร - ชุมชนปู่เหลียม

ขั้นตอนที่ 3 สุ่มหากกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายในแต่ละชุมชน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic random Sampling) ด้วยการนำเลขที่บ้านในแต่ละชุมชนที่สุ่มมาได้จากขั้นตอนที่ 2 มาใส่หมายเลข จากนั้นจึงคำนวณช่วงของการสุ่ม ทำการจับฉลากเพื่อหาหมายเลขสุ่มเริ่มต้น และนับหน่วยของประชากรตัวอย่างไปตามช่วงของการสุ่ม จนครบตามจำนวนตัวอย่างในแต่ละชื่อของชุมชนที่ต้องการ โดยหัวหน้าของแต่ละครอบครัวจะเป็นตัวแทนของประชากรที่ได้มาจากการสุ่ม

การคำนวณหาสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายที่ได้มาจากการสุ่ม สามารถคำนวณหาสัดส่วนของจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่าง} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในกลุ่มลักษณะนั้น}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

โดยแบ่งกลุ่มตามสัดส่วน

จากการคำนวณดังกล่าวสามารถแสดงกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะชุมชน	ชื่อชุมชน กลุ่มเป้าหมาย	จำนวนประชากร (ครัวเรือน)	จำนวนตัวอย่าง (ครัวเรือน)	จำนวน ร้อยละ
ชุมชนแออัด	ชุมชนวัดใหม่ยายนุ้ย	151	60	15.00
ชุมชนชานเมือง	ชุมชนพัฒนาบึงขวาง	105	42	10.50
ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	ชุมชนหมู่บ้านช่อตรง	253	101	25.25
เคหะชุมชน	ชุมชน ปตอ.1(2)	309	123	30.75
ชุมชนเมือง	ชุมชนปู่เหลียม	186	74	18.50
รวม		1,004	400	100.00

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จะแบ่งออกเป็นคำถาม 2 ส่วน โดยส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของชุมชนและหัวหน้าครอบครัวผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นแบบแบบสอบถามคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ชุด 26 ตัวชี้วัดฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) ซึ่งเป็นเครื่องชี้วัดที่กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อให้บุคคลต่างๆ ได้ประเมินตนเอง โดยได้มีการทดสอบค่าความเชื่อมั่น Cronbach's alpha coefficient ไว้แล้ว เท่ากับ 0.8406 ทั้งนี้ผู้วิจัยจะต้องนำแบบสอบถามที่สร้างสำหรับการวิจัยไปทดสอบหาความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability) อีกครั้ง ก่อนที่จะนำแบบสอบถามออกไปใช้ โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับผู้นำชุมชนในเรื่องของข้อมูลทั่วไปของชุมชน ได้แก่ ลักษณะชุมชน ขนาดพื้นที่ของชุมชน จำนวนของบ้านที่อยู่อาศัย จำนวนและลักษณะของประชากร ลักษณะแวดล้อมทางกายภาพอื่นๆ ความสัมพันธ์ของชุมชน ปัญหาใหญ่ของชุมชน และความคาดหวังของสมาชิกในชุมชนในเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต โดยเป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบและเติมคำตอบ

ชุดที่ 2 แบบสอบถามสำหรับหัวหน้าครอบครัว โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็น 2 ส่วน คือ **ส่วนที่ 1** ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การ ศึกษา การนับถือศาสนา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การมีสมาชิกในครอบครัวที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ การประกอบอาชีพ

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพทางการเงินของครอบครัว ภาระหนี้สินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชนนั้นๆ และการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นแบบสอบถามขององค์การอนามัยโลกชุด 26 ตัวชี้วัด ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- มีข้อคำถาม จำนวน 26 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นคำถามปลายปิด และเป็นข้อความที่เป็นเชิงบวกและเชิงลบ โดยแต่ละข้อกำหนดเป็นมาตรวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบลิเคอร์ท์ (Likert) ให้ผู้ตอบเลือกตอบ

- องค์ประกอบของข้อคำถาม แบ่งได้ 4 ตอน ดังนี้

1. ด้านร่างกาย ได้แก่ ข้อ 2 – 8
2. ด้านจิตใจ ได้แก่ ข้อ 9 – 14
3. ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ได้แก่ ข้อ 15 – 17
4. ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ข้อ 18 – 25

คำถาม ข้อ 1 และข้อ 26 จะไม่รวมอยู่ในองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน แต่จะเป็นตัวชี้วัดในคุณภาพชีวิตโดยรวม

- การให้คะแนน แต่ละข้อให้คะแนนดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.2 การให้คะแนนข้อความ

ข้อความ	ข้อที่	การให้คะแนน
เชิงบวก (Positive)	1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23 ข้อ	ไม่เลย (1) เล็กน้อย (2) ปานกลาง (3) มาก (4) มากที่สุด (5)
เชิงลบ (Negative)	2, 4, 13	ไม่เลย (5) เล็กน้อย (4) ปานกลาง (3) มาก (2) มากที่สุด (1)
3 ข้อ	22, 23, 24, 25 และ 26	

- การจำแนกระดับคะแนนคุณภาพชีวิต ตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ได้ดังนี้

ตารางที่ 3.3 การจำแนกระดับคะแนนคุณภาพชีวิต

องค์ประกอบ	จำนวนข้อ คำถาม	คุณภาพชีวิต	คุณภาพชีวิต	คุณภาพชีวิต
		ที่ไม่ดี	ปานกลาง	ที่ดี
1. ด้านร่างกาย	7	7 – 16	17 – 26	27 – 35
2. ด้านจิตใจ	6	6 – 14	15 – 22	23 – 30
3. ด้านสัมพันธภาพทางสังคม	3	3 – 7	8 – 11	12 – 15
4. ด้านสิ่งแวดล้อม	8	8 – 18	19 – 29	30 – 40
คำถามข้อ 1 และ ข้อ 26	2	2 – 5	2 – 7	4 – 10
คุณภาพชีวิตโดยรวม		26 – 60	61 – 95	96 – 130

- การแปลผล คะแนนคุณภาพชีวิตมีคะแนน ตั้งแต่ 26-130 คะแนน โดยเมื่อผู้ตอบรวมคะแนนทุกข้อได้เท่าไร จะใช้คะแนนของกลุ่มตัวอย่างเปรียบเทียบกับคะแนนตามเกณฑ์ที่ได้มีการแบ่งระดับคุณภาพชีวิตออกเป็น 3 ระดับ ไม่ดี ปานกลาง ดี จากเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์มาตรฐานที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว ตามระดับคะแนนดังนี้

คะแนน 26 - 60 คะแนน แสดงถึง การมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี

คะแนน 61 - 95 คะแนน แสดงถึง การมีคุณภาพชีวิตปานกลาง

คะแนน 96 - 130 คะแนน แสดงถึง การมีคุณภาพชีวิตที่ดี

การทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ใช้สำหรับการวิจัยไปทดสอบหาความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่น ได้ดังนี้

1. การหาความตรง (Validity) ผู้วิจัยได้ทำการหาค่าความตรง โดยการนำแบบสอบถามไปเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และขอคำแนะนำจากคำถามแต่ละข้อว่าตรงตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้หรือไม่ รวมถึงนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 ท่าน ทางด้านคุณภาพชีวิต ด้านสถิติและการวิจัย และทางด้านการใช้ภาษา ช่วยทำการตรวจสอบแก้ไขและให้ข้อเสนอแนะ หลังจากนั้น ผู้วิจัยนำมาแก้ไขตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ก่อนที่จะนำส่งไปให้คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจแก้ไขอีกครั้ง ก่อนที่จะนำแบบสอบถามไปหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ และนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง

2. การหาความเที่ยง (Reliability) ผู้วิจัยหาความเที่ยงโดยการนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบกับประชากรในกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มที่จะศึกษา จำนวน 30 คน แล้วหลังจากนั้นนำแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้นำมาทำการวิเคราะห์เพื่อหาคุณภาพรายข้อ (Item Analysis) และคำนวณหาความเที่ยงของแบบสอบถาม ดังนี้

การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อถือได้ของแบบวัดคุณภาพชีวิตโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

$$\alpha = \left[\frac{k}{k-1} \right] \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{S_x^2} \right]$$

เมื่อ α = ค่าความเชื่อถือได้ของแบบวัด
 k = จำนวนของข้อแบบวัด
 $\sum s_i^2$ = ผลรวมของค่าความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
 s_x^2 = ค่าความแปรปรวนของคะแนน

ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม คือ 0.908

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 วิธีการเก็บข้อมูล

3.1.1 ผู้วิจัยจัดทำหนังสือแนะนำตัวจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เพื่อขอความร่วมมือในการหาข้อมูลไปประกอบการทำวิจัยในครั้งนี้

3.1.2 ผู้วิจัยนำหนังสือแนะนำตัวที่ได้รับจากมหาวิทยาลัยฯ ไปติดต่อกับประธานชุมชนที่เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง เพื่อทำการขออนุญาตและนัดวัน-เวลาในการเข้าไปแจกแบบสอบถามที่ได้ทำการคิดรหัสไว้ที่แบบสอบถามทุกชุด แก่ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการกำหนดหมายเลขบ้านจากที่ได้ทำการสุ่มไว้แล้ว

3.1.3 ผู้วิจัยจัดตั้งทีมในการช่วยเก็บข้อมูล โดยทีมผู้วิจัยทุกคนจะได้รับการอบรมและทำความเข้าใจในส่วนของข้อคำถามทุกข้อ เพื่อช่วยอธิบายขยายความให้ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจในกรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อสงสัยหรือไม่เข้าใจในข้อคำถามนั้นๆ รวมไปถึงการช่วยเหลือในการอ่านให้ผู้ตอบแบบสอบถามฟังในกรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามมองตัวหนังสือไม่ชัดเจน หรืออ่านหนังสือไม่ออก

3.1.4 ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากประธานชุมชนในการตอบแบบสอบถามในส่วนของผู้นำชุมชนและขอความร่วมมือจากหัวหน้าครอบครัวเป็นตัวแทนในการตอบแบบสอบถามของครอบครัว จากนั้นที่ผู้วิจัยจะรอเก็บแบบสอบถามกลับคืนมาหลังจากกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเสร็จภายในวันที่แจกแบบสอบถาม

3.1.5 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับมานับจำนวนและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม หากแบบสอบถามได้ไม่ครบตามจำนวนที่ต้องการ ผู้วิจัยจะตามเก็บให้ครบจำนวนภายในวันที่แจกแบบสอบถาม ก่อนที่จะนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติ

3.2 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลรวมทั้ง 5 ชุมชน โดยแบ่งเป็น แบบสอบถามสำหรับหัวหน้าชุมชนจำนวน 5 ชุด และแบบสอบถามหัวหน้าครอบครัวจำนวน 400 ชุด เป็นระยะเวลา 3 เดือน นับตั้งแต่ 15 มิถุนายน 2552 ถึง 15 กันยายน 2552

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อช่วยในการคำนวณทางสถิติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่อแจกแจงความถี่และคำนวณค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของประชากร ได้แก่ เพศ อายุ การ ศึกษา การนับถือศาสนา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัวการมีสมาชิกในครอบครัวที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ การประกอบอาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพทางการเงินของครอบครัวภาระหนี้สินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชนนั้นๆ และการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน

4.2 ใช้สถิติเชิงวิเคราะห์ Pearson's chi-square ในการเปรียบเทียบคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวในแต่ละลักษณะชุมชน , ใช้ One-Way ANOVA ในการคำนวณค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนคุณภาพชีวิตของครอบครัวที่อาศัยอยู่ในแต่ละลักษณะชุมชน และใช้ Linear Regression ในการเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตและความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวกับคะแนนของคุณภาพชีวิต

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งได้เป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของชุมชน

ตอนที่ 2 คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว

ตอนที่ 3 คุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัว

ตอนที่ 4 ปัจจัยทางคุณลักษณะที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัว

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของชุมชน

ข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับคุณลักษณะต่างๆ ของชุมชนตนเอง ได้แก่ ลักษณะชุมชน ขนาดพื้นที่ของชุมชน จำนวนของบ้านที่อยู่อาศัย จำนวนและลักษณะของประชากร ลักษณะแวดล้อมทางกายภาพอื่นๆ ความสัมพันธ์ของชุมชน ปัญหาใหญ่ของชุมชน และความคาดหวังของสมาชิกในชุมชนในเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบข้อมูลลักษณะชุมชน

ข้อมูลของชุมชน	ชุมชนแออัด		ชุมชนชนานเมือง		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		เคหะชุมชน		ชุมชนเมือง	
	ชุมชนวัดใหม่ยายนุ้ย	ปี 2526	ชุมชนพัฒนาบึงขวาง	ปี 2540	ชุมชนหมู่บ้านซื้อตรง	ปี 2534	ชุมชนปตอ.1(2)	ปี 17 ไร่	ชุมชนปู่เหลียม	ปี 28 กุมภาพันธ์ 2549
วันที่ขึ้นทะเบียนชุมชนพื้นที่	4 ไร่	36 ไร่ 3 งาน 69 ตารางวา	-	36 ไร่ 3 งาน 69 ตารางวา	29 พฤษภาคม 2540	29 พฤษภาคม 2545	17 ไร่	6 ไร่ 3 งาน	28 กุมภาพันธ์ 2549	
จำนวนบ้าน	112 หลังคาเรือน	253 หลังคาเรือน	107 หลังคาเรือน	253 หลังคาเรือน	309 ห้อง	309 ห้อง	83 หลังคาเรือน	83 หลังคาเรือน	83 หลังคาเรือน	
จำนวนครัวเรือน	151 ครัวเรือน	253 ครัวเรือน	105 ครัวเรือน	253 ครัวเรือน	309 ครัวเรือน	309 ครัวเรือน	186 ครัวเรือน	186 ครัวเรือน	186 ครัวเรือน	
จำนวนประชากร	รวม 487 คน ชาย 243 คน หญิง 244 คน	รวม 873 คน ชาย 393 คน หญิง 480 คน	รวม 593 คน ชาย 314 คน หญิง 279 คน	รวม 873 คน ชาย 393 คน หญิง 480 คน	รวม 927 คน ชาย 520 คน หญิง 407 คน	รวม 927 คน ชาย 520 คน หญิง 407 คน	รวม 508 คน ชาย 255 คน หญิง 253 คน	รวม 508 คน ชาย 255 คน หญิง 253 คน	รวม 508 คน ชาย 255 คน หญิง 253 คน	
ลักษณะประชากร	- ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่อยู่ดั้งเดิม - ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/ค้าขาย - บ้านเช่า	- ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่ดั้งเดิม มีบางส่วนเป็นบ้านเช่า - ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/พ่อบ้านแม่บ้าน - บ้านของตนเอง	- ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่แรก - ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/พ่อบ้านแม่บ้าน - บ้านของตนเอง	- ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่ดั้งเดิม มีบางส่วนเป็นบ้านเช่า - ประกอบอาชีพรับราชการ และรับจ้างทั่วไป รัฐวิสาหกิจ	- ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่ดั้งเดิม - ประกอบอาชีพรับราชการ และรับจ้างทั่วไป รัฐวิสาหกิจ	- ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่แรก - ในแต่ละหลังคาเรือนจะอยู่อาศัย 1-2 ครัวเรือน - ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	- ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่แรก - ในแต่ละหลังคาเรือนจะอยู่อาศัย 1-2 ครัวเรือน - ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	- ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่แรก - ในแต่ละหลังคาเรือนจะอยู่อาศัย 1-2 ครัวเรือน - ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	- ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่แรก - ในแต่ละหลังคาเรือนจะอยู่อาศัย 1-2 ครัวเรือน - ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	- ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่แรก - ในแต่ละหลังคาเรือนจะอยู่อาศัย 1-2 ครัวเรือน - ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลของชุมชน	ชุมชนแออัด	ชุมชนชนเมือง	ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	เคหะชุมชน	ชุมชนเมือง
	ชุมชนวัดใหม่ยายนุ้ย	ชุมชนพัฒนาบึงขวาง	ชุมชนหมู่บ้านชื้อตรง	ชุมชนปตอ.1(2)	ชุมชนปู่เหลียม
ปัญหาสำคัญของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - ดักขโมย - ยาเสพติด - การพนัน - ขยะมูลฝอย - มลภาวะทางน้ำ กลิ่นเสียด และอากาศ 	<ul style="list-style-type: none"> - ยาเสพติด 	<ul style="list-style-type: none"> - ดักขโมย - อุจจาระคั่งตามถนน - มลภาวะทางน้ำ กลิ่นเสียด และอากาศ 	<ul style="list-style-type: none"> - ยาเสพติด - ดักขโมย 	<ul style="list-style-type: none"> - ยาเสพติด
ความคาดหวังของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - อยากมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งในเรื่องของสุขภาพ อาชีพ การงาน - การลดลงของมลภาวะต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - ยาเสพติด - อยากมีการศึกษาที่สูงขึ้น - มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิม 	<ul style="list-style-type: none"> - ครอบคลุมอ่อน - เศรษฐกิจพอเพียง - ความสามัคคีในชุมชน - สุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดี 	<ul style="list-style-type: none"> - 	<ul style="list-style-type: none"> - อยากมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มขึ้น

ข้อมูลที่น่าสนใจในตาราง 4.1 แสดงให้เห็นว่า แต่ละชุมชนมีลักษณะแตกต่างกันไปตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในประกาศของกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยคณะกรรมการชุมชน พ.ศ. 2534 ดังต่อไปนี้

1. ชุมชนวัดใหม่ยายนุ้ย

ตามประกาศของกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ. 2534 ที่ได้กำหนดไว้ว่า ชุมชนแออัด หมายถึง ชุมชนส่วนใหญ่ที่มีอาคารหนาแน่น ไร้ระเบียบและชำรุดทรุดโทรม ประชาชนอยู่อย่างแออัด มีสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม อันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัย โดยให้ถือเกณฑ์ความหนาแน่นของบ้านเรือนอย่างน้อย 15 หลังคาเรือน ต่อ พื้นที่ 1 ไร่ ทำให้ชุมชนวัดใหม่ยายนุ้ย ที่มีการจัดตั้งเป็นชุมชนขึ้นมาตั้งแต่ปี 2526 โดยสถานที่ตั้งของชุมชนติดกับวัดใหม่ยายนุ้ย อยู่ในซอยจตุรพักตรพิมาน 24 แขวงตลาดพลู เขตธนบุรี ได้รับการประกาศเป็นชุมชนแออัดของกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2535 และจากข้อมูลการสำรวจชุมชนของสำนักงานเขตธนบุรี เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2549 พบว่าชุมชนวัดใหม่ยายนุ้ย มีพื้นที่ทั้งหมด 4 ไร่ มีจำนวนบ้าน 112 หลังคาเรือน ประกอบไปด้วย 151 ครัวเรือน มีประชากรรวม 487 คน แบ่งเป็นชาย 243 คน และหญิง 244 คน (สำนักพัฒนาชุมชน , 2549)

เมื่อ เดือนกรกฎาคม 2552 คณะกรรมการชุมชนได้ทำการสำรวจและเก็บข้อมูลชุมชนใหม่พบว่า มีจำนวนบ้านเพิ่มขึ้นเป็น 120 หลังคาเรือน มีประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 780 คน แบ่งเป็นชาย 380 คน และหญิง 400 คน โดยมีลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ตั้งแต่แรก บ้านที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่จะเป็นบ้านเช่า สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว และรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

เนื่องจากสภาพการตั้งบ้านเรือนที่อยู่ติดกันและมีบ้านเป็นจำนวนมากทำให้ถนนภายในชุมชนแคบมาก บางซอยรถยนต์ผ่านเข้าออกไม่ได้ การเข้าออกชุมชนส่วนใหญ่จะใช้การเดินเท้าและมอเตอร์ไซค์รับจ้าง เพื่อออกไปใช้บริการสาธารณะที่ใกล้เคียงชุมชน เช่น รถจักรยานยนต์รับจ้าง รถสองแถว รถเมล์ รถไฟ และ เรือ ระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชนนั้นมีทั้ง ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ รถสองแถว คิวรถจักรยานยนต์รับจ้าง ส่วนสถานที่ที่ใช้ ออกกำลังกาย/ลานกีฬา และสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมของสมาชิกในชุมชนนั้น จะใช้สถานที่ของ โรงเรียนและวัด

ในเรื่องของความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนนั้นพบว่า สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่จะรู้จักกัน เพราะมีการจัดกิจกรรมภายในชุมชนเป็นประจำทุกปี ทั้งเกี่ยวกับการสืบสาน ประเพณีและวัฒนธรรม เช่น ทำบุญวันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันพ่อ วันแม่ วันเด็ก รวมไปถึงกิจกรรมการรณรงค์ต่างๆ เช่นต่อต้านยาเสพติด กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง และกิจกรรมเกี่ยวกับการ

ให้ความรู้และการดูแลรักษาสุขภาพ เช่น การฉีดวัคซีน การตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นต้น ส่วนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพและการให้ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตจะจัดบ้างเป็นครั้งคราว ในเรื่องของการจัดกิจกรรมต่างๆ นั้น ได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่จากสาธารณสุข ส่วนเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานเอกชนจะเข้ามาดูแลชุมชนเป็นครั้งคราว ในรูปแบบของการแจกจ่ายของเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ส่วนความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นจะเป็นไปในรูปแบบของการจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับยาเสพติด กิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง และกิจกรรมลานกีฬา

เนื่องจากสภาพการตั้งบ้านเรือนที่อยู่ติดๆ กัน ทำให้เกิดปัญหาที่สำคัญของชุมชนหลายปัญหาด้วยกัน เช่น ปัญหาการวิ่งราว ลักขโมย ปัญหายาเสพติด ปัญหาการพนัน ปัญหาขยะมูลฝอย และปัญหามลภาวะทางน้ำ กลิ่น เสียง และอากาศ ทำให้สมาชิกในชุมชนคาดหวังที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในเรื่องของ สุขภาพ อาชีพ การงาน และอยากให้มีมลภาวะต่างๆ ลดน้อยลงไป

2. ชุมชนพัฒนาบึงขวาง

ชุมชนพัฒนาบึงขวาง มีลักษณะบ้านเรือนเป็นบ้านเดี่ยว ตั้งอยู่ริมสองฝั่งคลอง หมู่ที่ 15 ถนนร่มเกล้า แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ได้รับการประกาศให้เป็นชุมชนชานเมืองของกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2540 เนื่องจากมีลักษณะชุมชนเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ. 2534 ที่กำหนดไว้ว่า ชุมชนชานเมือง หมายถึง ชุมชนที่กรุงเทพมหานครได้จัดทำเป็นประกาศกำหนดชุมชน โดยมีพื้นที่ดำเนินการด้านการเกษตรกรรมในเขตกรุงเทพมหานครรอบนอกเป็นส่วนใหญ่ มีบ้านเรือนไม่แออัด แต่ขาดการวางแผนทางด้านผังชุมชน เช่น ทางระบายน้ำ ทางเดินเท้า เพื่อป้องกันการเกิดปัญหา น้ำท่วมขัง การสัญจรไปมาของประชาชนในชุมชน และจากข้อมูลการสำรวจชุมชนของสำนักงานเขตมีนบุรี เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2549 พบว่าชุมชนพัฒนาบึงขวาง มีจำนวนบ้านทั้งหมด 107 หลังคาเรือน และมีทั้งหมด 105 ครัวเรือน โดยมีประชากรรวม 593 คน แบ่งเป็น ชาย 314 คน และหญิง 279 คน (สำนักพัฒนาชุมชน , 2549)

ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่ในชุมชนพัฒนาบึงขวางจะเป็นครอบครัวดั้งเดิมที่อาศัยอยู่มาตั้งแต่แรก โดยบ้านที่อยู่อาศัยนั้นจะเป็นบ้านของตนเองหรือบ้านของครอบครัว/บ้านของบิดามารดา ประชากรในชุมชนจะประกอบอาชีพต่างๆ กันไป ทั้งรับราชการ ทำงานในบริษัทเอกชน ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว รับจ้างทั่วไป และเป็นพ่อบ้าน/แม่บ้าน

เนื่องจากสภาพการตั้งบ้านเรือนของสมาชิกของชุมชนจะอยู่ริมคลองทั้งสองฝั่ง และห่างจากถนนสายหลักมาก ทำให้การคมนาคมภายในชุมชนไม่สะดวกเท่าที่ควร จะต้องอาศัย การเดินเท้า รถจักรยานยนต์รับจ้าง เรือ เพื่อออกไปใช้บริการสาธารณะบนถนนใหญ่ที่ใกล้ที่สุด เช่น รถสองแถวหรือรถเมล์ สำหรับบ้านที่ตั้งอยู่ปากฝั่งคลองด้านหลังหากมีรถยนต์ส่วนบุคคล จะต้องอ้อมออกไปใช้ถนนเส้นอื่นแทน ส่วนระบบสาธารณูปโภคภายในชุมชนนั้นจะมีครบทั้ง ไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์ ในบริเวณใกล้เคียงชุมชนจะมีโรงงานอุตสาหกรรมถึง 5 แห่ง โรงเรียน 2 แห่ง มัสยิด 2 แห่ง และธนาคาร 1 แห่ง โดยสถานที่ใช้จัดกิจกรรมภายในชุมชนนั้นจะใช้ โรงเรียนสอนศาสนา หรือใช้สถานที่ส่วนบุคคลหรือที่ที่มีผู้อุทิศให้

สมาชิกดั้งเดิมของชุมชนพัฒนาบึงขวางจะเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามทั้งหมด ทำให้สมาชิกในชุมชนรู้จักกัน เพราะจะต้องไปมัสยิดเพื่อทำการละหมาด เนื่องจากมีข้อจำกัดทาง ศาสนา ทำให้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเป็นครั้งคราว ส่วนความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นนั้น มีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนอื่นบ้าง ส่วนใหญ่จะเป็นการจัดงานพิธีทางศาสนาและการแข่งขันกีฬา จะมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐเข้ามาดูแลชุมชนบ้าง

สมาชิกทุกครัวเรือนในชุมชนให้ความสนใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีการรณรงค์เรื่อง น้ำเสีย การกำจัดขยะ อยู่เสมอ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในเรื่องของสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี มีการตื่นตัวในเรื่องของการศึกษา เพราะทุกคนหวังว่าการมีการศึกษาที่สูงขึ้นจะทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม ส่วนปัญหาที่สำคัญของชุมชนจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดเพียงเรื่อง เดียว

3. ชุมชนหมู่บ้านช่อตรง

ชุมชนหมู่บ้านช่อตรง มีลักษณะบ้านที่อยู่อาศัยเป็นแบบทาวน์เฮาส์ 2 ชั้น อยู่บน พื้นที่ 36 ไร่ 2 งาน 69 ตารางวา อยู่ในซอยพหลโยธิน 52 ถนนพหลโยธิน เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ได้รับการประกาศให้เป็นชุมชนหมู่บ้านจัดสรรของกรุงเทพมหานคร เมื่อปี 2534 ตามหลักเกณฑ์ของกรุงเทพมหานครที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยกรรมการ ชุมชน พ.ศ. 2534 ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร หมายถึง ชุมชนที่มีบ้านจัดสรรที่เป็นที่อยู่อาศัย และ ดำเนินการในภาคเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีลักษณะบ้านเรือนเป็นบ้านเดี่ยวที่มีบริเวณ ทาวน์เฮาส์ ตึกแถว หรือบ้านแฝด สภาพโดยทั่วไปควรจะต้องมีการพัฒนา เช่น ทางระบายน้ำ ขยะ ทางเท้า จากข้อมูลการสำรวจของเขตสายไหมเมื่อพฤศจิกายน 2549 พบว่า ชุมชนหมู่บ้านช่อตรง มี จำนวนบ้าน 253 หลังคาเรือน ประกอบไปด้วยประชากรทั้งหมด 873 คน แบ่งเป็นประชากรชาย 393 คน และประชากรหญิง 480 คน (สำนักพัฒนาชุมชน , 2549)

ประชากรส่วนใหญ่ของชุมชนจะประกอบอาชีพรับราชการ และทำงานกับหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ โดยเป็นเจ้าของบ้านที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่เริ่มแรก จะมีเพียงบางส่วนที่เป็นบ้านเช่า ทำให้มีการย้ายเข้าออกของประชากรในชุมชนอยู่เสมอในส่วนของบ้านที่ให้เช่า

เนื่องจากสถานที่ตั้งของชุมชนอยู่ใกล้กับถนนพหลโยธิน ทำให้บริเวณรอบชุมชนมีธนาคารเปิดให้บริการถึง 7 ธนาคาร โรงเรียน 3 แห่ง โรงพยาบาล 2 แห่ง วัดและศาลเจ้า 3 แห่ง ห้างสรรพสินค้า 2 แห่ง สวนสาธารณะ 1 แห่ง ท่าเรือ 1 แห่ง และตลาดสด 1 แห่ง ทำให้การคมนาคมสะดวกสบาย สามารถใช้บริการของรถจักรยานยนต์ รถสองแถว รถเมล์ เรือ และรถแท็กซี่ได้ ส่วนระบบสาธารณูปโภคภายในชุมชนนั้น มีทั้งไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ คิวรถจักรยานยนต์รับจ้าง และยังมีสถานที่ออกกำลังกายหรือลานกีฬาประจำชุมชนอีกด้วย

สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่รู้จักกันเพราะมีการจัดกิจกรรมต่างๆ สมาชิกสมทบตลอดทั้งปี โดยใช้สนามเด็กเล่นเป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรม กิจกรรมที่จัดเป็นประจำทุกปี ได้แก่ การทำบุญขึ้นปีใหม่ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์ วันพ่อ วันแม่ วันเด็ก และกิจกรรมเกี่ยวกับการให้ความรู้และการดูแลสุขภาพ เป็นต้น ส่วนกิจกรรมที่จัดเสริมเป็นบางครั้งบางคราว ได้แก่ กิจกรรมต่อต้านยาเสพติด การกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง และการจัดอบรมฝึกออาชีพ เป็นต้น และเนื่องจากชุมชนหมู่บ้านช่อตรง มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี และเปิดโอกาสให้สมาชิกจากชุมชนอื่นเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนได้ ทำให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนกับสมาชิกในชุมชนอื่นมีการติดต่อสัมพันธ์กันเป็นส่วนตัว โดยในการจัดกิจกรรมต่างๆ นั้น บางครั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเข้าร่วมกิจกรรมด้วย

ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นโดยส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาการลักขโมย ปัญหาอุจจาระสุนัขตามถนน และปัญหาหมอกควันทางน้ำ กลิ่น เสียง และอากาศ เนื่องจากบ้านที่อยู่อาศัยจะเป็นทาวน์เฮาส์ที่อยู่ติดกับถนนใหญ่

ส่วนความคาดหวังของสมาชิกในชุมชนในเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตนั้น ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่เรื่องของครอบครัวอบอุ่น เศรษฐกิจพอเพียง ความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน ตลอดจนเรื่องของคุณภาพร่างกาย จิตใจ

4. ชุมชนปตอ.1(2)

ชุมชนปตอ.1(2) มีสถานที่ตั้งชุมชนอยู่บนพื้นที่ 17 ไร่ เป็นบ้านพักสวัสดิการของข้าราชการทหารสังกัดกองพันทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ 1 กระทรวงกลาโหม มีลักษณะเป็นแฟลต ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ได้รับการประกาศให้เป็นเคหะชุมชนของกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2545 ตามหลักเกณฑ์ที่

กรุงเทพมหานครได้กำหนดไว้ในระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ. 2534 เกษะชุมชน หมายถึง ชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งดำเนินการและดูแลโครงการโดยการเคหะแห่งชาติ มีสภาพเป็นแฟลต และกรุงเทพมหานครเข้าไปดำเนินการในด้านทางระบายน้ำ ขยะ ทางเท้า เศรษฐกิจ สังคม อนามัย และอื่นๆ โดยที่มีจำนวนห้องทั้งหมด 309 ห้อง มี 309 คริวเรือน ประกอบไปด้วยประชากรรวม 927 คน แบ่งเป็นชาย 520 คน และหญิง 407 คน (สำนักพัฒนาชุมชน , 2549)

จากข้อมูลการสำรวจชุมชนของคณะกรรมการชุมชนพบว่า มีการสร้างแฟลตเพิ่มขึ้นอีก 1 แฟลต ทำให้มีจำนวนห้องเพิ่มขึ้นเป็น 360 ห้อง และมีประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 980 คน โดยมีลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ตั้งแต่แรก ซึ่งบ้านที่อยู่อาศัยจะเป็นบ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของตามสิทธิของสวัสดิการข้าราชการทหารสังกัดกองพันทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ 1 (ปตอ.1) ทำให้สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการทหาร/รัฐวิสาหกิจ และรับจ้างทั่วไป

การคมนาคมที่ใกล้ชุมชนที่สามารถใช้บริการได้ เช่น รถจักรยานยนต์รับจ้าง รถเมล์ และรถไฟ ส่วนสถานที่ใกล้เคียงชุมชนจะมีทั้ง โรงเรียน ธนาคาร ตลาดสด และศูนย์ราชการ สำหรับระบบสาธารณูปโภคจะมีทั้ง ไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์ ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะในชุมชนนั้น จะมีเพียงรถจักรยานยนต์รับจ้างและรถยนต์ส่วนตัวเท่านั้นที่เข้าออกบริเวณชุมชนได้ เนื่องจากเป็นเขตพื้นที่ทหาร และสถานที่จัดกิจกรรมภายในชุมชนจะใช้สโมสรและลานเอนกประสงค์

เนื่องจากลักษณะของบ้านที่อยู่อาศัยเป็นแฟลตทำให้สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่รู้จักกัน ประกอบกับการจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นประจำทุกปี ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม กิจกรรมการณรงค์ต่อต้านยาเสพติด และกิจกรรมที่ให้ความรู้และการดูแลรักษาสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการป้องกันโรคร้ายต่างๆ โดยจะมีเจ้าหน้าที่จากเขตหลักสี่และกรุงเทพมหานครเข้ามาดูแลอย่างต่อเนื่อง เช่น การให้คำแนะนำในการปลูกผักสวนครัว การลอกท่อระบายน้ำ และมีการสร้าง “บ้านหนังสือ” มอบให้เป็นสมบัติของชุมชน โดยกรุงเทพมหานครเป็นผู้ดูแลในเรื่องของการนำหนังสือเข้าไปเพิ่มเติมและค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้น ส่วนปัญหาที่สำคัญของชุมชนจะมีในเรื่องของปัญหาในเรื่องของยาเสพติดและการลักขโมย

5. ชุมชนปู่เหลียม

ชุมชนปู่เหลียม มีสถานที่ตั้งของชุมชนอยู่บนพื้นที่ 6 ไร่ 3 งาน อยู่ในซอยกิ่งจันทร์ เขตสาทร กรุงเทพมหานคร ได้รับการประกาศให้เป็นชุมชนเมืองของกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2549 ตามหลักเกณฑ์ที่กรุงเทพมหานครได้กำหนดไว้ในระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ. 2534 ชุมชนเมือง หมายถึง ชุมชนที่มีความ

หนาแน่นของบ้านน้อยกว่าชุมชนแออัด กล่าวคือ น้อยกว่า 15 หลัง ต่อ 1 ไร่ แต่มีความหนาแน่นของจำนวนบ้านมากกว่าชุมชนชานเมือง และกรุงเทพมหานครได้จัดทำประกาศกำหนดเป็นชุมชน โดยที่ชุมชนดังกล่าวไม่เป็นชุมชนตามที่กล่าวมาในข้ออื่นๆ และจากการสำรวจข้อมูลชุมชนของสำนักงานเขตสาทร พบว่า ชุมชนปู่เหลียม มีจำนวนบ้าน 83 หลังคาเรือน มี 186 ครัวเรือน มีประชากรรวม 508 คน แบ่งเป็นชาย 255 คน และหญิง 253 คน (สำนักพัฒนาชุมชน , 2549)

ข้อมูลการสำรวจชุมชนของคณะกรรมการชุมชนเมื่อ กรกฎาคม 2552 พบว่า มีประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 527 คน แบ่งเป็นชาย 250 คน และหญิง 277 คน โดยมีลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ตั้งแต่แรก บ้านที่อยู่อาศัยจะเป็นบ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ ในบ้านแต่ละหลังคาเรือนจะประกอบไปด้วย 1-2 ครัวเรือน อยู่ร่วมกัน แต่ถ้าเป็นบ้านเช่าจะประกอบไปด้วยครัวเรือนที่มากกว่า 2 ครัวเรือนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกัน สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ทำงานบริษัทเอกชน และรับจ้างทั่วไป

เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ใจกลางกรุงเทพมหานคร การคมนาคมโดยรอบชุมชนจึงมีความสะดวกสบาย สามารถใช้บริการได้หลายรูปแบบ เช่น รถจักรยานยนต์รับจ้าง รถสองแถว รถเมล์ รถไฟฟ้าบีทีเอส และ เรือ บริเวณรอบๆ สถานที่ตั้งของชุมชนจะมีโรงเรียนถึง 6 แห่ง วัด/ศาลเจ้า/มัสยิด 6 แห่ง ธนาคาร 5 ธนาคาร ตลาดสด 3 ตลาด โรงพยาบาลและสถานอนามัย 2 แห่ง รวมไปถึงสถานีตำรวจ สวนสาธารณะ ห้างสรรพสินค้า ห้องสมุดประชาชน สำนักงานอัยการศาลแพ่งและอาญาได้ ส่วนระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชนนั้นมีทั้ง ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ รถสองแถว และคิวรถจักรยานยนต์รับจ้าง ส่วนสถานที่จัดกิจกรรมภายในชุมชนนั้น จะใช้ลานจอดรถภายในชุมชน เพราะชุมชนมีพื้นที่ค่อนข้างจำกัด

สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ถึงแม้จะรู้จักกันแต่จะต่างคนต่างอยู่ เพราะแต่ละครอบครัวจะต้องออกไปทำงาน แต่มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนอยู่เสมอเป็นประจำทุกปี ทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม เช่น ทำบุญวันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันเด็ก ส่วนกิจกรรมการณรงค์ต่างๆ จะมีในเรื่องของกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด รวมไปถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพและการให้ความรู้และการดูแลสุขภาพ โดยจะมีเจ้าหน้าที่จากเขตสาทร ศูนย์อนามัย สมาชิกสภาเขต และตำรวจ เข้ามาดูแลและจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ส่วนการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนอื่นนั้นจะมีประจำทุกเดือนเพราะจะต้องเข้าร่วมประชุมที่สำนักงานเขตสาทรทุกเดือน

ปัญหาที่สำคัญของชุมชน คือ ปัญหาเรื่องยาเสพติด แต่ในปัจจุบันลดน้อยลงไปกว่าครั้งหนึ่งแล้ว เพราะภายในชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่อต้านยาเสพติดอย่างสม่ำเสมอและสมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นอย่างดี ในการแจ้งเบาะแสของผู้ค้ายาเสพติดที่

อาศัยพื้นที่ในชุมชนเป็นที่ติดต่อซื้อขายยาเสพติด และเนื่องจากสถานที่ตั้งของชุมชนนั้นคับแคบมาก รถเข้าออกได้ทางเดียวและบางซอยรถไม่สามารถผ่านเข้าออกได้ ทำให้ชุมชนมีความต้องการที่จะมีกล้องวงจรปิด เพื่อเป็นการเฝ้าระวังในเรื่องความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน จำเป็นต้องใช้เครื่องดับเพลิงชนิดหาลาม เพราะถนนคับแคบทำให้รถดับเพลิงไม่สามารถเข้าออกพื้นที่ภายในชุมชนได้สะดวก และต้องการมีเสียงตามสายเพื่อแจ้งเตือนสมาชิกในชุมชนเมื่อเกิดเหตุการณ์ต่างๆ หรือเพื่อการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

ตอนที่ 2 คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว

ตารางที่ 4.2 คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวในแต่ละลักษณะชุมชน

เพศ	ชุมชนแออัด		ชุมชนในเมือง		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		คณะชุมชน		ชุมชนเมือง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	25	41.70	30	71.40	45	44.60	83	67.50	40	54.10	223	55.80
หญิง	35	58.30	12	28.60	56	55.40	40	32.50	34	45.90	177	44.30
อายุ												
15-30 ปี	32	53.30	4	9.50	13	12.90	20	16.30	8	10.80	77	19.30
31-45 ปี	18	30.00	19	45.20	30	29.70	37	30.10	21	28.40	125	31.30
46-60 ปี	9	15.00	15	35.70	39	38.60	64	52.00	37	50.00	164	41.00
มากกว่า 60 ปี	1	1.70	4	9.50	19	18.80	2	1.60	8	10.80	34	8.50
การศึกษา												
ประถมศึกษา	13	21.70	31	73.80	16	15.80	4	3.30	24	32.40	88	22.00
มัธยมศึกษา	31	51.70	5	11.90	27	26.70	78	63.40	19	25.70	160	40.00
ปริญญาตรี	11	18.30	3	7.10	45	44.60	33	26.80	29	39.20	121	30.30

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	ชุมชนแออัด		ชุมชนชนเมือง		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		เคหะชุมชน		ชุมชนเมือง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อื่นๆ	2	3.30	1	2.40	2	2.00	4	3.30	1	1.40	10	2.50
- ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	0	0.00	0	0.00	2	2.00	4	3.30	0	0.00	6	1.50
- ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	0	0.00	0	0.00	2	2.00	0	0.00	1	1.40	3	0.80
- อนุปริญญา	0	0.00	0	0.00	5	5.00	0	0.00	0	0.00	5	1.30
- ปริญญาโท	2	3.30	0	0.00	1	1.00	0	0.00	0	0.00	3	0.80
- ไม่ได้รับการศึกษา	1	1.70	2	4.80	1	1.00	0	0.00	0	0.00	4	1.00
ศาสนา												
พุทธ	60	100.00	1	2.40	101	100.00	120	97.60	73	98.60	355	88.80
คริสต์	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.80	1	1.40	2	0.50
อิสลาม	0	0.00	41	97.60	0	0.00	2	1.60	0	0.00	43	10.80
อื่นๆ	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00
สถานภาพสมรส												
โสด	34	56.70	3	7.10	26	26.00	21	17.10	22	29.70	106	26.50
สมรส	21	35.00	34	81.00	61	61.00	100	81.30	47	63.50	263	65.80
หย่าร้าง	3	5.00	0	0.00	6	6.00	1	0.80	1	1.40	11	2.80
หม้าย	2	3.30	5	11.90	7	7.00	1	0.80	4	5.40	19	4.80
ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	1	1.00	0	0.00	0	0.00	1	0.30

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	ชุมชนแออัด		ชุมชนชนเมือง		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		เคหะชุมชน		ชุมชนเมือง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครอบครัว												
1 คน	3	0.80	2	0.50	5	1.30	6	1.50	0	0.00	16	4.00
2 คน	10	16.70	2	4.80	14	13.90	20	16.30	1	1.40	47	11.80
3 คน	12	20.00	2	4.80	23	22.80	31	25.20	10	13.50	78	19.50
มากกว่า 3 คน	35	58.30	36	85.70	59	58.40	66	53.70	63	85.10	259	64.80
บรรยายทัศนคติความสัมพันธ์ภายในครอบครัว												
รักใคร่กันดี ถึงยถิถอยอาศัย	27	45.00	28	66.70	49	49.00	63	52.90	32	43.20	199	49.80
มีลกเถียงกันบ้างแต่ก็ฟังเหตุผล	28	46.70	11	26.20	47	47.00	47	39.50	40	54.10	173	43.30
ถกเถียงกันบ่อย ถึงขั้นทะเลาะกันบ้างนานๆ ครั้ง	3	5.00	2	4.80	3	3.00	7	5.90	2	2.70	17	4.30
ทะเลาะ ด่าทอกันเป็นประจำ	2	3.30	1	2.40	1	1.00	2	1.70	0	0.00	6	1.50
ทะเลาะกันรุนแรงถึงขั้นทำร้ายร่างกาย	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00
ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	1	1.00	4	3.30	0	0.00	5	1.30

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

คุณสมบัติของหัวหน้าครอบครัว	ชุมชนแออัด		ชุมชนชนเมือง		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		คณะชุมชน		ชุมชนเมือง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
มีสมาชิกในครอบครัวที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลพิเศษ												
เด็กอ่อน คนชรา	33	55.00	12	28.60	21	20.80	28	22.80	22	29.70	116	29.00
เจ็บป่วยเรื้อรัง พิการ	2	3.30	8	19.00	3	3.00	2	1.60	7	9.50	22	5.50
ติดการพนัน ติดเหล้า ติดยาเสพติด	2	3.30	1	2.40	0	0.00	0	0.00	0	0.00	3	0.80
เด็กอ่อน คนชรา เจ็บป่วยเรื้อรัง พิการ	0	0.00	1	2.40	4	4.00	1	0.80	1	1.40	7	1.80
เด็กอ่อน คนชรา ติดการพนัน ติดเหล้า ติดยาเสพติด	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.80	0	0.00	1	0.30
เจ็บป่วยเรื้อรัง พิการ ติดการพนัน ติดเหล้า ติดยาเสพติด	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	1.40	1	0.30
ไม่มีเลย	23	38.30	20	47.60	71	70.30	91	74.00	43	58.10	248	62.00
ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	2	2.00	0	0.00	0	0.00	2	0.50
อาชีพ												
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	0	0.00	0	0.00	21	20.80	90	73.20	8	10.80	119	29.80
บริษัทเอกชน	12	20.00	8	19.00	20	19.80	10	8.10	18	24.30	68	17.00
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	11	18.30	5	11.90	29	28.70	4	3.30	11	14.90	60	15.00
รับจ้างทั่วไป	19	31.70	17	40.50	6	5.90	4	3.30	26	35.10	72	18.00
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	7	11.70	11	26.20	16	15.80	10	8.10	5	6.80	49	12.30

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	ชุมชนแออัด		ชุมชนชนเมือง		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		คณะชุมชน		ชุมชนเมือง		รวม																																																																																																																																																																																																																	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ																																																																																																																																																																																																																
อื่นๆ													- นักเรียน, นักศึกษา	8	13.30	0	0.00	2	2.00	3	2.40	3	4.10	16	4.00	- ช่างการบ้าน	0	0.00	0	0.00	2	2.00	0	0.00	0	0.00	2	0.50	- ทำไร่นา	0	0.00	1	2.40	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.30	- โหราศาสตร์	0	0.00	0	0.00	1	1.00	0	0.00	0	0.00	1	0.30	- ไม่มีงานทำ	2	3.30	0	0.00	1	1.00	0	0.00	3	4.10	6	1.50	- ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	2	2.00	0	0.00	0	0.00	2	0.50	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (เงินเดือน + รายได้พิเศษ)													มีรายได้ 500 – 10,000 บาท	34	56.70	26	61.90	22	21.80	28	22.80	25	33.80	135	33.80	มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท	6	10.00	3	7.10	18	17.80	62	50.40	13	17.60	102	25.50	มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท	1	1.70	1	2.40	18	17.80	20	16.30	14	18.90	54	13.50	มีรายได้ 30,001 – 40,000 บาท	0	0.00	1	2.40	6	5.90	1	0.80	4	5.40	12	3.00	มีรายได้ 40,001 – 50,000 บาท	1	1.70	0	0.00	8	7.90	0	0.00	2	2.70	11	2.80	มีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป	1	1.70	0	0.00	8	7.90	1	0.80	0	0.00	10	2.50	ไม่มีรายได้	13	21.70	11	26.20	12	11.90	7	5.70	10	13.50	53	13.30	มีรายได้ไม่แน่นอน, รับเป็นรายวัน	4	6.70	0	0.00	4	4.00	0	0.00	3	4.10	11	2.80	ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00
- นักเรียน, นักศึกษา	8	13.30	0	0.00	2	2.00	3	2.40	3	4.10	16	4.00	- ช่างการบ้าน	0	0.00	0	0.00	2	2.00	0	0.00	0	0.00	2	0.50	- ทำไร่นา	0	0.00	1	2.40	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.30	- โหราศาสตร์	0	0.00	0	0.00	1	1.00	0	0.00	0	0.00	1	0.30	- ไม่มีงานทำ	2	3.30	0	0.00	1	1.00	0	0.00	3	4.10	6	1.50	- ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	2	2.00	0	0.00	0	0.00	2	0.50	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (เงินเดือน + รายได้พิเศษ)													มีรายได้ 500 – 10,000 บาท	34	56.70	26	61.90	22	21.80	28	22.80	25	33.80	135	33.80	มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท	6	10.00	3	7.10	18	17.80	62	50.40	13	17.60	102	25.50	มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท	1	1.70	1	2.40	18	17.80	20	16.30	14	18.90	54	13.50	มีรายได้ 30,001 – 40,000 บาท	0	0.00	1	2.40	6	5.90	1	0.80	4	5.40	12	3.00	มีรายได้ 40,001 – 50,000 บาท	1	1.70	0	0.00	8	7.90	0	0.00	2	2.70	11	2.80	มีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป	1	1.70	0	0.00	8	7.90	1	0.80	0	0.00	10	2.50	ไม่มีรายได้	13	21.70	11	26.20	12	11.90	7	5.70	10	13.50	53	13.30	มีรายได้ไม่แน่นอน, รับเป็นรายวัน	4	6.70	0	0.00	4	4.00	0	0.00	3	4.10	11	2.80	ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00													
- ช่างการบ้าน	0	0.00	0	0.00	2	2.00	0	0.00	0	0.00	2	0.50	- ทำไร่นา	0	0.00	1	2.40	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.30	- โหราศาสตร์	0	0.00	0	0.00	1	1.00	0	0.00	0	0.00	1	0.30	- ไม่มีงานทำ	2	3.30	0	0.00	1	1.00	0	0.00	3	4.10	6	1.50	- ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	2	2.00	0	0.00	0	0.00	2	0.50	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (เงินเดือน + รายได้พิเศษ)													มีรายได้ 500 – 10,000 บาท	34	56.70	26	61.90	22	21.80	28	22.80	25	33.80	135	33.80	มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท	6	10.00	3	7.10	18	17.80	62	50.40	13	17.60	102	25.50	มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท	1	1.70	1	2.40	18	17.80	20	16.30	14	18.90	54	13.50	มีรายได้ 30,001 – 40,000 บาท	0	0.00	1	2.40	6	5.90	1	0.80	4	5.40	12	3.00	มีรายได้ 40,001 – 50,000 บาท	1	1.70	0	0.00	8	7.90	0	0.00	2	2.70	11	2.80	มีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป	1	1.70	0	0.00	8	7.90	1	0.80	0	0.00	10	2.50	ไม่มีรายได้	13	21.70	11	26.20	12	11.90	7	5.70	10	13.50	53	13.30	มีรายได้ไม่แน่นอน, รับเป็นรายวัน	4	6.70	0	0.00	4	4.00	0	0.00	3	4.10	11	2.80	ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00																										
- ทำไร่นา	0	0.00	1	2.40	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.30	- โหราศาสตร์	0	0.00	0	0.00	1	1.00	0	0.00	0	0.00	1	0.30	- ไม่มีงานทำ	2	3.30	0	0.00	1	1.00	0	0.00	3	4.10	6	1.50	- ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	2	2.00	0	0.00	0	0.00	2	0.50	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (เงินเดือน + รายได้พิเศษ)													มีรายได้ 500 – 10,000 บาท	34	56.70	26	61.90	22	21.80	28	22.80	25	33.80	135	33.80	มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท	6	10.00	3	7.10	18	17.80	62	50.40	13	17.60	102	25.50	มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท	1	1.70	1	2.40	18	17.80	20	16.30	14	18.90	54	13.50	มีรายได้ 30,001 – 40,000 บาท	0	0.00	1	2.40	6	5.90	1	0.80	4	5.40	12	3.00	มีรายได้ 40,001 – 50,000 บาท	1	1.70	0	0.00	8	7.90	0	0.00	2	2.70	11	2.80	มีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป	1	1.70	0	0.00	8	7.90	1	0.80	0	0.00	10	2.50	ไม่มีรายได้	13	21.70	11	26.20	12	11.90	7	5.70	10	13.50	53	13.30	มีรายได้ไม่แน่นอน, รับเป็นรายวัน	4	6.70	0	0.00	4	4.00	0	0.00	3	4.10	11	2.80	ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00																																							
- โหราศาสตร์	0	0.00	0	0.00	1	1.00	0	0.00	0	0.00	1	0.30	- ไม่มีงานทำ	2	3.30	0	0.00	1	1.00	0	0.00	3	4.10	6	1.50	- ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	2	2.00	0	0.00	0	0.00	2	0.50	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (เงินเดือน + รายได้พิเศษ)													มีรายได้ 500 – 10,000 บาท	34	56.70	26	61.90	22	21.80	28	22.80	25	33.80	135	33.80	มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท	6	10.00	3	7.10	18	17.80	62	50.40	13	17.60	102	25.50	มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท	1	1.70	1	2.40	18	17.80	20	16.30	14	18.90	54	13.50	มีรายได้ 30,001 – 40,000 บาท	0	0.00	1	2.40	6	5.90	1	0.80	4	5.40	12	3.00	มีรายได้ 40,001 – 50,000 บาท	1	1.70	0	0.00	8	7.90	0	0.00	2	2.70	11	2.80	มีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป	1	1.70	0	0.00	8	7.90	1	0.80	0	0.00	10	2.50	ไม่มีรายได้	13	21.70	11	26.20	12	11.90	7	5.70	10	13.50	53	13.30	มีรายได้ไม่แน่นอน, รับเป็นรายวัน	4	6.70	0	0.00	4	4.00	0	0.00	3	4.10	11	2.80	ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00																																																				
- ไม่มีงานทำ	2	3.30	0	0.00	1	1.00	0	0.00	3	4.10	6	1.50	- ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	2	2.00	0	0.00	0	0.00	2	0.50	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (เงินเดือน + รายได้พิเศษ)													มีรายได้ 500 – 10,000 บาท	34	56.70	26	61.90	22	21.80	28	22.80	25	33.80	135	33.80	มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท	6	10.00	3	7.10	18	17.80	62	50.40	13	17.60	102	25.50	มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท	1	1.70	1	2.40	18	17.80	20	16.30	14	18.90	54	13.50	มีรายได้ 30,001 – 40,000 บาท	0	0.00	1	2.40	6	5.90	1	0.80	4	5.40	12	3.00	มีรายได้ 40,001 – 50,000 บาท	1	1.70	0	0.00	8	7.90	0	0.00	2	2.70	11	2.80	มีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป	1	1.70	0	0.00	8	7.90	1	0.80	0	0.00	10	2.50	ไม่มีรายได้	13	21.70	11	26.20	12	11.90	7	5.70	10	13.50	53	13.30	มีรายได้ไม่แน่นอน, รับเป็นรายวัน	4	6.70	0	0.00	4	4.00	0	0.00	3	4.10	11	2.80	ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00																																																																	
- ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	2	2.00	0	0.00	0	0.00	2	0.50	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (เงินเดือน + รายได้พิเศษ)													มีรายได้ 500 – 10,000 บาท	34	56.70	26	61.90	22	21.80	28	22.80	25	33.80	135	33.80	มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท	6	10.00	3	7.10	18	17.80	62	50.40	13	17.60	102	25.50	มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท	1	1.70	1	2.40	18	17.80	20	16.30	14	18.90	54	13.50	มีรายได้ 30,001 – 40,000 บาท	0	0.00	1	2.40	6	5.90	1	0.80	4	5.40	12	3.00	มีรายได้ 40,001 – 50,000 บาท	1	1.70	0	0.00	8	7.90	0	0.00	2	2.70	11	2.80	มีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป	1	1.70	0	0.00	8	7.90	1	0.80	0	0.00	10	2.50	ไม่มีรายได้	13	21.70	11	26.20	12	11.90	7	5.70	10	13.50	53	13.30	มีรายได้ไม่แน่นอน, รับเป็นรายวัน	4	6.70	0	0.00	4	4.00	0	0.00	3	4.10	11	2.80	ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00																																																																														
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (เงินเดือน + รายได้พิเศษ)													มีรายได้ 500 – 10,000 บาท	34	56.70	26	61.90	22	21.80	28	22.80	25	33.80	135	33.80	มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท	6	10.00	3	7.10	18	17.80	62	50.40	13	17.60	102	25.50	มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท	1	1.70	1	2.40	18	17.80	20	16.30	14	18.90	54	13.50	มีรายได้ 30,001 – 40,000 บาท	0	0.00	1	2.40	6	5.90	1	0.80	4	5.40	12	3.00	มีรายได้ 40,001 – 50,000 บาท	1	1.70	0	0.00	8	7.90	0	0.00	2	2.70	11	2.80	มีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป	1	1.70	0	0.00	8	7.90	1	0.80	0	0.00	10	2.50	ไม่มีรายได้	13	21.70	11	26.20	12	11.90	7	5.70	10	13.50	53	13.30	มีรายได้ไม่แน่นอน, รับเป็นรายวัน	4	6.70	0	0.00	4	4.00	0	0.00	3	4.10	11	2.80	ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00																																																																																											
มีรายได้ 500 – 10,000 บาท	34	56.70	26	61.90	22	21.80	28	22.80	25	33.80	135	33.80	มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท	6	10.00	3	7.10	18	17.80	62	50.40	13	17.60	102	25.50	มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท	1	1.70	1	2.40	18	17.80	20	16.30	14	18.90	54	13.50	มีรายได้ 30,001 – 40,000 บาท	0	0.00	1	2.40	6	5.90	1	0.80	4	5.40	12	3.00	มีรายได้ 40,001 – 50,000 บาท	1	1.70	0	0.00	8	7.90	0	0.00	2	2.70	11	2.80	มีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป	1	1.70	0	0.00	8	7.90	1	0.80	0	0.00	10	2.50	ไม่มีรายได้	13	21.70	11	26.20	12	11.90	7	5.70	10	13.50	53	13.30	มีรายได้ไม่แน่นอน, รับเป็นรายวัน	4	6.70	0	0.00	4	4.00	0	0.00	3	4.10	11	2.80	ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00																																																																																																								
มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท	6	10.00	3	7.10	18	17.80	62	50.40	13	17.60	102	25.50	มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท	1	1.70	1	2.40	18	17.80	20	16.30	14	18.90	54	13.50	มีรายได้ 30,001 – 40,000 บาท	0	0.00	1	2.40	6	5.90	1	0.80	4	5.40	12	3.00	มีรายได้ 40,001 – 50,000 บาท	1	1.70	0	0.00	8	7.90	0	0.00	2	2.70	11	2.80	มีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป	1	1.70	0	0.00	8	7.90	1	0.80	0	0.00	10	2.50	ไม่มีรายได้	13	21.70	11	26.20	12	11.90	7	5.70	10	13.50	53	13.30	มีรายได้ไม่แน่นอน, รับเป็นรายวัน	4	6.70	0	0.00	4	4.00	0	0.00	3	4.10	11	2.80	ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00																																																																																																																					
มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท	1	1.70	1	2.40	18	17.80	20	16.30	14	18.90	54	13.50	มีรายได้ 30,001 – 40,000 บาท	0	0.00	1	2.40	6	5.90	1	0.80	4	5.40	12	3.00	มีรายได้ 40,001 – 50,000 บาท	1	1.70	0	0.00	8	7.90	0	0.00	2	2.70	11	2.80	มีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป	1	1.70	0	0.00	8	7.90	1	0.80	0	0.00	10	2.50	ไม่มีรายได้	13	21.70	11	26.20	12	11.90	7	5.70	10	13.50	53	13.30	มีรายได้ไม่แน่นอน, รับเป็นรายวัน	4	6.70	0	0.00	4	4.00	0	0.00	3	4.10	11	2.80	ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00																																																																																																																																		
มีรายได้ 30,001 – 40,000 บาท	0	0.00	1	2.40	6	5.90	1	0.80	4	5.40	12	3.00	มีรายได้ 40,001 – 50,000 บาท	1	1.70	0	0.00	8	7.90	0	0.00	2	2.70	11	2.80	มีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป	1	1.70	0	0.00	8	7.90	1	0.80	0	0.00	10	2.50	ไม่มีรายได้	13	21.70	11	26.20	12	11.90	7	5.70	10	13.50	53	13.30	มีรายได้ไม่แน่นอน, รับเป็นรายวัน	4	6.70	0	0.00	4	4.00	0	0.00	3	4.10	11	2.80	ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00																																																																																																																																															
มีรายได้ 40,001 – 50,000 บาท	1	1.70	0	0.00	8	7.90	0	0.00	2	2.70	11	2.80	มีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป	1	1.70	0	0.00	8	7.90	1	0.80	0	0.00	10	2.50	ไม่มีรายได้	13	21.70	11	26.20	12	11.90	7	5.70	10	13.50	53	13.30	มีรายได้ไม่แน่นอน, รับเป็นรายวัน	4	6.70	0	0.00	4	4.00	0	0.00	3	4.10	11	2.80	ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00																																																																																																																																																												
มีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป	1	1.70	0	0.00	8	7.90	1	0.80	0	0.00	10	2.50	ไม่มีรายได้	13	21.70	11	26.20	12	11.90	7	5.70	10	13.50	53	13.30	มีรายได้ไม่แน่นอน, รับเป็นรายวัน	4	6.70	0	0.00	4	4.00	0	0.00	3	4.10	11	2.80	ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00																																																																																																																																																																									
ไม่มีรายได้	13	21.70	11	26.20	12	11.90	7	5.70	10	13.50	53	13.30	มีรายได้ไม่แน่นอน, รับเป็นรายวัน	4	6.70	0	0.00	4	4.00	0	0.00	3	4.10	11	2.80	ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00																																																																																																																																																																																						
มีรายได้ไม่แน่นอน, รับเป็นรายวัน	4	6.70	0	0.00	4	4.00	0	0.00	3	4.10	11	2.80	ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00																																																																																																																																																																																																			
ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	5	5.00	4	3.30	3	4.10	12	3.00																																																																																																																																																																																																																

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	ชุมชนแออัด		ชุมชนชานเมือง		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		ชุมชนเมือง		รวม			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว												
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ และมีเหลือเก็บ	29	48.30	6	14.30	43	42.60	46	37.40	22	29.70	146	36.50
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเก็บ	20	33.30	18	42.90	36	35.60	46	37.40	29	39.20	149	37.30
พอใช้ แต่ต้องประหยัดอย่างมาก	4	6.70	8	19.00	14	13.90	21	17.10	12	16.20	59	14.80
ไม่พอใช้ ต้องกู้ยืมจากคนอื่นเป็นบางครั้ง	7	11.70	9	21.40	4	4.00	9	7.30	11	14.90	40	10.00
ไม่พอใช้เลย จนมีหนี้สินรุงรัง	0	0.00	1	2.40	3	3.00	1	0.80	0	0.00	5	1.30
ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	1	1.00	0	0.00	0	0.00	1	0.30
ภาระหนี้สินของครอบครัว												
ไม่มีหนี้สิน	26	43.30	13	31.00	47	46.50	27	22.00	32	43.20	145	36.30
มีหนี้สินระบบ ผ่อนชำระได้	25	41.70	15	35.70	45	44.50	77	62.60	33	44.60	195	48.80
มีหนี้สินในระบบ ผ่อนชำระไม่ได้	3	5.00	3	7.10	1	1.00	3	2.40	1	1.40	11	2.80
มีหนี้สินนอกระบบ ผ่อนชำระได้	4	6.70	10	23.80	0	0.00	6	4.90	2	2.70	22	5.50
มีหนี้สินนอกระบบ ผ่อนชำระไม่ได้	2	3.30	0	0.00	1	1.00	1	0.80	0	0.00	4	1.00
มีหนี้สินในและนอกระบบ ผ่อนชำระได้	0	0.00	0	0.00	3	3.00	6	4.90	6	8.10	15	3.80
มีหนี้สินในและนอกระบบ ผ่อนชำระไม่ได้	0	0.00	0	0.00	2	2.00	1	0.80	0	0.00	3	0.80
มีหนี้สินในระบบ ผ่อนชำระได้นอกระบบผ่อนชำระไม่ได้	0	0.00	0	0.00	2	2.00	1	0.80	0	0.00	2	0.50
มีหนี้สินในระบบ ผ่อนชำระไม่ได้ นอกระบบผ่อนชำระได้	0	0.00	1	2.40	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00
ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	2	2.00	1	0.80	0	0.00	3	0.80

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	ชุมชนแออัด		ชุมชนชนเมือง		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		เคหะชุมชน		ชุมชนเมือง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สถานะของการอยู่อาศัย												
บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ	17	28.30	32	76.20	63	62.40	0	0.00	38	51.40	150	37.50
บ้านของครอบครัวหรือบิดามารดา	16	26.70	7	16.70	11	10.90	6	4.90	21	28.40	61	15.30
บ้านเช่า/ห้องเช่า	26	43.30	1	2.40	22	21.80	2	1.60	15	20.30	66	16.50
บ้านเพื่อน/บ้านญาติ/บ้านคนรู้จัก อื่นๆ	1	1.70	0	0.00	4	4.00	4	3.30	0	0.00	9	2.30
- บ้านพักข้าราชการ, แพลตทหาร	0	0.00	0	0.00	0	0.00	111	90.20	0	0.00	111	27.80
- บ้านบนที่ดินเช่า	0	0.00	1	2.40	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.30
- บ้านพักสวัสดิการ	0	0.00	1	2.40	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.30
- ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	1	1.00	0	0.00	0	0.00	1	0.30
ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน												
อยู่ไม่ถึง 1 ปี	7	11.70	0	0.00	3	3.00	0	0.00	0	0.00	10	2.50
1-10 ปี	11	18.30	3	7.10	42	41.60	31	25.20	15	20.30	102	25.50
11-20 ปี	20	33.30	4	9.50	40	39.60	61	49.60	9	12.20	134	33.50
21-30 ปี	15	25.00	8	19.00	9	8.90	17	13.80	14	18.90	63	15.80
31-40 ปี	3	5.00	10	23.80	0	0.00	0	0.00	13	17.60	26	6.50
41-50 ปี	3	5.00	7	16.70	0	0.00	2	1.60	20	27.00	32	8.00
มากกว่า 50 ปี	0	0.00	4	9.50	0	0.00	1	0.80	2	2.70	7	1.80
ไม่ตอบ	1	1.70	6	14.30	7	6.9	11	8.9	1	1.40	26	6.50

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	ชุมชนแออัด		ชุมชนชนเมือง		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		เคหะชุมชน		ชุมชนเมือง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน												
ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมใดเลย	16	26.70	2	4.80	16	15.80	5	4.10	10	13.50	49	12.30
เข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้งบางคราว	39	65.00	30	71.40	73	72.30	85	69.10	45	60.80	272	68.00
เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง	5	8.30	10	23.80	12	11.90	31	25.20	19	25.70	77	19.30
ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	0	0.00	2	1.60	0	0.00	2	0.50

ข้อมูลที่น่าสนใจในตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็นว่า หัวหน้าครอบครัวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 55.80) มีอายุระหว่าง 46-60 ปี (ร้อยละ 40.80) มีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา (ร้อยละ 40.00) นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 88.80) มีสถานภาพสมรสแล้ว (ร้อยละ 65.80) มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 3 คน (ร้อยละ 64.80) มีบรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นแบบรักใคร่กันดี ถ้อยทีถ้อยอาศัย (ร้อยละ 49.80) ไม่มีสมาชิกในครอบครัวที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ (ร้อยละ 62.00) ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 29.80) เป็นผู้ที่มียาได้เฉลี่ยต่อเดือน 500-10,000 บาท (ร้อยละ 33.80) สถานภาพทางการเงินของครอบครัวอยู่ในลักษณะที่เพียงพอต่อความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเหลือเก็บ (ร้อยละ 37.30) ครอบครัวมีภาระหนี้สินในระบบและสามารถผ่อนชำระได้ (ร้อยละ 48.80) มีสถานะของการอยู่อาศัยของครอบครัวอยู่ในลักษณะที่ตนเองเป็นเจ้าของบ้าน (ร้อยละ 37.50) มีระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน 11-20 ปี (ร้อยละ 33.50) และมีการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชนเป็นบางครั้งบางคราว (ร้อยละ 68.00) และเมื่อจำแนกตามแต่ละลักษณะชุมชนแล้วแสดงให้เห็นว่า

- **ชุมชนแออัด** (ชุมชนวัดใหม่ยาน้อย) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นหญิง (ร้อยละ 58.30) มีอายุระหว่าง 15-30 ปี (ร้อยละ 53.30) มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 51.70) และนับถือศาสนาพุทธทั้งหมด (ร้อยละ 100.00) มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 56.70) มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 3 คน (ร้อยละ 58.30) มีความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นแบบมีตึงเครียดกันบ้าง แต่ก็พึงเหตุผล (ร้อยละ 46.70) มีสมาชิกในครอบครัวที่เป็นเด็กก่อนและคนชราที่ต้องดูแลเป็นพิเศษ (ร้อยละ 55.00) ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 31.70) มียาได้เฉลี่ยต่อเดือน 500 – 10,000 บาท (ร้อยละ 56.70) มียาได้เพียงพอกับความจำเป็นใช้และมีเหลือเก็บ (ร้อยละ 48.30) ส่วนภาระหนี้สินของครอบครัวนั้น ส่วนใหญ่ไม่มีหนี้สิน (ร้อยละ 43.30) สถานะของการอยู่อาศัยในชุมชนนั้น พบว่า เป็นบ้านเช่า/ห้องเช่า (ร้อยละ 43.30) มีระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน 11-20 ปี (ร้อยละ 33.30) และมีการเข้าร่วมกับกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชนเป็นบางครั้งบางคราว (ร้อยละ 65.00)

- **ชุมชนชานเมือง** (ชุมชนพัฒนาบึงขวาง) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นชาย (ร้อยละ 71.40) มีอายุระหว่าง 31-45 ปี (ร้อยละ 47.60) มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 73.80) นับถือศาสนาอิสลาม (ร้อยละ 97.60) มีสถานภาพสมรสแล้ว (ร้อยละ 81.00) มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 3 คน (ร้อยละ 85.70) มีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย (ร้อยละ 66.70) และไม่มีบุคคลในครอบครัวที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ (ร้อยละ 47.60) ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 40.50) มียาได้เฉลี่ยต่อเดือน 500 – 10,000 บาท (ร้อยละ 61.90) มียาได้เพียงพอต่อความต้องการใช้จ่ายแต่ไม่มีเก็บ (ร้อยละ 42.90) ส่วนภาระหนี้สินของครอบครัวนั้นเป็นหนี้สินในระบบและสามารถผ่อนชำระได้ (ร้อยละ 35.70) บ้านที่อยู่อาศัยเป็นบ้าน

ที่ตนเองเป็นเจ้าของ (ร้อยละ 76.20) มีระยะเวลาในการอยู่อาศัยในชุมชน 31- 40 ปี (ร้อยละ 23.80) และเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชนเป็นบางครั้งบางคราว (ร้อยละ 71.40)

- **ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร** (ชุมชนหมู่บ้านซื้อตรง) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นหญิง (ร้อยละ 55.40) มีอายุระหว่าง 46-60 ปี (ร้อยละ 38.60) มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 44.60) และนับถือศาสนาพุทธทั้งหมด (ร้อยละ 100) มีสถานภาพสมรสแล้ว (ร้อยละ 60.40) มีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 3 คน (ร้อยละ 58.40) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีความรักใคร่กันดี ถ้อยทีถ้อยอาศัย (ร้อยละ 48.50) และไม่มีบุคคลในครอบครัวที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ (ร้อยละ 70.30) ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพค้าขายหรือมีธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 28.70) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 500 – 10,000 บาท (ร้อยละ 21.80) มีรายได้ที่เพียงพอต่อความจำเป็นใช้และมีเหลือเก็บ (ร้อยละ 35.60) ไม่มีภาระหนี้สิน (ร้อยละ 46.50) บ้านที่อยู่อาศัยเป็นบ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ (ร้อยละ 62.40) มีระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน 1-10 ปี (ร้อยละ 41.60) และมีเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชนเป็นบางครั้งบางคราว (ร้อยละ 72.30)

- **เคหะชุมชน** (ชุมชน ปตอ.1(2)) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย (ร้อยละ 67.50) มีอายุระหว่าง 46-60 ปี (ร้อยละ 52.00) มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 63.40) นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 97.60) มีสถานภาพสมรสแล้ว (ร้อยละ 81.30) มีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 3 คน (ร้อยละ 53.70) มีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นแบบรักใคร่กันดี ถ้อยทีถ้อยอาศัย (ร้อยละ 51.20) และไม่มีบุคคลที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษในครอบครัว (ร้อยละ 74.00) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ (ร้อยละ 73.20) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท (ร้อยละ 50.40) มีรายได้เพียงพอต่อความจำเป็นใช้และมีเหลือเก็บ (ร้อยละ 37.40) และเพียงพอแต่ไม่มีเหลือเก็บ (ร้อยละ 37.40) เท่ากัน มีภาระหนี้สินในระบบแต่สามารถผ่อนชำระได้ (ร้อยละ 62.60) บ้านที่อยู่อาศัยเป็นบ้านพักข้าราชการ/พลตทหาร (ร้อยละ 90.20) มีระยะเวลาในการอยู่อาศัยภายในชุมชน 11-20 ปี (ร้อยละ 49.60) และมีการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชนเป็นบางครั้งบางคราว (ร้อยละ 69.10)

- **ชุมชนเมือง** (ชุมชนปู่เหลียม) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย (ร้อยละ 54.10) มีอายุ 46-60 ปี (ร้อยละ 50.00) มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 39.20) นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 98.60) มีสถานภาพสมรสแล้ว (ร้อยละ 63.50) มีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 3 คน (ร้อยละ 85.10) มีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นแบบมีถกเถียงกันบ้างแต่ก็พึงเหตุผล (ร้อยละ 54.10) และไม่มีบุคคลพิเศษที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษในครอบครัว (ร้อยละ 58.10) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 35.10) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 500 – 10,000 บาท (ร้อยละ 33.80) มีรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่ายแต่ไม่มีเหลือเก็บ (ร้อยละ 39.20) มีหนี้สินในระบบและ

สามารถผ่อนชำระได้ (ร้อยละ 44.60) ส่วนบ้านที่อยู่อาศัยนั้นเป็นบ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ (ร้อยละ 51.40) มีระยะเวลาในการอยู่อาศัยในชุมชน 41-50 ปี (ร้อยละ 27.00) และมีการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนเป็นบางครั้งบางคราว (ร้อยละ 60.80)

เมื่อจะทำการเปรียบเทียบคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวของแต่ละชุมชน ว่ามีคุณลักษณะอะไรที่เหมือนหรือแตกต่างกันบ้างทางสถิติ จำเป็นต้องจัดกลุ่มย่อยของตัวแปรบางตัวใหม่ เนื่องจากข้อมูลบางตัวมีค่าน้อยเกินไปไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ เมื่อจัดกลุ่มใหม่แล้วสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวจำนวนตามลักษณะชุมชน

เพศ	ชุมชนแออัด		ชุมชนชานเมือง		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		เกาะชุมชน		ชุมชนเมือง		รวม		P value
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ชาย	25	41.70	30	71.40	45	44.60	83	67.50	40	54.10	223	55.80	0.000
หญิง	35	58.30	12	28.60	56	55.40	40	32.50	34	45.90	177	44.30	0.000
อายุ													
15-30 ปี	32	53.30	4	9.50	13	12.90	20	16.30	8	10.80	77	19.30	
31-45 ปี	18	30.00	19	45.20	30	29.70	37	30.10	21	28.40	125	31.30	
46-60 ปี	9	15.00	15	35.70	39	38.60	64	52.00	37	50.00	164	41.00	
มากกว่า 60 ปี	1	1.70	4	9.50	19	18.80	2	1.60	8	10.80	34	8.50	
การศึกษา													0.000
ประถมศึกษา	13	21.70	31	73.80	16	15.80	4	3.30	24	32.40	88	22.00	
มัธยมศึกษา	31	52.50	5	12.50	27	27.00	78	63.40	19	25.70	160	40.40	
ปริญญาตรี	11	18.60	3	7.50	45	45.00	33	26.80	29	39.20	121	30.60	
อื่นๆ	4	6.80	1	2.50	12	12.00	8	6.50	2	2.70	27	6.80	
ศาสนา													***
พุทธ	60	100.00	1	2.40	101	100.00	120	97.60	73	98.60	355	88.80	
คริสต์	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.80	1	1.40	2	0.50	
อิสลาม	0	0.00	41	97.60	0	0.00	2	1.60	0	0.00	43	10.80	

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	ชุมชนแออัด		ชุมชนในเมือง		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		เกาะชุมชน		ชุมชนเมือง		รวม	P value
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
สถานภาพสมรส												0.000
โสด	34	56.70	3	7.10	26	26.00	21	17.10	22	29.70	106	26.50
สมรส	21	35.00	34	81.00	61	61.00	100	81.30	47	63.50	263	65.80
หม้าย, หย่าร้าง	5	8.30	5	11.90	13	13.00	2	1.60	5	6.80	30	7.50
จำนวนสมาชิกในครอบครัว												0.001
1 – 2 คน	13	21.70	4	9.50	19	18.80	26	21.10	1	1.40	63	15.80
3 คน ขึ้นไป	47	78.30	38	90.50	82	81.20	97	78.90	73	98.60	337	84.30
บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว												0.138
รักใคร่กันดี ถ้อยทีถ้อยอาศัย	27	45.00	28	66.70	49	49.00	63	52.90	32	43.20	199	50.40
มีถกเถียงกันบ้างแต่ก็ฟังเหตุผล	28	46.70	11	26.20	47	47.00	47	39.50	40	54.10	173	43.80
ถกเถียงกันบ่อย, ทะเลาะกัน	5	8.30	3	7.10	4	4.00	9	7.60	2	2.70	23	5.80
สมาชิกในครอบครัวที่ต้องการเอาใจใส่ดูแลพิเศษ												0.000
เด็กอ่อน คนชรา คนป่วย	37	61.70	22	52.40	28	28.30	32	26.00	31	41.90	150	37.70
ไม่มีเลย	23	38.30	20	47.60	71	71.70	91	74.00	43	58.10	248	62.30

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	ชุมชนแออัด		ชุมชนชานเมือง		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		เกาะชุมชน		ชุมชนเมือง		รวม		P value
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
อาชีพ													0.000
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	0	0.00	0	0.00	21	21.20	90	73.20	8	10.80	119	29.90	
บริษัทเอกชน	12	20.00	8	19.00	20	20.20	10	8.10	18	24.30	68	17.10	
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	12	20.00	5	11.90	29	29.30	4	3.30	11	14.90	61	15.30	
รับจ้างทั่วไป	19	31.70	17	40.50	7	7.10	6	4.90	26	35.10	75	18.80	
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	7	11.70	11	26.20	16	16.20	10	8.10	5	6.80	49	12.30	
อื่นๆ	10	16.70	1	2.40	6	6.10	3	2.40	6	8.10	26	6.50	
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (เงินเดือน + รายได้พิเศษ)													0.000
มีรายได้ ไม่เกิน 20,000 บาท	40	66.70	29	69.00	40	41.70	90	75.60	38	53.50	237	61.10	
มีรายได้ 20,001 บาท ขึ้นไป	3	5.00	2	4.80	40	41.70	22	18.50	20	28.20	87	22.10	
ไม่มีรายได้ , รายได้ไม่แน่นอน , รับเป็นรายวัน	17	28.30	11	26.20	16	16.70	7	5.90	13	18.30	64	16.50	
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว													0.021
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ และมีเหลือเก็บ	29	48.30	6	14.30	43	43.00	46	37.40	22	29.70	146	36.60	
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเก็บ	20	33.30	18	42.90	36	36.00	46	37.40	29	39.20	149	37.30	
พอใช้ แต่ต้องประหยัดอย่างมาก	4	6.70	8	19.00	14	14.00	21	17.10	12	16.20	59	14.80	
ไม่พอใช้ ต้องกู้ยืม	7	11.70	10	23.80	7	7.00	10	8.10	11	14.90	45	11.30	

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	ชุมชนแออัด		ชุมชนชานเมือง		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		ชุมชนเมือง		รวม		P value	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
ภาระหนี้สินของครอบครัว											0.001	
ไม่มีหนี้สิน	26	43.30	13	31.00	47	47.50	27	22.10	32	43.20	145	36.50
มีหนี้สิน	34	56.70	29	69.00	52	52.50	95	77.90	42	56.80	252	63.50
สถานะของการอยู่อาศัย											0.000	
บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ	17	28.30	32	76.20	63	63.00	0	0.00	38	51.40	150	37.60
บ้านของครอบครัวหรือบิดามารดา	16	26.70	7	16.70	11	11.00	6	4.90	21	28.40	61	15.30
บ้านเช่า/ห้องเช่า	26	43.30	1	2.40	22	22.00	2	1.60	15	20.30	66	16.50
อื่นๆ	1	1.70	2	4.80	4	4.00	115	93.50	0	0.00	122	30.60
ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน											0.000	
ไม่ถึง 1 ปี - 10 ปี	18	30.50	3	8.30	45	47.90	31	27.70	15	20.50	112	29.90
11 - 20 ปี	20	33.90	4	11.10	40	42.60	61	54.50	9	12.30	134	35.8
21 - 30 ปี	15	25.40	8	22.20	9	9.60	17	15.20	14	19.20	63	16.80
31 ปีขึ้นไป	6	10.20	21	58.30	0	0.00	3	2.70	35	47.90	65	17.40
การเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน											0.000	
ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมใดๆเลย	16	26.70	2	4.80	16	15.80	5	4.10	10	13.50	49	12.30
เข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้งบางคราว	39	65.00	30	71.40	73	72.30	85	70.20	45	60.80	272	68.30
เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง	5	8.30	10	23.80	12	11.90	31	25.60	19	25.70	77	19.30

*** ค่าของข้อมูลที่ได้เปรียบเทียบกับทางสถิติได้ เนื่องจากเป็นค่าที่น้อยกว่า 5 และมีมากกว่า 20%

ข้อมูลที่น่าสนใจในตารางที่ 4.3 แสดงให้เห็นว่า

1. **เพศ** หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 55.80) เมื่อเปรียบเทียบแต่ละชุมชนพบว่า แต่ละชุมชนมีสัดส่วนของเพศชายกับเพศหญิงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยชุมชนแออัด และ ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร มีหัวหน้าครอบครัวเป็นหญิงมากกว่าชาย ในขณะที่ชุมชนที่เหลือจะมีหัวหน้าครอบครัวเป็นชายมากกว่าหญิง

2. **อายุ** หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 46-60 ปี (ร้อยละ 41.00) เมื่อเปรียบเทียบแต่ละชุมชนพบว่า แต่ละชุมชนมีสัดส่วนของอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เกษะชุมชน และชุมชนชานเมือง มีหัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 46-60 ปี ในขณะที่ชุมชนแออัด และชุมชนชานเมือง มีหัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 31-45 ปี

3. **การศึกษา** หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในชั้นมัธยมศึกษา (ร้อยละ 40.40) เมื่อเปรียบเทียบแต่ละชุมชนพบว่า แต่ละชุมชนมีสัดส่วนของระดับการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยชุมชนแออัดและเกษะชุมชน หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ส่วนชุมชนชานเมือง หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา และ ชุมชนหมู่บ้านจัดสรรและชุมชนเมือง หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี

4. **ศาสนา** หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 88.80) โดยชุมชนแออัด ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เกษะชุมชน และชุมชนเมือง หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนชุมชนชานเมือง หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม แต่ไม่สามารถนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกันทางสถิติได้ เนื่องจากค่าห้วงของข้อมูลมีน้อยกว่า 5 และมีมากกว่า 20%

5. **สถานภาพสมรส** หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว (ร้อยละ 65.80) เมื่อเปรียบเทียบแต่ละชุมชนพบว่า แต่ละชุมชนมีสัดส่วนของสถานภาพสมรสแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เกษะชุมชน และชุมชนเมือง หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว ส่วนชุมชนแออัด หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด

6. **จำนวนสมาชิกในครอบครัว** หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 คนขึ้นไป (ร้อยละ 84.30) เมื่อเปรียบเทียบแต่ละชุมชนพบว่า แต่ละชุมชนมีสัดส่วนของจำนวนสมาชิกในครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เกษะชุมชน และชุมชนเมือง หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 คนขึ้นไป

7. บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ มีบรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย (ร้อยละ 50.40) เมื่อเปรียบเทียบแต่ละชุมชน พบว่า แต่ละชุมชนมีสัดส่วนของบรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เกษะชุมชน มีบรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัวส่วนใหญ่แบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ส่วนชุมชนแออัดและชุมชนเมือง มีบรรยากาศความสัมพันธ์แบบมีถกเถียงกันบ้าง แต่ก็ฟังเหตุฟังผล

8. มีสมาชิกที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษในครอบครัว หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ไม่มีสมาชิกที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ (ร้อยละ 62.30) เมื่อเปรียบเทียบแต่ละชุมชนพบว่า แต่ละชุมชนมีสัดส่วนของการมีสมาชิกที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เกษะชุมชน ชุมชนเมือง หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ไม่มีสมาชิกที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษภายในครอบครัว ส่วนชุมชนแออัดและชุมชนชานเมือง หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีสมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษภายในครอบครัว

9. อาชีพ หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 29.90) เมื่อเปรียบเทียบแต่ละชุมชนพบว่า แต่ละชุมชนมีสัดส่วนของการประกอบอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยเกษะชุมชน หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ส่วนชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง และชุมชนเมือง หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และชุมชนหมู่บ้านจัดสรร หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย/มีธุรกิจส่วนตัว

10. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่เกิน 20,000 บาท (ร้อยละ 61.10) เมื่อเปรียบเทียบแต่ละชุมชนพบว่า แต่ละชุมชนมีสัดส่วนของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง เกษะชุมชน และชุมชนเมือง หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่เกิน 20,000 บาท ส่วนชุมชนหมู่บ้านจัดสรร หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่เกิน 20,000 บาทและ เกิน 20,001 บาทขึ้นไป ในสัดส่วนที่เท่ากัน

11. สถานภาพทางการเงินของครอบครัว หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีสถานภาพทางการเงินของครอบครัวแบบเพียงพอต่อความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเก็บ (ร้อยละ 37.30) เมื่อเปรียบเทียบแต่ละชุมชนพบว่า แต่ละชุมชนมีสัดส่วนของสถานภาพทางการเงินของครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยชุมชนชานเมืองและชุมชนเมือง มีสถานภาพทางการเงินของครอบครัวแบบเพียงพอกับความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเหลือเก็บ ส่วนชุมชนแออัดและชุมชนหมู่บ้านจัดสรร หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ มีสถานภาพทางการเงินของครอบครัวแบบเพียงพอกับความ

จำเป็นใช้ และมีเหลือเก็บ และเคหะชุมชน หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ มีสถานภาพทางการเงินของครอบครัวแบบเพียงพอกับความจำเป็นใช้และมีเหลือเก็บ และแบบเพียงพอกับความจำเป็นใช้แต่ไม่มีเก็บ ในสัดส่วนที่เท่ากัน

12. ภาระหนี้สินของครอบครัว หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีภาระหนี้สิน (ร้อยละ 63.50) เมื่อเปรียบเทียบแต่ละชุมชนพบว่า แต่ละชุมชนมีสัดส่วนของภาระหนี้สินแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เคหะชุมชน และชุมชนเมือง หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีภาระหนี้สิน

13. สถานะของการอยู่อาศัย หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีบ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ (ร้อยละ 37.60) เมื่อเปรียบเทียบแต่ละชุมชนพบว่า แต่ละชุมชนมีสัดส่วนของสถานะของการอยู่อาศัยที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนเมือง หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ ส่วนชุมชนแออัด หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้านเช่า/ห้องเช่า และเคหะชุมชน หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้านที่เป็นบ้านพักข้าราชการ/พลตทหาร

14. ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน ไม่เกิน 20 ปี (ร้อยละ 35.80) เมื่อเปรียบเทียบแต่ละชุมชนพบว่า มีสัดส่วนของระยะเวลาของการอยู่อาศัยที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยชุมชนแออัด และเคหะชุมชน หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชน ไม่เกิน 20 ปี ส่วนชุมชนหมู่บ้านจัดสรรและชุมชนเมือง หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชน ไม่เกิน 10 ปี และชุมชนชานเมือง หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชน 31 ปีขึ้นไป

15. การเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้งบางคราว (ร้อยละ 68.30) เมื่อเปรียบเทียบแต่ละชุมชนพบว่า มีสัดส่วนของการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เคหะชุมชน และชุมชนเมือง หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ เข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชนเป็นบางครั้งบางคราว

ตอนที่ 3 คุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัว

ตารางที่ 4.4 เปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชุมชน

องค์ประกอบ ของคุณภาพชีวิต	ลักษณะชุมชน	N	คะแนนจากแบบวัด		คะแนนสัมพัทธ์		p value**
			คุณภาพชีวิต		(relative score*)		
			Mean	SD	Mean	SD	
ด้านร่างกาย	ชุมชนแออัด	60	24.58	3.89	3.51	0.56	
	ชุมชนชานเมือง	41	24.37	5.09	3.48	0.73	
	ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	94	25.83	4.44	3.69	0.63	
	เคหะชุมชน	122	25.61	3.90	3.66	0.56	
	ชุมชนเมือง	74	25.05	4.70	3.58	0.67	
รวม		391	25.27	4.33	3.61	0.62	0.130
ด้านจิตใจ	ชุมชนแออัด	60	20.65	4.03	3.44	0.67	
	ชุมชนชานเมือง	41	22.39	3.62	3.73	0.60	
	ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	97	22.48	3.62	3.75	0.60	
	เคหะชุมชน	123	22.41	3.36	3.74	0.56	
	ชุมชนเมือง	74	21.96	3.86	3.66	0.64	
รวม		395	22.08	3.69	3.68	0.62	0.054
ด้านสัมพันธภาพ ทางสังคม	ชุมชนแออัด	60	9.92	2.39	3.31	0.80	
	ชุมชนชานเมือง	39	9.59	1.82	3.20	0.63	
	ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	96	9.52	1.88	3.17	0.63	
	เคหะชุมชน	122	9.97	1.83	3.32	0.61	
	ชุมชนเมือง	74	9.58	2.40	3.19	0.80	
รวม		391	9.74	2.05	3.25	0.68	0.191
ด้านสิ่งแวดล้อม	ชุมชนแออัด	60	25.32	5.79	3.16	0.72	
	ชุมชนชานเมือง	40	25.05	3.01	3.13	0.38	
	ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	98	25.22	4.12	3.15	0.52	
	เคหะชุมชน	122	25.30	4.13	3.16	0.52	
	ชุมชนเมือง	74	24.36	3.79	3.05	0.47	
รวม		394	25.08	4.26	3.12	0.53	0.141

ตารางที่ 4.4 ต่อ

องค์ประกอบ ของคุณภาพชีวิต	ลักษณะชุมชน	N	คะแนนจากแบบวัด		คะแนนสัมพัทธ์		p value**
			QOL		(relative score*)		
			Mean	SD	Mean	SD	
โดยรวม	ชุมชนแออัด	60	87.32	14.12	3.36	0.54	
	ชุมชนชานเมือง	36	87.31	12.22	3.36	0.47	
	ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	84	91.15	11.08	3.51	0.43	
	เกาะชุมชน	120	90.00	10.94	3.46	0.42	
	ชุมชนเมือง	74	87.73	12.46	3.37	0.48	
	รวม	374	89.11	12.00	3.43	0.46	0.478

Relative score* หมายถึง คะแนนเฉลี่ยรายข้อ คำนวณได้จาก คะแนนรวมของแต่ละองค์ประกอบ/จำนวนข้อชีวิต
ในองค์ประกอบนั้นๆ

P value** ได้จากการทดสอบ Univariate ด้วยสถิติ ANOVA

ข้อมูลที่น่าสนใจในตารางที่ 4.4 จากคะแนนสัมพัทธ์ แสดงให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตด้าน
สัมพันธภาพทางสังคมจะสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านร่างกาย และต่ำที่สุดคือ
ด้านจิตใจ เมื่อเปรียบเทียบทั้ง 5 ชุมชน พบว่า คะแนนคุณภาพชีวิตเฉลี่ยในแต่ละองค์ประกอบไม่
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 4.5 ต่อ

องค์ประกอบ คุณภาพชีวิต	ระดับของ คุณภาพชีวิต		ชุมชน แออัด	ชุมชน ชานเมือง	ชุมชน หมู่บ้าน จัดสรร	เกาะ ชุมชน	ชุมชน เมือง	รวม
ด้าน สิ่งแวดล้อม	ไม่ดี	จำนวน	6	1	4	6	7	24
		ร้อยละ	10.00	2.50	4.10	4.90	9.50	6.10
	ปานกลาง	จำนวน	43	36	78	98	63	318
		ร้อยละ	71.70	90.00	79.60	80.30	85.10	80.70
	ดี	จำนวน	11	3	16	18	4	52
		ร้อยละ	18.30	7.50	16.30	14.80	5.40	13.20
		รวม	60	40	98	122	74	394
		ร้อยละ	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
คุณภาพชีวิต โดยรวม	ไม่ดี	จำนวน	2	2	0	2	0	6
		ร้อยละ	3.30	5.60	0.00	1.70	0.00	1.60
	ปานกลาง	จำนวน	41	24	54	85	56	260
		ร้อยละ	68.30	66.70	64.30	70.80	75.70	69.50
	ดี	จำนวน	17	10	30	33	18	108
		ร้อยละ	28.30	27.80	35.70	27.50	24.30	28.90
		รวม	60	36	84	120	74	374
		ร้อยละ	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ข้อมูลที่น่าเสนอในตารางที่ 4.5 แสดงให้เห็นว่า สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละลักษณะชุมชนจำแนกตามคุณภาพชีวิตโดยรวมและคุณภาพชีวิตแยกตามองค์ประกอบต่างๆ ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

1. **คุณภาพชีวิตโดยรวม** พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตโดยรวมปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 69.50 รองลงมาคือ คุณภาพชีวิตดี คิดเป็นร้อยละ 28.90 และ คุณภาพชีวิตไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 1.60 เมื่อเปรียบเทียบทั้ง 5 ลักษณะชุมชนพบว่า ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพชีวิตโดยรวมดีกว่าลักษณะชุมชนอื่น คิดเป็นร้อยละ 35.70 ส่วนชุมชนเมือง มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพชีวิตโดยรวมปานกลางมากกว่าลักษณะชุมชนอื่น คิดเป็นร้อยละ 75.70 และชุมชนชานเมือง มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพชีวิตโดยรวมไม่ดีมากกว่าลักษณะชุมชนอื่น คิดเป็นร้อยละ 5.60

2. คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 55.80 รองลงมาคือ คุณภาพชีวิตดี คิดเป็นร้อยละ 41.70 และคุณภาพชีวิตไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 2.60 เมื่อเปรียบเทียบกับทั้ง 5 ลักษณะชุมชน พบว่า ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายดี มากกว่าลักษณะชุมชนอื่น คิดเป็นร้อยละ 48.90 ส่วนชุมชนเมือง มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายปานกลาง มากกว่าลักษณะชุมชนอื่น คิดเป็นร้อยละ 63.50 และชุมชนชานเมือง มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายไม่ดีมากกว่าลักษณะชุมชนอื่น คิดเป็นร้อยละ 7.30

3. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 50.60 รองลงมาคือ คุณภาพชีวิตดี คิดเป็นร้อยละ 46.60 และคุณภาพชีวิตไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 2.80 เมื่อเปรียบเทียบกับทั้ง 5 ลักษณะชุมชนพบว่า ชุมชนชานเมือง มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจดีมากกว่าลักษณะชุมชนอื่น คิดเป็นร้อยละ 53.70 ส่วนชุมชนแออัด มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจปานกลางและไม่ดีมากกว่าลักษณะชุมชนอื่น คิดเป็นร้อยละ 58.30 และ 8.30 ตามลำดับ

4. คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 67.00 รองลงมาคือ คุณภาพชีวิตดี คิดเป็นร้อยละ 19.70 และ คุณภาพชีวิตไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 13.30 เมื่อเปรียบเทียบกับทั้ง 5 ลักษณะชุมชนพบว่า ชุมชนแออัด มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมดี มากกว่าลักษณะชุมชนอื่น คิดเป็นร้อยละ 26.70 ส่วนชุมชนชานเมืองมีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพสังคมปานกลางมากกว่าลักษณะชุมชนอื่น คิดเป็นร้อยละ 71.80 และชุมชนเมือง มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมไม่ดีมากกว่าลักษณะชุมชนอื่น คิดเป็นร้อยละ 18.90

5. คุณภาพด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 80.70 รองลงมาคือ คุณภาพชีวิตดี คิดเป็นร้อยละ 13.20 และคุณภาพชีวิตไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 6.10 เมื่อเปรียบเทียบกับทั้ง 5 ลักษณะชุมชนพบว่า ชุมชนแออัด มีกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมดีและไม่ดีมากกว่าลักษณะชุมชนอื่น คิดเป็นร้อยละ 18.30 และ 10.00 ส่วนชุมชนชานเมือง มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมปานกลางมากกว่าลักษณะชุมชนอื่น คิดเป็นร้อยละ 90.00

เมื่อพิจารณาไปที่คะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมที่ไม่ดี ในตารางที่ 4.5 จะพบว่า

1. **ชุมชนชานเมือง** เป็นชุมชนที่มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมและคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกายที่ไม่ดี มากที่สุด แต่กลับมีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านจิตใจที่ดี มากที่สุดเช่นกัน
2. **ชุมชนแออัด** เป็นชุมชนที่มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมและคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกายที่ไม่ดีมากเป็นอันดับสองรองจากชุมชนชานเมือง และยังมีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ และคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี มากที่สุดอีกด้วย ในขณะที่เดียวกันยังพบว่า มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมและสัมพันธภาพด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี มากที่สุดอีกเช่นกัน
3. **เคหะชุมชน** เป็นชุมชนที่มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพชีวิตโดยรวม และคุณภาพชีวิตด้านร่างกายที่ไม่ดี เป็นอันดับที่สาม รองจากชุมชนชานเมืองและชุมชนแออัด แต่กลับมีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายและด้านสัมพันธภาพทางสังคมที่ดี เป็นอันดับสอง
4. **ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร** เป็นชุมชนที่ไม่มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมที่ไม่ดีเลย แต่มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมและคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกายที่ดี มากที่สุด
5. **ชุมชนเมือง** เป็นชุมชนที่ไม่มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวม คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย และคุณภาพชีวิตด้านจิตใจที่ไม่ดี แต่กลับมีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี มากเป็นอันดับสองรองจากชุมชนแออัด

ตอนที่ 4 ปัจจัยทางคุณลักษณะที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัว

ตารางที่ 4.6 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวกับคุณภาพชีวิตโดยรวมของกลุ่มตัวอย่าง

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	คุณภาพชีวิตโดยรวม						P value*
		ไม่ดี		ปานกลาง		ดี		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพศ								
ชาย	215	4	1.90	142	66.00	69	32.10	
หญิง	159	2	1.30	118	74.20	39	24.50	
รวม	374	6	1.60	260	69.50	108	28.90	0.128
อายุ								
15-30 ปี	76	1	1.30	46	60.50	29	38.20	
31-45 ปี	118	2	1.70	80	67.80	36	30.50	
46-60 ปี	152	1	0.70	112	73.70	39	25.70	
มากกว่า 60 ปี	28	2	7.10	22	78.60	4	14.30	
รวม	374	6	1.60	260	69.50	108	28.90	0.000
การศึกษา								
ประถมศึกษา	79	1	1.30	64	81.00	14	17.70	
มัธยมศึกษา	150	2	1.30	109	72.70	39	26.00	
ปริญญาตรี	114	2	1.80	69	60.50	43	37.70	
อื่นๆ	27	0	0.00	17	63.00	10	37.00	
รวม	370	5	1.40	259	70.00	106	28.60	0.002
ศาสนา								
พุทธ	335	4	1.20	234	69.90	97	29.00	
คริสต์	2	0	0.00	1	50.00	1	50.00	
อิสลาม	37	2	5.40	25	37.60	10	27.00	
รวม	374	6	1.60	260	69.50	108	28.90	***
สถานภาพสมรส								
โสด	103	1	1.00	68	66.00	34	33.00	
สมรส	246	4	1.60	175	71.10	67	27.20	
หม้าย, หย่าร้าง	24	1	4.20	16	66.70	7	29.20	
รวม	373	6	1.60	259	69.40	108	29.00	0.298

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	คุณภาพชีวิตโดยรวม						P value*
		ไม่ดี		ปานกลาง		ดี		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
จำนวนสมาชิกในครอบครัว								
1-2 คน	57	1	1.80	40	70.20	16	28.10	
3 คนขึ้นไป	317	5	1.60	220	69.40	92	29.00	
รวม	374	6	1.60	260	69.50	108	28.90	0.917
บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว								
รักใคร่กันดี ถ้อยทีถ้อยอาศัย	184	3	1.60	124	67.40	57	31.00	
ถกเถียงกันบ้างแต่ก็ฟังเหตุผล	168	1	0.60	116	70.70	47	28.70	
ถกเถียงกันบ่อย ทะเลาะกัน	15	2	9.50	15	71.40	4	19.00	
รวม	369	6	1.60	255	69.10	108	29.30	0.041
สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลพิเศษ								
มีเด็กอ่อน , คนชรา , คนป่วย	140	4	2.90	99	70.70	37	26.40	
ไม่มีเลย	234	2	0.90	161	68.80	71	30.30	
รวม	374	6	1.60	260	69.50	108	28.90	0.043
อาชีพ								
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	115	2	1.70	74	64.30	39	33.90	
บริษัทเอกชน	65	1	1.50	44	67.70	20	30.80	
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	56	0	0.00	39	69.60	17	30.40	
รับจ้างทั่วไป	71	1	1.40	57	80.30	13	18.30	
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	40	2	5.00	31	77.50	7	17.50	
อื่นๆ	25	0	0.00	13	52.00	12	48.00	
รวม	372	6	1.60	258	69.40	108	29.00	0.002
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน								
มีรายได้ ไม่เกิน 20,000 บาท	226	3	1.30	162	71.70	61	27.00	
มีรายได้ 20,001 บาท ขึ้นไป	83	1	1.20	52	62.70	30	36.10	
ไม่มีรายได้ รายได้ไม่แน่นอน	56	2	3.60	39	69.60	15	26.80	
รวม	365	6	1.60	253	69.30	106	29.00	0.013

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

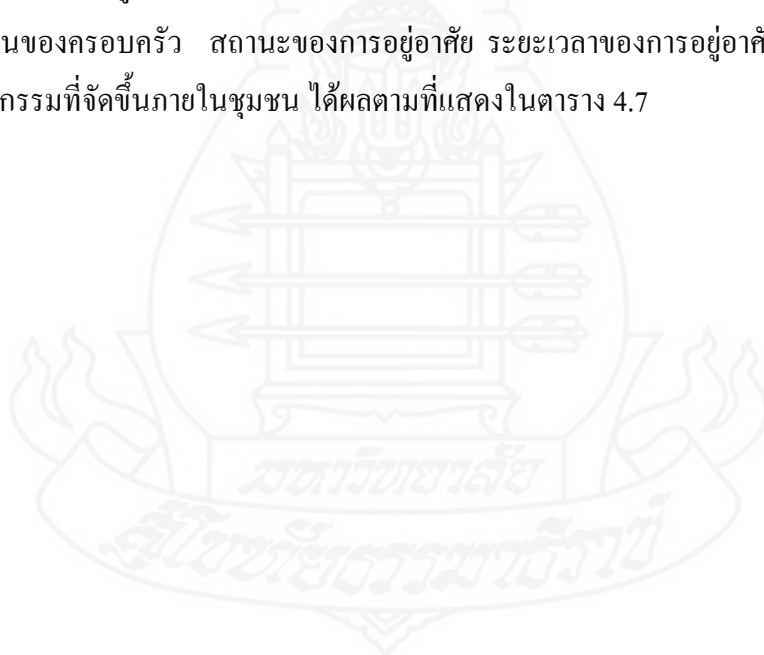
คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	คุณภาพชีวิตโดยรวม						P value*
		ไม่ดี		ปานกลาง		ดี		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว								
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ และมีเหลือเก็บ	143	1	0.70	90	62.90	52	36.40	
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเก็บ	138	3	2.00	93	67.40	42	30.40	
พอใช้ แต่ต้องประหยัดอย่างมาก	52	1	1.90	40	76.90	11	21.20	
ไม่พอใช้ ต้องกู้ยืม	41	1	2.40	37	90.20	3	7.30	
รวม	374	6	1.60	260	69.50	108	28.90	0.001
ภาระหนี้สินของครอบครัว								
ไม่มีหนี้สิน	134	2	1.50	95	70.90	37	27.60	
มีหนี้สิน	240	4	1.70	165	68.80	71	29.60	
รวม	374	6	1.60	260	69.50	108	28.90	0.104
สถานะของการอยู่อาศัย								
บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ	136	2	1.50	98	72.10	36	26.50	
บ้านของครอบครัวหรือบิดามารดา	59	1	1.70	33	55.90	25	42.40	
บ้านเช่า/ห้องเช่า	62	1	1.60	47	75.80	14	22.60	
อื่นๆ	117	2	1.70	82	70.10	33	28.20	
รวม	374	6	1.60	260	69.50	108	28.90	0.005
ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน								
ไม่เกิน 1 ปี - 10 ปี	104	2	1.90	67	64.40	35	33.70	
11 - 20 ปี	126	1	0.80	96	76.20	29	23.00	
21 - 30 ปี	62	0	0.00	38	61.30	24	38.70	
31 ปี ขึ้นไป	61	2	3.30	43	70.50	16	26.20	
รวม	353	5	1.40	244	69.10	104	29.50	0.011
การเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน								
ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมใดเลย	45	2	4.40	29	64.40	14	31.10	
เข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้งคราว	257	3	1.20	183	71.20	71	27.60	
เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง	70	1	1.40	47	67.10	22	31.40	
รวม	372	6	1.60	259	69.60	107	28.80	0.109

P value* เป็นการวิเคราะห์แบบ Univariate ด้วยสถิติ Chi-square

*** ไม่สามารถนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกันทางสถิติได้ เนื่องจากค่าของข้อมูลที่นับได้น้อยกว่า 5 มีมากกว่า 20%

ข้อมูลที่น่าเสนอในตารางที่ 4.6 แสดงให้เห็นว่า คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ การศึกษา บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพทางการเงินของครอบครัว ภาระหนี้สินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย ระยะเวลาของการอยู่อาศัย ส่วนคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว และการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน

จากตารางที่ 4.6 เป็นการวิเคราะห์แบบ Univariate โดยใช้สถิติ Chi-square ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ที่ไม่นำปัจจัยอื่นมาร่วมพิจารณาด้วย ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ใหม่โดยใช้การวิเคราะห์แบบ multivariate คือมีการนำปัจจัยอื่นมาพิจารณาร่วมด้วย โดยจะเลือกเฉพาะปัจจัยที่มีค่า $p\text{-value} < 0.2$ มาร่วมคำนวณโดยใช้สถิติ Linear Regression ซึ่งคุณลักษณะที่นำมาใช้มีทั้งหมด 12 คุณลักษณะ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ อาชีพ รายได้ต่อเดือน สถานภาพทางการเงินของครอบครัว ภาระหนี้สินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน ได้ผลตามที่แสดงในตาราง 4.7

ตารางที่ 4.7 แสดงค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วย 12 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวม

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	Coefficient(B)	Sig.
เพศ		
ชาย	2.077	0.129
หญิง		
อายุ		
15-30 ปี	2.443	0.254
31-45 ปี	1.179	0.454
46-60 ปี		
มากกว่า 60 ปี	-8.932	0.001
การศึกษา		
ประถมศึกษา	-0.300	0.885
มัธยมศึกษา	0.291	0.855
ปริญญาตรี		
อื่นๆ	1.648	0.501
บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว		
รักใคร่กันดี ถ้อยทีถ้อยอาศัย		
ถกเถียงกันบ้างแต่ก็ฟังเหตุผล	0.900	0.498
ถกเถียงกันบ่อย ทะเลาะกัน	-4.996	0.063
สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลพิเศษ		
มีเด็กอ่อน , คนชรา , คนป่วย		
ไม่มีเลย	0.145	0.103
อาชีพ		
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ		
บริษัทเอกชน	-0.405	0.846
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	-0.619	0.795
รับจ้างทั่วไป	-4.119	0.061
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	-2.492	0.364
อื่นๆ	1.772	0.595

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	Coefficient(B)	Sig.
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
มีรายได้ ไม่เกิน 20,000 บาท		
มีรายได้ 20,001 บาท ขึ้นไป	-0.575	0.731
ไม่มีรายได้ รายได้ไม่แน่นอน	-1.489	0.484
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว		
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ และมีเหลือเก็บ		
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเก็บ	-2.053	0.176
พอใช้ แต่ต้องประหยัดอย่างมาก	-3.619	0.077
ไม่พอใช้ ต้องกู้ยืม	-6.174	0.010
ภาระหนี้สินของครอบครัว		
ไม่มีหนี้สิน		
มีหนี้สิน	0.224	0.883
สถานะของการอยู่อาศัย		
บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ		
บ้านของครอบครัวหรือบิดามารดา	2.246	0.257
บ้านเช่า/ห้องเช่า	-5.117	0.014
อื่นๆ	-2.345	0.218
ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน		
ไม่เกิน 1 ปี - 10 ปี	2.769	0.097
11 - 20 ปี		
21 - 30 ปี	3.273	0.082
31 ปี ขึ้นไป	-0.905	0.657
การเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน		
ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมใดเลย	-2.792	0.178
เข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้งบางคราว		
เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง	1.919	0.224

 $R^2 = 0.236$, sig = 0.000

ข้อมูลที่น่าเสนอในตารางที่ 4.7 แสดงให้เห็นว่า เมื่อควบคุมด้วยปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว 12 คุณลักษณะ คือ เพศ อายุ การศึกษา บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพทางการเงินของครอบครัว ภาระหนี้สินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน พบว่า มี 3 คุณลักษณะที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตโดยรวม ได้แก่ อายุ สถานภาพทางการเงิน และสถานะของการอยู่อาศัย เมื่อนำปัจจัยเหล่านี้มาวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วยสถิติ Linear Regression อีกครั้ง ได้ผลตามที่แสดงในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวม และค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วย 3 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวม

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	Mean	SD	Coefficient(B)	Sig.
อายุ					
15-30 ปี	76	90.711	13.478	11.392	0.000
31-45 ปี	118	90.025	10.182	11.607	0.000
46-60 ปี	152	89.441	11.682	10.584	0.000
มากกว่า 60 ปี	28	79.214	12.506		
รวม	374	89.118	11.991		
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว					
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ และมีเหลือเก็บ	143	91.497	11.599		
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเก็บ	138	89.116	12.256	-2.037	0.136
พอใช้ แต่ต้องประหยัดอย่างมาก	52	87.423	11.910	-3.724	0.046
ไม่พอใช้ ต้องกู้ยืม	41	82.976	10.258	-7.800	0.000
รวม	374	89.118	11.991		
สถานะของการอยู่อาศัย					
บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ	136	88.787	11.656		
บ้านของครอบครัวหรือบิดามารดา	59	92.271	13.151	1.963	0.300
บ้านเช่า/ห้องเช่า	62	84.936	11.820	-4.560	0.014
อื่นๆ	117	90.128	11.345	-0.051	0.972
รวม	374	89.118	11.991		

$R^2 = 0.130$, sig = 0.000

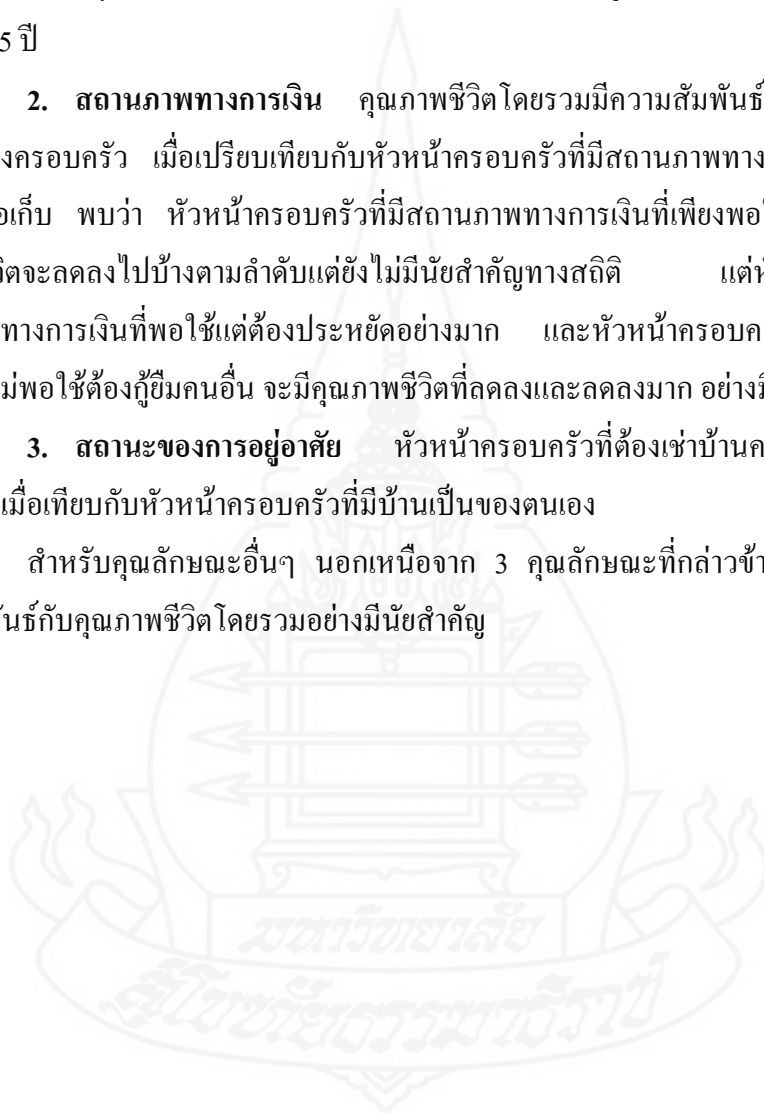
ข้อมูลที่น่าสนใจในตารางที่ 4.8 แสดงให้เห็นว่า เมื่อควบคุมด้วยปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว 3 คุณลักษณะ คือ อายุ สถานภาพทางการเงิน และสถานะของการอยู่อาศัย พบว่า คุณลักษณะที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตโดยรวม ได้แก่

1. **อายุ** คุณภาพชีวิตโดยรวมจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่ออายุเพิ่มมากขึ้น และคุณภาพชีวิตจะมีแนวโน้มลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในหัวหน้าครอบครัวที่มีอายุ เกิน 45 ปี

2. **สถานภาพทางการเงิน** คุณภาพชีวิตโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับสถานภาพทางการเงินของครอบครัว เมื่อเปรียบเทียบกับหัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินที่เพียงพอใช้และมีเหลือเก็บ พบว่า หัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินที่เพียงพอใช้แต่ไม่มีเก็บ จะมีคุณภาพชีวิตจะลดลงไปบ้างตามลำดับแต่ยังไม่มีความสำคัญทางสถิติ แต่หัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินที่พอใช้แต่ต้องประหยัดอย่างมาก และหัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินที่ไม่พอใช้ต้องกู้ยืมคนอื่น จะมีคุณภาพชีวิตที่ลดลงและลดลงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. **สถานะของการอยู่อาศัย** หัวหน้าครอบครัวที่ต้องเช่าบ้านคนอื่นอยู่จะมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดีเมื่อเทียบกับหัวหน้าครอบครัวที่มีบ้านเป็นของตนเอง

สำหรับคุณลักษณะอื่นๆ นอกเหนือจาก 3 คุณลักษณะที่กล่าวข้างต้นนั้น ไม่พบว่ามี ความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 4.9 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวกับคุณภาพชีวิต
ด้านร่างกายของกลุ่มตัวอย่าง

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย						P value*
		ไม่ดี		ปานกลาง		ดี		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพศ								
ชาย	220	4	1.80	119	54.10	97	44.10	
หญิง	171	6	3.50	99	57.90	66	38.60	
รวม	391	10	2.60	218	55.80	163	41.70	0.191
อายุ								
15-30 ปี	77	1	1.30	36	46.80	40	51.90	
31-45 ปี	124	2	1.60	61	49.20	61	49.20	
46-60 ปี	159	4	2.50	98	61.60	57	35.80	
มากกว่า 60 ปี	31	3	9.70	23	74.20	5	16.10	
รวม	391	10	2.60	218	55.80	163	41.70	0.000
การศึกษา								
ประถมศึกษา	86	4	4.70	60	69.80	22	25.60	
มัธยมศึกษา	155	1	0.60	89	57.40	65	41.90	
ปริญญาตรี	119	4	3.40	52	43.70	63	52.90	
อื่นๆ	27	0	0.00	16	59.30	11	40.70	
รวม	387	9	2.30	217	56.10	161	41.60	0.002
ศาสนา								
พุทธ	347	7	2.00	193	55.60	147	42.40	
คริสต์	2	0	0.00	1	50.00	1	50.00	
อิสลาม	42	3	7.10	24	57.10	15	35.70	
รวม	391	70	2.60	218	55.80	163	41.70	***
สถานภาพสมรส								
โสด	105	3	2.90	50	47.60	52	49.50	
สมรส	256	5	2.00	149	58.20	102	39.80	
หม้าย, หย่าร้าง	29	2	6.90	18	62.10	9	31.00	
รวม	390	10	2.60	217	55.60	163	41.80	0.109

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย						P value*
		ไม่ดี		ปานกลาง		ดี		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
จำนวนสมาชิกในครอบครัว								
1-2 คน	62	2	3.20	37	59.70	23	37.10	
3 คนขึ้นไป	329	8	2.40	181	55.00	140	42.60	
รวม	391	10	2.60	218	55.80	163	41.70	0.403
บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว								
รักใคร่กันดี ถ้อยทีถ้อยอาศัย	195	7	3.60	113	57.90	75	38.50	
ถกเถียงกันบ้างแต่ก็ฟังเหตุผล	169	2	1.20	88	52.10	79	46.70	
ถกเถียงกันบ่อย ทะเลาะกัน	22	1	4.50	15	68.20	6	27.30	
รวม	386	10	2.60	216	56.00	160	41.50	0.059
สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลพิเศษ								
มีเด็กอ่อน, คนชรา, คนป่วย	149	7	4.70	95	63.80	47	31.50	
ไม่มีเลย	241	3	1.20	123	51.00	115	47.70	
รวม	390	10	2.60	218	55.90	162	41.50	0.000
อาชีพ								
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	118	2	1.70	59	50.00	57	48.30	
บริษัทเอกชน	68	2	2.90	27	39.70	39	57.40	
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	58	2	3.40	34	58.60	22	37.90	
รับจ้างทั่วไป	74	0	0.00	55	74.30	19	25.70	
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	46	4	8.70	30	65.20	12	26.10	
อื่นๆ	25	0	0.00	11	44.00	14	56.00	
รวม	389	10	2.60	216	55.50	163	41.90	0.000
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน								
มีรายได้ไม่เกิน 20,000 บาท	232	5	2.20	130	56.00	97	41.80	
มีรายได้ 20,001 บาท ขึ้นไป	86	2	2.30	43	50.00	41	47.70	
ไม่มีรายได้ รายได้ไม่แน่นอน	62	3	4.80	37	59.70	22	35.50	
รวม	380	10	2.60	210	55.30	160	42.10	0.264

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

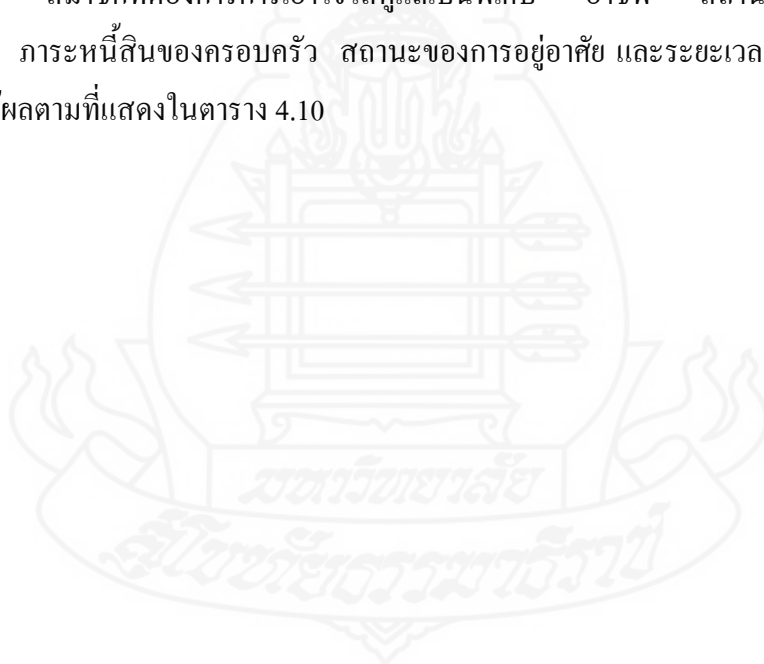
คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย						P value*
		ไม่ดี		ปานกลาง		ดี		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว								
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ และมีเหลือเก็บ	145	2	1.40	81	55.90	62	42.80	0.013
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเก็บ	144	2	1.40	74	51.40	68	47.20	
พอใช้ แต่ต้องประหยัดอย่างมาก	58	4	6.90	30	51.70	24	41.40	
ไม่พอใช้ ต้องกู้ยืม	43	2	4.70	32	74.40	9	20.90	
รวม	390	10	2.60	217	55.60	163	41.80	
ภาระหนี้สินของครอบครัว								
ไม่มีหนี้สิน	141	5	3.50	88	62.40	48	34.00	0.018
มีหนี้สิน	248	5	2.00	129	52.00	114	46.00	
รวม	389	10	2.60	217	55.80	162	41.60	
สถานะของการอยู่อาศัย								
บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ	147	4	2.70	86	58.50	57	38.80	0.156
บ้านของครอบครัวหรือบิดามารดา	60	1	1.70	27	45.00	32	53.30	
บ้านเช่า/ห้องเช่า	64	1	1.60	42	65.60	21	32.80	
อื่นๆ	120	4	3.30	63	52.50	53	44.20	
รวม	391	10	2.60	218	55.80	163	41.70	
ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน								
ไม่เกิน 1 ปี - 10 ปี	110	3	2.70	48	43.60	59	53.60	0.005
11 - 20 ปี	128	1	0.80	81	63.30	46	35.90	
21 - 30 ปี	63	0	0.00	32	50.80	31	49.20	
31 ปี ขึ้นไป	64	4	6.30	40	62.50	20	31.30	
รวม	365	8	2.20	201	55.10	156	42.70	
การเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน								
ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมใดเลย	46	3	6.50	26	56.50	17	37.00	0.503
เข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้งคราว	269	5	1.90	150	55.80	114	42.40	
เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง	74	2	2.70	41	55.40	31	41.90	
รวม	389	10	2.60	217	55.80	162	41.60	

P value* เป็นการวิเคราะห์แบบ Univariate ด้วยสถิติ Chi-square

*** ไม่สามารถนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกันทางสถิติได้ เนื่องจากเป็นค่าหวังที่น้อยกว่า 5 มีมากกว่า 20%

ข้อมูลที่น่าสนใจในตารางที่ 4.9 แสดงให้เห็นว่า คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตด้านร่างกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ การศึกษา สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ อาชีพ สถานภาพทางการเงิน ภาระหนี้สินของครอบครัว ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน ส่วนคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตด้านร่างกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานะของการอยู่อาศัย และการเข้าร่วมกิจกรรมภายในชุมชน

จากตารางที่ 4.9 เป็นการวิเคราะห์แบบ Univariate โดยใช้สถิติ Chi-square ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ที่ไม่นำปัจจัยอื่นมาร่วมพิจารณาด้วย ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ใหม่โดยใช้การวิเคราะห์แบบ multivariate คือมีการนำปัจจัยอื่นมาพิจารณาร่วมด้วย โดยจะเลือกเฉพาะปัจจัยที่มีค่า $p\text{-value} < 0.2$ มาร่วมคำนวณโดยใช้สถิติ Linear Regression ซึ่งคุณลักษณะที่นำมาใช้มีทั้งหมด 11 คุณลักษณะ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ อาชีพ สถานภาพทางการเงินของครอบครัว ภาระหนี้สินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย และระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน ได้ผลตามที่แสดงในตาราง 4.10

ตารางที่ 4.10 แสดงค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบMultivariate ด้วย 11 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	Coefficient(B)	Sig.
เพศ		
ชาย		
หญิง	-1.090	0.020
อายุ		
15-30 ปี	0.260	0.733
31-45 ปี		
46-60 ปี	-0.935	0.081
มากกว่า 60 ปี	-2.854	0.003
การศึกษา		
ประถมศึกษา	-0.456	0.509
มัธยมศึกษา	-0.654	0.218
ปริญญาตรี		
อื่นๆ	-0.499	0.556
สถานภาพสมรส		
โสด	0.208	0.754
สมรส		
หม้าย, หย่าร้าง	-1.239	0.145
บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว		
รักใคร่กันดี ถ้อยทีถ้อยอาศัย		
ถกเถียงกันบ้างแต่ก็ฟังเหตุผล	0.518	0.248
ถกเถียงกันบ่อย ทะเลาะกัน	-0.273	0.766
สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลพิเศษ		
มีเด็กอ่อน , คนชรา , คนป่วย		
ไม่มีเลย	1.446	0.001

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	Coefficient(B)	Sig.
อาชีพ		
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ		
บริษัทเอกชน	0.112	0.875
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	-0.110	0.894
รับจ้างทั่วไป	-0.523	0.483
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	-1.150	0.188
อื่นๆ	-0.229	0.829
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว		
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ และมีเหลือเก็บ	-0.054	0.916
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเก็บ		
พอใช้ แต่ต้องประหยัดอย่างมาก	-1.191	0.072
ไม่พอใช้ ต้องกู้ยืม	-1.842	0.014
ภาระหนี้สินของครอบครัว		
ไม่มีหนี้สิน		
มีหนี้สิน	0.682	0.185
สถานะของการอยู่อาศัย		
บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ		
บ้านของครอบครัวหรือบิดามารดา	1.211	0.082
บ้านเช่า/ห้องเช่า	-1.814	0.009
อื่นๆ	-0.772	0.224
ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน		
ไม่เกิน 1 ปี - 10 ปี	1.399	0.015
11 - 20 ปี		
21 - 30 ปี	1.079	0.095
31 ปี ขึ้นไป	-0.696	0.316

$R^2 = 0.262$, sig = 0.000

ข้อมูลที่น่าสนใจในตารางที่ 4.10 แสดงให้เห็นว่า เมื่อควบคุมด้วยปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว 11 คุณลักษณะ คือ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ อาชีพ สถานภาพทางการเงินของครอบครัว ภาระหนี้สินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย และระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน

ผลของการวิเคราะห์ด้วย Linear Regression พบว่า มี 6 คุณลักษณะที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ได้แก่ เพศ อายุ สมาชิกในครอบครัวที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ สถานภาพทางการเงิน สถานะของการอยู่อาศัย และระยะเวลาของการอยู่อาศัย เมื่อนำปัจจัยเหล่านี้มาวิเคราะห์แบบ multivariate ด้วยสถิติ Linear Regression อีกครั้ง ได้ผลตามที่แสดงในตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย และค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบMultivariate ด้วย 6 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	Mean	SD	Coefficient(B)	Sig.
เพศ					
ชาย	220	25.627	1.150		
หญิง	171	24.813	4.534	-1.393	0.001
รวม	391	25.271	4.335		
อายุ					
15-30 ปี	77	26.234	3.940	0.458	0.469
31-45 ปี	124	26.073	3.731		
46-60 ปี	159	24.956	4.323	-1.158	0.026
มากกว่า 60 ปี	31	21.290	5.248	-4.501	0.000
รวม	391	25.271	4.335		
สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลพิเศษ					
มีเด็กอ่อน , คนชรา , คนป่วย	149	24.403	4.673		
ไม่มีเลย	241	25.789	4.030	1.588	0.000
รวม	390	25.259	4.334		
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว					
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ และมีเหลือเก็บ	145	25.745	4.057		
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเก็บ	144	25.604	4.271	0.234	0.624
พอใช้ แต่ต้องประหยัดอย่างมาก	58	24.793	4.898	-0.778	0.228
ไม่พอใช้ ต้องกู้ยืม	43	23.186	4.182	-1.514	0.034
รวม	390	25.269	4.341		
สถานะของการอยู่อาศัย					
บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ	147	24.946	4.349		
บ้านของครอบครัวหรือบิดามารดา	60	26.667	4.478	1.184	0.070
บ้านเช่า/ห้องเช่า	64	24.266	3.977	-1.967	0.003
อื่นๆ	120	25.508	4.284	-0.675	0.206
รวม	391	25.271	4.335		

ตาราง 4.11 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	Mean	SD	Coefficient(B)	Sig.
ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน					
ไม่ถึง 1 ปี - 10 ปี	110	26.109	4.354	1.566	0.005
11 - 20 ปี	128	24.992	3.513		
21 - 30 ปี	63	26.476	4.212	1.135	0.064
31 ปี ขึ้นไป	64	23.766	5.233	-0.825	0.197
รวม	365	25.370	4.316		

$R^2 = 0.245$, sig = 0.000

ข้อมูลที่น่าเสนอในตารางที่ 4.11 แสดงให้เห็นว่า เมื่อควบคุมด้วยปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว 5 คุณลักษณะที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ได้แก่ เพศ อายุ สมาชิกในครอบครัวที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ สถานภาพทางการเงินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย และระยะเวลาของการอยู่อาศัย พบว่า คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ได้แก่

1. เพศ หัวหน้าครอบครัวที่เป็นชายจะมีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกายดีกว่าหัวหน้าครอบครัวที่เป็นหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. อายุ หัวหน้าครอบครัวที่มีอายุเพิ่มมากขึ้น มีแนวโน้มที่จะมีคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกายลดลง และคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกายจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่ออายุของหัวหน้าครอบครัวมากกว่า 45 ปี ขึ้นไป

3. สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ หัวหน้าครอบครัวที่ไม่มีสมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษในครอบครัว จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกายดีกว่าหัวหน้าครอบครัวที่ต้องดูแลสมาชิกพิเศษที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. สถานภาพทางการเงิน เมื่อเปรียบเทียบสถานภาพทางการเงินของหัวหน้าครอบครัวที่มีพอใช้กับความจำเป็นและมีเก็บแล้ว หัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินแบบพอกินพอใช้แต่ต้องประหยัดอย่างมาก จะมีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายลดลงไปบ้างแต่ยังไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่หัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินแบบที่เงินไม่พอใช้ต้องกู้ยืมคนอื่นนั้น จะมีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายที่ลดลงอย่างมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5. สถานะของการอยู่อาศัย หัวหน้าครอบครัวที่ต้องเช่าบ้านคนอื่นอยู่ จะมีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเทียบกับหัวหน้าครอบครัวที่มีบ้านเป็นของตนเอง

6. ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน หัวหน้าครอบครัวที่อยู่อาศัยในชุมชนไม่เกิน 10 ปี จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกายที่ดีกว่าผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนเกิน 10 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และคุณภาพชีวิตด้านร่างกายมีแนวโน้มลดลงในผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป

สำหรับคุณลักษณะอื่นๆ นอกเหนือจาก 6 คุณลักษณะที่กล่าวข้างต้นนั้น ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านร่างกายอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 4.12 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวกับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจของกลุ่มตัวอย่าง

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ						P value*
		ไม่ดี		ปานกลาง		ดี		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพศ								
ชาย	221	4	1.80	108	48.90	109	49.30	
หญิง	174	7	4.00	92	52.90	75	43.10	
รวม	395	11	2.80	200	50.60	184	46.60	0.131
อายุ								
15-30 ปี	77	4	5.20	38	49.40	35	45.50	
31-45 ปี	123	3	2.40	64	52.00	56	45.50	
46-60 ปี	162	2	1.20	75	46.30	85	52.50	
มากกว่า 60 ปี	33	2	6.10	23	69.70	8	24.20	
รวม	395	11	2.80	200	50.60	184	46.60	0.015
การศึกษา								
ประถมศึกษา	86	5	5.80	51	59.30	30	34.90	
มัธยมศึกษา	159	1	0.60	84	52.80	74	46.50	
ปริญญาตรี	119	3	2.50	52	43.70	64	53.80	
อื่นๆ	27	1	3.70	12	44.40	14	51.90	
รวม	391	10	2.60	199	50.90	182	46.50	0.030
ศาสนา								
พุทธ	351	10	2.80	181	51.60	160	45.60	
คริสต์	2	0	0.00	0	0.00	2	100.00	
อิสลาม	42	1	2.40	19	45.20	22	52.40	
รวม	395	11	2.80	200	50.60	184	46.60	***
สถานภาพสมรส								
โสด	106	5	4.70	53	50.00	48	45.30	
สมรส	259	4	1.50	131	50.60	124	47.90	
หม้าย, หย่าร้าง	29	2	6.90	15	41.70	12	41.40	
รวม	394	11	2.80	199	50.50	184	46.70	0.419

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ						P value*
		ไม่ดี		ปานกลาง		ดี		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
จำนวนสมาชิกในครอบครัว								
1-2 คน	62	4	6.50	29	46.80	29	46.80	
3 คนขึ้นไป	333	7	2.10	171	51.40	155	46.50	
รวม	395	11	2.80	200	50.60	184	46.60	0.589
บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว								
รักใคร่กันดี ถ้อยทีถ้อยอาศัย	195	4	2.10	91	46.70	100	51.30	
ถกเถียงกันบ้างแต่ก็ฟังเหตุผล	172	3	1.70	92	53.50	77	44.80	
ถกเถียงกันบ่อย ทะเลาะกัน	23	4	17.40	14	60.90	5	21.70	
รวม	390	11	2.80	197	50.50	182	46.70	0.001
สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลพิเศษ								
มีเด็กอ่อน, คนชรา, คนป่วย	147	6	4.10	85	57.80	56	38.10	
ไม่มีเลย	247	5	2.00	114	46.20	128	51.80	
รวม	394	11	2.80	199	50.50	184	46.70	0.006
อาชีพ								
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	118	1	0.80	52	44.10	65	55.10	
บริษัทเอกชน	67	1	3.00	26	38.80	39	58.20	
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	61	4	6.60	32	52.50	25	41.00	
รับจ้างทั่วไป	74	2	2.70	48	64.90	24	32.40	
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	47	2	4.30	30	63.80	15	31.90	
อื่นๆ	26	0	0.00	10	38.50	16	61.50	
รวม	393	11	2.80	198	50.40	184	46.80	0.001
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน								
มีรายได้ ไม่เกิน 20,000 บาท	237	7	3.00	126	53.20	104	43.90	
มีรายได้ 20,001 บาท ขึ้นไป	86	2	2.30	33	38.40	51	59.30	
ไม่มีรายได้ รายได้ไม่แน่นอน	61	2	3.30	34	55.70	25	41.00	
รวม	384	11	2.90	193	50.30	180	46.90	0.043

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ						P value*
		ไม่ดี		ปานกลาง		ดี		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว								
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ และมีเหลือเก็บ	145	3	2.10	63	43.40	79	54.50	0.016
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเก็บ	148	5	3.40	75	50.70	68	45.90	
พอใช้ แต่ต้องประหยัดอย่างมาก	58	1	1.70	32	55.20	25	43.10	
ไม่พอใช้ ต้องกู้ยืม	44	2	4.50	30	68.20	12	27.30	
รวม	395	11	2.80	200	50.60	184	46.60	
ภาระหนี้สินของครอบครัว								
ไม่มีหนี้สิน	143	4	2.80	75	52.40	64	44.80	0.623
มีหนี้สิน	250	7	2.80	124	49.60	119	47.60	
รวม	393	11	2.80	199	50.60	183	46.60	
สถานะของการอยู่อาศัย								
บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ	147	3	2.00	73	49.70	71	48.30	0.001
บ้านของครอบครัวหรือบิดามารดา	61	1	1.60	23	37.70	37	60.70	
บ้านเช่า/ห้องเช่า	65	3	4.70	45	70.30	16	25.00	
อื่นๆ	122	4	3.30	58	47.50	60	49.20	
รวม	394	11	2.80	199	50.50	184	46.70	
ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน								
ไม่ถึง 1 ปี - 10 ปี	109	3	2.80	57	52.30	49	45.00	0.025
11 - 20 ปี	134	3	2.20	75	56.00	56	41.80	
21 - 30 ปี	63	1	1.60	21	33.30	41	65.10	
31 ปี ขึ้นไป	64	2	3.10	34	53.10	28	43.80	
รวม	370	9	2.40	187	50.50	174	47.00	
การเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน								
ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมใดเลย	48	3	6.30	26	54.20	19	39.60	0.313
เข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้งบางคราว	269	6	2.20	139	51.70	124	46.10	
เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง	76	2	2.60	35	46.10	39	51.30	
รวม	393	11	2.80	200	50.90	182	46.30	

P value* เป็นการวิเคราะห์แบบ Univariate ด้วยสถิติ Chi-square

*** ไม่สามารถนำข้อมูลมาเปรียบเทียบทางสถิติได้ เนื่องจากค่าหวังของข้อมูลที่มีน้อยกว่า 5 มีมากกว่า 20%

ข้อมูลที่น่าสนใจในตารางที่ 4.12 แสดงให้เห็นว่า คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตด้านจิตใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ การศึกษา บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพทางการเงิน สถานะของการอยู่อาศัย ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน ส่วนคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตด้านจิตใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว ภาระหนี้สินของครอบครัว และการเข้าร่วมกิจกรรมภายในชุมชน

จากตารางที่ 4.12 เป็นการวิเคราะห์แบบ Univariate โดยใช้สถิติ Chi-square ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ที่ไม่นำปัจจัยอื่นมาร่วมพิจารณาด้วย ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ใหม่โดยใช้การวิเคราะห์แบบ multivariate คือมีการนำปัจจัยอื่นมาพิจารณาร่วมด้วย โดยจะเลือกเฉพาะปัจจัยที่มีค่า $p\text{-value} < 0.2$ มาร่วมคำนวณโดยใช้สถิติ Linear Regression ซึ่งคุณลักษณะที่นำมาใช้มีทั้งหมด 10 คุณลักษณะ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพทางการเงินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย และระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน

ตารางที่ 4.13 แสดงค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบMultivariate ด้วย 11 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	Coefficient(B)	Sig.
เพศ		
ชาย		
หญิง	-0.477	0.254
อายุ		
15-30 ปี	-0.741	0.227
31-45 ปี		
46-60 ปี	0.298	0.533
มากกว่า 60 ปี	-1.683	0.037
การศึกษา		
ประถมศึกษา	-0.313	0.616
มัธยมศึกษา	0.038	0.938
ปริญญาตรี		
อื่นๆ	0.851	0.268
บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว		
รักใคร่กันดี ถ้อยทีถ้อยอาศัย		
ถกเถียงกันบ้างแต่ก็ฟังเหตุผล	-0.121	0.761
ถกเถียงกันบ่อย ทะเลาะกัน	-3.229	0.000
สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลพิเศษ		
มีเด็กอ่อน , คนชรา , คนป่วย	-0.745	0.064
ไม่มีเลย		
อาชีพ		
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ		
บริษัทเอกชน	-0.049	0.940
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	-0.494	0.497
รับจ้างทั่วไป	-1.262	0.059
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	-0.860	0.307
อื่นๆ	0.560	0.582

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	Coefficient(B)	Sig.
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
มีรายได้ ไม่เกิน 20,000 บาท	-0.181	0.724
มีรายได้ 20,001 บาท ขึ้นไป		
ไม่มีรายได้ รายได้ไม่แน่นอน	-0.298	0.706
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว		
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ และมีเหลือเก็บ	0.412	0.361
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเก็บ		
พอใช้ แต่ต้องประหยัดอย่างมาก	-0.237	0.688
ไม่พอใช้ ต้องกู้ยืม	-0.332	0.611
สถานะของการอยู่อาศัย		
บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ		
บ้านของครอบครัวหรือบิดามารดา	0.963	0.111
บ้านเช่า/ห้องเช่า	-1.446	0.020
อื่นๆ	-0.507	0.384
ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน		
ไม่เกิน 1 ปี - 10 ปี	0.902	0.078
11 - 20 ปี		
21 - 30 ปี	1.460	0.012
31 ปี ขึ้นไป	0.094	0.880

$R^2 = 0.211$, sig = 0.000

จากตารางที่ 4.13 แสดงให้เห็นผลของการวิเคราะห์ด้วย Linear Regression พบว่า มีเพียง 4 คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่สัมพันธ์กับคะแนนของคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ได้แก่ อายุ บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย และระยะเวลาของการอยู่อาศัย เมื่อนำปัจจัยเหล่านี้มาวิเคราะห์แบบ multivariate ด้วยสถิติ Linear Regression อีกครั้ง ได้ผลตามที่แสดงในตาราง 4.14

ตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ และค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วย 4 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	N	Mean	SD	Coefficient(B)	Sig.
อายุ					
15-30 ปี	77	21.584	4.073	-0.512	0.359
31-45 ปี	123	22.114	3.405		
46-60 ปี	162	22.648	3.599	0.542	0.237
มากกว่า 60 ปี	33	20.273	3.651	-1.917	0.008
รวม	395	22.076	3.690		
บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว					
รักใคร่กันดี ถ้อยทีถ้อยอาศัย	195	22.282	3.649		
ถกเถียงกันบ้างแต่ก็ฟังเหตุผล	172	22.273	3.488	-0.130	0.735
ถกเถียงกันบ่อย ทะเลาะกัน	23	18.870	4.372	-3.815	0.000
รวม	390	22.077	3.704		
สถานะของการอยู่อาศัย					
บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ	147	22.225	3.532		
บ้านของครอบครัวหรือบิดามารดา	61	22.934	3.785	1.038	0.075
บ้านเช่า/ห้องเช่า	64	20.516	3.537	-1.900	0.001
อื่นๆ	122	22.287	3.734	-0.184	0.697
รวม	394	22.076	3.695		
ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน					
ไม่เกิน 1 ปี - 10 ปี	109	22.018	3.930	0.871	0.075
11 - 20 ปี	134	21.933	3.112	1.100	0.044
21 - 30 ปี	63	23.318	3.684	-0.512	0.365
31 ปี ขึ้นไป	64	21.656	4.064		
รวม	370	22.146	3.662		

$R^2 = 0.162$, sig = 0.000

ข้อมูลที่น่าสนใจในตารางที่ 4.14 แสดงให้เห็นว่า เมื่อควบคุมด้วยปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว 4 คุณลักษณะ คือ อายุ บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สมาชิกที่ต้องการการเอาใจดูแลเป็นพิเศษ และระยะเวลาของการอยู่อาศัย พบว่าคุณลักษณะที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ได้แก่

1. อายุ หัวหน้าครอบครัวที่มีอายุ มากกว่า 60 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว หัวหน้าครอบครัวที่มีบรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแบบตึงเครียดบ้างแต่ก็พึงเหตุผลมีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจลดลง เมื่อเทียบกับหัวหน้าครอบครัวที่มีบรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว แบบร่าเริงดีด้อยที่ด้อยอาศัย และคุณภาพชีวิตด้านจิตใจลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในหัวหน้าครอบครัวที่มีบรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแบบตึงเครียดน้อย ทะเลาะกัน

3. สถานะของการอยู่อาศัย หัวหน้าครอบครัวที่อาศัยอยู่ในบ้านเช่าจะมีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเทียบกับหัวหน้าครอบครัวที่มีบ้านเป็นของตนเอง

4. ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน หัวหน้าครอบครัวที่อยู่อาศัยในชุมชนไม่เกิน 1 ปี – 10 ปี จะมีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจดีขึ้นแต่ยังไม่มีความสำคัญทางสถิติ ส่วนหัวหน้าครอบครัวที่อยู่อาศัยในชุมชน 11 – 20 ปี จะมีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่หัวหน้าครอบครัวที่อยู่อาศัยในชุมชน 21 – 30 ปี จะมีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจลดลงแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเทียบกับผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนตั้งแต่ 31 ปี ขึ้นไป

ตารางที่ 4.15 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวกับคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม						P value*
		ไม่ดี		ปานกลาง		ดี		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพศ								
ชาย	222	31	14.00	140	63.10	51	23.00	
หญิง	169	21	12.40	122	72.20	26	15.40	
รวม	391	52	13.30	262	67.00	77	19.70	0.300
อายุ								
15-30 ปี	77	6	7.80	49	63.60	22	28.60	
31-45 ปี	123	12	9.80	87	70.70	24	19.50	
46-60 ปี	159	19	11.90	111	69.80	29	18.20	
มากกว่า 60 ปี	32	15	46.90	15	46.90	2	6.30	
รวม	391	52	13.30	262	67.00	77	19.70	0.000
การศึกษา								
ประถมศึกษา	85	20	23.50	53	62.40	12	14.10	
มัธยมศึกษา	157	20	12.70	104	66.20	33	21.00	
ปริญญาตรี	118	9	7.60	86	72.90	23	19.50	
อื่นๆ	27	2	7.40	17	63.00	8	29.60	
รวม	387	51	13.20	260	67.20	76	19.60	0.019
ศาสนา								
พุทธ	349	46	13.20	231	66.20	72	20.60	
คริสต์	2	0	0.00	2	100.00	0	0.00	
อิสลาม	40	6	15.00	29	72.50	5	12.50	
รวม	391	52	13.30	262	67.00	77	19.70	***
สถานภาพสมรส								
โสด	106	8	7.50	69	65.10	29	27.40	
สมรส	258	38	14.70	176	68.20	44	17.10	
หม้าย, หย่าร้าง	26	6	23.10	16	61.50	4	15.40	
รวม	390	52	13.30	261	66.90	77	19.70	0.013

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม						P value*
		ไม่ดี		ปานกลาง		ดี		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
จำนวนสมาชิกในครอบครัว								
1-2 คน	60	8	13.30	43	71.70	9	15.00	
3 คนขึ้นไป	331	44	13.30	219	66.20	68	20.50	
รวม	391	52	13.30	262	67.00	77	19.70	0.487
บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว								
รักใคร่กันดี ถ้อยทีถ้อยอาศัย	194	27	13.90	126	64.90	41	21.10	
ถกเถียงกันบ้างแต่ก็ฟังเหตุผล	170	19	11.20	119	70.00	32	18.80	
ถกเถียงกันบ่อย ทะเลาะกัน	22	6	27.30	12	54.50	4	18.20	
รวม	386	52	13.50	257	66.60	77	19.90	0.426
สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลพิเศษ								
มีเด็กอ่อน, คนชรา, คนป่วย	145	21	14.50	92	63.40	32	22.10	
ไม่มีเลย	244	30	12.30	170	69.70	44	18.00	
รวม	389	32	22.10	44	18.00	76	19.50	0.757
อาชีพ								
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	117	7	6.00	82	70.10	28	23.90	
บริษัทเอกชน	67	6	9.00	48	71.60	13	19.40	
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	60	12	20.00	41	68.30	7	11.70	
รับจ้างทั่วไป	74	9	12.20	49	66.20	16	21.60	
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	45	11	24.40	29	64.40	5	11.10	
อื่นๆ	26	6	23.10	12	46.20	8	30.80	
รวม	389	51	13.10	261	67.10	77	19.80	0.011
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน								
มีรายได้ไม่เกิน 20,000 บาท	235	26	11.10	162	68.90	47	20.00	
มีรายได้ 20,001 บาท ขึ้นไป	85	8	9.40	62	72.90	15	17.60	
ไม่มีรายได้ รายได้ไม่แน่นอน	61	15	24.60	33	54.10	13	21.30	
รวม	381	49	12.90	257	67.50	75	19.70	0.315

ตารางที่ 4.15 ต่อ

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม						P value*
		ไม่ดี		ปานกลาง		ดี		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว								
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ และมีเหลือเก็บ	145	12	8.30	99	68.30	34	23.40	0.016
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเก็บ	145	23	15.90	91	62.80	31	21.40	
พอใช้ แต่ต้องประหยัดอย่างมาก	56	8	14.30	38	67.90	10	17.90	
ไม่พอใช้ ต้องกู้ยืม	45	9	20.00	34	75.60	2	4.40	
รวม	391	52	13.30	262	67.00	77	19.70	
ภาระหนี้สินของครอบครัว								
ไม่มีหนี้สิน	142	24	16.90	92	64.80	26	18.30	0.168
มีหนี้สิน	248	27	10.90	170	68.50	51	20.60	
รวม	390	51	13.10	262	67.20	77	19.70	
สถานะของการอยู่อาศัย								
บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ	143	20	14.00	99	69.20	24	16.80	0.057
บ้านของครอบครัวหรือบิดามารดา	61	8	13.10	38	62.30	15	24.60	
บ้านเช่า/ห้องเช่า	66	14	21.20	42	63.60	10	15.20	
อื่นๆ	120	9	7.50	83	69.20	28	23.30	
รวม	390	51	13.10	262	67.20	77	19.70	
ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน								
ไม่เกิน 1 ปี - 10 ปี	110	17	15.50	69	62.70	24	21.80	0.341
11 - 20 ปี	134	14	10.40	95	70.90	25	18.70	
21 - 30 ปี	62	7	11.30	40	64.50	15	24.20	
31 ปี ขึ้นไป	63	11	17.50	44	69.80	8	12.70	
รวม	369	49	13.30	248	67.20	72	19.50	
การเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน								
ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมใดเลย	49	10	20.40	32	65.30	7	14.30	0.220
เข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้งบางคราว	266	31	11.70	180	67.70	55	20.70	
เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง	74	11	14.90	49	66.20	14	18.90	
รวม	389	52	13.40	261	67.10	76	19.50	

P value* เป็นการวิเคราะห์แบบ Univariate ด้วยสถิติ Chi-square

*** ไม่สามารถนำข้อมูลมาเปรียบเทียบทางสถิติได้ เนื่องจากค่าของข้อมูลที่นับได้น้อยกว่า 5 มีมากกว่า 20%

ข้อมูลที่น่าสนใจในตารางที่ 4.15 แสดงให้เห็นว่า คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ สถานภาพทางการเงินของครอบครัว ส่วนคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ จำนวนสมาชิกในครอบครัว บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ภาระหนี้สินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน และการเข้ากิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน

จากตารางที่ 4.15 เป็นการวิเคราะห์แบบ Univariate โดยใช้สถิติ Chi-square ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ที่ไม่นำปัจจัยอื่นมารวมพิจารณาด้วย ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ใหม่โดยใช้การวิเคราะห์แบบ multivariate คือมีการนำปัจจัยอื่นมาพิจารณาร่วมด้วย โดยจะเลือกเฉพาะปัจจัยที่มีค่า $p\text{-value} < 0.2$ มารวมคำนวณโดยใช้สถิติ Linear Regression ซึ่งคุณลักษณะที่นำมาใช้มีทั้งหมด 7 คุณลักษณะ ได้แก่ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ สถานภาพทางการเงินของครอบครัว ภาระหนี้สินของครอบครัว และสถานะของการอยู่อาศัย

ตารางที่ 4.16 แสดงค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบMultivariate ด้วย 11 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม

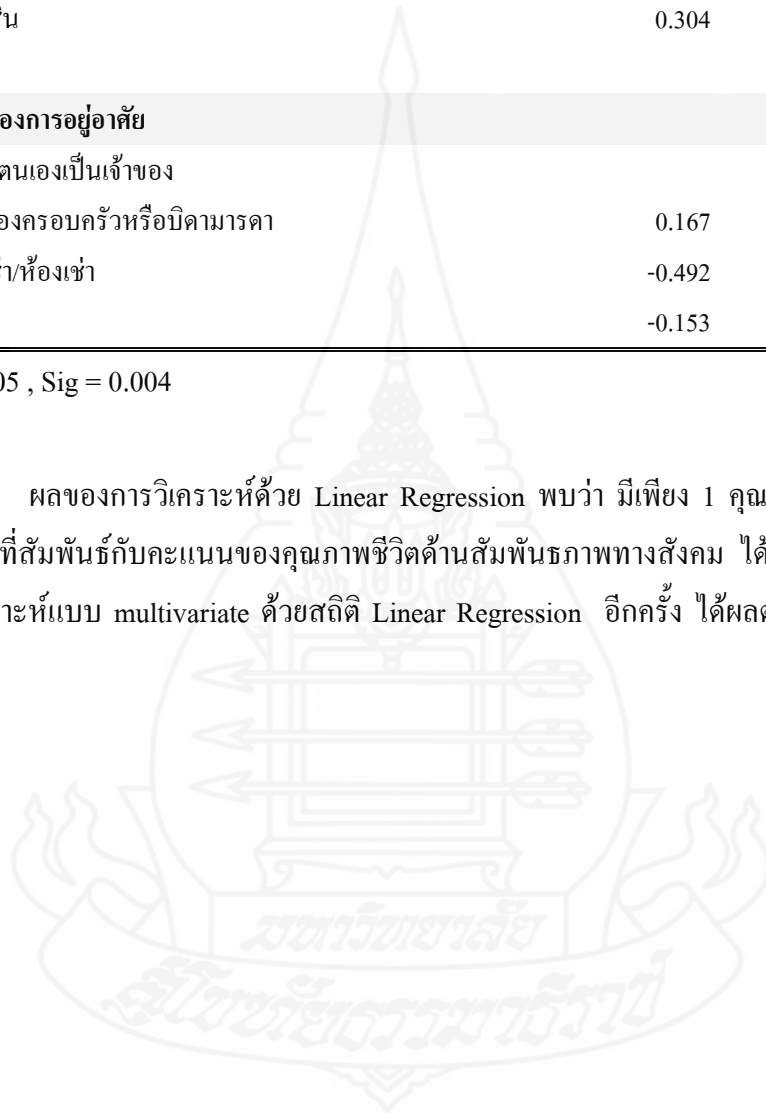
คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	Coefficient(B)	Sig.
อายุ		
15-30 ปี	0.084	0.829
31-45 ปี	-0.085	0.735
46-60 ปี		
มากกว่า 60 ปี	-1.657	0.000
การศึกษา		
ประถมศึกษา	-0.231	0.456
มัธยมศึกษา		
ปริญญาตรี	-0.037	0.887
อื่นๆ	0.252	0.553
สถานภาพสมรส		
โสด	0.302	0.337
สมรส		
หม้าย , หย่าร้าง	0.101	0.816
อาชีพ		
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ		
บริษัทเอกชน	-0.332	0.352
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	-0.393	0.320
รับจ้างทั่วไป	-0.005	0.988
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	-0.343	0.408
อื่นๆ	-0.173	0.739
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว		
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ และมีเหลือเก็บ		
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเก็บ	-0.210	0.400
พอใช้ แต่ต้องประหยัดอย่างมาก	-0.637	0.055
ไม่พอใช้ ต้องกู้ยืม	-0.562	0.158

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	Coefficient(B)	Sig.
ภาระหนี้สินของครอบครัว		
ไม่มีหนี้สิน		
มีหนี้สิน	0.304	0.228
รวม		
สถานะของการอยู่อาศัย		
บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ		
บ้านของครอบครัวหรือบิดามารดา	0.167	0.626
บ้านเช่า/ห้องเช่า	-0.492	0.130
อื่นๆ	-0.153	0.630

$R^2 = 0.105$, Sig = 0.004

ผลของการวิเคราะห์ด้วย Linear Regression พบว่า มีเพียง 1 คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่สัมพันธ์กับคะแนนของคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม ได้แก่ อายุ และเมื่อนำมาวิเคราะห์แบบ multivariate ด้วยสถิติ Linear Regression อีกครั้ง ได้ผลตามที่แสดงในตาราง 4.17

ตารางที่ 4.17 แสดงค่าแสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม และค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วยปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	Mean	SD	Coefficient(B)	Sig.
อายุ					
15-30 ปี	77	10.234	2.212	0.404	0.144
31-45 ปี	123	9.764	1.775	-0.066	0.782
46-60 ปี	159	9.830			
มากกว่า 60 ปี	32	8.000	2.095	-1.830	0.000
รวม	391	9.739	2.050		

$R^2 = 0.017$, sig = 0.000

ข้อมูลที่น่าสนใจในตารางที่ 4.17 แสดงให้เห็นว่า เมื่อควบคุมด้วยปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว 1 คุณลักษณะ คือ อายุ พบว่า คุณภาพชีวิตทางด้านสัมพันธภาพทางสังคมของหัวหน้าครอบครัวมีแนวโน้มลดลงเมื่ออายุเพิ่มมากขึ้น และจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป

สำหรับคุณลักษณะอื่นๆ นอกเหนือจากคุณลักษณะที่กล่าวข้างต้นนั้น ไม่พบว่ามี ความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4.18 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวกับคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่าง

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม						P value*
		ไม่ดี		ปานกลาง		ดี		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพศ								
ชาย	221	16	7.20	172	77.80	33	14.90	
หญิง	173	8	4.60	146	84.40	19	11.00	
รวม	394	24	6.10	318	80.70	52	13.20	0.762
อายุ								
15-30 ปี	76	3	3.90	59	77.60	14	18.40	
31-45 ปี	125	6	4.80	102	81.60	17	13.60	
46-60 ปี	160	10	6.30	131	81.90	19	11.90	
มากกว่า 60 ปี	33	5	15.20	26	78.80	2	6.10	
รวม	397	24	6.10	318	80.70	52	13.20	0.066
การศึกษา								
ประถมศึกษา	85	9	10.60	72	84.70	4	4.70	
มัธยมศึกษา	158	7	4.40	130	82.30	21	13.30	
ปริญญาตรี	120	7	5.80	93	77.50	20	16.70	
อื่นๆ	27	1	3.70	19	70.40	7	25.90	
รวม	390	24	6.20	314	80.50	52	13.30	0.007
ศาสนา								
พุทธ	351	23	6.60	279	79.50	49	14.00	
คริสต์	2	0	0.00	2	100.00	0	0.00	
อิสลาม	41	1	2.40	37	90.20	3	7.30	
รวม	394	24	0.10	318	80.70	52	13.20	***
สถานภาพสมรส								
โสด	104	3	2.90	82	78.80	19	18.30	
สมรส	260	18	6.90	214	82.30	28	10.80	
หม้าย, หย่าร้าง	29	3	10.30	21	72.40	5	17.20	
รวม	393	24	6.10	317	80.70	52	13.20	0.073

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม						P value*
		ไม่ดี		ปานกลาง		ดี		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
จำนวนสมาชิกในครอบครัว								
1-2 คน	61	5	8.20	45	73.80	11	18.00	
3 คนขึ้นไป	333	19	5.70	273	82.00	41	12.30	
รวม	394	24	6.10	318	80.70	52	13.20	0.594
บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว								
รักใคร่กันดี ถ้อยทีถ้อยอาศัย	94	12	6.20	153	78.90	29	14.90	
ถกเถียงกันบ้างแต่ก็ฟังเหตุผล	172	8	4.70	145	84.30	19	11.00	
ถกเถียงกันบ่อย ทะเลาะกัน	23	4	17.40	16	69.60	3	13.00	
รวม	389	24	6.20	314	80.70	51	13.10	0.383
สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลพิเศษ								
มีเด็กอ่อน , คนชรา , คนป่วย	148	8	5.40	118	79.70	22	14.90	
ไม่มีเลย	245	16	6.50	199	81.20	30	12.20	
รวม	393	24	6.10	317	80.70	52	13.20	0.408
อาชีพ								
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	118	5	4.20	93	78.80	20	16.90	
บริษัทเอกชน	67	2	3.00	58	86.60	7	10.40	
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	60	2	3.30	49	81.70	9	15.00	
รับจ้างทั่วไป	74	10	13.50	62	83.80	2	2.70	
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	47	3	6.40	39	83.00	5	10.60	
อื่นๆ	26	2	7.70	15	57.70	9	34.60	
รวม	392	24	6.10	316	80.60	52	13.30	0.001
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน								
มีรายได้ไม่เกิน 20,000 บาท	232	12	5.20	193	83.20	27	11.60	
มีรายได้ 20,001 บาท ขึ้นไป	87	4	4.60	69	79.30	14	16.10	
ไม่มีรายได้ รายได้ไม่แน่นอน	63	8	12.70	45	71.40	10	15.90	
รวม	382	24	6.30	307	80.40	51	13.40	0.490

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม						P value*
		ไม่ดี		ปานกลาง		ดี		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว								
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ และมีเหลือเก็บ	164	4	2.70	112	76.70	30	20.50	
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเก็บ	146	11	7.50	118	80.80	17	11.60	
พอใช้ แต่ต้องประหยัดอย่างมาก	57	3	5.30	50	87.70	4	7.00	
ไม่พอใช้ ต้องกู้ยืม	44	6	13.60	37	84.10	1	2.30	
รวม	393	24	6.10	317	80.70	52	13.20	0.00
ภาระหนี้สินของครอบครัว								
ไม่มีหนี้สิน	143	12	8.40	109	76.20	22	15.40	
มีหนี้สิน	249	12	4.80	207	83.10	30	12.00	
รวม	392	24	6.10	316	80.60	52	13.30	0.959
สถานะของการอยู่อาศัย								
บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ	146	9	6.20	116	79.50	21	14.40	
บ้านของครอบครัวหรือบิดามารดา	60	2	3.30	51	85.50	7	11.70	
บ้านเช่า/ห้องเช่า	66	5	7.60	57	86.40	4	6.10	
อื่นๆ	121	8	6.60	93	76.90	20	16.50	
รวม	393	24	6.10	317	80.70	52	13.20	0.356
ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน								
ไม่เกิน 1 - 10 ปี	8	8	7.20	87	78.40	16	14.40	
11 - 20 ปี	5	5	3.80	104	79.40	22	16.80	
21 - 30 ปี	2	2	3.20	52	82.50	9	14.30	
31 ปี ขึ้นไป	7	7	10.90	53	82.80	4	6.30	
รวม	22	22	6.00	296	80.20	51	13.80	0.060
การเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน								
ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมใดเลย	5	5	10.20	38	77.60	6	12.20	
เข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้งบางคราว	13	13	4.90	218	81.30	37	13.80	
เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง	6	6	8.00	60	80.00	9	12.00	
รวม	24	24	6.10	316	80.60	52	13.30	0.466

P value* เป็นการวิเคราะห์แบบ Univariate ด้วยสถิติ Chi-square

*** ไม่สามารถนำข้อมูลมาเปรียบเทียบทางสถิติได้ เนื่องจากค่าของข้อมูลที่นับได้น้อยกว่า 5 มีมากกว่า 20%

ข้อมูลที่น่าสนใจในตารางที่ 4.18 แสดงให้เห็นว่า คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ และสถานภาพทางการเงิน ส่วนคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนภาระหนี้สินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน

จากตารางที่ 4.18 เป็นการวิเคราะห์แบบ Univariate โดยใช้สถิติ Chi-square ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ที่ไม่นำปัจจัยอื่นมาร่วมพิจารณาด้วย ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ใหม่โดยใช้การวิเคราะห์แบบ multivariate คือมีการนำปัจจัยอื่นมาพิจารณาร่วมด้วย โดยจะเลือกเฉพาะปัจจัยที่มีค่า p-value < 0.2 มาร่วมคำนวณโดยใช้สถิติ Linear Regression ซึ่งคุณลักษณะที่นำมาใช้มีทั้งหมด 6 คุณลักษณะ ได้แก่ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ สถานภาพทางการเงินของครอบครัว และระยะเวลาของการอยู่อาศัยภายในชุมชน

ตารางที่ 4.19 แสดงค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วย 6 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

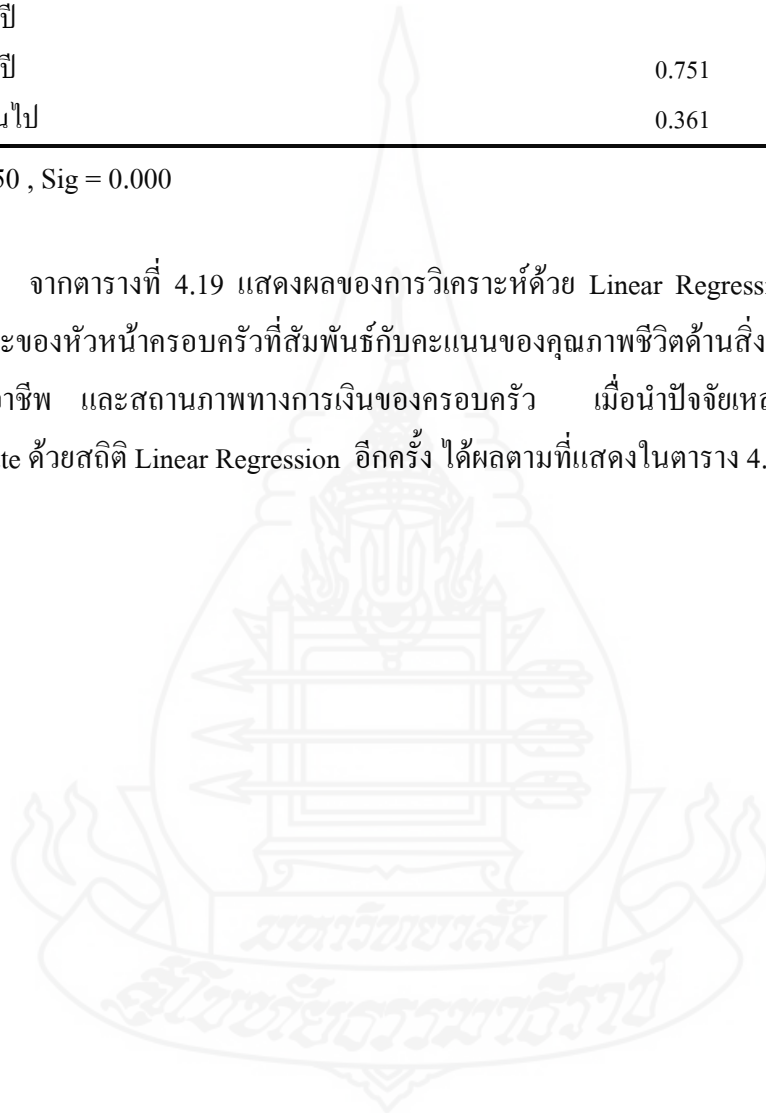
คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	Coefficient(B)	Sig.
อายุ		
15-30 ปี	-0.263	0.729
31-45 ปี		
46-60 ปี	-0.722	0.190
มากกว่า 60 ปี	-2.885	0.002
การศึกษา		
ประถมศึกษา	0.839	0.248
มัธยมศึกษา	0.429	0.425
ปริญญาตรี		
อื่นๆ	1.113	0.212
สถานภาพสมรส		
โสด	0.416	0.517
สมรส		
หม้าย , หย่าร้าง	-0.140	0.873
อาชีพ		
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ		
บริษัทเอกชน	-0.348	0.607
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	-0.655	0.373
รับจ้างทั่วไป	-2.385	0.001
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	-0.294	0.713
อื่นๆ	0.729	0.474
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว		
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ และมีเหลือเก็บ	1.560	0.002
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเก็บ		
พอใช้ แต่ต้องประหยัดอย่างมาก	-0.061	0.929
ไม่พอใช้ ต้องกู้ยืม	-2.135	0.005

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	Coefficient(B)	Sig.
ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน		
ไม่เกิน 1 ปี - 10 ปี	-0.574	0.323
11 - 20 ปี		
21 - 30 ปี	0.751	0.258
31 ปี ขึ้นไป	0.361	0.613

$R^2 = 0.150$, Sig = 0.000

จากตารางที่ 4.19 แสดงผลของการวิเคราะห์ด้วย Linear Regression พบว่า มีเพียง 3 คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่สัมพันธ์กับคะแนนของคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ อายุ อาชีพ และสถานภาพทางการเงินของครอบครัว เมื่อนำปัจจัยเหล่านี้มาวิเคราะห์แบบ multivariate ด้วยสถิติ Linear Regression อีกครั้ง ได้ผลตามที่แสดงในตาราง 4.20

ตารางที่ 4.20 แสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม และค่า Coefficient ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบ Multivariate ด้วย 3 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	n	Mean	SD	Coefficient(B)	Sig.
อายุ					
15-30 ปี	76	25.658	4.689	-0.451	0.473
31-45 ปี	125	25.272	3.981		
46-60 ปี	160	25.063	4.167	-0.494	0.321
มากกว่า 60 ปี	33	23.152	4.388	-2.687	0.002
รวม	394	25.084	4.264		
อาชีพ					
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	118	25.644	4.092		
บริษัทเอกชน	67	25.478	3.867	-0.375	0.556
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	60	24.750	4.124	-0.650	0.326
รับจ้างทั่วไป	74	23.716	4.043	-1.792	0.004
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	47	24.787	4.482	0.060	0.936
อื่นๆ	26	26.769	5.538	1.237	0.198
รวม	392	25.087	4.262		
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว					
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ และมีเหลือเก็บ	146	26.322	4.221	1.479	0.002
เพียงพอกับความจำเป็นใช้ แต่ไม่มีเก็บ	146	24.822	4.178		
พอใช้ แต่ต้องประหยัดอย่างมาก	57	24.491	3.897	-0.343	0.588
ไม่พอใช้ ต้องกู้ยืม	44	22.727	3.902	-1.928	0.007
รวม	393	25.097	4.261		

$R^2 = 0.123$, sig = 0.000

ข้อมูลที่น่าเสนอในตารางที่ 4.20 แสดงให้เห็นว่า เมื่อควบคุมด้วยปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว 3 คุณลักษณะ คือ อายุ อาชีพ และสถานภาพทางการเงินของครอบครัว พบว่าคุณลักษณะที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่

1. **อายุ** คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม มีแนวโน้มที่จะลดลงเมื่อหัวหน้าครอบครัวมีอายุเพิ่มขึ้น และคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปี

2. **อาชีพ** หัวหน้าครอบครัวที่ประกอบอาชีพ รับจ้างทั่วไป จะมีคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีมากกว่าหัวหน้าครอบครัวที่ประกอบอาชีพอย่างอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. **สถานภาพทางการเงินของครอบครัว** หัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินแบบพอใช้และมีเหลือเก็บ มีคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และหัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินแบบพอใช้แต่ต้องประหยัดอย่างมาก มีแนวโน้มที่คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมลดลงแต่ยังไม่มีความสำคัญทางสถิติ แต่ผู้ที่มีสถานภาพทางการเงินแบบไม่พอใช้แต่ต้องกู้ยืมจากคนอื่น จะมีคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีสถานภาพทางการเงินแบบเพียงพอต่อความจำเป็นใช้แต่ไม่เหลือเก็บ

สำหรับคุณลักษณะอื่นๆ นอกเหนือจาก 3 คุณลักษณะที่กล่าวข้างต้นนั้น ไม่พบว่ามี ความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์แบบภาคตัดขวาง ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลของการศึกษาดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านข้อมูลทั่วไปของหัวหน้าครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต

1.1.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวที่อาศัยอยู่ต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 **ประชากรที่ศึกษา** คือ ประชาชนที่มีสัญชาติไทย ทั้งชายและหญิง และมีครัวเรือนตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนที่ขึ้นทะเบียนชุมชนไว้กับกรุงเทพมหานคร จากการสำรวจข้อมูลชุมชนของสำนักพัฒนาสังคม ณ พฤศจิกายน 2549

1.2.2 **กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา** คือ หัวหน้าครอบครัวของประชาชนที่ตั้งครัวเรือนอยู่ในบริเวณชุมชนที่ขึ้นทะเบียนชุมชนไว้กับกรุงเทพมหานคร จากการสำรวจข้อมูลชุมชนของสำนักพัฒนาสังคม ณ พฤศจิกายน 2549

1.2.3 **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้** จะมีลักษณะเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับแบบสอบถามคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ชุด 26 ตัวชี้วัด ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับผู้นำชุมชนในเรื่องของข้อมูลทั่วไปของชุมชน ชุดที่ 2 แบบสอบถามสำหรับหัวหน้าครอบครัว โดยชุดที่ 2 นี้ แบ่งข้อคำถามออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ซึ่งเครื่องมือนี้ได้ผ่านการตรวจสอบด้านเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 ท่าน และทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือด้วยวิธีของครอนบาคแอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นของส่วนที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตเท่ากับ 0.908

1.2.4 **ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล** โดยการจัดตั้งทีมงานเพื่อช่วยในการแจกและเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับคืน โดยทีมผู้วิจัยจะรอเก็บแบบสอบถามกลับคืนมาหลังจากกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเสร็จภายในวันที่แจกแบบสอบถาม มีเพียง 2 ชุมชน คือ ชุมชนเมืองและชุมชนชานเมือง ที่ไม่สามารถเก็บรวบรวมแบบสอบถามบางส่วนกลับคืนมาได้ในวันเดียวกันกับที่แจกแบบสอบถาม คณะกรรมการของชุมชนจึงเป็นผู้รวบรวมเก็บแบบสอบถามคืนมาให้ในวันหลังเมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลมาได้ทั้งหมดแล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สถิติเชิงวิเคราะห์ ได้แก่ Chi-square , One-way ANOVA และ Regression Analysis เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต และหาความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวกับคะแนนของคุณภาพชีวิตของหัวหน้าชุมชนทั้ง 5 ลักษณะชุมชน

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.3.1 **วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามด้วยคอมพิวเตอร์** โดยใช้คอมพิวเตอร์เพื่อช่วยในการคำนวณทางสถิติ ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

- 1) **ข้อมูลทั่วไปของประชากร** ใช้สถิติเชิงพรรณนา(Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage)
- 2) **คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว** ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage)
- 3) **คุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัว** ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) โดยแปรผลจากการรวบรวมคะแนนของคำถามทุกข้อแล้วพิจารณาแบ่งระดับคุณภาพชีวิตโดยใช้เกณฑ์การประเมินค่าขององค์การอนามัยโลก ชุด 26 ตัวชี้วัด ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI)

1.3.2 **เปรียบเทียบคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวในแต่ละลักษณะชุมชน** ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) และใช้สถิติเชิงวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

1.3.3 **เปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวในแต่ละชุมชน** ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จำนวนหน่วยที่ศึกษา (n) ใช้สถิติเชิงวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) และแปรผลจากคะแนนสัมพัทธ์ (Relative score)

1.3.4 ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวกับ

คุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัว โดยใช้สถิติเชิงวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) และการวิเคราะห์การถดถอย (Regression Analysis)

1.4 ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.4.1 **คุณลักษณะของชุมชน** พบว่า ชุมชนในแต่ละลักษณะชุมชนจะแตกต่างกันไปในเรื่องของ ขนาดพื้นที่ของชุมชน จำนวนบ้านที่อยู่อาศัย ความหนาแน่นของการตั้งบ้านเรือน และจำนวนประชากรที่อยู่อาศัย ส่วนวิถีชีวิตของประชากรในชุมชนที่แตกต่างกันไปตามสภาพการตั้งบ้านเรือนและสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกชุมชน แต่สิ่งที่ทุกชุมชนมีเหมือนกันคือ สาธารณูปโภคพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในชุมชน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และสถานที่จัดกิจกรรมร่วมกันของประชากรในชุมชน เป็นต้น ความสัมพันธ์ของประชากรในชุมชนจะเป็นไปในลักษณะที่สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่จะรู้จักกัน เนื่องจากมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องร่วมกันทั้งภายในชุมชนเองและต่างชุมชน ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านั้นเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี และก่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างสมาชิกในครอบครัว ในชุมชน และต่างชุมชน อันเป็นการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน เป็นการส่งเสริมให้รู้จักดูแลสุขภาพของตนเองและสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนร่วมมือกันในการจัดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนให้หมดไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องยาเสพติด และต่างคาดหวังให้สมาชิกในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นรวมถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย

1.4.2 **ลักษณะทางประชากร** พบว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 55.80 มีอายุระหว่าง 46 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.80 มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 40.00 นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 88.80 มีสถานภาพสมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 65.80 มีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 3 คน คิดเป็นร้อยละ 64.80 ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย คิดเป็นร้อยละ 49.80 ไม่มีบุคคลในครอบครัวที่ต้องการการเอาใจดูแลเป็นพิเศษ คิดเป็นร้อยละ 62.00 ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 29.80 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 500-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.80 มีสถานภาพทางการเงินของครอบครัวอยู่ในลักษณะที่เพียงพอต่อความจำเป็นใช้แต่ไม่เหลือเก็บ คิดเป็นร้อยละ 37.30 มีภาระหนี้สินในระบบที่สามารถผ่อนชำระได้ คิดเป็นร้อยละ 48.80 มีบ้านที่อยู่อาศัยเป็นบ้านของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 37.50 มีระยะเวลาการอยู่อาศัยอยู่ในชุมชน 11 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.50 และเข้าร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นเป็นบางครั้งบางคราว คิดเป็นร้อยละ 67.80

1.4.3 คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว พบว่า

1) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพทางการเงินของครอบครัว ภาระหนี้สินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย

- เพศ จากผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะเป็นเพศชาย (คิดเป็นร้อยละ 55.80 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด) แต่เมื่อศึกษาตามลักษณะชุมชนพบว่า ชุมชนชานเมือง เคหะชุมชน และ ชุมชนเมือง จะมีหัวหน้าครอบครัวเป็นชาย ส่วนชุมชนแออัดและชุมชนหมู่บ้านจัดสรร จะมีหัวหน้าครอบครัวเป็นหญิง

- อายุ จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะมีอายุ 46-60 ปี (คิดเป็นร้อยละ 40.80 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด) แต่เมื่อศึกษาตามลักษณะชุมชนพบว่า หัวหน้าครอบครัวในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เคหะชุมชน และชุมชนเมือง มีอายุ 46-60 ปี ส่วนหัวหน้าครอบครัวในชุมชนแออัดมีอายุ 15-30 ปี และหัวหน้าครอบครัวในชุมชนชานเมืองมีอายุ 31-45 ปี เป็นส่วนใหญ่

- การศึกษา จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะมีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา (คิดเป็นร้อยละ 40.00) แต่เมื่อศึกษาตามลักษณะชุมชนพบว่า ชุมชนแออัดกับเคหะชุมชนมีหัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยม ส่วนหัวหน้าครอบครัวในชุมชนชานเมืองมีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาและหัวหน้าครอบครัวในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรและชุมชนเมืองมีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี เป็นส่วนใหญ่

- สถานภาพสมรส จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะมีสถานภาพสมรส (คิดเป็นร้อยละ 65.80) แต่เมื่อศึกษาตามลักษณะชุมชนพบว่า หัวหน้าครอบครัวในชุมชนแออัดเท่านั้นที่มีสถานภาพสมรสโสด ส่วนลักษณะชุมชนอื่น หัวหน้าครอบครัวมีสถานภาพสมรสแล้ว

- จำนวนสมาชิกในครอบครัว จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะมีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 3 คน (คิดเป็นร้อยละ 64.80)

- สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะไม่มีสมาชิกในครอบครัวที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ (คิดเป็นร้อยละ 62.00) แต่เมื่อศึกษาตามลักษณะชุมชนพบว่า มีเพียงหัวหน้าครอบครัวในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เคหะชุมชน และชุมชนเมือง ที่ไม่มีสมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่เป็นพิเศษภายใน

ครอบครัว ส่วนหัวหน้าครอบครัวในชุมชนแออัดและชุมชนชานเมือง มีสมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษในครอบครัว เป็นส่วนใหญ่

- อาชีพ จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ (คิดเป็นร้อยละ 29.80) แต่เมื่อศึกษาตามลักษณะชุมชนพบว่า มีเพียงหัวหน้าครอบครัวในเคหะชุมชนที่ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ส่วนหัวหน้าครอบครัวในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรจะประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว และหัวหน้าครอบครัวในชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง และชุมชนเมือง จะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป เป็นส่วนใหญ่

- รายได้เฉลี่ยต่อเดือน จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 500-10,000 บาทต่อเดือน (คิดเป็นร้อยละ 33.80) แต่เมื่อศึกษาตามลักษณะชุมชนพบว่า ทุกลักษณะชุมชนมีหัวหน้าครอบครัวที่มีรายได้ไม่เกิน 20,000 บาทต่อเดือน เป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นหัวหน้าครอบครัวในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรที่มีจำนวนของผู้ที่มีรายได้ 20,001 บาทขึ้นไปเท่ากับจำนวนของผู้ที่มีรายได้ไม่เกิน 20,000 บาทต่อเดือน

- สถานภาพทางการเงินของครอบครัว จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะมีสถานภาพทางการเงินแบบเพียงพอต่อความจำเป็นใช้แต่ไม่มีเหลือเก็บ (คิดเป็นร้อยละ 37.30) แต่เมื่อศึกษาตามลักษณะชุมชนพบว่า มีเพียงหัวหน้าครอบครัวในชุมชนชานเมืองและชุมชนเมืองที่สถานภาพทางการเงินแบบเพียงพอใช้แต่ไม่มีเก็บ ส่วนหัวหน้าครอบครัวในชุมชนแออัดและชุมชนหมู่บ้านจัดสรร มีสถานภาพทางการเงินแบบเพียงพอต่อความจำเป็นใช้และมีเหลือเก็บ เป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นหัวหน้าครอบครัวในเคหะชุมชนที่มีสถานภาพทางการเงินแบบเพียงพอต่อความจำเป็นใช้และมีเหลือเก็บ ในจำนวนที่เท่ากับสถานภาพทางการเงินแบบเพียงพอต่อการจำเป็นใช้แต่ไม่มีเหลือเก็บ

- ภาระหนี้สินของครอบครัว จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะมีภาระหนี้สินในระบบแต่สามารถผ่อนชำระได้ (คิดเป็นร้อยละ 48.80)

- สถานะของการอยู่อาศัย จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะมีบ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ (คิดเป็นร้อยละ 37.50) แต่เมื่อศึกษาตามลักษณะชุมชนพบว่า หัวหน้าครอบครัวในชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรรและชุมชนเมืองที่มีบ้านเป็นของตนเอง ส่วนหัวหน้าครอบครัวในชุมชนแออัดจะอาศัยอยู่ในบ้านเช่า/ห้องเช่า และหัวหน้าครอบครัวในเคหะชุมชนจะอาศัยอยู่ในบ้านพักสวัสดิการ เป็นส่วนใหญ่

- ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะมีระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน 11-20 ปี (คิดเป็นร้อยละ 33.50) แต่เมื่อ

ศึกษาตามลักษณะชุมชนพบว่า หัวหน้าครอบครัวในทุกลักษณะชุมชนจะอยู่อาศัยในชุมชนไม่เกิน 20 ปี ยกเว้นหัวหน้าครอบครัวในชุมชนชานเมืองที่อยู่อาศัยในชุมชน 21-30 ปี เป็นส่วนใหญ่

- การเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชนเป็นบางครั้งบางคราว (คิดเป็นร้อยละ 68.00)

2) *ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ* ได้แก่ บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยที่หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะมีบรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแบบรักใคร่กันดีต่อกันที่อาศัย (คิดเป็นร้อยละ 49.80) และมีถกเถียงกันบ้างแต่ก็ฟังเหตุผล (คิดเป็นร้อยละ 43.30)

3) *ไม่สามารถนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกันทางสถิติได้* เนื่องจากค่าหวังของข้อมูลที่นับได้น้อยกว่า 5 มีมากกว่า 20% ได้แก่ ศาสนา โดยที่หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (คิดเป็นร้อยละ 88.80)

1.4.4 **คุณภาพชีวิต** พบว่า ประชากรส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตโดยรวมปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 69.50 และเมื่อทำการศึกษากฎหมายชีวิตแยกตามองค์ประกอบต่างๆ ทั้ง 4 ด้าน พบว่ามีคุณภาพชีวิตปานกลางทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สัมพันธภาพทางสังคม และสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 55.80 , 50.60 , 67.00 และ 80.70 ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบทั้ง 5 ลักษณะชุมชนพบว่า คะแนนคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งคุณภาพชีวิตโดยรวมและคุณภาพชีวิตที่แยกตามองค์ประกอบ ซึ่งคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมจะสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านสภาพแวดล้อม ร่างกาย และต่ำที่สุดคือ ด้านจิตใจ

1.4.5 **ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวกับคะแนนคุณภาพชีวิต** พบว่า

1) **คุณลักษณะของครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนของคุณภาพชีวิต** โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ สถานภาพทางการเงินของครอบครัว และสถานะของการอยู่อาศัย

- อายุ จากผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่มีอายุมากขึ้นจะมีคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

- สถานภาพทางการเงินของครอบครัว จากผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินที่เพียงพอแต่ไม่มีเหลือเก็บ จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมลดลงไปบ้างแต่ยังไม่มีความสำคัญทางสถิติ แต่หัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินแบบไม่

พอใช้ต้องกู้ยืมจากคนอื่นและหัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินแบบไม่พอใช้ ต้องกู้ยืมคนอื่น จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

- สถานะของการอยู่อาศัย จากผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่ต้องเช่าบ้านอยู่จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมที่ไม่ดี เมื่อเทียบกับหัวหน้าครอบครัวที่มีบ้านเป็นของตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2) คุณลักษณะของครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนของคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ อายุ สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ สถานภาพทางการเงินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย และระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน

- เพศ จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่เป็นชายจะมีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกายดีกว่าหัวหน้าครอบครัวที่เป็นหญิง

- อายุ จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่อายุมากขึ้น มีแนวโน้มที่จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกายที่ลดลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหัวหน้าครอบครัวที่อายุมากกว่า 45 ปี ขึ้นไป จะมีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

- สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่ไม่มีสมาชิกในครอบครัวที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกายที่ดีกว่า หัวหน้าครอบครัวที่มีสมาชิกในครอบครัวที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

- สถานภาพทางการเงินของครอบครัว จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินของครอบครัวแบบพอใช้แต่ต้องประหยัดอย่างมาก จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตลดลง แต่ยังไม่มีความสำคัญทางสถิติ ส่วนหัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินแบบไม่พอใช้ต้องกู้ยืมคนอื่น จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเทียบกับหัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินแบบเพียงพอต่อความจำเป็นใช้และมีเหลือเก็บ

- สถานะของการอยู่อาศัย จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่ไม่มีบ้านเป็นของตนเองจะมีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกายที่ลดลงแต่ไม่มีความสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบกับหัวหน้าครอบครัวที่มีบ้านเป็นของตนเอง

- ระยะเวลาของการอยู่อาศัย จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่อยู่อาศัยในชุมชนไม่เกิน 10 ปี จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกายที่ดีกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่อาศัยไม่เกิน 20 ปี และจะมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ เมื่ออยู่นานๆ แต่ไม่มีความสำคัญทางสถิติ

3) คุณลักษณะของครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนของคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ และระยะเวลาของการอยู่อาศัย

- อายุ จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่มีอายุมากกว่า 60 ปี มีแนวโน้มที่คะแนนคุณภาพชีวิตจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

- บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่มีบรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว แบบดกเถิกกันบ้างแต่ก็พึ่งเหตุผล จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านจิตใจลดลงเมื่อเทียบกับ หัวหน้าครอบครัวที่มีบรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแบบรักใคร่กันดี้อยู่ที่อยู่อาศัย และคะแนนคุณภาพชีวิตด้านจิตใจจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในหัวหน้าครอบครัวที่มีบรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแบบดกเถิกกันบ่อย ทะเลาะกัน

- สถานะของการอยู่อาศัย จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่อยู่อาศัยในบ้านเช่า จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านจิตใจลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเทียบกับหัวหน้าครอบครัวที่มีบ้านเป็นของตนเอง

- ระยะเวลาของการอยู่อาศัยภายในชุมชน จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่อยู่อาศัยในชุมชน 11 - 20 ปี จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านจิตใจที่ด้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4) คุณลักษณะของครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนของคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่มีอายุเพิ่มขึ้นจะคะแนนมีคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมที่ลดลง และคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่ออายุมากกว่า 60 ปี

5) คุณลักษณะของครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนของคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ อาชีพ และสถานภาพทางการเงินของครอบครัว

- อายุ จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่มีอายุมากขึ้นจะมีแนวโน้มคะแนนของคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมลดลง และคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในหัวหน้าครอบครัวที่อายุมากกว่า 60 ปี

- อาชีพ จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี เมื่อเทียบกับหัวหน้าครอบครัวที่ประกอบอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

- สถานภาพทางการเงินของครอบครัว จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินแบบเพียงพอต่อความจำเป็นใช้และมีเหลือเก็บ จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมที่ค่อนข้างมีนัยสำคัญทางสถิติ และหัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินแบบไม่พอใช้ต้องกู้ยืมจากคนอื่น จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเทียบกับหัวหน้าครอบครัวที่มีสถานภาพทางการเงินแบบเพียงพอต่อความจำเป็นใช้แต่ไม่เหลือเก็บ

2. อภิปรายผล

การศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร มีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว จากผลของการศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวในแต่ละชุมชนนั้น พบว่า

2.1.1 คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพทางการเงินของครอบครัว ภาระหนี้สินของครอบครัว สถานะของการอยู่อาศัย ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 55.80 มีอายุระหว่าง 46 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.80 มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 40.00 มีสถานภาพสมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 65.80 มีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 3 คน คิดเป็นร้อยละ 64.80 ไม่มีบุคคลในครอบครัวที่ต้องการการเอาใจดูแลเป็นพิเศษ คิดเป็นร้อยละ 62.00 ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 29.80 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 500-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.80 ทำให้สถานภาพทางการเงินของครอบครัวอยู่ในลักษณะที่เพียงพอต่อความจำเป็นใช้แต่ไม่เหลือเก็บ คิดเป็นร้อยละ 37.30 ครอบครัวจึงมีภาระหนี้สินในระบบที่สามารถผ่อนชำระได้ คิดเป็นร้อยละ 48.80 มีบ้านที่อยู่อาศัยเป็นบ้านของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 37.50 มีระยะเวลาการอยู่อาศัยอยู่ในชุมชน 11 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.50 และเข้าร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นเป็นบางครั้งบางคราว คิดเป็นร้อยละ 67.80

ในอดีตที่ผ่านมา สังคมไทยจะให้การยอมรับเพศชายเป็นหัวหน้าครอบครัวมากกว่า แต่สภาพของสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเกิดขึ้นกับครอบครัว ตั้งแต่

เรื่องของขนาดของครอบครัวที่มีขนาดเล็กลง มีการเลื่อนระยะการแต่งงานออกไปนานขึ้น การมาอยู่ด้วยกันโดยไม่แต่งงาน การเพิ่มขึ้นของอัตราหย่าร้าง และการประกอบอาชีพ ทำให้ผู้หญิงเข้ามา มีบทบาทในครัวเรือนของตนเองมากขึ้นหรือมีบทบาทในการหาเลี้ยงดูครอบครัวมากกว่าผู้ชายหรือสามี ทำให้หัวหน้าครอบครัวจึงไม่อาจจำกัดเพศและวัยได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรทัย อาจอ่ำ (2543) ที่กล่าวไว้ว่า อาชีพการค้าขายเล็กๆ น้อยๆ เป็นอาชีพของผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่ เช่น กิจการขายอาหาร/เครื่องดื่มที่ออกมาในรูปแบบของหาบเร่/แผงลอย , ขายผัก/ผลไม้ , ร้านขายของชำ , กิจการเย็บเสื้อผ้าโหล , กิจการรับจ้างซักรีด ฯลฯ ทำให้ผู้หญิงเข้ามา มีบทบาทในครัวเรือนของตนเองมากขึ้น หรือมีบทบาทในการเลี้ยงดูครอบครัวมากกว่าผู้ชายหรือสามี นอกจากนั้นแล้ว การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ยังมีผลทำให้การเข้าสู่วงจรชีวิตครอบครัวของแต่ละบุคคลแตกต่างกันไป จึงทำให้หัวหน้าครอบครัวจะมีช่วงของวัยที่แตกต่างกันออกไปอีกด้วย เมื่อเข้าสู่วงจรครอบครัว ในช่วงอายุที่แตกต่างกันไป จะสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่แตกต่างกันไป อีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพทางการเงินของครอบครัว ภาระหนี้สินของครอบครัว และสถานะของการอยู่อาศัย เพราะวุฒิการศึกษามีความสัมพันธ์กับอาชีพ และรายได้ เมื่อมีการกำหนดวุฒิการศึกษาในการรับเข้าทำงาน และยังมีกำหนดอัตราค่าจ้าง ค่าจ้างแรงงานตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน ถึงแม้ในปัจจุบันจะมีการปรับอัตราค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลทำให้อัตราค่าจ้างแรงงานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลสูงกว่าจังหวัดอื่นๆ แล้วก็ตาม แต่ค่าจ้างแรงงานที่ได้รับ ยังไม่ครอบคลุมต่อค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของผู้ที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานคร ทำให้ผู้ที่มีรายได้ไม่พอเพียงต่อการดำรงชีวิตต้องดิ้นรนเพื่อหารายได้เพิ่มขึ้นมาเลี้ยงดูครอบครัว อาจจะเป็นการทำงานพิเศษเพิ่มขึ้น หรือการกู้หนี้ยืมสินที่ก่อให้เกิดภาระผูกพันตามมาในอนาคต

2.1.2 คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติ ได้แก่ บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยมีสัดส่วนของบรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแบบรักกันดี ถ้อยทีถ้อยอาศัย (คิดเป็นร้อยละ 49.80) และแบบมีถกเถียงกันบ้านแต่ก็ฟังเหตุผล (คิดเป็นร้อยละ 43.30) เป็นส่วนใหญ่

บรรยากาศความสัมพันธ์ในครอบครัวของคนกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่ไม่มีความแตกต่างกัน อาจเป็นเพราะผลของการกดดันของภาระหน้าที่การทำงานและเศรษฐกิจที่ทำให้ชีวิตของคนกรุงเทพฯ เต็มไปด้วยความเร่งรีบและการแข่งขัน ใช้ชีวิตแบบต่างคนอย่างอยู่ ต้องพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ทำให้บรรยากาศความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความใกล้ชิดกันน้อยลงไปและไม่มั่นคง ขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวปรับใจของสมาชิกในแต่ละครอบครัว

2.2 คุณภาพชีวิต จากผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวที่อาศัยอยู่ต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานครนั้น อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งคุณภาพชีวิตโดยรวม และคุณภาพชีวิตที่แยกตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับทั้ง 5 ลักษณะชุมชนพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งคุณภาพชีวิตโดยรวมและคุณภาพชีวิตที่แยกตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน โดยที่คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมจะสูงที่สุด รองลงมาคือด้านสภาพแวดล้อม ด้านร่างกาย และต่ำที่สุดคือ ด้านจิตใจ

การที่คุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวในแต่ละชุมชนไม่แตกต่างกันนั้น อาจเนื่องมาจากการที่ผู้อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ ทั้งในเรื่องของที่อยู่อาศัย การทำงาน อาหารการกิน การคมนาคม เป็นต้น ทั้งนี้ต้องอาศัยเวลาในการปรับตัวสักระยะหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทรงพันธ์ ต้นตระกูล (ค้นคืนวันที่ 29 กรกฎาคม 2553 จากเว็ลด์ไวด์เว็บ : <http://dtep.go.th/itdb/txt/pop/urban5.html>) ที่กล่าวว่า โดยธรรมชาติของมนุษย์แล้ว มนุษย์สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือสภาพสังคมที่อยู่รอบๆ ตัวได้ และต้องใช้เวลาสักระยะในการปรับตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิถีชีวิตคนเมือง มีความสามารถในการปรับตัว และเรียนรู้ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง การเพิ่มความก้าวหน้าให้กับชีวิต คนส่วนใหญ่ต้องพึ่งตนเองทำงานเพื่อตนเองหรือเพื่อครอบครัวตนเอง ความผูกพันในครอบครัวและเพื่อนบ้านมีน้อย สมาชิกของแต่ละครอบครัวมีสถานที่ทำงานต่างสถานที่และต่างอาชีพกัน ใช้เวลาส่วนมากในการทำงานเพื่อร่วมกันรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ทำให้มีเวลาสังสรรค์กันน้อย อีกทั้งการดำเนินชีวิตประจำวันจะผูกพันกับเวลา และมีเงินตราเป็นตัวกำหนดราคาและคุณค่า

2.3 ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวกับคะแนนคุณภาพชีวิต จากผลของการศึกษาสามารถสรุปผล ได้ดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 สรุปความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวกับคะแนนคุณภาพชีวิต

คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	คะแนนคุณภาพชีวิต				
	โดยรวม	ด้านร่างกาย	ด้านจิตใจ	ด้านสัมพันธภาพทางสังคม	ด้านสิ่งแวดล้อม
เพศ		✓			
อายุ	✓	✓	✓	✓	✓
การศึกษา					
ศาสนา					
สถานภาพสมรส					
จำนวนสมาชิกในครอบครัว			✓		
บรรยาศความสามัคคีในครอบครัว		✓	✓		
สมาชิกที่ต้องการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ		✓			
อาชีพ					✓
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน					
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว	✓	✓			✓
ภาระหนี้สินของครอบครัว					
สถานะของการอยู่อาศัย	✓	✓			
ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน		✓			
การเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน				✓	

✓ หมายถึง คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวมีความสัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิต

ข้อมูลที่น่าสนใจในตารางที่ 5.1 แสดงความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวกับคะแนนคุณภาพชีวิต ดังต่อไปนี้

1. เพศ ผลของการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย โดยเพศชายจะมีคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกายที่ดีกว่าเพศหญิง อาจเป็นเพราะ สรีระที่แตกต่างกันของเพศตามธรรมชาติ ทำให้มีสุขภาพร่างกายมีความแข็งแรงและความทนทานแตกต่างกัน

2. อายุ ผลของการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวม และคุณภาพชีวิตที่แยกตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม อาจเป็นเพราะ อาจเป็นเพราะการที่หัวหน้าครอบครัวมีช่วงของวัยแตกต่างกัน ย่อมมีวิถีภาวะแตกต่างกันไปตามพัฒนาการของร่างกายและจิตใจ ซึ่งส่งผลให้คุณภาพชีวิตในแต่ละช่วงของวัยแตกต่างกันออกไป จะเห็นได้จากคุณสมบัติของบุคคลที่มีช่วงของวัยแตกต่างกัน ดังนี้

2.1 ช่วงวัยรุ่น อายุประมาณ 16-25 ปี เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ในลักษณะที่พร้อมจะมีเพศสัมพันธ์ได้ มีการพัฒนาทางจิตใจจากความเป็นเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจไปสู่ภาวะที่ต้องรับผิดชอบและพึ่งพาตนเอง (ค้นคืนวันที่ 29 กรกฎาคม 2553 จาก เว็ลด์ไวด์เว็บ : <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php/วัยรุ่น>) วัยรุ่นช่วงนี้อยู่ในวัยที่กำลังศึกษา ยังมีพื้นฐานของจิตใจและอารมณ์ยังไม่คงที่ ยังต้องพึ่งพาเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ หากการเข้าสู่วงจรของครอบครัวในระยะวัยรุ่น หรือมีครอบครัวก่อนวัยอันควร ย่อมเกิดปัญหาตามมา โดยเฉพาะแม่วัยรุ่นที่ยังมีสภาพร่างกายไม่พร้อมเต็มที่ ยังขาดวุฒิภาวะในการเลี้ยงดูเด็ก อันจะก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพทั้งตัวแม่และเด็ก ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา ทั้งเรื่องของการทำแท้ง การทอดทิ้งเด็ก และความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น (ค้นคืนวันที่ 2 สิงหาคม 2553 จากเว็ลด์ไวด์เว็บ : <http://www.thaihealth.or.th/node/8628>)

2.2 วัยผู้ใหญ่ตอนต้น อายุประมาณ 25-40 ปี เป็นวัยที่มีวุฒิภาวะพอสมควรตามวัย เพราะอยู่ในช่วงของการเริ่มต้นสร้างเนื้อสร้างตัวเป็นหลักเป็นฐาน มีการประกอบอาชีพ เริ่มสร้างฐานะทางการเงินและความมั่นคงให้กับชีวิต เริ่มสร้างครอบครัวและมีการวางแผนชีวิต จึงต้องมีการวางแผนและการจัดการที่ดีเพื่อที่จะดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ วัยผู้ใหญ่ตอนต้นนี้เป็นวัยที่มีความเจริญเติบโตทางการพัฒนาเต็มที่สมบูรณ์ อวัยวะทุกส่วนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั่วไปมักมีร่างกายแข็งแรง ในด้านอารมณ์นั้น เป็นผู้ที่เข้าถึงภาวะอารมณ์แบบผู้ใหญ่ มีความคับข้องใจน้อย มีการควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น และมีความมั่นคงทางจิตใจดีกว่าในระยะวัยรุ่น ส่วนด้านสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือลักษณะพัฒนาการทางสังคมนั้น ระยะนี้จะให้ความสัมพันธ์กับกลุ่มเริ่มลดน้อยลง เปลี่ยนมาสู่การมีสัมพันธภาพและผูกพันกับเพื่อนต่างเพศแบบ

คู่ชีวิต จุดศูนย์กลางของสัมพันธภาพคือครอบครัว ส่วนผู้ที่ยังไม่มีคู่ครองและครอบครัว ยังคงให้ความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนร่วมวัย แต่ความเข้มของความผูกพันและภักดีเริ่มน้อยลงไป จำนวนสมาชิกของกลุ่มมักจะน้อยลงไปด้วย

2.3 ช่วงวัยกลางคน อายุประมาณ 40-65 ปี เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างความเป็นหนุ่มสาวและการเข้าสู่วัยชรา ทำให้สมรรถภาพทางการเป็นไปในทางเสื่อมถอย การเปลี่ยนแปลงของร่างกายเช่นนี้มีผลสัมพันธ์กับอารมณ์ จิตใจ และสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น ทั้งหญิงและชาย วัยกลางคนต้องปรับตัวต่อสภาพเหล่านี้เพื่อเป็นวัยกลางคนที่ผาสุก

2.4 วัยชรา อายุประมาณ 65 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นระยะสุดท้ายของชีวิต เป็นวัยที่มีการสั่งสมประสบการณ์ชีวิตที่มีคุณค่าแก่คนรุ่นหลัง แต่ลักษณะพัฒนาการในวัยชราจะตรงกันข้ามกับวัยเด็ก คือ เป็นความเสื่อมโทรมทางร่างกายที่ปรากฏอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งส่งผลกระทบต่ออารมณ์และลักษณะสัมพันธภาพกับบุคคลในครอบครัวและในสังคม ถึงแม้จะเป็นระยะแห่งความเสื่อม แต่ถ้าหากรู้จักปรับตัว ก็อาจจะใช้ชีวิตวัยชราได้อย่างมีความสุขด้วยการเตรียมตัวเตรียมใจที่จะเผชิญกับความชรา โดยที่ครอบครัวและสังคมจะมีส่วนช่วยให้ความสุขแก่คนชราได้ (ค้นคืนวันที่ 29 กรกฎาคม 2553 จากเว็ลด์ไวด์เว็บ :

<http://eu.lib.kmutt.ac.th/elearning/Courseware/SSC231/Psychology/Chapter2/Ch2.pdf>)

3. บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ผลของการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ โดยที่บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแบบถกเถียงกันบ่อย ทะเลาะกัน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตด้านจิตใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นเพราะบรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัวบ่งบอกถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวว่ามีปฏิสัมพันธ์กันในรูปแบบใด ครอบครัวมีความอบอุ่น หรือมีความสุขมากน้อยเพียงใด เช่น

3.1 บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแบบรักกันดีถ้อยทีถ้อยอาศัย
หมายถึง ครอบครัวอบอุ่น หัวหน้าครอบครัวเป็นผู้นำที่ดี ทำให้มีบรรยากาศในการอยู่ร่วมกันดี มีความเข้าใจกันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว อีกทั้งสมาชิกในครอบครัวต่างเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน และปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย อันจะก่อให้เกิดความสงบสุขในครอบครัว

3.2 บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแบบถกเถียงกันบ้างแต่ก็พึงเหตุผล
หมายถึง ครอบครัวที่ปกครองสมาชิกในครอบครัวแบบใช้หลักประชาธิปไตย สมาชิกทุกคนมีสิทธิออกเสียง มีการยอมรับความคิดเห็น หรือ ช่วยกันแก้ไขปัญหา มีการพุดจากันด้วยเหตุผลแม้ในบางครั้งความคิดเห็นอาจจะไม่ไปในทิศทางเดียวกัน

3.3 บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแบบถกเถียงกันบ่อย ทะเลาะกัน
หมายถึง ครอบครัวที่ไม่มีเวลาพบปะพูดคุยกัน ทำให้ไม่มีความเข้าใจกันระหว่างสมาชิกภายใน

ครอบครัว ไม่มีการปรับตัวเข้าหากัน ไม่ใช่เหตุผลในการแก้ไขปัญหามีการทะเลาะเบาะแว้งกัน
 ย่อมก่อให้เกิดความเครียดสะสม และส่งผลกระทบต่อจิตใจของสมาชิกในครอบครัวได้

4. สมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ ผลของการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกายและด้านจิตใจ โดยที่หัวหน้าครอบครัวที่ไม่มีสมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษในครอบครัว จะมีคะแนนคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจที่ดีกว่า หัวหน้าครอบครัวที่มีสมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษในครอบครัว อาจเป็นเพราะ การมีสมาชิกที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษในครอบครัว เป็นการเพิ่มภาระความรับผิดชอบให้กับสมาชิกในครอบครัว เช่น

4.1 สมาชิกในครอบครัวที่เป็นเด็กอ่อน คนชรา เจ็บป่วย หรือพิการ ซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวที่ดูแลหรือช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ หรือได้น้อยมาก หากเป็นครอบครัวที่ไม่สามารถจัดจ้างบุคคลอื่นมาดูแลได้ จำเป็นต้องให้สมาชิกในครอบครัวช่วยกันดูแลเอง โดยจัดสรรเวลาจากงานประจำที่ทำอยู่ ทำให้มีเวลาในการพักผ่อนน้อยลง มีค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาเพิ่มขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจได้

4.2 สมาชิกในครอบครัวที่ติดการพนัน ติดเหล้า ติดยาเสพติด ซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวที่ต้องใช้ทรัพยากรครอบครัวมากกว่าผู้อื่น มีค่าใช้จ่ายมากกว่าสมาชิกคนอื่นในครอบครัว รวมไปถึงสุขภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรงอันเป็นผลมาจากการเสพยาสูบต่างๆ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ เช่น อาจจะต้องทำงานหนักขึ้นเพื่อหารายได้มาให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น หรือในกรณีที่ผู้เสพยาสูบเหล่านี้เกิดคุ้มคลั่ง หรืออาละวาด หากไม่ได้เงินไปซื้อหา ยาสูบเหล่านี้มาเสพ เป็นต้น

5. อาชีพ ผลของการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม อาจเป็นเพราะ อาชีพแต่ละประเภทบ่งบอกถึง ลักษณะของการประกอบอาชีพ วุฒิการศึกษา ค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ได้รับจากการทำงาน รวมไปถึงค่านิยมและสถานะทางสังคม จากการทำงานที่มีการกำหนดเกณฑ์การจ่ายค่าตอบแทนในการทำงานในแต่ละอาชีพผันแปรไปตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานของแต่ละบุคคล จึงทำให้แต่ละครอบครัวพยายามส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น เพื่อโอกาสในการประกอบอาชีพที่ได้ใช้ความรู้ความสามารถที่ได้รับจากการศึกษา อันจะนำมาซึ่งค่าตอบแทนจากการทำงานและสวัสดิการที่ดี ซึ่งก่อให้เกิดความมั่นคงในอาชีพและสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว และยังส่งผลให้มีอำนาจในการจัดสรรสรรทรัพยากรในครอบครัวที่ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันที่แตกต่างกันออกไปอีกด้วย เช่น การเข้ารับราชการถือเป็นอาชีพที่มีเกียรติ ถึงแม้จะมีค่าตอบแทนที่ไม่สูงมากนัก แต่มีความมั่นคง มีระบบสวัสดิการที่ครอบคลุมถึงสมาชิกในครอบครัว การทำงาน

ในบริษัทเอกชนและการประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป จะได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการแตกต่างกันออกไปตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานของแต่ละบุคคล สำหรับผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขายหรือมีธุรกิจส่วนตัว ค่าตอบแทนจากการทำงานจะแปรผันไปตามภาวะเศรษฐกิจ แต่หัวหน้าครอบครัวที่เป็นพ่อบ้านหรือแม่บ้าน เป็นผู้ที่ไม่มีรายได้ที่เกิดจากการทำงานของตนเอง ทำให้ครอบครัวไม่สามารถจัดสรรการใช้ทรัพยากรครอบครัวได้ดีนัก

6. สถานภาพทางการเงินของครอบครัว ผลของการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวม คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย และด้านสิ่งแวดล้อม อาจเป็นเพราะครอบครัวที่มีรายได้ดีและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สามารถวางแผนและบริหารจัดการด้านการเงินได้ดีกว่าครอบครัวที่มีรายได้น้อยหรือรายได้ไม่แน่นอน รวมไปถึงการมีเงินออม ย่อมสร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิตให้กับครอบครัวได้ เมื่อครอบครัวมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและเกิดความมั่นใจในฐานะการเงินของครอบครัว ย่อมสามารถที่จะหาความสุขและความสะดวกสบายให้กับชีวิตได้อย่างสบายใจ เช่น การหาซื้อบ้านที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีการคมนาคมที่สะดวก มีความปลอดภัย มีเวลาพาครอบครัวไปพักผ่อนหย่อนใจหรือทำกิจกรรมนันทนาการต่างๆ ร่วมกันในครอบครัว เป็นต้น ส่วนครอบครัวที่มีรายได้น้อยหรือรายได้ไม่แน่นอน จำเป็นต้องรู้จักการจัดการทรัพยากรครอบครัวที่มีอยู่ให้คุ้มค่า อาจจำเป็นต้องทำงานหนักขึ้นเพื่อหารายได้เสริม เพื่อให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของครอบครัวที่เกิดขึ้น ถ้ามีการวางแผนจัดการทรัพยากรครอบครัวที่ดี ก็จะส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นไปด้วย หากมีการวางแผนจัดการทรัพยากรที่ไม่ดี สมาชิกในครอบครัวใช้ทรัพยากรอย่างไม่ประหยัด เพิ่มภาระค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัว หรือเกิดภาวะวิกฤตขึ้นกับสมาชิกในครอบครัว เช่น ตกงาน หรือรายได้ลดลง เป็นต้น ทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย สถานภาพทางการเงินของครอบครัวเกิดขาดสภาพคล่อง อาจก่อให้เกิดภาระหนี้สินตามมา โดยการต้องไปรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น ด้วยการกู้ยืม หรือซื้อสินค้าผ่อนชำระจากบุคคลหรือสถาบันการเงินต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดค่าใช้จ่ายตามมา ทั้งเรื่องของการชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ยที่เป็นไปตามระยะเวลาของการผ่อนชำระคืน หากสามารถผ่อนชำระหนี้สินที่เกิดขึ้นได้ย่อมไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตมากนัก แต่ถ้าไม่สามารถผ่อนชำระหนี้สินที่เกิดขึ้นได้ ทำให้เกิดปัญหาที่ส่งผลทำให้คุณภาพชีวิตของครอบครัวไม่ดีตามไปด้วย

7. สถานะของการอยู่อาศัย ผลของการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวม และคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย อาจเป็นเพราะ หัวหน้าครอบครัวที่มีบ้านที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองจะมีคะแนนคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าผู้ที่อาศัยอยู่กับบุคคลอื่น หรือต้องเช่าบ้านอยู่ การที่มีบ้านเป็นของตนเองสะท้อนให้เห็นว่า หัวหน้าครอบครัวสามารถจัดสรรทรัพยากรของครอบครัวได้ดี สามารถจัดหาที่อยู่อาศัยที่ตนเองเป็นเจ้าของได้ สร้างความภาคภูมิใจและความ

มั่นคงในการใช้ชีวิตประจำวันได้มากกว่าการเป็นผู้อาศัยหรือผู้เช่า และยังสามารถตัดสินใจได้ว่า ควรจะปรับปรุงบ้านให้น่าอยู่ได้อย่างไร เมื่อใดที่จะต้องมีการซ่อมแซมบ้าน และจะจัดการกับ สภาพแวดล้อมภายในบ้านอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับขนาดของครอบครัว

8. ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชน ผลของการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กับ คะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย และด้านจิตใจ อาจเป็นเพราะ

8.1 การย้ายที่อยู่บ่อยๆ เพื่อแสวงหาความมั่นคงและความปลอดภัยให้กับตัวเอง และทรัพย์สิน เป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ในสถานที่ใหม่ๆ ต้องสร้างความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อม โดยรอบ อยู่ตลอดเวลา

8.2 การลงหลักปักฐาน เพื่อสร้างความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัย ทำให้มีความรู้สึก คุ้นเคย มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในชุมชนได้ดี

8.3 การอาศัยอยู่ในถิ่นที่เดิมเป็นเวลานานๆ บางครอบครัวอาจได้รับความพอใจ สูงสุด แต่บางครอบครัวอาจรู้สึกเบื่อกับสภาพแวดล้อมเดิมๆ ก็เป็นไปได้

จากผลการศึกษาความสัมพันธ์ ของคุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวกับคะแนน คุณภาพชีวิตที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่า 8 คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่กล่าวมาแล้วนั้น มีส่วนทำให้คุณภาพชีวิตโดยรวม หรือคะแนนคุณภาพชีวิตที่แยกตามองค์ประกอบด้านใดด้านหนึ่งใน 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม เปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จิตตินันท์ เดชะคุปต์ (2545) ที่กล่าวไว้ว่า ครอบครัวจะมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับใด ขึ้นอยู่กับลักษณะของอาชีพ รายได้ ระดับ การศึกษา ความเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย ความเป็นเจ้าของทรัพย์สินและอุปกรณ์เครื่องใช้ ภาระ หนี้สิน และสถานภาพทางสังคม ซึ่งบ่งถึงความได้เปรียบในการจัดหาทรัพยากรมาให้แก่ครอบครัว และการใช้ทรัพยากรในการตอบสนองความต้องการของสมาชิกในครอบครัวในแต่ละวงจรชีวิต ครอบครัวได้อย่างมีคุณภาพ อันนำไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิต (Quality of life) และความเป็นอยู่ที่ดี ของครอบครัว (Well being)

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า คุณลักษณะของหัวหน้าครอบครัวที่มีส่วนทำให้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกันไป ได้แก่ อายุ สถานภาพทางการเงินของครอบครัว และสถานะของการอยู่อาศัย ซึ่งสามารถนำข้อมูลไปเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับ

1) หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรุงเทพมหานคร ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์พัฒนาสุขภาพคนเมือง พ.ศ. 2553-2556 ตามกรอบทิศทางขององค์การอนามัยโลก (WHO) ที่ได้กำหนดไว้ รวมถึงจากองค์การสหประชาชาติ นโยบายรัฐบาล และนโยบายผู้บริหารกรุงเทพมหานคร เพื่อให้คนกรุงเทพฯ มีสุขภาพทั้งกายและใจที่ดี ทั้งนี้จะต้องรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองควบคู่ไปด้วย นอกจากนั้นแล้ว เจ้าหน้าที่ของกรุงเทพมหานครจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนเพิ่มมากขึ้นและสม่ำเสมอ เช่น จัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพต่างๆ ให้กับผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาที่อยู่ในชุมชนต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดรายได้จากการประกอบอาชีพ จัดกิจกรรมรณรงค์ต่างๆ ทั้งในเรื่องของสุขภาพอนามัย และการส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน

2) ครอบครัว ในการจัดการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรของครอบครัวที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของสมาชิกครอบครัวได้อย่างครบถ้วน รวมไปถึงการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมและค่านิยม โดยการปลูกจิตสำนึกของสมาชิกในครอบครัวให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรของครอบครัวอย่างประหยัด อดออม และรู้จักพอเพียงในการใช้ชีวิต

3.1.2 ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า คุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวที่อยู่อาศัยต่างชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง และไม่มีความแตกต่างกันทั้งคุณภาพชีวิตโดยรวม และคุณภาพชีวิตที่แยกตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ดังนั้น กรุงเทพมหานคร หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ควรจะต้องให้ความสนใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกลักษณะชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรจะต้องนำข้อมูลของการศึกษาในครั้งนี้ไปเปรียบเทียบกับข้อมูลที่จะต้องศึกษาต่อไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงของคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ว่ามีทิศทางเป็นอย่างไร

3.2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร และสามารถสะท้อนให้ทราบถึงผลของการพัฒนาของกรุงเทพมหานคร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ว่าสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ จะต้องมีการปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาให้เป็นไปในรูปแบบใด จึงจะเหมาะสมกับสภาพพื้นที่นั้น หรือสถานการณ์ในขณะนั้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลลา แสงสีทอง และปาริชาติ สุขุม (2541) “ครอบครัวไทยในเมือง” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาครอบครัวและสิ่งแวดล้อม* นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
- กิติกร มีทรัพย์ (2537) "เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิต" *วารสารสถาบันสุขภาพจิต* 2,3 (ธันวาคม 2537) : 62-70
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข “เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI)” จาก <http://www.dmh.go.th/test/whoqol/>
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม “ความหมายของชุมชน” จาก <http://www.deqp.go.th>
- กรุงเทพมหานคร “แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร 12 ปี” จาก <http://www.bma.go.th>
- “การพัฒนามาตรฐานและคู่มือการใช้มาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเด็กเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ เพื่อการขยายผลและนำไปใช้” จาก http://news_11_12_50_6.doc
- ข้อบังคับกรุงเทพมหานครว่าด้วยการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่สุดและสูงสุดของลูกจ้าง พ.ศ. 2548 จาก http://www.203.155.220.217/pdd/data/data_01.htm
- คลังปัญญาไทย (2553) จาก <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php/วัยรุ่น>
- คณะกรรมการพัฒนาครอบครัวและแก้ไขความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ในคณะกรรมการส่งเสริมประสานงานสตรีแห่งชาติ (2542) “นโยบายและแผนงานในการพัฒนาสถาบันครอบครัว” จาก <http://www.thaifamily.in.th/document/mydoc/>
- จิตตินันท์ เฉชะคุปต์ (2545) “เศรษฐศาสตร์ครอบครัวกับวงจรชีวิตครอบครัว” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐศาสตร์ครอบครัว* หน่วยที่ 4 หน้า 1-47 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชา คหกรรมศาสตร์
- จ้านง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (2545) *สังคมวิทยา* พิมพ์ครั้งที่ 10 กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ซัชชัย อนุสรณ์ธีรกุล และคณะ (2550) “การศึกษาเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษาแพทย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กับประชาชนที่ชุมชนสามเหลี่ยมในช่วงอายุเดียวกัน” จาก http://www.smj.ejnal.com/e-journal/showdetail/?show_detail=T&art_id=1376

- ชัชณะ รุ่งปัจฉิม (2547) "วิวัฒนาการและลักษณะของครอบครัว" ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* หน่วยที่ 2 หน้า 1-140 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
- คุษฎี อายุวัฒน์ (2548) "มาตรวัดคุณภาพชีวิต : ศึกษากรณีประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย" *วารสารประชากรศาสตร์* 21,1 (มีนาคม 2548) : 41-62
- ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์ (2549, 13 สิงหาคม) "ความสุขมวลรวมประชาชาติ(GNH)" *มติชนรายวัน* หน้า 6
- ทรงพันธ์ ดันตระกุล (2553) "ชุมชน ชานเมือง ความเป็นเมือง วัฒนธรรมและชีวิตในเมือง" จาก <http://dtcp.go.yh/itdb/txt/pop/urban1.html>
- นียบพรรณ (พลวัฒน์) วรรณศิริ (2550) *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม* กรุงเทพมหานคร เอ็กซ์เปอร์เน็ท
- ประหยัด สายวิเชียร (2545) "เศรษฐศาสตร์พอเพียงกับคุณภาพชีวิต" ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา เศรษฐศาสตร์ครอบครัว* หน่วยที่ 3 หน้า 96-98 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) "ชุมชนและลักษณะความเป็นชุมชน" เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยชุมชน ครั้งที่ 1 ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง หน้า 1-14 , 30-31 พฤษภาคม 2543 ณ อาคารเฉลิมพระบารมี 50 ปี กรุงเทพมหานคร สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- _____.(2546) *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)
- ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์ (2543) *วิถีใหม่แห่งการพัฒนา วิทยาลัยศึกษาสังคมไทย* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร โครงการพัฒนาตำราศูนย์บริการเอกสารวิชาการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตพระโขนง "การจัดตั้งชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ. 2534" จาก <http://203155.220.217/phrakhanong/Organize/page10.htm>
- ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตบางแค "การให้บริการของฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม" จาก <http://office.bangkok.go.th/bangkhae/community.html>
- ฝ่ายวิชาการที่อยู่อาศัยและการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ การเคหะแห่งชาติ "รายงานสถานการณ์ที่อยู่อาศัยปี 2542 และแนวโน้มปี 2543" จาก <http://www.nhanet.or.th/chs/homepoor.html>

พจนานุกรมสังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2524 จาก

<http://www.chiwat.org/dict/main.php?text=ชุมชน,ประชาคม>

พิเชษฐ์ เฉชฌิว (2548) *เกาะรัตนโกสินทร์ พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม* กรุงเทพมหานคร
แม็ค

ไพรัตน์ เตชะรินนทร์ (2541) “ครอบครัวยกกับการพัฒนาชนบท” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาครอบครัว
และสิ่งแวดล้อม* หน่วยที่ 15 หน้า 912 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

ภัสสร ลิมานนทร์ (2538) *สรุปผลวิจัยเบื้องต้น โครงการศึกษาครอบครัวไทย* กรุงเทพมหานคร
สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2542) *โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาหนังสือและโสมเพจ ชุดพัฒนา
สังคมตามแนวพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาแนวพระราชดำริ*

<http://www.swu.ac.th/royal/index.html>

ระเบียบของกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ. 2534 จาก

<http://www.nhanet.or.th/chs/homepoor.html>

ราชบัณฑิตยสถาน (2525) *พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525* กรุงเทพมหานคร
ราชบัณฑิตยสถาน

วิชัย เทียนถาวร และคณะ (2542) “การศึกษาสภาวะครอบครัวที่มีลักษณะครอบครัวที่พึงประสงค์
ของประเทศไทย” *วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม* 22,4 (ต.ค.-ธ.ค.42)

วันเพ็ญ วอกลาง (2545) “คุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร ในยุคเศรษฐกิจถดถอย” 42,ฉบับ
พิเศษ *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์* ครบรอบ 36 ปี สพบ. (เมษายน 2545) : 212

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี <http://www.th.wikipedia.org/wiki/>

วิศนึ ศิดตระกุล (2543) “การนำเสนอนโยบายการประกันคุณภาพของสถานศึกษา ในการจัด
สภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมของเด็กและเยาวชน ฐานข้อมูลการ
วิจัยการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ”

จาก <http://www.thaiedresearch.org/result/info2.php?id=4321>

ศิริ ฮามสุโพธิ์ (2543) *ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต* กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์

ศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลล์ (2547) “ความพึงพอใจคุณภาพชีวิตของคน กทม.” จาก

<http://www.ryt9.com/news/2004-02-05/iq663de47flc325fa4adfd27bdadd7d75c/>

สฤนตลา ปัญจากุล “ที่อยู่ผู้มีรายได้น้อยในกรุงเทพฯ” จาก

<http://www.bma.cpd.go.th/residenttext.html>

- สมพงษ์ จิตระดับ ศุอังกวาทิน (2550) *กรุงเทพมหานครเมืองสี่ท้าวของเด็กและเยาวชน*
กรุงเทพมหานคร สามลดา
- สมพล ประดับผล (2548) “คุณภาพชีวิตหลังการปฏิรูประบบราชการของข้าราชการชั้นประทวน : กรณีศึกษา กองพันทหารช่างที่ 2 รักษาพระองค์” วิทยานิพนธ์ปริญญา
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ
มหาวิทยาลัยบูรพา
- สนธยา พลศรี (2545) *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน* พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร
โอเดียนนสโตร์
- สุจิตรา บุญรัตนพันธุ์ (2541) *คุณภาพชีวิตของคนในกรุงเทพมหานคร* กรุงเทพมหานคร
ทิพยเนตรการพิมพ์
- สุพัตรา สุภาพ (2550) “บทความสาระสำคัญเทศกาลวันสงกรานต์สร้างโอกาสให้เป็นวันแห่ง
ครอบครัวที่สมบูรณ์แบบ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวง
วัฒนธรรม” จาก <http://www.culture.go.th/study.php?&YY=2550&MM=3&DD=6>
- สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล และคณะ (2541) “เปรียบเทียบแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์กรอนามัยโลก
ชุด 100 ตัวชี้วัด และ 26 ตัวชี้วัด” *วารสารกรมสุขภาพจิต* 5,3 (มิถุนายน-กันยายน
2541) : 7
- _____ . (2543) “คุณภาพชีวิตคนไทยในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ” *วารสารสุขภาพจิตแห่ง
ประเทศไทย* 8,2 : 110-123
- เสมอ จันทร์พูน (2541) “ครอบครัวไทยในชนบท” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาครอบครัวและ
สิ่งแวดล้อม* นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545) “รายงานขั้นสุดท้าย
โครงการจัดทำเครื่องชี้วัดการพัฒนาเมืองและชุมชนน่าอยู่” คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 18
- สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (2546) “รายงานการพัฒนาคอนของประเทศไทย พ.ศ.
2546” กรุงเทพมหานคร สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หน้า 175
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ จาก <http://service.nso.go.th/nso/knowledge.09/aged.html>
- สำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง “จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร แยกเป็นกรุงเทพมหานคร
และจังหวัดต่างๆ ตามหลักฐานทะเบียนราษฎร” ประกาศ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2549

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวง
การพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์ (2548) “การศึกษาและพัฒนาดัชนีชี้วัดมาตรฐาน
ความมั่นคงของมนุษย์”

สภามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2550) “คุณภาพชีวิตของบุคลากรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์” จาก
http://www.quality_life_research50.pdf

สำนักพัฒนาสังคม (2550) จาก <http://203.155.220.239/subsite/index.php?strOrgID=001024>

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (2553) จาก

<http://www.thaihealth.or.th/node/8628>

สุรพงษ์ ชูเดช (2553) จาก

<http://eu.lib.kmutt.ac.th/elearning/Courseware/SSC231/Psychology/Chapter2/Ch2.pdf>

อรทัย อาจอ่ำ (2543) “ความยากจนในเมืองที่เกี่ยวกับเรื่องกับผู้หญิงและเด็ก” *วารสารประชากร
และสังคม* 9,1 : 9-10

อเนก สุภีรนนท์ และ สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล (2548) “คุณภาพชีวิตคนไทย เมื่อฟื้นวิกฤต
เศรษฐกิจ” *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย* 13,2 : 86-95

Peter Cook. (1996). *An Ideal City. In R Middleton (ed.) 1996. The Idea of the City* MIT Press

Raymond William. (1993) “The Virtual Community” (online) Available at

<http://www.ucalgary.ca/~bakardji/community/definition.html>.

WHO Quality of Life-BREF (WHOQOL-BREF) (online) Available at

http://www.who.int/substance-abuse/research_tools/whoqolbref/en/

ภาคผนวก

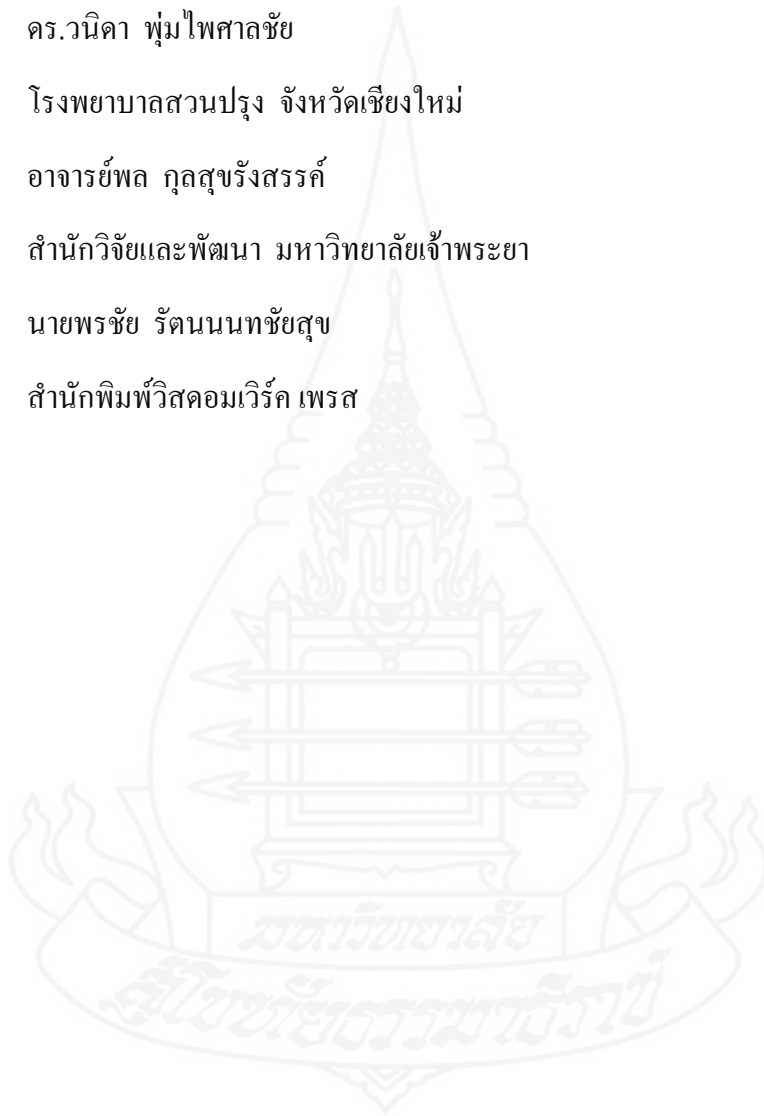

ภาคผนวก ก

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โอรส รักชาติ
มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก
2. ดร.วนิดา พุ่มไพศาลชัย
โรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัดเชียงใหม่
3. อาจารย์พล กุลสุขรังสรรค์
สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา
4. นายพรชัย รัตนนทชัยสุข
สำนักพิมพ์วิสคอมเวิร์ลด์ เพรส

ภาคผนวก ข
แบบสอบถาม

แบบสอบถามสำหรับผู้นำชุมชน

แบบสอบถาม

เรียน ท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้ จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานคร” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในหลักสูตรคหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการพัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา ผู้วิจัยใคร่ขอให้ท่านโปรดตอบแบบสอบถามนี้ทุกข้อ ตามความคิดเห็นและความรู้สึกที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด คำตอบของท่านจะไม่มีผลกระทบต่อชีวิตส่วนตัวและอาชีพการงานใดๆ ทั้งสิ้น เนื่องจากเป็นการนำเสนอผลการวิจัยโดยรวม

การวิจัยครั้งนี้ไม่อาจสำเร็จลุล่วงไปได้ หากไม่ได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณในความร่วมมือของท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

นางชุตินา มงคลวาที

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา

ผู้วิจัย

แบบสอบถามสำหรับผู้นำชุมชน

คำชี้แจง

- โปรดอ่านคำชี้แจงในการตอบแบบสอบถามแต่ละส่วน และกรุณาตอบคำถามทุกข้อด้วยการเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หรือ เติมข้อความลงในช่องว่างให้ตรงตามความเป็นจริง
- เมื่อตอบแบบสอบถามเสร็จแล้วกรุณาส่งคืนเจ้าหน้าที่ผู้แจกแบบสอบถาม

1. ลักษณะชุมชนที่ท่านอาศัย

- ( ) ชุมชนแออัด ( ) ชุมชนชานเมือง
( ) ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร ( ) เกษะชุมชน
( ) ชุมชนเมือง

2. ชุมชนที่ท่านอาศัยขึ้นทะเบียนชุมชนเมื่อ.....

3. ขนาดพื้นที่ของชุมชน.....

4. จำนวนบ้านที่อยู่ในชุมชน.....หลังคาเรือน

5. จำนวนประชากรรวม.....คน ชาย.....คน หญิง.....คน

5.1 ลักษณะการประกอบอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ( ) บริษัทเอกชน
( ) ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ( ) รับจ้างทั่วไป
( ) พ่อบ้าน/แม่บ้าน ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5.2 ลักษณะการอยู่อาศัยของประชากรส่วนใหญ่ในชุมชน

- ( ) บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ ( ) บ้านของครอบครัวหรือบิดามารดา
( ) บ้านเช่า/ห้องเช่า ( ) บ้านเพื่อน/บ้านญาติ/บ้านคนรู้จัก

5.3 ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่ในชุมชน

- ( ) เป็นครอบครัวดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ตั้งแต่แรก
( ) เป็นครอบครัวที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่
( ) เป็นครอบครัวที่มีการย้ายเข้าออกของสมาชิกครอบครัวตลอดเวลา

6. ลักษณะแวดล้อมทางกายภาพอื่นๆ

6.1 การคมนาคมใกล้ชุมชนที่สามารถใช้บริการได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) รถจักรยานยนต์รับจ้าง ( ) รถสองแถว
( ) รถเมล์ ( ) รถไฟฟ้าใต้ดิน
( ) รถไฟฟ้าบีทีเอส ( ) รถไฟ
( ) เรือ ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

6.2 สถานที่ใกล้เคียงชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ โรงเรียน.....แห่ง	☐ โรงพยาบาล/สถานีอนามัย.....แห่ง
☐ สถานีตำรวจ.....แห่ง	☐ วัด/ศาลเจ้า/มัสยิด.....แห่ง
☐ ธนาคาร.....แห่ง	☐ ตลาดสด.....แห่ง
☐ สวนสาธารณะ.....แห่ง	☐ โรงงานอุตสาหกรรม.....แห่ง
☐ ห้างสรรพสินค้า.....แห่ง	☐ สถาบันเท็กซัสยามราตรี.....แห่ง
☐ อู่รถเมล์/ท่าเรือ.....แห่ง	☐ ห้องสมุดประชาชน.....แห่ง
☐ สถานที่ราชการหรือหน่วยงานอื่นๆ (โปรดระบุ).....	
.....แห่ง	

6.3 ระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะภายในชุมชน

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ไฟฟ้า	☐ ประปา
☐ โทรศัพท์	☐ รถสองแถว
☐ คิวรถจักรยานยนต์รับจ้าง	☐ สถานที่ออกกำลังกาย/ลานกีฬา
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....	

6.4 สถานที่จัดกิจกรรมภายในชุมชน

- มี เช่น.....
- .....
- ไม่มี เพราะ.....
- .....

7. ความสัมพันธ์ของชุมชน

7.1 ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในชุมชน

- สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ต่างคนต่างอยู่ เนื่องจาก.....
- .....

- สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่รู้จักกัน

7.2 ความถี่ในการจัดกิจกรรมภายในชุมชน

7.2.1 กิจกรรมเกี่ยวกับการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม เช่น ทำบุญวันขึ้นปีใหม่
รดน้ำคำหัวหน้าผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์ วันลอยกระทง วันพ่อ วันแม่ วันเด็ก เป็น
ต้น

- จัดเป็นประจำทุกปี
- จัดบ้างเป็นครั้งคราว
- ไม่เคยจัดเลย

7.2.2 กิจกรรมรณรงค์ต่างๆ เช่นต่อต้านยาเสพติด กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง การรักษาความสะอาด “หน้าบ้านน่ามอง” เป็นต้น

- ( ) จัดเป็นประจำทุกปี
- ( ) จัดบ้างเป็นครั้งคราว
- ( ) ไม่เคยจัดเลย

7.2.3 กิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพและการให้ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เช่น จัดอบรมฝึกอาชีพ เป็นต้น

- ( ) จัดเป็นประจำทุกปี
- ( ) จัดบ้างเป็นครั้งคราว
- ( ) ไม่เคยจัดเลย

7.2.4 กิจกรรมเกี่ยวกับการให้ความรู้และการดูแลสุขภาพ เช่น การฉีดวัคซีนให้เด็ก การตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นต้น

- ( ) จัดเป็นประจำทุกปี
- ( ) จัดบ้างเป็นครั้งคราว
- ( ) ไม่เคยจัดเลย

7.3 ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนกับชุมชนอื่น

- ( ) มีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนอื่นแบบส่วนตัว
- ( ) มีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนอื่นโดยการจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น.....
.....
.....

- ( ) ไม่ค่อยมีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนอื่น

7.4 ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ

- ( ) มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐเข้ามาดูแลชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น.....
.....
- ( ) มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐเข้ามาดูแลชุมชนเป็นครั้งคราว
- ( ) ไม่มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐเข้ามาดูแลชุมชน

7.5 ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของเอกชน

- ( ) มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของเอกชนเข้ามาดูแลชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น
.....
- ( ) มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของเอกชนเข้ามาดูแลชุมชนเป็นครั้งคราว
- ( ) ไม่มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของเอกชนเข้ามาดูแลชุมชน

8. ปัญหาใหญ่หรือปัญหาสำคัญของชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) ปัญหาการทำร้ายร่างกาย ฆาตกรรม
- ( ) ปัญหาการปล้นชิง ชิงทรัพย์ ลักขโมย
- ( ) ปัญหายาเสพติด
- ( ) ปัญหาการพนัน
- ( ) ปัญหาครอบครัวแตกแยก
- ( ) ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งและความรุนแรงในครอบครัว
- ( ) ปัญหาขยะมูลฝอย
- ( ) ปัญหามลภาวะทางน้ำ กลิ่น เสียง และอากาศ

9. ความคาดหวังของสมาชิกในชุมชนในเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

.....

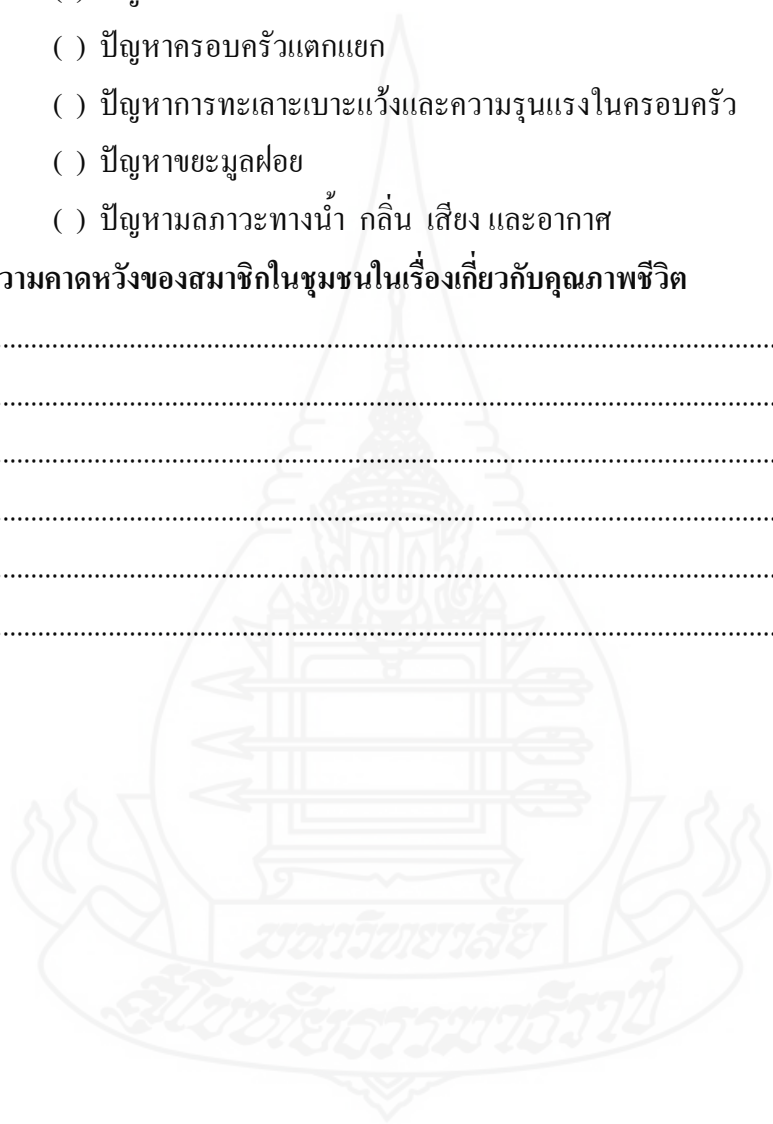
.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามสำหรับหัวหน้าครอบครัว

แบบสอบถาม

เรียน ท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้ จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานคร” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในหลักสูตรคหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการพัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้วิจัยใคร่ขอให้ท่านโปรดตอบแบบสอบถามนี้ทุกข้อ ตามความคิดเห็นและความรู้สึกที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด คำตอบของท่านจะไม่มีผลกระทบต่อชีวิตส่วนตัวและอาชีพการงานใดๆ ทั้งสิ้น เนื่องจากการนำเสนอผลการวิจัยโดยรวม

การวิจัยครั้งนี้ไม่อาจสำเร็จลุล่วงไปได้ หากไม่ได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณในความร่วมมือของท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

นางชุตินา มงคลวาทิ

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผู้วิจัย

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป
ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
2. โปรดอ่านคำชี้แจงในการตอบแบบสอบถามแต่ละส่วนโดยละเอียดและกรุณาตอบคำถามทุกข้อ
3. เมื่อตอบแบบสอบถามแล้วกรุณาส่งคืนเจ้าหน้าที่ผู้แจกแบบสอบถาม

แบบสอบถามสำหรับหัวหน้าครอบครัว

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หรือ เติมข้อความลงในช่องว่างให้ตรงตามความเป็นจริง

1. เพศ
 ชาย หญิง
2. อายุ
 15 – 30 ปี 31 – 45 ปี
 46 – 60 ปี มากกว่า 60 ปี
3. การศึกษา
 ประถมศึกษา มัธยมศึกษา
 ปริญญาตรี อื่นๆ (โปรดระบุ) .....
4. ศาสนา
 พุทธ คริสต์
 อิสลาม อื่นๆ (โปรดระบุ) .....
5. สถานภาพสมรส
 โสด สมรส
 หย่าร้าง หม้าย
6. จำนวนสมาชิกในครอบครัว (รวมทั้งตัวท่านเอง)
 1 คน 2 คน
 3 คน มากกว่า 3 คน
7. บรรยากาศความสัมพันธ์ภายในครอบครัว
 รักใคร่กันดี ถ้อยทีถ้อยอาศัย
 มีถกเถียงกันบ้างแต่ก็ฟังเหตุผล
 ถกเถียงกันบ่อยๆ ถึงขั้นทะเลาะกันบ้างนานๆ ครั้ง
 ทะเลาะ คำทอกันเป็นประจำ
 ทะเลาะกันรุนแรงถึงขั้นทำร้ายร่างกาย
8. มีสมาชิกในครอบครัวที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 เด็กอ่อน คนชรา
 เจ็บป่วยเรื้อรัง พิการ
 ติดการพนัน ติดเหล้า ติดยาเสพติด
 ไม่มีเลย

9. อาชีพ

- ( ) รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ   ( ) บริษัทเอกชน
( ) ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว   ( ) รับจ้างทั่วไป
( ) พ่อบ้าน/แม่บ้าน   ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

10. รายได้เฉลี่ยของท่านต่อเดือน (เงินเดือน + รายได้พิเศษ)

- ( ) มีรายได้ประมาณ.....บาท
( ) ไม่มีรายได้

11. สถานภาพทางการเงินของครอบครัว

- ( ) เพียงพอกับความจำเป็นใช้และมีเหลือเก็บ
( ) เพียงพอแต่ไม่มีเก็บ
( ) พอใช้แต่ต้องประหยัดอย่างมาก
( ) ไม่พอใช้ ต้องกู้ยืมจากคนอื่นเป็นบางครั้ง
( ) ไม่พอใช้เลยจนมีหนี้สินรุงรัง

12. ภาระหนี้สินของครอบครัว (ตอบ ได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) ไม่มีหนี้สิน
( ) มีหนี้สินในระบบ สามารถผ่อนชำระได้
( ) มีหนี้สินในระบบ ไม่สามารถผ่อนชำระได้
( ) มีหนี้สินนอกระบบ สามารถผ่อนชำระได้
( ) มีหนี้สินนอกระบบ ไม่สามารถผ่อนชำระได้

13. สถานะของการอยู่อาศัย

- ( ) บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของ   ( ) บ้านของครอบครัวหรือบิดามารดา
( ) บ้านเช่า/ห้องเช่า   ( ) บ้านเพื่อน/บ้านญาติ/บ้านคนรู้จัก
( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

14. ระยะเวลาของการอาศัยอยู่ในชุมชน .....ปี

15. การเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชนของท่านเอง

- ( ) ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมใดเลย
( ) เข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้งบางคราว
( ) เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

คำชี้แจง ข้อคำถามต่อไปนี้ เป็นคำถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของท่านในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในช่วง 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา โดยให้ท่านสำรวจตัวท่านเองและประเมินประสบการณ์ของท่านในช่วงเวลาดังกล่าว แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบตามความเป็นจริง โดยคำตอบมี 5 ตัวเลือก คือ ไม่เลย เล็กน้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด

คุณภาพชีวิตในช่วง 2 สัปดาห์ ที่ผ่านมา	ไม่เลย	เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1. ท่านพอใจกับสุขภาพโดยรวมของท่านมากน้อยเพียงใด					
2. ท่านจำเป็นต้องไปรับการรักษาพยาบาลมากน้อยเพียงใด เพื่อให้สามารถทำงานหรือมีชีวิตรอยู่ไปได้ในแต่ละวัน					
3. ท่านมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงเพียงพอที่จะไปไหนมาไหนได้ด้วยตนเองมากน้อยเพียงใด					
4. การเจ็บปวดทางร่างกาย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง ปวดตามตัว เป็นผลทำให้ท่านไม่สามารถทำในสิ่งที่ต้องการมากน้อยเพียงใด					
5. ท่านนอนหลับในแต่ละวันได้เพียงพอต่อความต้องการของท่านหรือไม่					
6. ท่านมีพลังกำลังเพียงพอที่จะทำสิ่งต่างๆ ในแต่ละวันหรือไม่ (ทั้งเรื่องงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน)					
7. ท่านพอใจความสามารถในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันของตัวท่านเองมากน้อยเพียงใด					
8. ท่านพอใจความสามารถในการทำงานของตัวท่านเองมากน้อยเพียงใด					
9. ท่านมีความสุขกับการใช้ชีวิต (เช่น มีความสุข ความสงบ มีความพอใจ) มากน้อยเพียงใด					
10. ท่านมีสมาธิในการทำงานต่างๆ คี้น้อยเพียงใด					
11. ท่านมีความมั่นใจในตนเองมากน้อยเพียงใด					
12. ท่านพอใจรูปร่างหน้าตาของตัวท่านเองมากน้อยเพียงใด					

คุณภาพชีวิตในช่วง 2 สัปดาห์ ที่ผ่านมา	ไม่เคย	เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
13. ท่านมีความรู้สึกไม่ดี เช่น รู้สึกหงา เศร้า หดหู่ สิ้นหวัง วิตกกังวล มากน้อยเพียงใด					
14. ท่านรู้สึกว่าชีวิตท่านมีความหมายมากน้อยเพียงใด					
15. ท่านสามารถผูกมิตรหรือปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดีมากน้อย					
16. ท่านได้รับความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนจากผู้อื่นในยามที่ท่านต้องการมากน้อยเพียงใด					
17. ท่านพอใจในชีวิตทางเพศของท่านมากน้อยเพียงใด (ชีวิตทางเพศหมายถึงเมื่อเกิดความรู้สึกทางเพศขึ้นแล้ว ท่านมีวิธีจัดการทำให้ผ่อนคลายลงได้ รวมถึง การช่วยเหลือตนเองหรือการมีเพศสัมพันธ์)					
18. ท่านรู้สึกว่าชีวิตมีความมั่นคงปลอดภัยมากน้อยเพียงใดในแต่ละวัน					
19. ท่านพอใจกับบ้านที่ท่านอาศัยอยู่ปัจจุบันนี้มากน้อยเพียงใด					
20. ท่านมีเงินใช้จ่ายเพียงพอกับความจำเป็นมากน้อยเพียงใด					
21. ท่านพอใจกับการบริการสาธารณสุขที่ท่านได้รับมากน้อยเพียงใด					
22. ท่านได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในแต่ละวันเพียงพอหรือไม่					
23. ท่านมีโอกาสได้ทำกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจมากน้อยเพียงใด					
24. สภาพแวดล้อมภายนอกโดยทั่วไปดีต่อชีวิตของท่านมากน้อยเพียงใด					
25. ท่านพอใจกับความสะดวกในการเดินทางไปไหนมาไหนของท่าน (หมายถึงการคมนาคม) มากน้อยเพียงใด					
26. ท่านพอใจชีวิตความเป็นอยู่โดยรวมของตัวท่านมากน้อยเพียงใด					

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางชุตินา มงคลวาทิ
วัน เดือน ปีเกิด	18 กรกฎาคม 2509
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย
ประวัติการศึกษา	บัญชีบัณฑิต มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย พ.ศ. 2532 คหกรรมศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2547
สถานที่ทำงาน	บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)
ตำแหน่ง	พนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน

